KIRJAVINKIT

LOKAKUU 2026

SISÄLLYSLUETTELO

Uusi uutuuskirjakausi on avattu 5
Elizabeth O'Connor: Whale Fall 6
Martha Wells: Pakoileva yhteys : Murhabotin päiväkirjat 5 7
Virginia Woolf: Orlando 8
Juhani Karila: Terapeuttini on ihmissusi 10
Hanna Brotherus: Paitsi rakkaus 11
Helena Lehtovirta: Tapahtukoon minun tahtoni 12
Jenni Räinä: Vaino 14
M. J. Hölttä: Luiden laulu 15
Virginia Evans: The Correspondent 16
Ester Ståhlberg: Sunnuntai 18
Jaana Tapio: Ihan niin kuin piti 20
Marja Aarnipuro: Tummanpunainen ruusu 21
Marianna Kurtto: Öykkäri 22
Laura Arikka: Petollinen joulu 24
Paula Havaste: Ruttotyttö 25
Sami Montell: Cabaretin yöt 26
Barbara Pym: Oivallisia naisia 30
Anthony Horowitz: Kuukukkamurhat 31
Leena Lehtolainen: Lähtölaukaus 32
Mattias Edvardsson: Postikortti murhaajalta 33
Elina Hirvonen: Kauneuksien lokikirja 34
Pirkko Saisio: Ilmestyskirja 35
Joonatan Tola: Roikkuva sotilas 36
Karim Kattan: Eedenin aamunkoitto 37
Virpi Hämeen-Anttila: Kuoleman kuriiri 38
Jyrki Kiiskinen: Kolme päivää, kolme yötä 39
Joel Haahtela: Talvikappeli 40
Layne Fargo: Suosikit 41
Vesa Haapala: Karhunkivi 42
Lilja Sigurðardóttir: Häkki 43
Ilkka Remes: Kaaos 45
Sarah Brooks: Harkitsevaisen kulkijan matkaopas Takamaille 46
Hanna Morre: Merenlaulaja 49
Solvej Balle: Tilavuuden laskemisesta 5 50
Juha-Pekka Koskinen: Joulukuun julmat lahjat 51
Eva Baltasar: Boulder 52
Naomi Ishiguro: Sadekatveen orvot 54
Marianne Cedervall: Kun on kaikki katoava 56

SISÄLLYSLUETTELO

Juli Zeh: Yli-ihmisiä 58
Miina Supinen: Hopeapeili 59
Torrey Peters: Soidintanssit 60
Vehka Kurjenmiekka: Leinikki Tuuloksen vihastumisoppi 62
Heikki Kännö: Silmät 63
Yael van der Wouden: Paljon vartija 64
SenLinYu: Alchemised : Piinattu 67
S. J. Bennett: Timanttitapaus 68
Mari Renko: Pariton tanssikenkä 69
Dess Terentjeva: Suuri koira juoksee ja päätön kukko lentää 70
Liisa Kaski: Marras 72
Aamos Honka: Viimeinen vyöhyke 73
Aamos Honka ja dekkarimaisempi ote 74
Emma Cowell: Sitruunapuun alla 76
Jaana Lehtiö: Kuu valoaan luo 77
Bernhard Schlink: Jälkeläinen 78
Emilia Erfving: Kasa ja kuusi 90
Heli Koskinen ja Sini Nihtilä: Superäiti 91
Hanna Klinthage ja Ellen Strömberg: Karmiva komero 92
Anna Elina Isoaro ja Mira Mallius: Aamun toiveet 93
Mira Hulkkonen: Ilman taikaa : Fii ja kuusi ihmeellistä kykyä 94
Heidi Livingston, Julia Pöyhönen ja Larissa Saloranta: Tässä menee Miun raja 95
Kaisa Happonen ja Anne Vasko: Mur 96
Magdalena Hai: Teen ja loitsujen vuosi 97
J. S. Meresmaa: Metsänkorva 98
Paavo Teittinen: Pitkä vuoro : kuinka moderni orjuus juurtui Suomeen 100
Omer Bartov: Israel : What Went Wrong? 102
Silja Vuorikuru: Elina Karjalainen : Pienellä pilvenhattaralla 104
Kari Karppinen ja Hannu Nieminen (toim.): Kenen media? 105
Timothy Snyder: Tyranniasta : 20 opetusta 1900-luvulta 106
Linda Saukko-Rauta: Piirrä ja kiteytä : Ideoi, muista ja opi piirtämällä 109
Virve Rissanen ja Tiina Tuulos: Paikka, johon palaan : käsikirja ulkosuomalaisille 110
Pekka Heikkinen ja Heidi Holmavuo: Häke 112 : Näkymätön auttaja 113
Suetonius: Rooman keisarien elämäkertoja 114
Tapio Tamminen: Kansankodin pimeämpi puoli 117
Miikka Tamminen: Keskiajan demonit 118
Timo Kalevi Forss: Joutsenlaulu : Jussi Hakulisen elämäkerta 119
Risto Uimonen, Hanna Rajalahti ja Ilpo Salonen (toim.): Täällä Lontoo 120
Tiina Hautala ja Karoliina Suoniemi: Salainen arkisto : Tietokirjoittajan opas 123

SISÄLLYSLUETTELO

Jo Wimpenny: Beauty of the Beasts : Rethinking Nature's Least Loved Animals 124
Tuula Karjalainen: Taiteesta suoraan 126
Robert Trivers: Petos ja itsepetos ihmiselämässä 127
Noora Sofia ja Venla Pystynen: Lahkojohtajan morsian 128
Paavo Oinonen: Markus-setä : Suomen ensimmäinen radiopersoona 129
Axel Honneth: Sosialismin idea 130
Kari Kallioniemi: Blitzistä blairismiin 131
Nate Soares ja Eliezer Yudkowsky: If Anyone Builds it, Everyone Dies 132
Antti Saarelma (toim.): Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa 134
Antti Heikkinen: Päärooolissa Esko Roine 137
Andreas Koivisto: Ikiaikainen kotimme : Arkeologinen matka muinaiseen Suomeen 138
Holger Thesleff: Platonin arvoitus 139
Marianna Karttunen: Karjalaista kalmanväkeä 140
Mark Rowlands: Koirien onni : miksi elämä ilman tutkistelua on eniten elämisen arvoista 141
Jukka-Pekka Puro: Retoriikan historia 142
Markus Hotakainen: Astrologian historia 144
Onni Rantala: Konservatismi ja sen kannattajat 146
Keir Giles: Kuka puolustaisi Eurooppaa? 147
Sir Richard Burton: Poikarakkaus 148
Erkki Aurejärvi: Tupakkateollisuus Suomessa 1917-2026 : Joukkomurhan historia 149
Nicola Fletcher: Kaarle Suuren pöytäliina : juhlapitojen historia 150
Anneli Kanto: Elämänlangalla : kolmen sodan päiväkirja 151
Etxeberria, Sanvi ja Sedyas: Archipelago 1 152
Liz Frances (toim.): I won't Pretend These Missiles are Stars 154
Johanna Aulén: Tšernobylin koirat 158
Ujuni Ahmed, Tuisku Hiltunen ja Elina Hirvonen: Tytöille, jotka ajattelevat olevansa yksin 160
Erik Svetoft: Vit Volvo 162
Siamäk Naghian: Hiljaiset sadut 165

Uusi uutuuskirjakausi on avattu

Kevään 2027 uutuuskirjakausi on avattu. Kirja.fi-verkkosivustolla on esitelty WSOY-konsernin uutuuksia satamäärin ja muutama yksittäinen kuvastokin on jo ilmestynyt. Niinpä meidänkin koottu uutuuskirjalistamme on avattu ja sen ovat kävijätkin jo löytäneet. Uutuuskirjalista onkin merkittävin sisäänheitto-tuotteemme. Listoja käydään katsomassa kauden lähestyessä tuhansia ja tuhansia kertoja. Toivottavasti kävijöistä jokunen perehtyy sivustoon muutenkin.

Uutuuskirjalista on lainatavaraa: ennen meitä sellaista julkaisi Kulttuuritoimitus. Avustajana satuin näkemään kävijätilastoja sen verran, että listan suosio kävi ilmi, joten päätin saman tien lainata idean myös Kirjavinkkeihin. Ihan suoraa kopiota ei tietenkään voi tehdä, joten lähdin toteuttamaan vähän omalla tavallani. Noin hakukoneoptimoinnin kannalta valitsemani lähestymistapa, jossa lista julkaistaan mahdollisimman aikaisemmin ja päivitetään ajan mittaan, on osoittautunut tehokkaaksi. Kulttuuritoimitushan julkaisee listat kerralla, kun ne ovat valmiit – kirjakevät 2026 esiteltiin esimerkiksi tammikuussa 2026.

Aloitin keväällä 2023. Vuonna 2024 listamme oli vielä yksinkertainen lista, jossa kirjasta kerrottiin tekijä, nimi, genre tai aihe ja lastenkirjoista ikäsuositus, mutta vuodesta 2025 asti olen lisännyt listalle jokaisesta kirjasta pienen kuvauksen – yleensä se on kopioitu kuvastosta. Näin listaamme lukemalla saa vähän paremman käsityksen siitä, mihin kannattaa perehtyä lähemmin. Käyttäjän toiveesta listaa voi järjestellä niin, että viimeksi lisätyt tulevat ensin. Toiveita kannattaa siis esittää!

Kun tätä olen muutaman vuoden tehnyt ja käynyt läpi lähemmäs 10 000 uutuuskirjaa, olen kehittänyt paljon mielipiteitä kustantamojen kuvastojen ratkaisuista. Jos työskentelet kustantamossa ja haluat kehittää kuvastoanne käyttäjäystävällisemmäksi, konsultoin mielelläni – aivan jokaisessa kuvastossa on nimittäin parantamisen varaa.

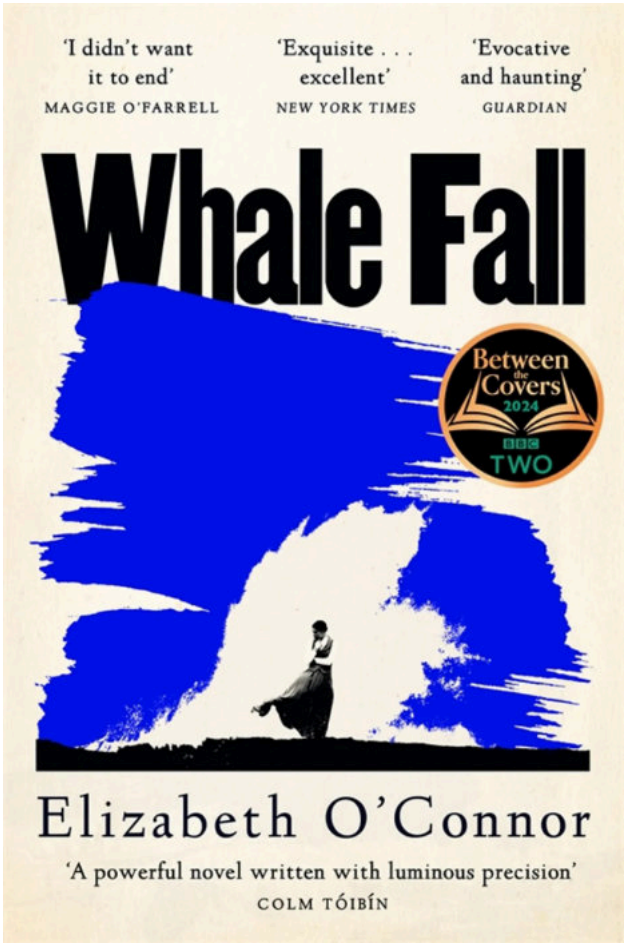
Mikko Saari
Päätoimittaja

Viimeiset hetket elämää syrjäisellä saarella

Elizabeth O'Connor: *Whale Fall*. Picador, 2024. 210 s.

Elizabeth O'Connorin esikoisromaani *Whale Fall* sijoittuu syrjäiselle Walesin edustan saarelle vuoden 1938 loppupuolella. Mantereella sota kolkuttelee jo ovella, mutta saarella ajan kulku on hitaampaa. Siellä elää 12 perhekuntaa karuissa oloissa ja perinteisessä vuodenkiertoa noudattavassa luontaistaloudessa. Yhteydet mantereelle ovat huonot, ja saarelaiset epäilevät, että mantereella ei edes tiedetä saaren olemassaolosta. Parin viikon välein joku tuo saarelle sanomalehden (jos ei ole huono keli). Posti tulee kerran kuukaudessa (tai harvemmin), ja majakkatornista voi sähköttää (mutta vain hätätapauksissa).

Tarinan päähenkilö on 18-vuotias Manod, oman aikansa kympin tyttö. Hän on älykäs ja kielitaitoinen, saaren pienen nunnakoulun paras oppilas. Monet hänen ikätoverinsa ovat jo lähteneet mantereelle: yksi onnettomaan avioliittoon, toinen sillitehtaaseen töihin, kolmas ilmoittautuakseen armeijaan. Manod ei ole edes harkinnut lähtevänsä, sillä hänen pitää huolehtia kotitöistä ja pikkusiskosta, kun isä pyytää hummereita merellä.

Manod on saarelaisista se, jonka tasainen elämä järkkyy eniten syksyllä 1938. Ensin saaren rantaan ajautuu valas. Se ei ole täysin ennenkuulumatonta, mutta silti se huolestuttaa saarelaisia. Joidenkin mielestä valas on huono enne, toisten mielestä lupaus jostain paremmasta.

Toiseksi saareen rantautuu outo vene ja sen mukana kaksi englantilaista antropologia, Joan ja Edward. Heidän tarkoituksenaan on tallentaa saaren omaperäisenä säilynyttä kulttuuria ja julkaista tuloksia tutkimusartikkeleina ja kirjana. He pyytävät Manodin avustajakseen ja alkavat kerätä havaintoja saarelaisten elämästä välittämättä juurikaan tutkimusetiikasta. Samalla he avaavat Manodille uuden ikkunan tulevaisuuteen: Naisetkin voivat siis opiskella yliopistossa? Tienata oman palkkansa? Naisilla on siis muitakin vaihtoehtoja kuin pakkoavioliitto? Ai tältäkö huulipuna tuntuu?

Jos kirjailija heittää tonttiin niin ison objektin kuin valas, ei lukijakaan voi ohittaa sitä kovin kevyesti. Valas edustaa jotain ikiaikaista ja tuntematonta, pelkästään suuren kokonsa vuoksi vaikeasti saavutettavaa ja kunnioitettavaa, mutta kuitenkin lempeää ja rauhanomaista.

Kirjan nimi *Whale Fall* viittaa meren pohjaan vajoavaan kuolleen valaan ruhoon, joka tarjoaa ravintoa monille merenpohjan kaloille ja pieneliöille. Samalla tavoin antropologit syövät saaren kuolevaa kulttuuria, välittämättä tutkimuskohteensa tarpeista. Heille tärkeintä on vain itse hyötyä omasta hankkeestaan. Englantilaiset varastavat saarelaisten laulut, leikit ja käsityöt, he vääristelevät perinteitä ja työtapoja ja lopulta vievät myös valaan ruhon omaan käyttöönsä yhtä viskipulloa vastaan.

Toisaalta valas herättää ajatuksia näkymättömien rajojen ylittämisestä. Valas ei kuulu rantahiekalle, Manod ei koe kuuluvansa mantereelle, Joan ja Edward eivät kuulu saarelle. Perinteisten rajojen ylit-

täminen herättää saarelaisissa syvältä kumpuavaa vastustusta. Muutos pelottaa heitä. Samaan aikaan he ovat tietoisia siitä, että loppu on lähellä. Mantereella oleva virasto tekee saarella jo väestölaskentaa. Muitakin saaria on evakuoitu. Kaikki ihmettelevät, mikseivät he muuta pois. Elämä ei ehkä jatku entisellään kovin pitkään. Tähän viittaavat myös O'Connorin kirjalleen valitsemat **R. S. Thomasin** alkusanat:

I have looked long at this island.
Trying to understand
my place in it.

Whale Fall on kaunis pieni kirja. Sen tunnelma on melankolinen, mikä sopii hyvin tarinan aiheeseen. Manodin sisäinen taistelu siitä, lähteäkö vai jäädä, välittyy hienosti pienistä eleistä ja lyhyistä kommenteista, alleviivaamatta. Lukija on Manodin ja pienen saaren puolella, kolonialistisia tutkijoita vastaan. Kyse on alkuperäiskulttuurien säilymisestä, kulttuurisesta omimisesta ja etnosentrismistä, jossa vierasta kulttuuria tarkastellaan oman kulttuurin arvojen ja käsitteiden kautta.

Kirja koostuu lyhyistä luvuista, jotka ovat kuin tuokiokuvia tai kohtauksia saarelaisten elämästä. Kerronnan lomassa on otteita Joanin ja Edwardin tallentamasta tutkimusaineistosta ja muistiinpanoista, jotka havainnollistavat hyvin eri näkökulmien eroja. Fragmentaarisuudestaan huolimatta juoni on ehjä. Kirjassa kuvattu saari on kuvitteellinen, mutta sillä on monta todellista esikuvaa.

Whale Fallia ei ole toistaiseksi suomennettu.

Mervi Murtonen

Murhabotti ja ihmisten huono vaikutus

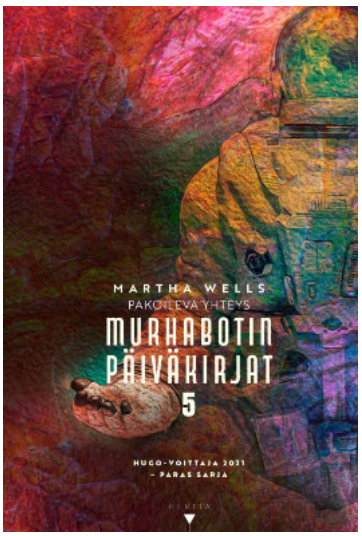
Martha Wells: *Pakoileva yhteys*. Hertta, 2026. (*The Murderbot Diaries: Fugitive Telemetry*, St. Martin's Press 2021) Suom. Mika Kivimäki. 227 s. Murhabotin päiväkirjat 5.

Rauhallista elämää viettävä Murhabotti on löytänyt Preservationista, harmonian tyyssijasta, uuden kodin. Murhabotin päivät täyttää kinailu ihmisten kanssa sekä yhteydenpito Murhabotin lähes ystävään tohtori Mensahiin. Ihmisten huono vaikutus on saanut Murhabotin kiroilemaan ja tekemään ilmeitä.

Murhabotin molemmista uusista taidoista sekä vanhoista SecUnitin kyvyistä on hyötyä, kun Preservationista löytyy ruumis. Murhabotti ajautuu tutkimaan rikosta ja samalla – mikä kauhu! – suojelemaan ihmiskuntaa.

Pakoileva yhteys on viides Murhabotti-kirja, ja tällä kertaa Murhabotin vanhat viholliset pysyvät piilossa, kun Murhabotti selvittelee rikosta. Kovin ihmismäiseksi Murhabotin käytös on muuttunut. Minua on aina juuri miellyttänyt Murhabotin ihmisviha, joten jää nähtäväksi, millaiseksi Murhabotti kirjasarjan edetessä muuttuu.

Maarit Leijon

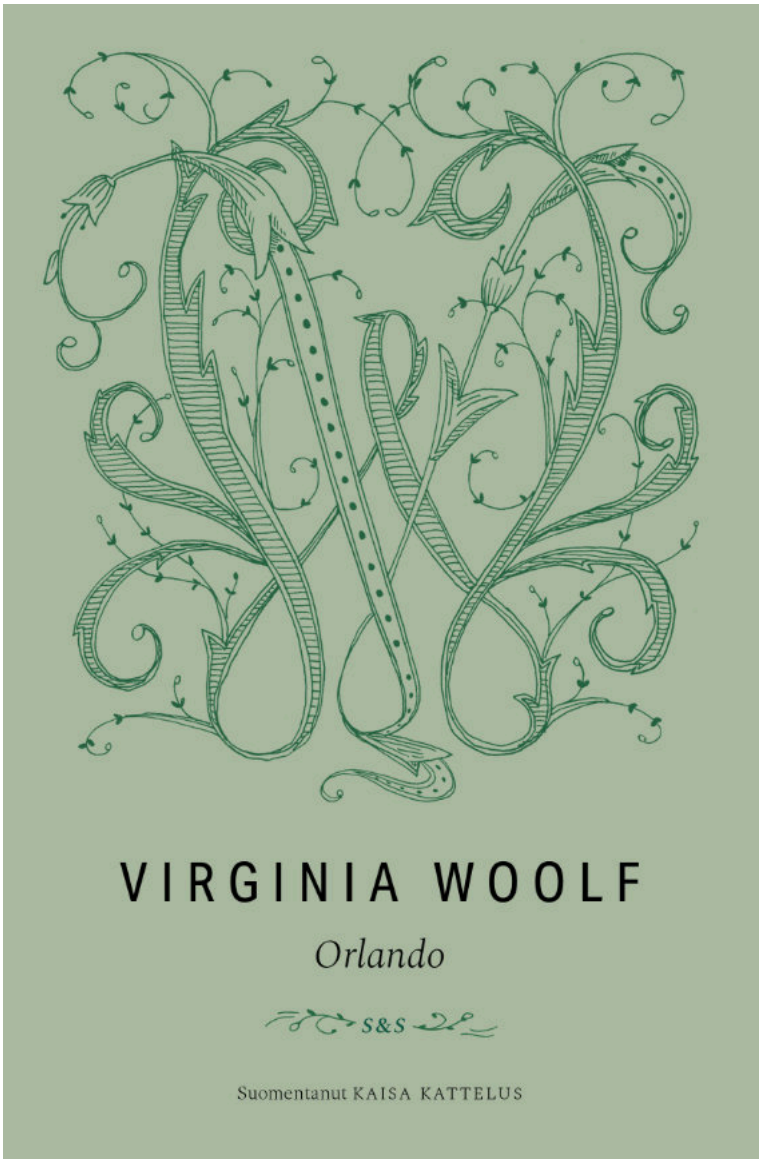

Uusi suomennos sukupuolta vaihtavasta klassikosta

Virginia Woolf: *Orlando*. S&S, 2026. (*Orlando*, Hogarth Press 1928) Suom. Kaisa Kattelus. 313 s.

Ei ole montakaan vuotta siitä, kun *Orlandon* ensimmäistä kertaa luin, mutta pitihän teokseen tarttua uudemman kerran, kun siitä ilmestyi uusi suomennos. Kustantamo S&S on ottanut hankkeekseen tehdä uusia suomennoksia **Virginia Woolfin** teoksista. Ensimmäisinä ovat ilmestyneet **Kaijamari Sivillin** suomentama *Rouva Dalloway* ja tämä **Kaisa Katteluksen** suomentama *Orlando*.

Orlandon aikaisempi suomennos ei ole ihan yhtä iäkäs kuin **Kyllikki Hämäläisen** vuonna 1956 ilmestynyt *Mrs. Dalloway*. **Kirsti Simonsuuren** suomennos ilmestyi vuonna 1984. Alkuteos ilmestyi vuonna 1928 ja kuvaa ajan kulumista. Päähenkilönä huseeraa nuori aatelinen, Orlando, joka on peräisin kuningatar **Elisabetin** aikakaudelta eli 1500-luvulta. Siinä missä ympärillä aikaa kuluu vuosisatoja ja lopulta päättyy kirjan julkaisupäivän – torstai 11. lokakuuta 1928 – päättyessä.

Orlando itse vanhenee kirjan mittaan vain 36 vuotta. Matkan varrella hän toimii hovipoikana, rakastuu, lähtee lähettiläälksi Konstantinopoliin, muuttuu naiseksi, pakenee romaniheimon matkaan ja palaa Englantiin. Orlandoa kiinnostaa matkan varrella kirjallisuus, erityisesti runous, ja varsinkin 1700-luvulla liikkuu kirjallisissa piireissä, aikakauden suurten runoilijoiden ja kirjailijoiden kanssa.

Kirjaa on kuvattu perinpohjaiseksi kirjalliseksi rakkauskirjeeksi, jonka kohteena on **Vita Sackville-West**. Teos kommentoi vahvasti naisen asemaa. Yhdysvaltalaisen tutkijan **Victoria Smithin** mukaan yksi *Orlandon* ydinteemoista on naiseuden kokemuksen kuvaamisen mahdottomuus: kirjassa on jatkuvaa naiseuden ja tunteiden kuvaamisen mahdottomuutta ja määritelemättömyyttä.

Koska kyse on uudesta suomennoksesta, lienee paikallaan vertailla hieman uutta ja vanhaa. Näin Orlandon mieltymystä kuolemaan ja rappioon kuvaa Simonsuuri:

> *Mutta vaikka johtuikin todennäköisesti pelkuruudesta tai mieltymyksestä lämpimään olueeseen, että herra Dupper kuvitteli Hänen ylhäisyytensä olevan turvassa hautojen keskellä niin ettei hänen tarvitsisi mennä etsimään tätä, herra Dupper saattoi hyvinkin olla oikeassa. Orlandoa viehättivät nyt merkillisellä tavalla ajatukset kuolemasta ja rappiosta ja kuljeskeltuaan pitkissä käytävissä ja juhlasaleissa kynttilä kädessään, katsoen muotokuviin toinen toisensa perästä, ikään kuin hän olisi etsinyt jonkun henkilön kaltaista yhdennäköisyyttä pystymättä sitä löytämään, hän saattoi sitten nousta suvun kirkkopenkille ja istua tuntikausia tarkkaillen lippujen liikahtelua ja kuutamon leikittelyä lepakon kanssa tai antaen pääkallokiitäjän pitää hänelle seuraa.*

Katteluksen suomennoksessa sama kohta kuuluu näin:

> *Herra Dupperin arvelu, että hänen ylhäisyytensä oli turvassa hautakivien keskellä, saattoi johtua pelkuruudesta tai rakkaudesta kuumaan olueen ja haluttomuudesta lähteä etsintäretkelle, mutta oli silti täysin mahdollista, että se osui oikeaan. Orlando sai tätä nykyä merkillistä mielihyvää kuoleman ja rappion ajatuksista, ja vaellettuaan pitkissä pylväskäytävissä ja tanssisaleissa kynttilä kädessään, katsottuaan loputtomasti muotokuvia kuin olisi turhaan etsinyt jotakuta tiettyä henkilöä hän nousi perheen penkkiin kappelissa ja saattoi istua tuntikausia tuijottamassa viirien väreilyä ja kuunvalon liikettä seuranaan lepakko tai pääkallokiitäjä.*

Makuasioitakin nämä ovat, mutta Woolfin pitkät virkkeet rullaavat ainakin minun makuuni sujuvammin Katteluksella. Ihan helppoa luettavaa Woolf ei toki Katteluksen suomennoksessakaan ole, sen veran vuolaana virtaa ajatus. *Orlandossa* on vaiheensa; toisinaan se on selkeämpi ja etenkin loppua kohden vajoaa sellaiseen tajunnanvirtaan, etten ihan täysin pysynyt mukana. *Rouva Dalloway* maistui paremmin, mutta on *Orlandokin* uuden suomennoksen vankasti ansainnut klassikkoteos.

Mikko Saari

VIRGINIA WOOLFIN KOTIALBUMI / WIKIMEDIA COMMONS

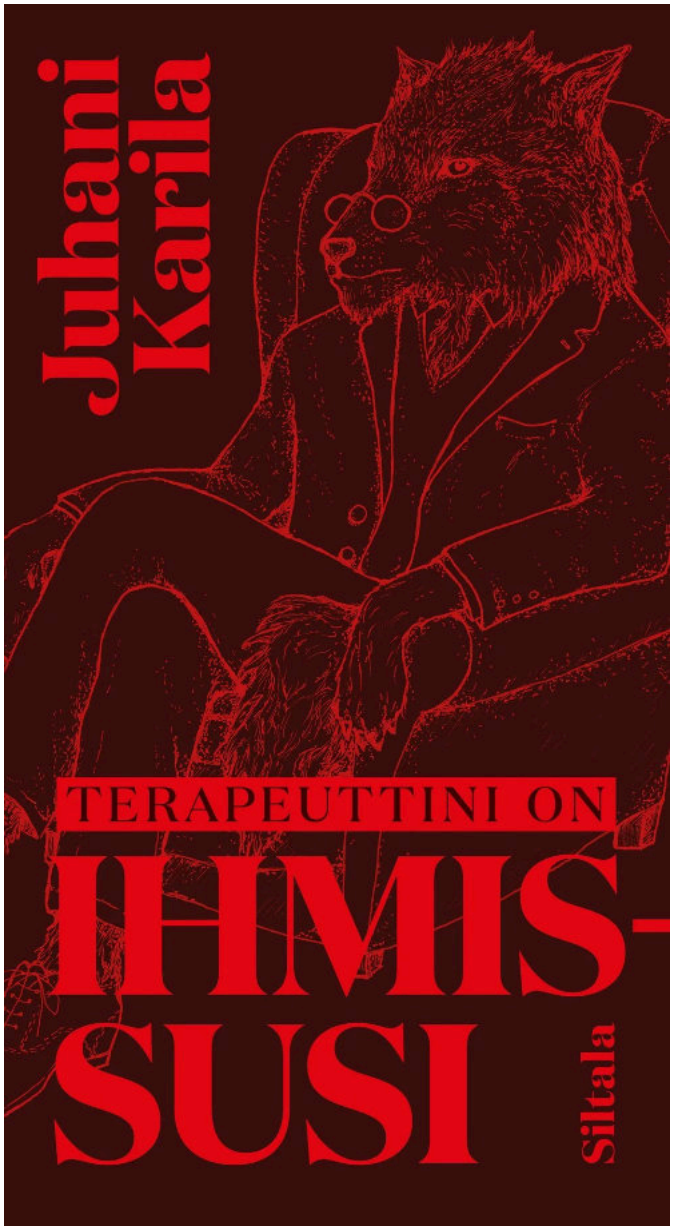
Virginia Woolf noin vuonna 1927

Pöytätennistä ja terapiaa vinksahtaneessa Helsingissä

Juhani Karila: *Terapeuttini on ihmissusi*. Siltala, 2026. 348 s.

Vuonna 2019 **Juhani Karila** räjäytti pankin poikkeukselliseen menestykseen nousseella *Pienen hauen pyydystyksellään*. Lukuisien uusintapainosten, käännösoikeuksien myyntien ja näyttämösovitusten jälkeen Karila siirtyy Lapin erämaista nyt uudella teoksellaan maagiseen Helsinkiin. *Terapeuttini on ihmissusi* kuuluu varmasti monien kiivaimmin odottamiin syysuutuuksiin – minun myös!

Keskushenkilönä on Eve, vitosdivarissa pöytätennistä pelaava nuori nainen, jonka terapeuttina tosiaankin toimii ihmissusi. Talvi on tulossa ja Helsinkiä ympäröiviltä vuorilta alkaa jälleen laskeutua väkeä kohti kaupungin lämpöä. Kaikkia tämä ei kuitenkaan miellytä, sillä vaikka haikarakultin sääntöihin kuuluukin pysyä ystävinä kaikkien olentojen (paitsi susien) kanssa, Suomeen haarakonttoria perustavan unkarilaiselle superfirmalle pitää näyttää vitaalinen, eteenpäin pyrkivä pohjoismainen metropoli, ei mitään metsäläiskansaa hupsuine uskomuksineen!

No niin, eihän Karilan Helsinki tosiaankaan ihan tavallinen tapaus ole. Vinksahtaneeseen maailmaansa hän kuitenkin rakentaa pohjimmiltaan aika rankan kertomuksen äitinsä nuorena menettäneestä tytöstä, joka on enemmän tai vähemmän hukassa itsensä ja läheistensä kanssa.

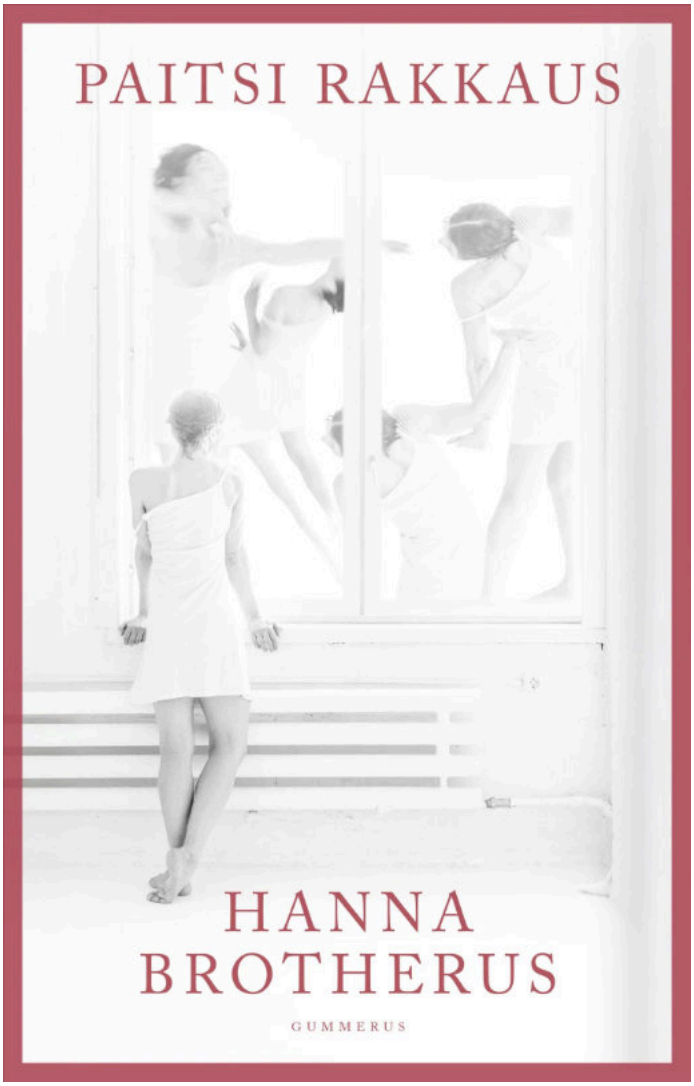
Ehkä vähän sekavanpuoleisen alun jälkeen *Terapeuttini on ihmissusi* alkaa pikku hiljaa imaista mukaansa, eikä vähiten yksityiskohtaisten ja vauhdikkaiden pöytätenniskohtauksien vuoksi. Laji lienee Karilalla hyvin hallussa itselläänkin (vaikka loppukiitoksissa muistetaan myös lajin suomalaislegendaa **Pasi Valastia**), sen verran asiantuntevia hetket pingispöydän äärellä ovat. Sinne tänne teosta Karila ripottelee hienoja kielellisiä oivalluksia, vaikka *Pienen hauen* nerokas itälappilainen puheenparsi ei nyt irti pääsekään.

Kaiken kaikkiaan Juhani Karila on maagista realismia ja pientä outoutta hakevalle lukijalle oivallinen valinta, ja *Terapeuttini on ihmissusi* jatkaa ansiokkaasti Karilan tuotantoa. Toivottavasti seuraavaa romaania ei tarvitsisi ihan näin kauan odotella. Iso suositus!

Hannu Sinisalo

Silmiä avaava kuvaus syömishäiriöstä

Hanna Brotherus: *Paitsi rakkaus*. Gummerus, 2026. 363 s.

Mietin moneen kertaan, miksi luen tällaista kirjaa, joka ei kosketa minua millään lailla? Kirjan päähenkilö on Lilith, tanssija, joka loukkaantuu Pariisissa ja kun hän sieltä palaa Suomeen, selviää heti, ettei kaikki ole hyvin. Hänen luustonsa on jo kärsinyt pitkään jatkuneesta syömishäiriöstä. Hän joutuu hoitoon, paikkaan, jossa hoidetaan ihmisiä, jotka ovat samanlaisia. Olen kyllä aina ollut jostain syystä kiinnostunut sairaalakuvauksista.

Voi olla, että kerron tästä kirjasta ”huonosti”, koska se ei siis millään lailla ole sellainen, johon voisin itse samastua, mutta silti minulla oli kaiken aikaa sellainen olo, että miten tärkeä kirja todella monelle!

Kaikki päähenkilön kokemat asiat olivat vieraita. Lilith toimi ja tunsi tavoilla, joita en voinut jollain lailla käsittää. Se, miten hän kaipasi kaiken aikaa miesten ihailua ja silti ”haukkui” heitä. Sellainen epätasapainoisuus on varmaan aika yleistä nykyaikana.

Hanna Brotheruksen kieli on kuitenkin niin äärimmäisen kuvaavaa ja kaunista, että se on se jutun ydin, miksi pidin kirjasta. Kun kuvataan sairaalaoloja ja niitä tilanteita, joissa potilaat eivät halua syödä. Jotenkin oli hiukan kiusallinenkin olo, että haluanko tietää tämän. Kun taas heti perään, että kyllä haluan, ja voisinko oppia ymmärtämään jotain, mitä en ymmärrä?

Jos ihminen kärsii syömishäiriöstä, niin sehän ei ole vain se, että ei haluaisi syödä, koska haluaa olla laiha, vaan pohjalla on paljon kaikkea muuta. Se tulee esiin sielukkaasti.

Paitsi rakkaus jätti mieleen painavan jäljen. Jollain tavalla toivoisin, että kun tämän kirjan lukee, siitä olisi apua heille, jotka varsinaisen asian kanssa elävät ja heidän läheisilleen. Mikään viihdekirja tämä ei ole.

Kini Laine

Eläinlääkäri ja rikospoliisi yhteistyössä

Helena Lehtovirta: *Tapahtukoon minun tahtoni*. Crime Time, 2026. 311 s. Palo & Koski 2.

Ministeri Seela Saarnaniemi on kutsunut eläinlääkäri Johanna Palon kotiinsa Espoon pientaloalueelle. Kevät on kauneimmillaan ja Johanna ihastelee ministerin puutarhaa. Hän soittaa ovikelloa, mutta kukaan ei tule avaamaan. Johanna on kuitenkin tullut aivan oikeaan aikaan, joten hän lähtee etsimään takapihalta, jos ministeri löytyisi sieltä.

Johanna ihailee takapihan kukkaloistoa ja seuraa hiekkapolkua kukkivien alppiruusujen luo. Hänelle iskee paha aavistus, kun näyttää, että alppiruusujen takana on jotain, mitä siellä ei pitäisi olla. Hän kävelee varovasti eteenpäin ja näky järkyttää hänet. Alppiruusujen takana makaa ministeri pää murskana.

Kun Johanna saa hälytettyä poliisit paikalle, mukana on hänelle ennestään tuttu rikoskomisario Tuomas Koski.

> *Miten hyvin tunsit Seela Saarnaniemen? oli Kosken ensimmäinen kysymys.*
>
> *– En tuntenut häntä lainkaan, vastasin. – Emme olleet koskaan tavanneet. Näin Seela Saarnaniemen ensimmäisen kerran, kun löysin hänet kuolleena hänen omalta pihaltaan.*
>
> *Miksi hän halusi tavata sinut?*
>
> *– Koska Saarnaniemi tiesi, että olin selvittänyt, mitä hänen sukunsa omistamassa broileritehtaassa tapahtuu. Ja hän oli aivan oikein päätellyt, että aioin paljastaa tietoni.*

Tuomas Koski ja Johanna tuntevat toisensa ennestään, sillä Koski on ollut selvittämässä Johannan ystävän murhaa. Myös Johannan kotiin on murtauduttu, joten tutkittavaa on riittänyt. Sitä Tuomas ei ole kuitenkaan kuullut, että joku on törmännyt Johannan autoon samoihin aikoihin, kun murhatutkimukset olivat edellisen tapauksen osalta käynnissä.

Rikoskomisario Kosken tilanne on hankala. Uusi murha tulee tutkittavaksi, kun entinenkin on selvittämättä ja kaiken keskellä oma perhe-elämä on sekaisin. Hänen vaimollaan on ollut mielenterveysongelmia siitä saakka, kun heidän nyt kolmevuotias lapsensa syntyi. Nyt Koski on tehnyt vaimonsa kätköistä löydön, joka muuttaa tutkintaa ratkaisevasti.

Seela Saarnaniemi toimi politiikan tutkimuslaitoksen taustalla poliittisen valtansa turvin ja manipuloi henkilöstöä omia päämääriään saavuttaakseen. Hänen kahdenkeskiset keskustelunsa tutkijoiden kanssa saivat aikaan kiristyneen työilmapiirin, jossa vain pyrkyrit näyttivät pärjäävän. Saarnaniemi omisti myös pienen maatilan yhdessä veljensä kanssa. Tilalla on kanala, jonka tiloihin on ahdettu niin paljon kananpoikia, että ne liiskaantuvat toistensa alle. Kaiken lisäksi tila on konkurssikypsä, mutta Seela ei hyväksynyt sen lopettamista, sillä tila houkutteli hänelle kannattajia myös maaseudulta. Hän

odotti myös Venäjän-kaupan avautumista, koska hänen suunnitelmissaan oli myydä tuotteitaan sinne.

Kaikessa näkyi Seelan ajatus: ”tapahtukoon minun tahtoni”. Kaikki muu on turhaa. Seela jyräsi myös veljensä, joka olikin ainoa, joka hänet kunnolla tunsi. Veli teki työt ja Seela kävi vain kuvauttamassa itseään tilalla.

Kirjailija **Helena Lehtovirran** tausta juristina sekä hänen työkokemuksensa eduskunnan henkilöstöpäällikkönä ja Ulkopoliittisen instituutin hallintojohtajana tuovat tarinaan uskottavuutta. Hän tuntee kabinettivenkoilut ja virkamiesten toiminnan.

Tämä Palo & Koski -dekkarisarjan toinen itsenäinen osa syventää myös Johannan ja Tuomaksen suhdetta. Pääparin välinen kemia on tapahtumien taustalla. Monet kysymykset jäävät odottamaan selvittämistä seuraavaan kirjaan. Vaikka ministerin ja hänen veljensä kohtalo selviää, niin ainakin kadonneen tutkijan kohtalo jää vielä epäselväksi, samoin kuin Tuomaksen tyttären Johannalle esittämä kysymyskin.

Aina näkyy tulevan uusia mielenkiintoisia kotimaisia dekkareita luettavaksi. Sellainen tämäkin on. Seuraavakin pitää lukea.

Soili Vuorenmaa

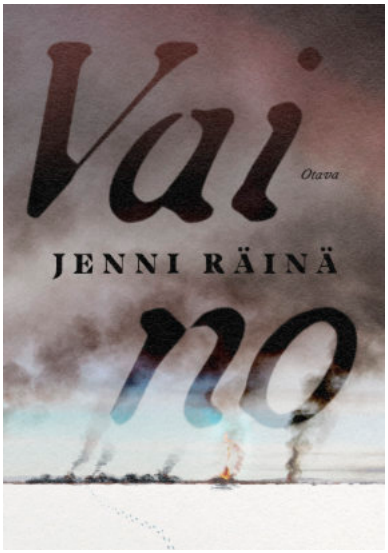
ALOITA TÄSTÄ

Raastava kuvaus isonvihan ajasta Pohjois-Pohjanmaalla

Jenni Räinä: *Vaino*. Otava, 2025. 255 s.

Isonvihan aika 1700-luvun alussa oli nimensä mukaisesti hirvittävää Pohjan sodan ja venäläismiehityksen aikaa. Nopealiikkeiset kasakkaryhmät ratsastivat kuin mustina aaltoina läpi Suomen ryöstäen, raiskaten ja tappaen paikallisväestöä. Väkivalta oli systemaattista. Siihen kuului raakaa kidutusta, joukkosurmia ja lasten sieppaamista ihmisverona orjiksi Venäjälle tai joukkojen mukana kulkeviksi ”ryssänrengeiksi”. Kasakat rosvosivat kaiken irtaimen, tappoivat ja söivät karjan. He jättivät jälkeensä poltetun maan ja piiskatun kansan, jota ei puolustanut kukaan. Yksi eniten kärsineistä alueista oli Pohjois-Pohjanmaa, joka oli tsaarille tärkeä puskurivyöhyke Ruotsia vastaan. Suurin osa isonvihan uhreista oli Pohjois-Pohjanmaalta kotoisin, ja siellä väestötappio oli jopa noin neljäsosa alueen koko väestöstä.

Tähän maisemaan, Yli-Iin ja Oulun seudulle noin vuosina 1714–1717, asettuu **Jenni Räinän** *Vaino* ja luontevasti asettuukin. Räinän omat sukujuuret ulottuvat Iin Räinänperälle, joka myös kirjassa mainitaan. *Vaino* ei kuitenkaan kerro Jenni Räinän omista sukulaisista. Sen sijaan hän on hyödyntänyt arkistoista löytämiään muita isonvihan aikaisia henkilöitä ja rakentanut heidän ympärilleen kuvitteellisen tarinan, jota siten voisi luonnehtia myös biofiktioksi.

Vainoa katsotaan kolmen kertojan silmin. Ensinnä on Valpuri ”Vappu” Hansintytär, pienen torpan jalkapuoli esikoinen, joka pakenee kasakoita kahden veljensä kanssa. Toinen kertoja on pitäjän nimismies Gustaf Lillbäck, joka näkee valtansa murenevan, perheensä hajoavan ja talonsa tuhoutuvan Venäjän vallan alla. Silti hän ei pakene. Tarinan kolmannet silmät ovat nuoren Kustaa ”Kustu” Lillbäckin, joka on yksi kolmesta Venäjälle siepatuista nimismiehen pojista, joka palaa kasakoiden mukana takaisin kotiseudulleen.

Jokainen tarinan kertojista kohtaa vainolaisten terrorin omalla tavallaan, kaikki kuitenkin hyvin henkilökohtaisesti. Jokainen heistä löytää oman tapansa taistella, paeta tai edes jollain tavalla selviytyä. Jokainen heistä joutuu myös maksamaan vapaudestaan kovan hinnan.

Vaino on raaka ja raskas kirja. Koko ajan paetaan, pelätään ja palellaan. Kirjasta ei juuri onnen alhoa tai tyyntä tyventä löydy. Eikä pidäkään löytyä. Jos meidän esi-isämme ja -äitimme selvisivät noista ajoista joten kuten hengissä, meistä nykysuomalaisista pitää löytyä edes sen verran sisua, että pystymme lukemaan pari sataa kaunista ja siistiä sivua heidän kokemastaan kärsimyksestä. Että pysähtyisimme hetkeksi keskuslämmitetyissä taloissamme, miellyttävän värisen ja katkottoman sähkövalon alla mukavissa tuoleissamme löhöillen, vasemmalla kädellä herkkuja napostellen ja miettisimme, miten noissa oloissa selviäminen oli ylipäätään mahdollista. Ja muistaisimme, että Euroopassa eletään ihan samanlaisen vainon alla tänäkin päivänä.

Olisiko sinusta siihen, mitä Valpuri koki? Miten itse selviäisit useita päiviä tai viikkoja pitkässä hameessa ja paljain jaloin lumisohjoisessa metsässä ja riitteisillä soilla, ilman ruokaa ja puhdasta vettä, kasakat kintereilläsi, kompassina vain joku epämääräinen tieto siitä, että jossain edessäpäin, jonkun joen varrella on isän kertoman mukaan jonkinlainen piilopirtti, jossa ehkä olisit hetken turvassa?

Sen verran Räinä on tehnyt taustatyötä, kotiläksyjä ja faktantarkastusta, että uskoisin *Vainon* kuvauksen vastaavan niin hyvin todellisuutta kuin inhimillisesti on mahdollista. Hieno kirja, mutta eihän tätä nyt kenellekään voi suositella.

Mervi Murtonen

Isän ääni murtui puolivälissä lausetta

M. J. Hölttä: *Luiden laulu*. SKS Kirjat, 2026. 330 s. Kirjokansi 449.

On ilo, kun kustantamon ennakkomarkkinointi osuu napakasti kohdilleen ja tuntemattoman tekijän kirja tarjoaa sitä, mitä luvattiin. Näin kävi **M. J. Höltän** *Luiden laulu* -teoksen kanssa. Esittelyteksti lupasi novelleja, jotka yhdistelevät suomalaista kansanperinnettä ja kosmista nihilismiä. Yhdistelmä kuulostaa herkulliselta.

20 novellin kattaus tarjoilee monenlaisia synkkiä tunnelmia. Osa tarinoista sijoittuu menneisiin aikoihin, johonkin epämääräiseen historialliseen aikaan. Osa on nykyaikaisempia, mutta mikään ei varsinaisesti tunnu sijoittuvan ihan tähän aikaan. Mukana on kummitusjuttumaisempia tarinoita, kuten vaikkapa kokoelman avaava ”Yö riihessä”, kummallisempaa kansanperinteeseen nojaavaa ahdistusta, kuten ”Pihka metsään päin” ja suorastaan lovecraftiaanisiin kierouksiin nousevia juttuja, kuten ”Köyry”. Siinä *”seinähirsien luonnottomista kulmista”* ilmestyy kammotuksia, jotka ovat ulkoasultaan *”muodon rikoksia”*. Tällaista klassisen tyylikästä maalailua on ilo lukea.

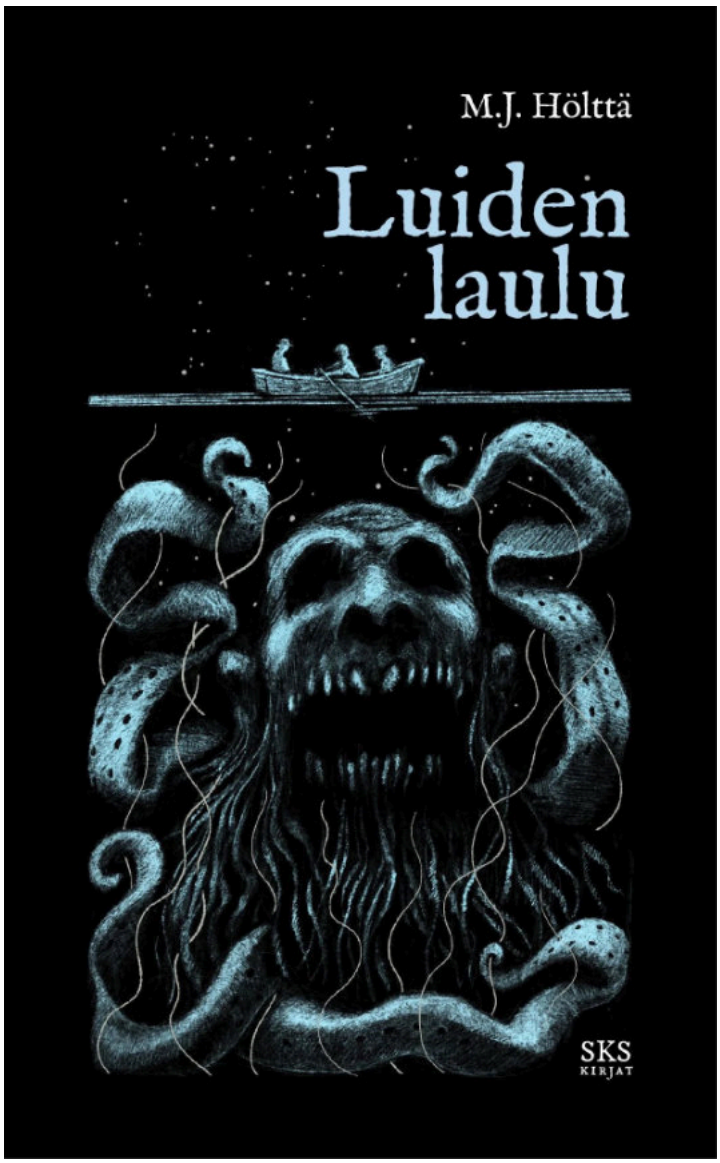
> *Pelko oli sisäänpäin sulkeutunutta ymmärrystä, jota todellisuus yritti murskata valtavalla painollaan kaikista suunnista. Näky, joka kiemurteli tuvan pöydän alla, ei tarjonnut minkäänlaista merkitystä, mutta se veti puoleensa niin kuin kiusoitteleva salaisuus, ja ymmärtääkseen enemmän hänen tulisi liittyä osaksi jotain suurempaa.*

Novellien sävy on kautta linjan kohdallaan. *Luiden laulussa* on oikeanlaista selittämättömän tunnelmaa, kiemurtelua vaikeasti ymmärrettävien asioiden äärellä. Toisaalta asetelmissa on riittävästi vaihtelua, novelleja voi hyvin lukea putkeen, ilman että ne alkavat muuttua puuduttaviksi. Kokonaisuus on siis oikein onnistunut ja kokoelma kaikkiaan korkeatasoinen. Tähän kannattaa tutustua, jos suomalaisesta kansanperinteestä ja kosmisesta nihilismistä ammentava kauhu kuulostaa ajatuksena kiehtovalta.

Esikoiskokoelmansa julkaissut Hölttä on tekijänä tuntematon, mutta teki hyvän vaikutuksen. Jään mielenkiinnolla odottamaan, mitä tästä mielikuvituksesta seuraavaksi sikiää. Alku on ainakin lupaava.

> *“Ymmärsittekö näkemäänne?” Leppälän ääni oli lähes tuudittava. Hän puhui kuin lääkäri potilaalle, jonka tunnereaktio oli juuri ohittanut kriittisen pisteen: ”Oliko se muotoa vai merkitystä? Tunsitteko vai ymmärsittekö? Menetittekö ajallisen itsenne hetkeksi?”*

Mikko Saari

Ms. Sybil Van Antwerp
17 Farney Road
Arnold, Maryland 21012
USA

Virginia Evans: *The Correspondent*.
Penguin, 2025. 271 s.

Tampereella 19.9.2026

Hei Sybil,

kirjoitan sinulle nyt ensimmäistä kertaa. Sinä et tunne minua, mutta minä tunnen sinut. Älä silti pelästy! En ole mikään sellainen ilkeämielinen stalkkeri kuin se Dez, joka kantaa sinua kohtaan kaunaa jostain vanhoista oikeusjutuista. Minä olen kaukainen ihailijasi Suomesta ja olen seurannut kirjeenvaihtoasi liikuttuneena.

Miltä sinusta tuntuu, kun **Virginia Evansin** yksiin kansiin kokoama kirjeenvaihtosi on saanut niin ylistävää palautetta? Kirjan nimi on *The Correspondent*, ja se kertoo sinusta. Sinä kun hoidat kaikki asiat kirjeitse. Ja voi, miten taitavasti kirjoitatkaan! Olet samanaikaisesti kohtelias ja terävä. Eikä tarvita mitään välisanoja tai johdantoja, kun kirjeistä käy ilmi kaikki tarvittava.

Mutta niinhän se on, että kirje kirjoitetaan lähtökohtaisestikin julkiseksi. Kirje lähetetään matkaan, eikä se jää itselle haltuun. On tarkoituskin, että joku lukee sen. Siten se eroaa esimerkiksi päiväkirjasta, jonka ainakin minä haluaisin pitää vain itselläni. Joten sikäli ei ole varmaan kovinkaan outoa, että kirjeesi ovat nyt kaikkien luettavana (vaikka joukossa on myös muutama lähettämätön luonnos)? Sinähän haluat, että kirjeitäsi luetaan ja että niihin vastataan, eikö niin? Se on sinun tapasi keskustella.

Dezistä vielä sen verran, että olen pahoillani, että vielä eläkkeelle jäätyäsi joudut uudestaan kohtaamaan hankalia asiakkaitasi. Oikeudessa kun asiat eivät aina etene kaikkien kannalta suotuisasti. Niiden asioiden soisi kuitenkin jäävän töissä olevien murheiksi. Vaikka kyllä sinä niin ronski muija lopulta olet, että et anna Dezin lannistaa sinua. Hyvä, että päätit lopulta selvittää asiat hänen kanssaan.

Sellainen sinä olet: tartut härkää sarvista ja viet asiat loppuun asti. Olet sitkeä! Niinkuin esimerkiksi se yliopiston kirjallisuuskurssi tai DNA-testi. Todella väänsit niiden kanssa!

Olet kirjeenvaihdossasi niin rohkea! Kirjoitat palautekirjeitä julkkiksille ja monille kirjailijoillekin, ja jotkut heistä jopa vastaavat sinulle. Ja erityisen mukava oli seurata sinun ja nuoren Harry-pojan kirjeenvaihtoa. Kirjeistäsi on ollut monille paljon iloa.

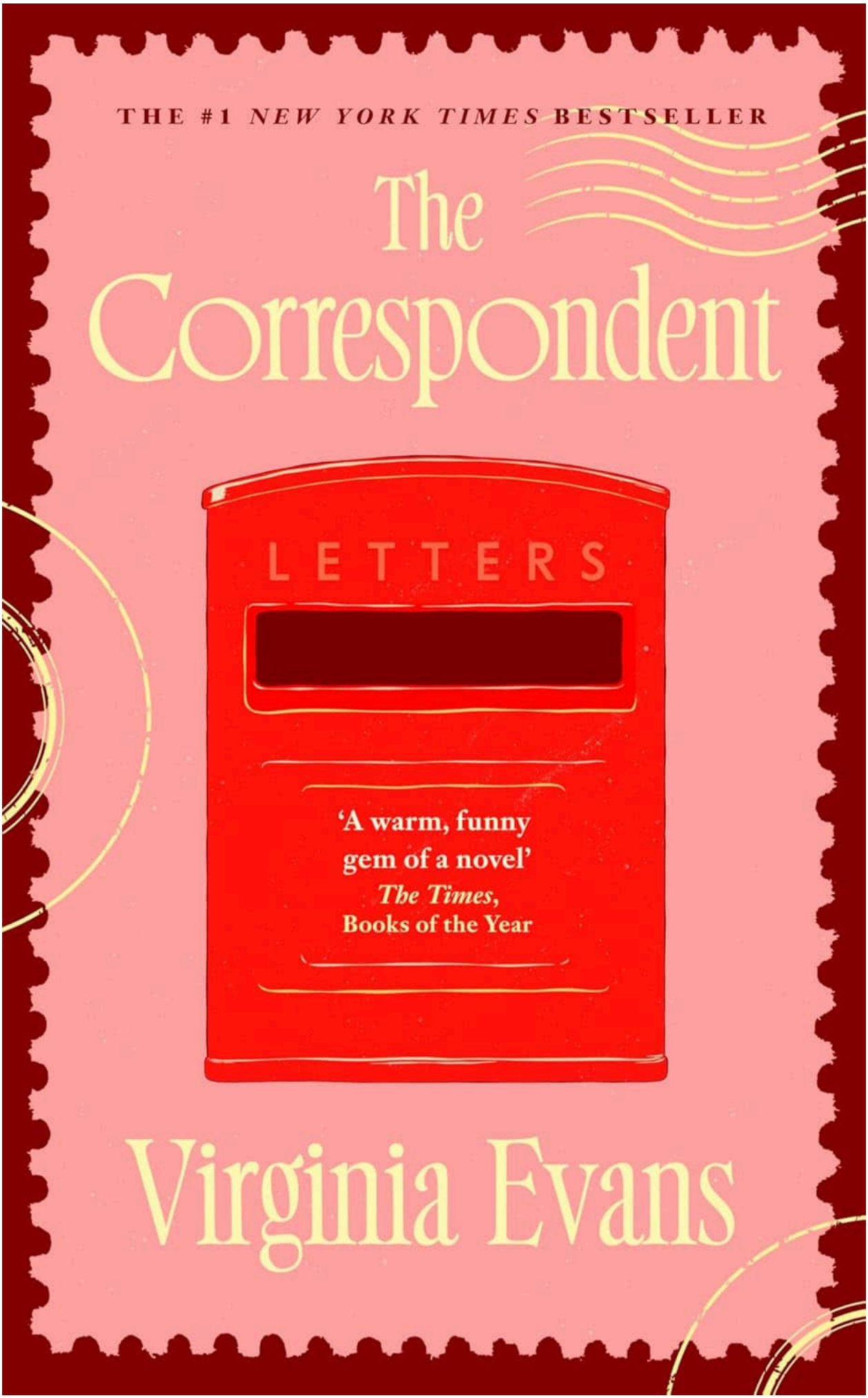
Ilahduin huomatessani, että olet lukenut **Larry McMurtryn** *Lonesome Doven* kolmesti. Jossain kirjeessäsi annoit siitä kyllä vähän liikaa juonipaljastuksia, mistä sinua lempeästi moitin. (Täytyy kyllä sanoa, että joskus olet sosiaalisesti hieman kömpelö, mutta sen taidat tietää itsekin.) Mutta niin siinä joskus käy, kun jostain oikein innostuu. Minäkin rakastin Gusin ja Callin tarinaa, vaikka olen lukenut sen vasta kerran. Hienoa, että annoit siitä palautetta suoraan Larrylle.

Toivon, että Theodore lukee tämän kirjeen sinulle, mutta en odota sinulta vastausta. Mukavaa, että vielä vanhoilla päivilläsi löysit Theodoresta sielunkumppanin (vaikka onhan sinulla toki ollut muitakin ihailijoita). Kaikkea hyvää teille molemmille!

Rakkain terveisin,

Mervi

TULOSSA SUOMEKSI KEVÄÄLLÄ 2027

THE #1 NEW YORK TIMES BESTSELLER
The Correspondent
LETTERS
'A warm, funny gem of a novel'
The Times,
Books of the Year
Virginia Evans

Ottolapsen menestyksen tuoma suuri suru

Ester Ståhlberg: *Sunnuntai*. WSOY, 1920. 262 s.

> *Isä on tähän asti katsonut vain siihen raollaan olevaan oveen, jonka taakse katosit, ja siihen valonsäteeseen, jonka jälkeesi jätit. Joskus tuntuu kuin hänkin olisi nähnyt jotakin sen oven takana häämöttävän ja saanut sen hivuttavan ikävän. Sinuako hän niin katkerasti kaipaa? Sinuako, Yrjö.*

Presidentin puoliso **Ester Ståhlbergin** *Sunnuntai*-romaanin viehätys piilee avoimuudessa ja suorapuheisuudessa. Kirjan vanhahtava suomi on kauniin runollista ja mukaansatempaavaa. Mutta mikä parasta, kirja on täyttä totta ja samalla rehellistä. Ståhlberg on luonut kirjassaan muistelevan tajunnan pääosassa vanhempien kuolleen lapsensa kaipuu.

Kirjan alussa isä ja äiti eivät lakkaa muistelemasta rakasta poikaansa. Jäljellä ovat yhteisten hetkien muisteleminen murheellisten sydämiensä lohdutukseksi. Pojan kuolema muutti äkillisesti elämän. Se on nyt äänetön ja kirjailijan olo pysähtynyt. Vanhemmat katselevat lohdutuksekseen pojan valokuvia ja lukevat hänen kirjoittamiaan kirjeitä. Talo on ollut poikaa täynnä: tuulensuhinakin tuntuu erilaiselta, ja junan vihellys on kuin vieraasta maasta.

Suurmenestyksen saanut *Sunnuntai* on kertomus siitä, kuinka perhe voi rakastaa lasta, vaikka se ei olisi samaa verta. Ståhlberg käsittelee romaanissaan koskettavasti 16-vuotiaana kuolleen adoptiopoikansa Eeron poismenoa. Kirjan tekee erityisen koskettavaksi se, että kirjailija keskustelee läpi kirjan kuolleen poikansa kanssa. Romaani on lämmin ja liikuttava kertomus äidin ja pojan suhteesta. Perheeseen hankitaan ottolapsi, joka kasvaa rakkauden ja hellyyden keskellä. Se ei ollut vielä tuolloin tavallista.

Ståhlbergille kyse oli enemmästäkin kuin vain pienten elämien pelastamisesta. Hänellä oli rakkauden lahjaa jakaa muillekin. Ståhlberg oli toiminut aiemmin lastensuojelutyössä suunnitellen oman lastenkotinsa perustamista. Hänen perustamansa Koteja Kodittomille Lapsille (josta sittemmin tuli Pelastakaa lapset ry) tähtäsi rakastavien vanhempien löytämiseen eikä lapsen työvoiman hyväksikäyttöön. Ståhlberg toi esille kanssaihmisten velvollisuuden ottaa orpoja koteihinsa ja rakastaa heitä. Hän itse oli kahden lapsen kasvatusäiti, jolle lapsi oli rakas, oli se oma tai vieras.

> *Isä ei saa öisin unta. Hänen kätensä ovat entistä kalpeammat, hänen huulensa väräjävät, kun hän kuvaasi katselee. Kun luen kirjeistäsi jonkun kuvauksen entisestä kesäelämästämme tai mistä tahansa, mihin mielesi on ollut kiintynyt, sulkee hän silmänsä ja hänen rinnastaan nousee raskas huokaus jostain syvältä, hänen olemuksensa pohjimmaisesta pohjukasta.*

Paikka paikoin kirjan surumielisyys tuntuu riistäytyvän jopa käsistä:

Ajattelitko auringonnousua Kolilla sumujen hälvetessä? Vai juolahtiko sinulle mieleen jokin hupaisa kohtaus vaelluspäiviltäsi – ilmestyit äkkiä vieraan pikkukaupungin kaduille – tai saavuit tuttaviin taloihin ja ystävien kesäasuntoihin heitä tulollasi hämmästyttämään. Siinä oli pitkä kuvasarja värikkäitä kuumekuvia todellisuuden pohjalla.

Ståhlberg kuvittelee ”Yrjön kuumekuvissa” tunteneen kasvoillaan lämpimän tuulenhengen, joka rannasta toi mukanaan apilantuoksua. Yhtäkkiä hän tajuaa pojan olevan kaukana elämästä ja laskee kätensä hänen vuoteelleen houkutellakseen, kuten hän suruaan ja kaipuutaan nimittää, pojan takaisin epämääräisestä lupailemalla hänelle kaikenlaista, joita toivoo pojan haluavan. Suureksi suruksi poika ei ollut houkuteltavana enää takaisin elämään.

Ståhlbergit selvisivät tragediasta muistelujensa ansiosta, ja jatkoivat siipirikkoinakin elämäänsä muita orpoja auttaen, ja siksi Suomen tasavallan ensimmäistä presidenttiparia voisi hyvin kutsua rakkaudellisissa muisteluissaan poikaansa myös muiden suomalaisorpojen ystäviksi ja suojelijoiksi. Maan isä ja äiti loivat hyvän mallin seuraajilleen toimia.

Harald Olausen

AARNE PIETINEN / MUSEOVIRASTO (CC BY 4.0)

Ester Ståhlberg

Elämän risteyskohdasta kohti uusia alkuja

Jaana Tapio: *Ihan niin kuin piti*. S&S, 2026. 333 s. Puutalorakkautta 2.

Puutalorakkautta-kirjasarjan toisessa osassa Sonja löytää itsensä hankalasta tilanteesta. Hän on juuri muuttanut maalle ja ostanut puolet vanhasta talosta miesystävän lapsuudenkodin pihapiiristä. Miesystävä on kuitenkin jättänyt heippalapun ja kadonnut. Sonja on yksin ja ex-anoppikin pyörii talossa kuin omassaan. Vielä kun töistä tulee potkut, kaikki on täysin pielessä.

Montun pohjalta suunta on kuitenkin vain ylöspäin. Sonja löytää elämäänsä ilonlähteitä, kuten eksän perheen lammastilalla tuotetut villalangat ja niistä kutomisen. Mukavalta tuntuu myös uusi tuttavuus, eräopas Eero. Romanttisiakin tuntemuksia saattaisi heräillä, mutta siinä matkassa on yksi aika iso mutka: Eero on Sonjan eksän veli.

Ihan niin kuin piti on sillä tavalla tavanomainen heteroromanssi, että kovin suuria yllätyksiä se ei tarjoa. Johan se nimessäkin kerrotaan: jos kirjan nimi on *Ihan niin kuin piti*, ei ehkä kannata odottaa yllätyskäänteitä. Tämä yllätyksettömyys ei kuitenkaan ole heikkous, vaan palvelulupaus. Kun tartut tähän kirjaan, tiedät mitä saat.

Puutalorakkautta-sarja alkoi samaan tapaan nimetystä *Näin on hyvä* -kirjasta. Kirjoja yhdistää tarinan sijoittuminen samoille seuduille ja molemmissa vanhoilla puutaloilla on oma osansa. Lukujärjestyksellä ei ole suuresti merkitystä, sen verran löyhästi kirjat toisiinsa viittaavat, eivätkä spoilerit näin odotustenmukaisessa kirjassa hirveästi lukuiloa vie – harvoinhan romanttisessa viihdekirjassa on kyse siitä, saako kirjan pääpari toisensa, vaan siitä matkasta, jolla lopputulokseen päästään.

Niinpä *Ihan niin kuin piti* etenee hienosti: **Jaana Tapio** kirjoittaa sujuvasti, tarinassa on mukavia käänteitä ja lukemisesta jää hyvä mieli. Ihan niin kuin piti!

Mikko Saari

Kirkkoherran kadonnut sulhanen

Marja Aarnipuro: *Tummanpunainen ruusu*. Docendo, 2026. 280 s. Four Roses 2.

Tummanpunainen ruusu on **Marja Aarnipuron** neliosaisen Four Roses -dekkarisarjan toinen osa. Kirjan päähenkilöinä ovat neljä naista, jotka muodostavat tiiviin ystäväporukan. Jokaisella on nimetty ruusunsa. Edellisessä *Sininen ruusu* -osassa käsiteltiin 44-vuotiaan toimittaja Laura Lehmuksen asioita. Nyt vuorossa on kirkkoherra Sofia Eklundin tarina.

Sofia seurusteli kouluajoista lähtien itseään pari vuotta vanhemman puoliksi italialaisen Markuksen kanssa. Markuksen isällä on ollut maahantuontiyritys, jossa Markuskin koulun jälkeen työskenteli. Sofia kertoi ystävilleen, että hänelle itselleen kuten Markukselleki oli aina selvää, että he menevät naimisiin ja saavat perheen, jota molemmat toivoivat.

Viikkoa ennen häitä Markus kuitenkin katosi, eikä hänestä ole etsinnöistä huolimatta kuultu mitään. Siitä on jo kaksikymmentä vuotta, ja koko tuon ajan Sofia on asunut yksin, ja surrut menetettyä onneaan. Hän on ollut tiiviisti yhteydessä Markuksen vanhempiin, jotka asuvat lähellä Sofiaa. Mitkään tutkimukset eivät tuoneet selvyyttä Markuksen katoamiseen, ja hänen vanhempansa julistivat hänet kuolleeksi kymmenen vuotta sitten.

Toinenkin suomalais-italialainen perhe asuu samassa pikkukaupungissa. Perheen isä Pietro pyörittää suosittua ravintolaa, jossa Four Roses -klubin perustaneet neljä naistakin aina silloin tällöin käyvät.

Eräänä päivänä Pietro on aloittamassa ravintolassaan keittiöhommia, kun sattuu räjähdys ja suurin osa ravintolan keittiöstä lentää taivaan tuuliin. Oliko kaasuräjähdys vahinko vai tarkoituksellinen teko. Sitä miettii myös Sofia, kun hän saa kummallisen puhelun. Puhelussa hänelle kerrotaan vain, että hänen kuolleeksi julistettu entinen sulhasensa Markus onkin hengissä. Seuraavaksi hän saa kirjeen, jossa varoitetaan, että hän on vaarassa.

Sofia miettii, voivatko nämä kahden italialaisperheen asiat liittyä jotenkin toisiinsa, ja onko hän itsekin vaarassa? Sofia ottaa yhteyttä kouluaikaiseen ystäväänsä Mikkoon, jolla on yksityisetsivätoimisto. Sofia pyytää Mikkoa selvittämään, kuka häntä voisi uhkailla.

Petra, Laura ja Ilona ovat Sofian tukena, ja pohtivat yhdessä pappilan pöydän ääressä, miten asioita saisi selvitettyä. Laura etsii toimittajana tietoja italialaislehdistöltä, Petra urkkii vanhoja sairaskertomuksia työpaikallaan sairaalassa ja Ilona seurustelee poliisin kanssa, ja kuulee aina vähän tutkinnan etenemisestäkin. Pikkuhiljaa alkaa paljastua salaisuuksia, joita poliisit eivät aikoinaan löytäneet.

Tummanpunainen ruusu on perinteinen pehmodekkari. Suurimman osan aikaa kirjan tarinassa keskitytään ihmissuhteisiin. Teksti on sujuvaa ja juonikuvio yhtenäinen pläjäys entisiä ja nykyisiä tapahtumia. Se on mukavan kevyttä ja helppoa luettavaa, ei tarvitse miettiä syys-seuraussuhteita eikä arvailla kuka murhasi kenetkin. Kirjassa nousee esille pikkukaupungin miljöö lyhyine välimatkoineen, neljän naisen ystävyys, ja rikokset tai arvoitukset, joita he pyrkivät yhdessä selvittelemään.

Sofia pääsee pappina järjestämään yhdet häät ja kahdet hautajaiset, ja uusi rakkauskin odottaa oven takana. Seuraavaksi odotukset kohdistuvat *Vaaleankeltaiseen ruusuun*.

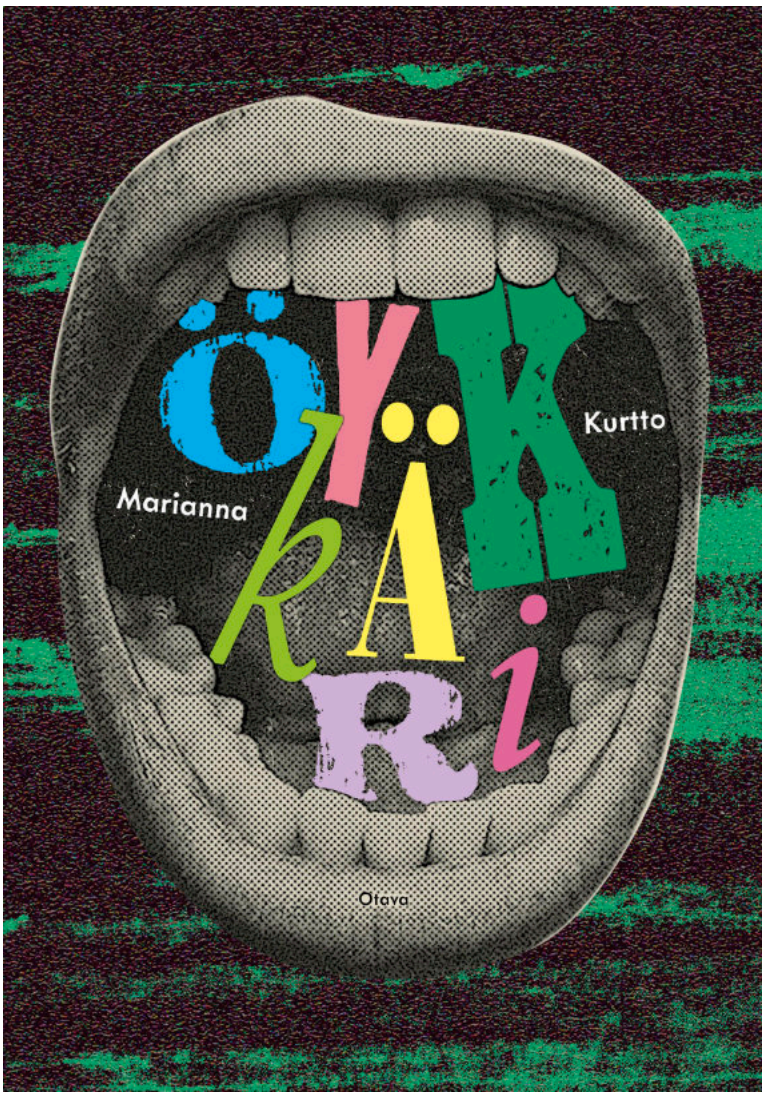
Soili Vuorenmaa

Tauotonta tajunnanvirtaa

Marianna Kurtto: *Öykkäri*. Otava, 2026. 352 s.

Marianna Kurton *Öykkäri* on melkoinen tapaus, koska Kurtto ei ole nimittäin välittänyt jakaa tekstiään ollenkaan kappaleisiin tai osioihin, eli siis uudelta riviltä alkaviin tai jopa kokonaan tyhjällä rivillä toisistaan erotettuihin kokonaisuuksiin, jotka perinteisessä kirjallisuudessa aina aloittavat uuden asian ja samalla jäsentävät tekstiä pienemmiksi ja lukijalle helpommin nieltäviksi kokonaisuuksiksi, ja tarjoavat samalla lukijan silmälle ankkurikohtia ja hengähdyshetkiä: luen vielä tuon kappaleen tai osion loppuun, eli Kurtolle näppäimistön Enter-painike on kuin Bemari-kuskin vilkku – se ei käytössä kulu, vaikka en tosin nyt osaa sanoa, onko tämä loukkaava vertaus Bemari-kuskeja kohtaan, ja pahoittelen, jos on, sillä onhan se niinkin, että vaikka Enter-painike ei olisikaan kulunut, niin kyseinen vitsi on jo aika kulunut, enkä siis mitenkään halua rinnastaa Bemari-kuskeja öykkäreihin, siitä tässä ei missään nimessä ole kyse, sillä oikeastaan edes Kurton kirja, nasevasta nimestään huolimatta, ei kerro öykkäristä vaan pikemminkin se on vain menestyneen ja julkisuudessakin patsastelevan, mutta silti jollain tavalla hukassa olevan tai elämänsä suuntaa kelailevan keski-ikäisen miehen ajatustenvirtaa, tauottomana soljuvaa höpötystä, jossa toistuvat samat aiheet, esimerkiksi hänen vanhempiensa avioero, jonka aikaan kertoja itse oli 13-vuotias ja joutui isänsä mukana asumaan isän uuden naisystävän kotiin, taiteilijataloon, koska hänen äitinsä murtui avioerosta niin, että joutui lataamoon, ja tämä on siis kertojan oma ilmaus, jolla hän tarkoittaa mielisairaalaa, jolla nimellä niitä ehkä vähän halventavasti aiemmin kutsuttiin ja joille psykiatrinen osasto voisi olla nykyään sopivampi nimitys, mutta siis tästä johtuen kertoja joutui erotetuksi äidistään, eikä sittemminkään päässyt palaamaan äitinsä luo, koska hoitojaksonsa aikana tämä rakastui lataamon vahtimestariin, meni saman tien naimisiin, eikä siinä uusperheessä ollut sitten enää tilaa teini-ikäiselle kertojalle, vaikkakin tilaa löytyi kyllä kahdelle uudelle poikalapselle, joiden syntymän aikoihin kertoja oli kyllä jo asettunut taiteilijataloon, isänsä ja tämän uuden naisystävän luo, joka siis oikeastaan oli syy koko ydinperheen hajoamiselle, koska isä oli tähän jossain kokkareilla, eli cocktailkutsuilla, iskenyt silmänsä ja sen vuoksi jättänyt vihityn vaimonsa, ja äitipuolen lisäksi kertoja sai samassa paketissa myös sisarpuoli Ellin, vaikka toisaalta nämä tittelit ä-puoli ja s-puoli ovat näiden naisten kohdalla vähän harhaanjohtavia, sillä eihän heillä ollut minkäänlaista geneettistä yhteyttä ja sillä tavalla perinteistä äitiys- tai sisaruussuhdetta kertojaan, edes puolikkaan vertaa, mutta näillä nimityksillä kertoja heistä puhuu, ja toki hän sai muutaman vuoden kuluttua isältään ja äitipuoleltaan myös oikean sisarpuolen, siis niiden kahden äitinsä vahtimestarin kanssa pyöräyttämän velipuolen lisäksi, joita kertoja leikkisästi kutsuu legojannuiksi, koska he pikkupoikina aktiivisesti leikkivät noilla tanskalaisen muotoilun huipputuotteilla, ja legojannujen ja tämän uuden sisarpuolen kanssa kertojalla oli siis puoliksi samat vanhemmat, vaikkakaan he kaikki eivät siis asuneet samassa osoitteessa, koska äiti eli vahtimestarin kanssa uudessa kodissa, järkevässä lähiöneliössä, joka siis ei ollut kertojan synnyinkoti, josta he isän kanssa olivat joutuneet muuttamaan, koska vahtimestari ei halunnut elää toisten nurkissa ja todennäköisesti äitikään ei halunnut enää elää siinä asunnossa, jossa sekä hänen avioliittonsa että mielensä olivat rikkoutuneet äitipuolen ja isän cocktailkutsuilla syttyneen salamasuhteen vuoksi, ja samaan aikaan kertoja, hänen isänsä ja tämän uusi naisystävä, Persoona isolla P:llä, asuivat taiteilijatalossa ja sisarpuolen nimi oli Magdaleena, mutta kertoja kutsuu häntä Dalleksi ja minulle ainakin jäi se vaikutelma, että kertojalla oli varsin lämpimät välit sisarpuoliinsa, siis erityisesti niihin kahteen naispuoliseen, joista toinen oli oikea s-puoli ja toinen vain nimellisesti, mutta ei siis ollenkaan yhtä lämpimät välit velipuoliinsa, eikä kertojalla näyttäisi jääneen mitään kaiveltavaa hampaankoloon avioliitoistakaan, herkässä teini-iässä kokemasta vanhempiensa avioerosta huolimatta, sillä hän itsekin päätyi avioon ja järjesti häät ufobileissä tapaamansa naisen kanssa, mutta se on sitten jo taas aivan uusi rönsy, jota en nyt ehkä lähde tässä avaamaan, sillä

näissä suomen kielen ja varsinkin selkeän kielen periaatteita rikkovaan, yhteen mahdottoman pitkään virkkeeseen ahdetussa 4938 merkissä ja 731 sanassa on lukijalla jo tarpeeksi läpikahlaamista, jos kukaan ylipäätään on jaksanut lukea tänne asti, ja jos ei ole jaksanut, niin ei kannata tähän Kurton kirjaankaan tarttua, sillä suunnilleen tätä samaa, toki minua huomattavasti taitavamman sanataiteilijan, runoilija, kirjailija ja suomentaja Kurton kynästä tullutta tekstiä siellä on peräti 352 sivun verran, toki täytyy myöntää, että jotain kiehtovaa siinä oli ja kun makuun pääsi, niin teksti ikäänkuin soljui silmästä toiseen aivojen kautta koukaten ja ikään kuin vain valui minusta läpi, tosin ehkä noin 52 sivua olisin leikannut, niin olisi edes joku mahdollisuus päästä loppuun asti, toki Kurtto on sen verran lukijaansa armahtanut, että on jakanut tekstinsä lukuihin, jotka tarjoavat edes jonkinlaisia hengähdystaukoja, tosin luvutkin voivat olla parinkymmenen sivun mittaisia, eikä niitä välttämättä yhdellä istumalla pysty suorittamaan, ja virkkeetkin puolen sivun pituisia, eivät siis yhtä mammuttimaisia kuin minulla tässä, mutta koska meillä täällä Kirjavinkeissä ei käytetä lukuja näissä kirja-arvioissa, niin minun on nyt syytä varmaan lopettaa tähän.

Mervi Murtonen

Murhaavaa joulunviettoa majakkasaarella

Laura Arikka: *Petollinen joulu*. Otava, 2026. 394 s. Kuolema Farlaxissa 2.

Laura Arikan Kuolema Farlaxissa -sarja jatkuu. Edellisessä kirjassa vietettiin juhannusta, nyt pienessä idyllisessä saariyhteisössä valmistaudutaan joulunviettoon. Farlax, suomeksi Vaarlahti, sijaitsee Lounais-Suomen saaristossa. Farlaxin kunta käsittää lukemattomia pieniä saaria ja luotoja, suurimmalla saarella asuu noin kymmenentuhatta ihmistä.

Jouluaatto alkaa surullisesti Farlaxiin palanneelle lähes 80-vuotiaalle Teuvo Grönille. Hän istuu puistossa ja miettii, että viimeiset kuukaudet ovat olleet onnellista aikaa. Hän oli saanut kirjeen Farlaxista ja todennut, että joulu on ihmeiden aikaa. Sellainen hänelle on nyt tapahtunut. Hän tuskin odotti kuitenkaan tällaista ihmettä. Hänet löydetään puistosta, hennon lumiharson alta istumasta ja nojaamasta puuhun. Hän on kuollut.

Uskonsa ja miehensä menettänyt entinen pappi Sofie toimii tutkijana Turun yliopistossa. Joku on tehnyt hänestä plagiointi-ilmoituksen, jota hän suree kotonaan ja odottaa vuoden vaihteessa tapahtuvaa kuulemistilaisuutta. Hän tietää, että syytökset ovat perättömiä, mutta millä todistaa se?

Päästäkseen irti surkeudestaan Sofie on ilmoittautunut mukaan joulunviettoon Långskärin majakkasaarelle. Hän ei ole ollut pitkään aikaan innostunut liikkumaan missään, mutta porukkalottoporukka on vaatinut hänetkin mukaansa. Saarelle pääsee vain yhteysaluksella, jolla heidän noin kymmenpäinen ryhmänsä matkustaa jouluaattona.

Kun kunnanjohtaja Freja on käymässä Sofien luona, hän saa puhelun rikoskomisario Toomas Lehdolta. Lehto ilmoittaa, että Tove Janssonin puistosta on löytynyt ruumis.

”Kuka on kuollut?”, Sofie kysyy.

”Joku vanhempi gubbe. Toomas kysyy, tunnistanko miehen. Sillä on käsiproteesi ja iso, pisaranmuotoinen luomi vasemman silmän alla”, Freja vastaa Sofielle.

Sofie muistaa kuulleensa, että myös 40 vuotta aiemmin on löytynyt miehen ruumis samasta paikasta. Hän haluaa tarkistaa asian, ja pyöräilee kirjastoon tutkimaan vanhoja sanomalehtiä ennen majakalle lähtöään.

Långskärin majakalla tiedossa on hyvää ruokaa ja ohjelmana murhamysteeripeli. Sofie ajattelee pääsevänsä irti ikävistä ajatuksista edes pariksi päiväksi. Häntä kuitenkin askarruttaa puistossa kuolleen tuntemattoman miehen tapaus, ja koska mukana majakkaretkellä on myös rikoskomisario Toomas, jonka kanssa Sofie on aiemminkin ratkaissut rikoksia, hän oikein odottaa pääsevänsä puhumaan tapauksesta Toomaksen kanssa.

Majakkasaarella alkaa kuitenkin tapahtua myös todellisia rikoksia, kun saaren iloinen emäntä Nuppu löytyy kuolleena kappelista. Yhteysalus on lähtenyt, lunta pyryttää, eikä puhelimia löydy mistään. Jokainen saarella oleva epäilee toisiaan.

Laura Arikka on kirjoittanut viihdyttävän dekkarin suljetulle majakkasaarelle, jossa väkeä on vähän, pois ei pääse, eikä edes yhteyksiä ulkomaailmaan ole. Vielä kun yksi mukana olevista poliiseista alkaa synnyttää etuajassa, vaaditaan monenlaisia taitoja ja kekseliäisyyttä ennen kuin saarelta selvitään ihmisten ilmoille.

Saaren miljöö ja majakka on kuvailtu tarkasti, jotta lukija voi eläytyä tarinaan. Välillä keskustelut ovat hieman turhan jaarittelevia, mutta ne eivät kuitenkaan vähennä tarinaan uppoutumista.

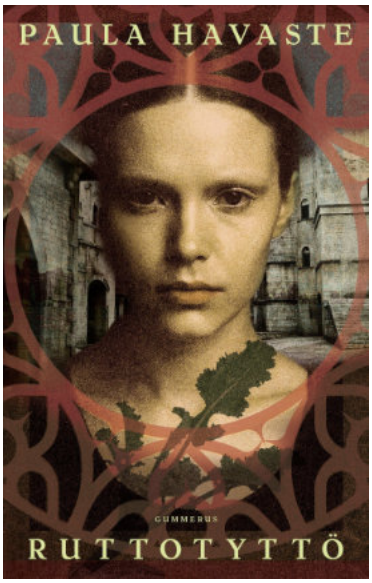
Soili Vuorenmaa

Taudinkantajan näkökulma

Paula Havaste: *Ruttotyttö*. Gummerus, 2026. 336 s.

Harvoin romaanin päähenkilö lähtee ponnistamaan yhtä alhaisesta asemasta kuin piikatyttö Liina **Paula Havasteen** 1600-luvulle sijoittuvassa *Ruttotyttö*-romaanissa. Liina on köyhän perheen nuorempi tytär. Isä myy hänet muutamasta kolikosta armollisen neidin seuraneidin pikkupiiaksi. Liina on siis alhaisista alhaisin. Hänen tehtävänään on lähinnä tyhjentää ja siivota päivä- ja yöastiat. Ruoakseen hän saa sitä, mitä muilta jää.

Liinalla on salaisuus. Se sijaitsee hänen hameensa alla, nivustaipeissa. Siellä on ruttopaiseita. Niitä ei onneksi ole kaulalla tai muussa helpommin havainnoitavassa paikassa, joten Liina ei jää sairaudestaan kiinni edes äidilleen eikä tautia huomata paisetarkastuksissakaan.

Niinpä sitten saattaa käydä niin, että juuri alhaisista alhaisin Liina vie tappavan ruton mukanaan meren taakse, nimeämättä jäävään maahan. Siellä juuri ehkä Liina tartuttaa taudin luostarin koko väkeen, mikä saattaa luostarin lopulta perikatoon. Tämä jää tosin lopulta vähän epäselväksi, sillä Liina ei tunnu taudistaan kovastikaan kärsivän, eivätkä hänen läheisensäkään siihen sairastu. Mutta eipä ruton tartuntaketjuja oikeastikaan varmaan kyetty tuohon aikaan tunnistamaan.

Alhaisesta statuksestaan huolimatta Liina on hoksnokkainen ja kyvykäs tyttö. Hän osaa ennakoida ja varautua, hoitaa itselleen ruokaa ja muuta talven varaa, tarvekaluja ja yösijan. Hän päätyy hyvien suhteidensa ansiosta naimisiin luostarin hevosrengin Leonin kanssa ja muuttaa tämän kanssa yhteen. Hameen alla oleva salaisuus ei yllättäen paljastu edes aviovuoteessa, tai sitten se ei sulhoa haittaa.

Ruttotytössä on periaatteessa kaikki palikat kasassa ja oikeilla paikoillaan. Rutto on aiheena mielenkiintoinen, ja tartuntaa kantavan näkökulma on herkullinen. Luostarimiljöö on aina kiehtova, ja ajankohtakin on varsin vähän käsitelty. Tarkkoja yksityiskohtia löytyy, ja kieli on kohdillaan.

Jotain jäi silti puuttumaan. Minulle tarina jäi jostain syystä valjuksi. Se jäi nimenomaan keksityn tarinan tasolle, eikä pureutunut niin syvälle ihon läpi, että olisi tuntunut aidolta tai peräti itse koetulta. Se ei oikein herännyt henkiin. *Ruttotyttö* ei aiheuttanut minussa tartuntaa.

Ehkä kyse oli siitä, miten helposti kaikki lopulta Liinalta onnistui, tuosta vaan, suitsait ja puts & plank. Hänhän tekee hirmuisen luokkahypyn alhaisista alhaisimmasta itselliseksi talon emännäksi vain muutamassa vuodessa. Varsinkin kirjan jälkimmäinen puolisko on tylsää Liinan ja Leonin kotoilua ja avio-onnen perään haikailua. Mitään pahaa ei tapahdu. Rutto ja Liinan paiseet miltei unohtuvat, ja tautiin kuolevat vain nimettömät naapurit. Aivan kuten koronapandemiakin hyödytti esimerkiksi lääketehtaita tai maskien valmistajia, Liinakin on kriisihyötyjä – hän ottaa omakseen sen, mitä tautiin kuolleilta jää.

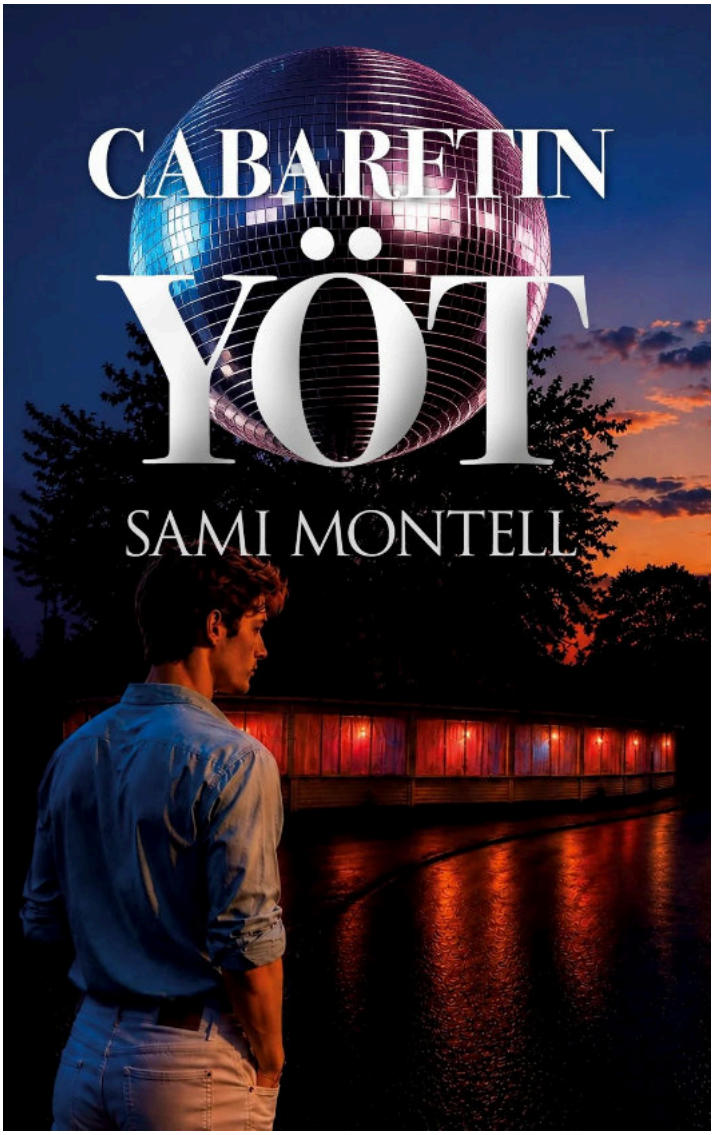
Ehkä tämä nyt on jotain sellaista cozy-kirjallisuuden genreä, johon en ole oikein tottunut. Enkä nyt tarkoita, että vain päähenkilön epäonnesta syntyy hyvää kirjallisuutta, mutta ovathan ongelmat ja konfliktit tunnetusti draaman polttoainetta! Suosittelen *Ruttotyttöä* sellaisille historiallisten romaanien ystäville, jotka pitävät onnellisista lopuista ja siitä, että kaikki sujuu päähenkilön kannalta parhain päin.

Mervi Murtonen

Gay Club Cabaretin kuumat yöt

Sami Montell: *Cabaretin yöt*. Books on Demand, 2026. 411 s.

> *Kaikki valot sammuivat. Madonnan kuiskiessa kielillä vain päätyseinän korkea näyttöruuduista luotu fallinen asetelma sykki valoa ja mystistä värikieltä, se heijastui tilaa täyttävään hienojakoiseen usvaan, väreili tanssijoiden yllä kuin ukkostaivas. Paidaton lihaksikas deejii piti soittimiensa takana päällä vienoa liikettä vierellään valomies ledeistä hohtava kruunu päässä.*

Pohjoismaiden suurimman homosivuston QX.fi:n Suomen päätoimittajana tunnetuksi tulleen **Sami Montellin** esikoisromaanin kuvaama homomaailma kukoistaa 1980-luvun puolivälistä alkaen. Kirja on fiktiivinen, mutta perustuu tositapahtumiin. Romaani piirtää tunnelmallista kuvaa homojen Helsingistä ja discomaailmasta. Kirjassa esiintyvät E-J., DJ JayJay, DJ Ippe, Timo ja DJ Edward perustuvat todellisiin henkilöihin, mutta heidän sanomansa tai ajattelemansa sekä käytöksensä ovat fiktiota. Kirja kuvaa estoitta homohimoa ja -erotiikkaa.

Cabaretin yöt kertoo neljän homo- ja bi-miehen ja heidän lähipiirinsä elämästä, toiveista ja haluista kolmella vuosikymmenellä. Yhteisenä tekijänä on Gay Club Cabaret, he kaikki saapuvat sinne yhtenä iltana heinäkuussa 1985. Montellin kirja on eräänlainen aikalaistodistus liikkuessaan todellisen historian, vaihtoehtohistorian, henkilöiden mahdollisten sisäisten todellisuuksien sekä lopulta lukijan itse täydentämän todellisuuden välillä. Kirja herättää lukijoissaan muistoja ja kysymyksiä.

Montell on tyytyväinen monen vuoden kirjoittamisprojektinsa lopputulokseen. *Cabaretin yöt* on erilainen tarina homo- ja bi-miehistä ajan virrassa. Se on Montellin mukaan tarina siitä mikä meitä homoja vie eteenpäin. *”Se on kertomus miehen seksuaalisuudesta. Se on tarina yökerhosta, miten näyttävät illat tehdään ja miten ne vietetään. Huumeet jätin kuitenkin pois, koska en niistä mitään tiedä.”*

Suomessa on asukasmäärään verrattuna liian vähän tällaisia homojen kirjoittamia homokirjoja, joiden näkökulma homouteen vastaisi sitä himon täyttämää todellisuutta, mikä homojen keskuudessa homous on, se kun on piilossa näkyviltä keskivertoheterokatseilta. Usein homokirjat ovat **Édouard Louisin** tapaan rajuja itsetilityksiä- tai syytekirjelmiä homofobiselle ympäristölle, ja ne kiinnostavat koko laajaa HLBTQI-skeneä ”sateenkaaren unohdettuina säteinä” jossain arkistojen kätköissä vain tutkijoita varten. Siksi on tärkeää, että tällaisiakin kirjoja kirjoitetaan sille kaikkein unohdetuimmalle, homolle.

Harald Olausen

Sami Montell ja klassisen homoklubin tarina

Harald Olausen

Kun kysyn tunnetulta homoikonilta, kirjailijaksi tänä syksynä ryhtyneeltä **Sami Montellilta**, mitä homokirjallisuusesikuvia sinulla on, hän vastaa veitikka silmäkulmassa, ettei ole suoraan homoesikuvia. *”Olen aina pitänyt niin sanotuista suurista kertomuksista. Balzac lumosi minut aikanaan.”*

Millainen on kirjasi ja mistä tyyli? *”Kaipa sitä voisi kutsua episodiromaaniksi. Vaikutteita on tajunnanvirrasta ja yhden päivän romaaneista.”*

Montellin esikoisteos *Cabaretin yöt* julkaistiin heinäkuussa 2026. Haastattelu tehtiin lokakuussa 2026.

Millaista oli kirjoittaa kirja? Sami vastaa, että se oli voittopuolisesti ihanaa. Tarinan punominen on hyvää ajanvietettä. *”Muutama vuosi kirjoitustyöstä oli myös pandemian aikana, joten se auttoi siinä. Hahmojen kanssa ei ollut koskaan yksin. Voisi väittää, että se on yksi syy hahmojen runsauteen ja diaologivetoisuuteen, mutta se ei ole totta. Olen aina rakastanut laajoja ja monipolvisia kertomuksia. Viimeistely, oikoluku toki ovat ihan työtä.”*

Entä oliko vaikea etsiä kustantajaa? *”Se oli masentavaa. Kirjani on monta kertaa hylätty. Onneksi nykyään on mahdollista tuottaa omakustanne ilman suurempaa taloudellista riskiä.”*

Millaisin mielin homokirjamarkkinoille? *”Iloisin mielin! Onhan se turhauttavaa, kun ei ole mitään markkinointikoneistoa takana ja somen algoritmit toimii mystisellä tavalla. Olen muutamia hyviä lukijapalautteita saanut. On mahtavaa kuulla, että immersio toimii.”*

Montell kirjoitti esikoiskirjaansa muutaman vuoden omien töidensä ohella. Homomaailmassa hän on tunnettu legendana, sekä teräväsanaisena kynäilijänä että homoaktivistina, joka on osallistunut melkein kaikkeen mahdolliseen ympärillä pyörivään asiaan ja tapahtumaan tai kommentoinut niitä niin, että on varmasti oppinut kantapään kautta myös julkisuuden varjot.

”Olen itse sitä sukupolvea, syntynyt 1969, jonka nuoruusvuodet AIDS-hysteria ja -pelko pilasi. Halusin tehdä kirjan ilman sitä. Me homomiehet olemme aivan liiaksi leimautuneet ja märehtineet AIDS:n kauhuissa, irti päästäminen voi olla terapeuttista. Ainakin toivon, että lukija kokisi näin. 2020-luvulla syntyneille näillä asioilla on enää hyvin vähän merkitystä, jos lainkaan. Olen pitkään ajatellut, että jos kuolleet voisivat antaa meille yhden ohjeen se olisi ”älä pelkää elää”.”

Sami Montell sanoo, ettei myöskään halunnut kirjoittaa mitään uhrikirjaa, ”näin kamalaa meillä on”, niitä ovat hänen mielestään homot jo tehtailleet aivan liikaa. Samista tuntuu, että uhriasema on ainoa, joka homoille kirjallisuudessa on sallittu, sinne homot mahtuvat omaan lokeroonsa. Montell on oikeassa. Oma juttunsa on myös ”siirappinen ulostulofantasiakirjallisuus”.

”Lokerossa meitä voi vähän ihastella, pikkasen paijailla, mutta pysymme hallittavissa, pervoutemme ei uhkaa heterolukijan stabiilia maailmankuvaa.” Cabaretin yöt on myös kahden unohdetun suuruuden tarina: Gay Club Cabaretin ja AIDSiin kuolleen After Darkin komean miestanssijan **Timo Jyrkänpään**, vaikka hän vain vilahtaa tarinassa. Montell on tehnyt kaikille selväksi, että hän oli tähti, joka ei ehtinyt vielä näyttää kaikkea loistoaan.

Keskeisimmäksi *Cabaretin öissä* muodostuu aika. Mutta myös ihmisten kokemat seksuaaliset seikkailut ja erotiikka. Aika itse on tavallaan ainoa koko ajan muuttuva päähenkilö, kaikki muut ovat kuin paikoillaan olevia oman elämänsä todistavia statisteja; kaiken gravitaatiopisteessä on Gay Club Cabaret. Tämä näkyy selkeästi tarinan rakenteessa ja kerronnan muutoksissa.

Kun kysyn, millainen romaani on hänen itsensä mielestä, hän vastaa, että ehkä *Cabaretin yöt* on tyypillinen esikoisromaani, johon on survottu liikaa ajatuksia ja ideoita samaan mössöön. *”Minun mielestäni se on mielenkiintoinen ja moniulotteinen kertomus siitä, miten aika ja yhteiskunta meitä vie. Ja miten samat*

ongelmat vellovat eri sukupolvilla." Montell on pragmaattinen realisti.

Entä mikä on Sami Montellin homotarina? Hän on itse melko tunnettu homoaktivisti Helsingissä. Esimerkiksi jo vuonna 2010 Montell oli mukana tuottamassa seuraavan kesän 2011 Helsinki Pridea. Montell sukelsi suoraan ytimeen.

"Olin juuri ollut mukana uuden kilpailun, Mr Gay Finland, tuotantotiimissä. Kilpailu sai valtavan suosion ja huomion ja olin Ylen Aamu-tv:ssäkin siitä yhdessä voittajamisterin kanssa puhumassakin. Tätä ennen olin jo tehnyt paljon DJ-keikkoja, parit Pridet ja Hesetan bileitä DTM:ssä ynnä muissa ja ollut muun muassa residenttinä Herculeksessa pari vuotta."

Kirjoittajan ura urkeni, kun QX Förlag etsi yhdyshenkilöä Suomesta ja he ottivat Samiin ensin yhteyttä. He tapasivat ja siitä se sitten lähti. Ensin oli tarkoitus edistää vain deittisivusto Qruiserin markkinointia Suomessa, mutta pian Sami toi mukaan uuden ajatuksen suomalaisesta QX:stä.

"Se oli ollut myös Ruotsin puolella mielessä ainakin jossain määrin, vaikka ilman tarkempaa aikataulua. Kun sitten Setan säätiön vielä pääosin omistama DTM ajautui konkurssiin loppuvuodesta 2011 ja sai uudet omistajat, aukesi ikkuna suomenkielisen QX:n lanseeraukselle."

Sami kertoo, että silloin DTM:n puolelta haluttiin tehdä Qruiserin kanssa yhteistyötä. Tuli muun muassa näyttävä mainoskampanja Qruiseriin, joka tuolloin oli vielä merkittävä tekijä, Grindr vei käyttäjät vasta vuosia myöhemmin. Qruiserin logo täytti DTM:n vippikortin takapuolen. DTM:ään tuli Qruiserin Men Only -bileet. Mutta sitten alkoi "homoskenekone" hieman yskiä ja muuttua.

"Tämä kaikki auttoi kääntämään, tai ainakin niin oli tarkoitus, DTM:n liian heteroksi Iso Roobertinkadulla menneen imagon. Uuden DTM:n auetessa helmikuussa 2012 aloitti myös QX.fi. Oli toimitusjohtaja ja vastaava päätoimittaja Jon Vossin ratkaisu, että suomenkielinen QX on aluksi yksi Qruiser.comin blogeista. Se oli minusta virhe, vaikka en tiedä olisiko se tehnyt missään vaiheessa Suomen QX:stä taloudellisti edes omavaraista. Osa syistä oli tosin ilmeisesti myös teknisiä. 2017 QX Gay Gaalan yhteydessä lanseerattiin uusi QX.fi samalla uudistuneelle alustalle QX.se kanssa."

QX.fi oli kuitenkin tärkeä ja hyvä kirjoituskoulu kirjailijaksi aikovalle Samille.

"Kun syksyllä 2023 tuli päätös lakkauttaa QX.fi se ei suinkaan ollut yllätys, mutta hyvin ikävää se oli. Yhtiön talous oli kuitenkin koko ajan kurjistunut. Media-alan talouskurimus on yleisessä tiedossa. Ironisesti ratkaisu todennäköisesti on panostaminen laatujournalismiin, mutta se pitäisi esittää vetovoimaisesti. Mutta mistä resurssit?"

Sattuma kuljetti kohti kirjailijuutta. Montell kertoo, että kirjoittaminen QX:ään oli unelmahomma, joka tuli tilaamatta. Hänestä tuntuu vieläkin uskomattomalta, että todella sai tehdä sen. Siitä jäi myös traumoja. Hän ei tiedä selviääkö yksikään toimittaja ilman niitä. Etenkin tässä ajassa erimielisten kurittaminen ja vaientaminen on Montellista hyvin helppoa. Sosiaalinen media on hänestä saatanan kone, jonka avulla vihaa on helppo levittää ja julistaa olevansa oikealla asialla.

Montell on oikeassa ja tietää hyvin, mistä puhuu, sillä noihin vuosiin 2010–2023 mahtui myös HLBT-liikkeen ja Pride-liikkeen sisäisen hajoamisen kiihtyminen. Sitä oli Montellin mielestä erittäin ikävä todistaa. Surullisinta oli se, että tosiasioille annettiin vain vähän arvoa, jos lainkaan. Vain tunne ja kokemus määräsivät. Montell sanoo, ettei ole mitenkään oikein, että kaiken maailman päänaukojat voivat vähällä ja valikoivalla ymmärryksellään syytää vihaa ja halveksuntaa kenen tahansa päälle.

”Nämä sosiaalisen median herrantertut ovat yhteiskuntamme syöpä siinä missä Venäjän hybridivaikuttaminenkin eikä sille tulisi olla sokea. Kokoan parhaillaan tekstikokoelmaa, joka perustuu QX.fi:lle kirjoittamiini juttuihin.”

Kirjailija Sami Montell kirjoittaa koko ajan ja uusia kirjoja on jo tulossa. Kirjoituksia homoudesta on viimeistelyvaiheessa ja ilmestyy vuoden taitteen tienoilla. Se sisältää muun muassa baarihistoria-juttusarjan, mutta myös merkittävässä määrin uusiksi kirjoitetun osuuden gay-aktivismista, sen historiasta ja homomiesten aseman muuttumisesta liikkeen sisällä, sekä Priden nykytilasta ja uhkakuvista. Ja vähän homoseksistä.

”QX.fi ei ole enää olemassa, toki sivusto löytyy verkkoarkistosta ja kansallisarkiston kokoelmista, ajattelin että kokoelmateos olisi hyvä olla olemassa.”

Montell kertoo olevansa kirjallinen tyyppi ja on aina lukenut paljon. Montellilla oli enemmän ja vähemmän ollut ajatus kirjan kirjoittamisesta jo vuosia ennen *Cabaretin öiden* kirjoitustyön aloittamista. Hänellä ei vain ollut selkeää ajatusta siitä, mistä kirjoittaisi tai mitä hahmoja tarinassa olisi. *Cabaretin öiden* alku oli Montellin QX:lle vuonna 2017 kirjoittama hieno juttu Cabaret Clubista. Se oli ensimmäinen lajissaan ja sai paljon kehuja sellaisilta homolukijoilta, joita pullantuoksuiset sateenkaaritarinat olivat alkaneet pänniä.

”Olin itse vasta 16-vuotias kun Cabaret lakkasi. Olin nähnyt sen mainoksia Hesarissa, niissä sana gay oli kiinnittänyt huomioni. En kuitenkaan ollut ”niitä” 16-vuotiaita, jotka olisivat päässeet baareihin. Mieleeni ei tullut edes yrittää, oli liian kakara moiseen. DJ-aikoina Live Nationin DJ-puolen vetäjä Ismo Hakulinen mainitsi minut palkatessaan soittaneensa siellä. JayJay oli Cabaretin Resident DJ ja Ismo, Ippe, oli toinen. Muistin tämän, kun sain päähäni ajatuksen tehdä juttu Cabaretista ja Ismon vinkkien avulla tavoitin Cabaretin promoottorin. Ja siitä se sitten lähti.”

Montell haastatteli muitakin aikalaisia siihen juttuun ja vuosia myöhemmin baarihistoriaa käsittelevään juttusarjaansa lisää. Syksyllä 2019 hän sai idean, että kirjoittaisi tarinan, jossa Kaisaniemen Gay Club Cabaret olisi kohteena. Hahmot olivat alkaneet elää hänen päässään. Kirja on muuttanut muotoaan vuosien varrella, kirjoitustyöhän kesti lähes seitsemän vuotta. Vasta myöhemmässä vaiheessa se sai nykyisen kellonaikaan perustuvan rakenteensa.

Mitäs muuta DJ ajattelee kuin musiikkia? Musiikki on Montellille edelleenkin tärkeä, samoin kuin koko homoskenelle. Homojen äidinkielihän maailmalla on tunnetusti musiikki ja isänmaa tanssiminen. Kirjan lopussa on Montellin kokoama biisilista täynnä tuttuja kovan luokan discohittejä. Miksi? Montell vastaa, että entiselle DJ:lle biisilistan kokoaminen oli kiva harrastus.

”Minusta oli tärkeää, että kun tarina liittyy näin keskeisesti klubikulttuuriin soundtrack kulkee sen mukana. Ajattelen myös elokuvallisesti, kind of, joten biisit kuljettavat tarinaa. Aivan kuten hyvä DJ rakentaa settinsä siten, että hän kertoo sillä tarinaa. Tämä oli tietenkin enemmän totta, kun klubeilla soitettiin biisejä, joissa oli laulua, minimalistiseen teknoon tai muuhun sellaiseen tämä ajatus ei yhtä näkyvästi sovi.”

Tapakomedia 1940-luvun sodanjälkeisestä Lontoosta

Barbara Pym: *Oivallisia naisia*. Teos, 2026. (*Excellent Women*, Jonathan Cape 1952) Suom. Kaisa Sivenius. 328 s.

Mildred Lathbury on oivallinen nainen, *”oitis paikalla kun jotain tapahtuu”*, kuten paikallinen kirkkoherra ilahtuneena toteaa. 1940-luvun sodanjälkeisessä Lontoossa näitä oivallisia naisia tarvitaankin pyörittämään asioita. Mildred työskentelee osa-aikaisesti köyhtyneiden herrasrouvien asioita hoitavassa yhdistyksessä, mutta yhtä lailla tärkeää hänelle on vapaaehtoistyö paikallisessa seurakunnassa.

Melkoisen keikauksen Mildredin elämä kokee, kun hän saa uudet naapurit. Alakertaan muuttaa antropologi Helena Napier ja pian seuraa perässä hänen Italiassa laivastossa palvellut puolisonsa Rockingham. Napierien pariskuntaan ei voi olla tutustumatta, sen verran värikkäitä ja kiinnostavia he ovat, ja sitä kautta Mildredille avautuu uudenlainen maailma. Toisaalta kirkollakin tapahtuu: siskonsa kanssa asuvan kirkkoherran ihmissuhdekuviot kiehtovat – moni näkisi Mildredin oivallisena kirkkoherran puolisona – ja kun pappilaan muuttaa asumaan leskirouva Gray, sielläkin on luvassa mielenkiintoisia tapahtumia.

Alunperin vuonna 1952 ilmestynyt *Oivallisia naisia* on mainio ajankuva sodanjälkeisestä Lontoosta. Eletään murrosvaihetta: sodanjälkeinen niukkuus vallitsee yhä, sosiaalit normit ovat sovinnaisia ja naisen paikka selvä, mutta samalla aika on muuttumassa, naisissa on sotavuosista tullutta tarmokkuutta ja itsenäisyyttä ja hierarkiat höltyvät. Tätä aikakautta ja sen ihmisiä **Barbara Pym** (1913–1980) kuvaa hienosti. Mildred on mainio päähenkilö, jonka tapa tarkkailla ympäristöään on ihastuttavan tarkkasilmäinen. *Oivallisia naisia* on hauska kirja!

Pym on Suomessa vähän tunnettu kirjailija. Häneltä on suomennettu aikaisemmin ainoastaan vuonna 1989 suomeksi tullut romaani *Syksyinen seurue* (*Quartet in Autumn*, 1977), joka oli aikoinaan Booker-ehdokkaana. Kotimaassaankin Pym koki vaikeuksia kirjallisella urallaan: hän kirjoitti ensimmäisen romaaninsa vuonna 1933, mutta se kelpasi julkaistavaksi vasta vuonna 1950. 1950-luvulla Pym kirjoitti sitten hyvin vastaanotetun *Oivallisia naisia*, mutta hänen suosionsa vajosi vuosikymmenen mittaan. Kunnianpalautus koitti vasta vuonna 1977, jolloin *Times Literary Supplement* teki jutun edellisen 75 vuoden ali- ja yliarvostetuimmista kirjailijoista, ja Pym nousi jutussa vahvasti esiin. Se johti uuteen romaaniin ja vanhojen romaanien uusintajulkaisuihin.

Miksi Pym nousi esiin nyt, on hyvä kysymys. En kuitenkaan pahastu: *Oivallisia naisia* oli oivallinen lukukokemus. Takakansi vertaa sitä **Jane Austenin** tapakomedioihin ja vaikka Austenin kaltaisiin mestareihin vertaaminen on aina hieman vaarallista, tällä kertaa se ei ole aivan perusteeton vertaus. *Oivallisia naisia* on **Kaisa Siveniuksen** suomennoksena hauska, tarkkanäköinen ja vähän pisteliäs, kuten Austeninkin romaanit. Mildredin kertojanääni on hurmaava ja pohdiskelee naisen asemaa ja sitä, missä määrin avioliitto on naiselle hyväksi ja tarpeen. Teosta värittää myös jonkunasteinen yksin ja jostain vaille jäämisen tuska.

> *Iltahartauden jälkeen menin kotiin ja valmistin kalan. Turska tuntui oikealta valinnalta hyljätylle, ja söin sen nöyrimmästi ilman mitään kastiketta tai lisukkeita.*

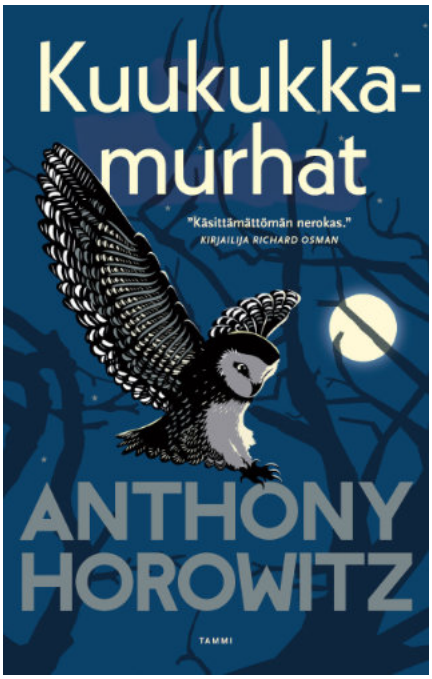
Mikko Saari

Murha hotellissa ja romaanissa

Anthony Horowitz: *Kuukukkamurhat*. Tammi, 2026. (*Moonflower Murders*, Orion 2020) Suom. Jaakko Kankaanpää. 297 s. Susan Ryeland 2.

Kuukukkamurhat on jatkoa **Anthony Horowitzin** vuonna 2025 suomeksi ilmestyneelle *Harakkamurhat*-kirjalle. Kirjassa seurataan entistä kustannustoimittajaa Susan Ryelandia, ja hänen tutkimuksiinsa liittyvää fiktiivistä 1950-luvun etsivää Atticus Pündiä, josta kuviteltu kirjailija Alan Conway on kirjoittanut tarinan. Oliko sekavaa? No sellainen on myös tarina, mutta tavallaan ei.

Englantilaisessa Branlow Hall -hotellissa Devonshiressä murhattiin kahdeksan vuotta sitten mies nimeltä Frank Parris. Murhasta tuomittiin hotellin työntekijä Stefan Codrescu. Kirjailija Alan Conway vieraili hotellissa murhan jälkeen ja kirjoitti siitä rikosromaanin *Atticus Pünd Takes the Case*. Tässä Conwayn kirjoittamassa fiktiivisessä kirjassa etsivä Atticus Pünd ratkaisee murhan, jossa uhrina on näyttelijätär Melissa James.

Hotellissa vieraillessaan Conway keksi murhasta jotain sellaista, josta poliisilla ei ollut tietoa. Kirjassaan Conway ei kerro suoraan ratkaisua, vaan piilottaa ratkaisunsa rivien väliin

Susan Ryeland asuu miesystävänsä kanssa Kreikassa, jossa he pyörittävät huonosti menestyvää perhehotellia. Eräänä päivänä Susanin luo tulevat englantilaiset Lawrence ja Pauline Treherne, Branlow Hall -hotellin omistajat. Heidän tyttärensä on kadonnut, ja he tarvitsevat Susanin apua.

Pariskunta kertoo Susanille, että kun heidän tyttärensä Cecily oli lukenut Conwayn kirjan vuosia Parrisin murhan jälkeen ja tajunnut, että Conwayn kirja paitsi kertoi heidän hotellissaan tapahtuneesta murhasta, kirjailija oli myös ratkaissut murhan. Cecily tajusi, että Parrisin murhasta oli vangittu väärä mies. Cecily katosi pian kerrottuaan löydöstään muille.

Koska Susan oli Conwayn kustannustoimittaja, Trehernet arvelevat, että Susan on ainoa henkilö, joka ymmärtää kirjailijan kätkettyjä vinkkejä ja voisi löytää kirjasta saman, minkä Cecilykin huomasi. He palkkaavat Susanin ratkaisemaan tyttärensä katoamisen.

Susan on jo kyllästynyt työhönsä hotellissa ja lähtee Englantiin, vaikka hänen miesystävänsä vastusteleekin ajatusta. Kun Susan saapuu Kreetalta takaisin Englantiin, hän majoittuu Trehernen perheen omistamaan hotelliin, josta Cecily katosi. Susan alkaa haastatella ihmisiä, jotka olivat hotellilla kahdeksan vuotta sitten, kun Parris murhattiin ja niitä, jotka olivat paikalla, kun Cecily katosi.

Tutkimustensa ajan Susan lukee Alanin kirjaa ja vertailee kirjan 1950-luvulle sijoittuvia hahmoja tapaamiinsa Branlow Hallin todellisiin ihmisiin. Hän alkaa etsiä tekstistä vinkkejä: anagrammeja, sanaleikkejä ja viittauksia, jotka paljastaisivat sen, minkä Cecily keksi ennen katoamistaan.

Kuukukkamurhat on todellinen mysteeri myös lukijalle. Edellistä kirjaa lukiessani mietin, että jos en olisi nähnyt *Harakkamurhat*-sarjaa televisiosta, en olisi ehkä pysynyt kirjan tarinan mukana. Nyt kun Horowitzin tyyli ”kirjasta kirjan sisällä” oli tutumpi, lukeminen onnistui paremmin. Ehkä *Kuukukkamurhat* on myös kirjana jäsennellympi, vaikka toisaalta myös monimutkaisempi. Pidin kirjasta ja sen tarjoamasta haasteesta lukijalle.

Soili Vuorenmaa

Onnettomuudeksi kuitattu kuolemantapaus avataan taas

Leena Lehtolainen: *Lähtölaukaus*. Tammi, 2026. 391 s. Maria Kallio 17.

Edellinen Maria Kallio -sarjan romaani *Pimeän risteys* loppui dramaattisesti. En nyt kiusallanikaan avaa ihan kokonaan, mistä siinä oli kysymys, mutta tapahtumat koskivat Marian miestä Anttia, tuota kärsivällistä kotihenkeä, joka oli aina valmiina kokkaamaan ja leipomaan ja lämmittämään saunaa poliisin tehtävissä kiirehtivälle puolisolleen. Mutta nyt Anttia ei näy. Mitä hänelle on tapahtunut? **Leena Lehtolainen** kertoo siitä vähitellen, mikä onkin yksi tämän teoksen onnistuneita rakennerat-kaisuja.

Pimeän risteyksessä Maria työskenteli lasten ja nuorten tekemien ja heihin kohdistuneisiin rikoksiin liittyvien tapausten parissa, mutta määrärahojen loputtua hänet on siirretty ikkunattomaan kellarihuoneeseen tutkimaan vanhoja rikoksia aivan kuin osasto Q:n Carl Mørck konsanaan. Mutta Maria ei olisi Maria, jollei hän löytäisi näistäkin tapauksista jotain mielenkiintoista ja lähemmän selvittämisen arvoista. Kyseessä on siivooja Mirva Karjalaisen kuolema, jota oli aikanaan ollut tutkimassa Marian arkkiviholliinen jo toisessa polvessa eli Jenna Ström ja joka oli kuitattu onnettomuudeksi. Sitä Maria ei pysty täysin uskomaan etenkään puhutettuaan Mirvan lapsia, ja kun pian tapahtuu toinen lähes identtinen kuolemantapaus, vaativat ne selvästikin lähempää tutkimusta.

Jollain tavalla tämä uusin Maria Kallio -romaani oli minusta huomattavasti mielenkiintoisempi ja paremmin kirjoitettu kuin edellinen. Sivuja oli melko runsaasti, mutta kerronta kulki letkeästi ja jännitys pysyi yllä. Kun nyt ajatellaan, että Leena Lehtolainen on harjoittanut kirjailijan ammattia jo peräti 50 vuotta, aloittihan hän hyvin nuorena, niin eipähän tuo taito mikään ihme ole.

Itse rikosten selvittely sujui mallikkaasti ja lopputulos oli jos ei nyt järkyttävän yllättävä niin nokkela kuitenkin. Työtoverit Espoon poliisilaitoksella olivat kuin vanhoja tuttuja, niin sympaattinen Pekka Koivu kuin tuo inha Jenna Ström; erityisen huomion mielestäni ansaitsee kuitenkin Marian eläkkeelle siirtynyt pomo Jyrki Taskinen, jonka hahmo sai aivan uusia piirteitä ja uutta syvyyttä.

En siis ole aina ollut aivan varauksettoman ihastunut Lehtolaisen kirjoihin, esimerkiksi Hilja Ilveskero -sarja oli minusta peräti tylsä, mutta tämä uusi *Lähtölaukaus* -romaani vei kovastikin mukanaan ja sai minut toivomaan jatkoa.

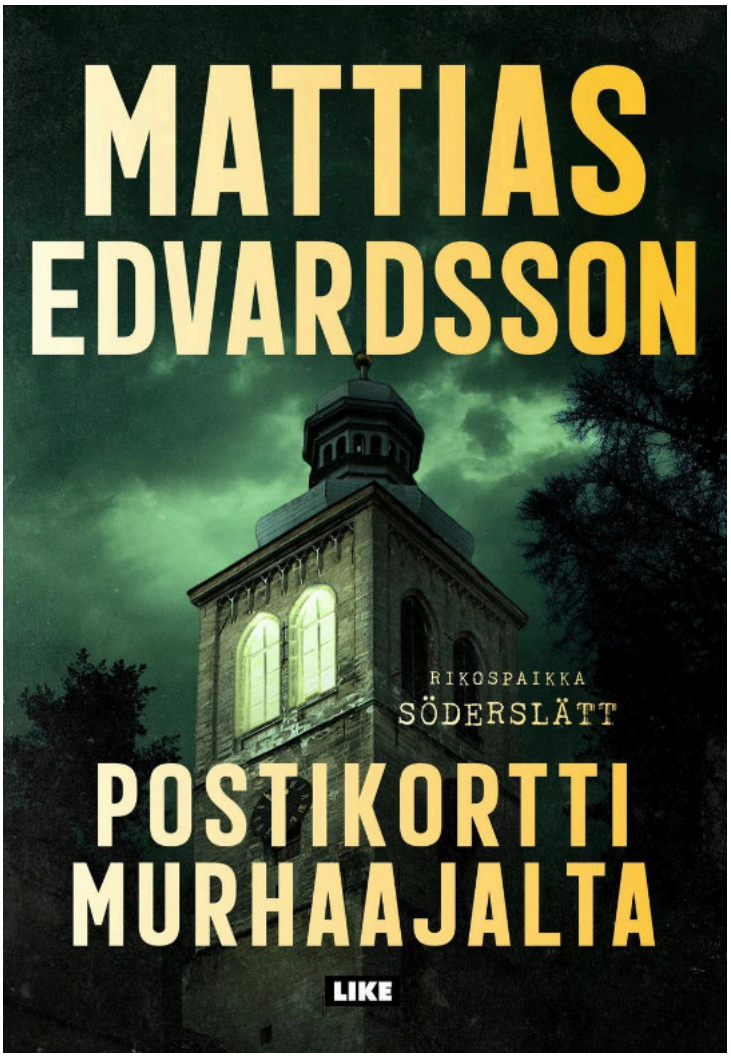
Tuija Nummi

Murhaaja lähettää postikortin

Mattias Edvardsson: *Postikortti murhaajalta*. Like, 2026. (*Vykort från en mördare*, Forum 2025) Suom. Antti Immonen. 383 s. Rikospaikka Söderslätt 2.

Kuten viime vuonna ilmestyneestä **Mattias Edvardssonin** *Viimeinen piilo* -dekkarista saattoi ennakoida, kyseessä oli sarjan aloitus, eikä uneliaan oloinen pikkukylä Söderslätt ollut viimeistä kertaa murhaajan näyttämönä. Itse asiassa tapahtumat jopa jatkuvat samasta vuodesta 1994, johon *Viimeinen piilo* jäi, joten lukija voi taas ihastella sitä ajankuvaa, jonka Edvardsson luo: kännyköitä ei ole, langaton lankapuhelin sentään on, tietoja jostain salaperäisestä **Molièresta** etsitään tietosanakirjasta, EU-kansanäänestys on tulossa ja poliisiaseman taustaäänenä kuuluu *”paperia suoltavan faksin hurinaa”*.

Sitten viime näkemän Gunni Hilding on jättänyt henkirikosten tutkinnan ja palannut järjestyspoliisiin, mutta hänet pyydetään takaisin rikospoliisiin tilapäisavuksi, kun peräti omalaatuinen murhaaja alkaa riivata Söderslättia. Tämä murhaaja pudottaa uhrinsa postilaatikkoon lähiseudulla sijaitsevaa kirkkoa esittävän postikortin, johon on kirjoitettu vastaanottajan kuolinpäivämäärä, ja siihen on vain muutama tunti aikaa.

Samaan aikaan Gunni joutuu käymään sisäistä taistelua siskonsa Gerdin takia: Gerd kuuluu Jehovan todistajiin, samoin kuin hänen aviomiehensä Karl-Fredrik, joka on kuitenkin osoittautunut väkivaltaiseksi tyranniksi. Nyt Gerd on lapsineen kadonnut jälkiä jättämättä, mutta Gunni on päättänyt löytää hänet ja vapauttaa lopullisesti Karl-Fredrikin vallasta.

Kyllähän tämä ihan kelpo dekkari oli, vaikka on pakko sanoa, että pidin huomattavasti enemmän Edvardssonin varhaisemmasta tuotannosta (muun muassa *Aivan tavallinen perhe*, 2018; *Hyvät naapurit*, 2021; *Perhetragedia*, 2022). Nyt tuntuu siltä, että kirjailijan mestarillisuus henkilö- ja miljöökuvauksissa hukkuu tyypillisen dekkarijuonen rakentamisen alle. Onneksi Gunnin hahmo jaksaa kuitenkin melko hyvin elää näissä Söderslätt-kirjoissakin; häntä ei ole nähty liian sankarillisena ja liian nerokkaana ja liian kauniina, ja ylipäänsä hänessä ei ole mitään liikaa, vaan hän on tavallinen ja sitä kautta samastuttava.

Joten kyllä tätäkin sarjaa kannattaa seurata! Jatkoa lienee nimittäin melko varmasti tulossa, niin selkeä koukku oli kirjan viimeisillä riveillä.

Tuija Nummi

Henkilökohtainen side maailman kriiseihin

Elina Hirvonen: *Kauneuksien lokikirja*. WSOY, 2026. 139 s.

Elina Hirvosen *Kauneuksien lokikirja* on *Rakkauksien lokikirjan* aloittaman trilogian toinen osa. Moni piti ensimmäisen osan vahvuutena tilanteesta ja ajatuksesta toiseen liukuvaa kerrontaa, joka kutoo yhteyksiä henkilökohtaisen kokemuksen ja maailman tapahtumien välille. *Kauneuksien lokikirja* jatkaa samoilla linjoilla tarkastellen muistamista ja väkivallan jälkiä. Pääteemoiltaan teos muistuttaa **Rachel Cuskin**, **Deborah Levyn** ja **Susanna Hastin** tuotantoa. Afganistania käsittelevistä osioista mieleen tulee myös **Ansa Kaalaman** mainio poliittista esseistiikkaa tarjoileva esikoisteos *Yön siipiväli*.

Syvän henkilökohtainen side maailman kriiseihin on autofiktiiviselle kertojalle kiinnostava lähtökohta. Se avaa lukijalle ikkunoita maailmoihin, joita useimmat meistä seuraavat hyvin etäältä. Kertojan laaja elämänpiiri ulottuu taiteilijoista aktivisteihin ja kriisialueilla eläviin ystäviin, joiden elämässä on rakenteellista väkivaltaa, sotaa ja pelkoa. Jäin kuitenkin pohtimaan, paljonko tilaa nämä kokemukset lopulta saavat omilla ehdoillaan – vai näyttäytyvätkö muut ihmiset ennemminkin peileinä, joiden kautta kertoja tarkastelee itseään ja tapaansa hahmottaa maailmaa?

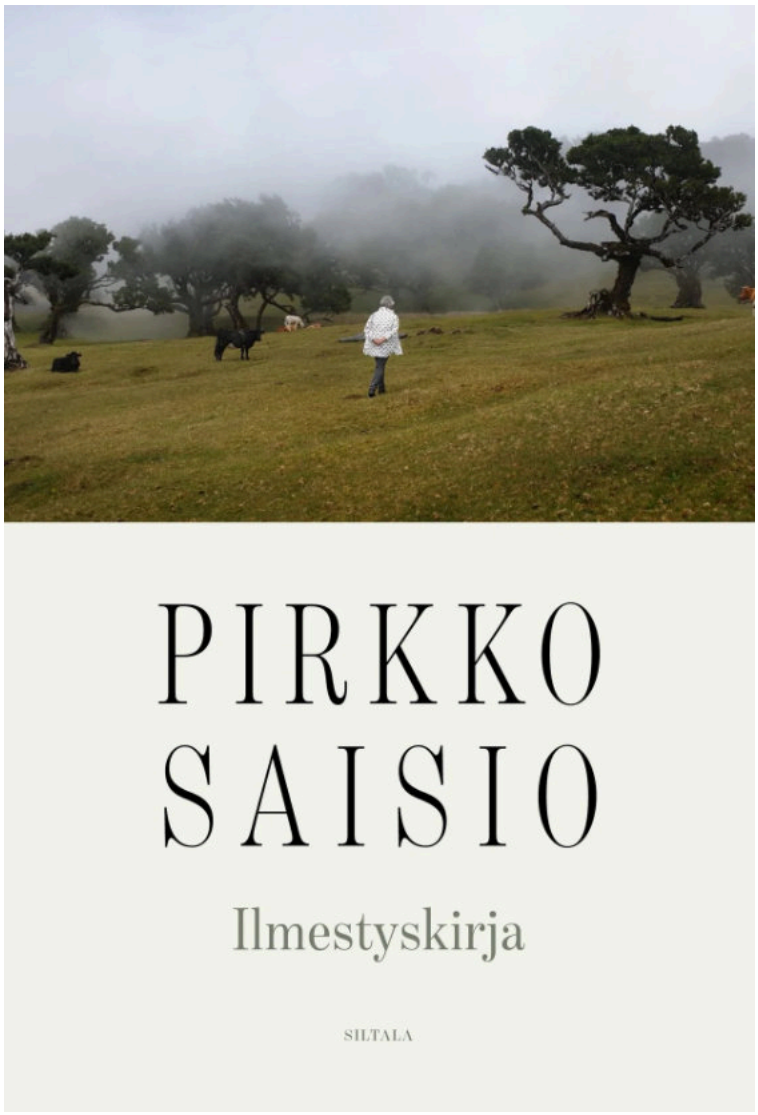
Vahvimmillaan *Kauneuksien lokikirja* on silloin, kun se kääntää katseen kohti kertojan menneisyyttä. Pidin erityisesti ratkaisusta puhutella lapsuuden minää sinä-muodossa. En osaa sanoa, kurooko suora puhuttelu umpeen aikuisen kertojan ja lapsen kokemuksen välistä etäisyyttä vai tekeekö se sen entistä näkyvämmäksi, mutta joka tapauksessa se luo kiinnostavan jännitteen nykyisen ja menneen minän välille. Näissä osioissa teos tavoittaa jotain hyvin liikuttavaa: aikuisen yrityksen lohduttaa lasta, joka ei aikanaan saanut tarvitsemaansa turvaa. Näissä kohdissa ei välttämättä tarvittaisi maailman kriisejä antamaan kokemuksille painoarvoa. Lapsen ääni kantaa sellaisenaan.

Kauneuksien lokikirjaa voi suositella erityisesti autofiktion ystäville, jotka pitävät esseemäisestä kerronnasta ja henkilökohtaisen sekä poliittisen yhteenkietoutumisesta. Vaikka teoksen näkökulma ei täysin vakuuttanut minua, se herättää kiinnostavia kysymyksiä muistamisesta ja siitä, miten kirjoittaa muiden ihmisten kokemuksista osana omaa tarinaa.

Emmi Kauppila

Sairaudesta ja vanhenemisesta, rönsyillen ja fragmentaarisesti

Pirkko Saisio: *Ilmestyskirja*. Siltala, 2026. 299 s.

Hassua. Tämä on jo toinen tänä vuonna lukemani *Ilmestyskirja*, eikä kumpikaan niistä ole ihan Raamatusta repäistyjä. Tässä jälkimmäisessä kyse on sairaudesta, vakavasta sellaisesta, ja ajatuksista, joihin sairauden pohtiminen johtaa. **Pirkko Saisio** kirjoittaa nimettömästä sairastuvasta kirjailijasta nimettömien läheistensä ja tuttujensa parissa, mutta vaikka tiettyä anonymiteettiä yllä pidetään, kyllä tässä Saision omaa tarinaa, omia muisteluja ja tunteita, tuntee lukevansa.

Vakava sairaus saa kirjailijan joka tapauksessa tunnustamaan sen, että hän on jo vanha. Vanhuus näkyy ja tuntuu. Vanhuus on sarja luopumisia, vanhuus on kuolemisen harjoittelua. Samalla vanhuus antaa luvan katsoa taaksepäin.

Saisio kirjoittaa pelkäävänsä sairastuvansa alzheimeriin. Mutta hän vertaa alzheimer-elämää unenkaltaiseen tilaan, jossa kokijalle, uneksijalle, voi tapahtua ihan mitä vain. Ei se ole pelottavaa. Mutta pelottavaa on se, että joutuisi ”löydetyksi” pyjama yllään Vantaalta tai syötetyksi lusikalla. Koska niin käy vanhuksen, niin käy muistisairaan. Siksi Saisio takertuu muistoihinsa, kaikkeen kokemaansa niin lapsena kuin myöhemminkin.

Ilmestyskirja on kelpo teos, Saision tyylille uskollisesti vapaamuotoinen ja fragmentaarisesti rönsyävä. Se tarjoaa kuvan oman rajallisuutensa kanssa kamppailevasta taiteilijasta elämän syvien pohdintojen äärellä. Vahvasti omaelämäkerralliselta tuntuva ote avaa ovia Saision omaan persoonaan tutustumiseen – ja lisäksi tuo pintaan muutamia anekdootteja teatterista ja sen liepeiltä 70-luvulta alkaen. Kannattaa lukea.

Hannu Sinisalo

Nuoren miehen vaikea itsenäistymisprosessi

Joonatan Tola: *Roikkuva sotilas*. Otava, 2026. 429 s.

Roikkuva sotilas on **Joonatan Tolan** kolmas omaelämäkerrallinen kirja. Ensimmäinen oli *Punainen planeetta*, joka vangitsi minut ihan täysin. Siinä Tola kertoo isästään. Seuraava kirja oli äidin tarina, *Hullut ihanat linnut*. *Roikkuva sotilas* on kertomus Joonatanista itsestään, ja se todella koskettaa, kaikin tavoin.

Roikkuva sotilas on nuori mies, joka on juuri tullut täysi-ikäiseksi ja joutuu lähtemään perhekodista, mutta minkälaisin eväin? Asunto on, mutta miten-käs siitä sitten jatketaan. Menneisyys vainoaa kaikin mahdollisin keinoin. Isän skitsofrenia puhkesi juuri kun hän oli samanikäinen. Se aiheuttaa pelkoa siitä, miten hänen käy. Onko jo oireita?

Hän kuitenkin seurustelee Iisan kanssa ja sählää yhden sun toisen kanssa. Ei saa oikein mitään vakaata alustaa mihinkään. Hän kokee itsensä niin kelpaamattomaksi, että suunnittelee itsemurhaa tämän tästä ja jopa yrittää, mutta kun ei onnistu siinäkään.

Kirja käsittelee hyvin rankkoja juttuja, mutta se kupletin juoni onkin se, miten ne ovat kerrottu. Joonatan Tola on sellainen sanailun nikkari, ja hänen sanainen arkkunsa on ollut äärimmäisen runsas. Niitä sanoja on vain tullut ja ne ovat niin mahtavassa järjestyksessä, puhumattakaan siitä, miten sinne joukkoon on laskettu huumorin kastiketta siihen malliin, että kun vesissä silmin lukee ja sitten alkaa naurattaa, niin on ihan hukassa, että miten tässä nyt näin kävi... Kun luki vaikkapa päähenkilön ja Iisan rakastelukohtausta, niin kuinka moni pari tämän lukemisen jälkeen pystyy hoitelemaan hommiaan ilman, että alkaa naurattamaan.

Silti, olen sitä mieltä, että tämä kirja antaa melko lailla hyvän kuvan siitä, millaista nuoren miehen on kasvaa aikuiseksi ja itsenäistyä. Ei riitä, että olet täysi-ikäinen, koska eihän se ole mikään tae siitä, että nyt sinä olet valmis aikuinen. Tässä kirjassa ei ollut Joonatanilla kuitenkaan niitä opastavia vanhempia, joten tilanne oli astetta monimutkaisempi.

Kannattaa lukea miten tässä tarinassa käy, sillä onhan aina mielenkiintoista lukea selviytymistarinoita, miten nuoren miehen itsenäistyminen tapahtuu ja ennen kaikkea Joonatan Tolan kieli, se miten sieltä niitä sanoja tulee, on aivan mahtavaa!

Kini Laine

Maagista rakkautta hiekkamyrskyn alla

Karim Kattan: *Eedenin aamunkoitto*. Kosmos, 2026. (*L'Éden à l'aube*, Éditions Elyzad 2024) Suom. Lotta Toivanen. 247 s.

Khamsin-tuuli kantaa hiekkaa Saharasta. *Eedenin aamunkoitossa* khamsin viriää helmikuussa ja hiekkamyrskyä mukanaan tuova tuuli ravisuttaa Palestiinaa ja Israelia tauotta lokakuuhun asti, peittäen kaiken hiekkaan.

> *Siihen kaikkeen totuttiin. Unohdettiin jopa, ettei se ollut normaalia. Tuolle kaudelle ei keksitty nimeä. Kesäksi sitä sanottiin.*

Sen kesän aikana tapahtuu tämän romaanin tarina, kertomus Isaakista ja Gabrielista. Tarinaa kertoo itse taivas, tietoisena ja kaikkitietävänä, mutta yhtä lailla tukehtuvana tuuliensa ja julmuuksiensa äärellä.

> *Minä, joka supisen, minä, taivas ikkunan takana. Olen kaikki taivaat kaikkien makuuhuoneiden ikkunoiden takana. Olen sama kaikkialla ja silti erilainen. Olen tuhat ja yksi. Tuhat yksi. Tuhat. Yksi.*

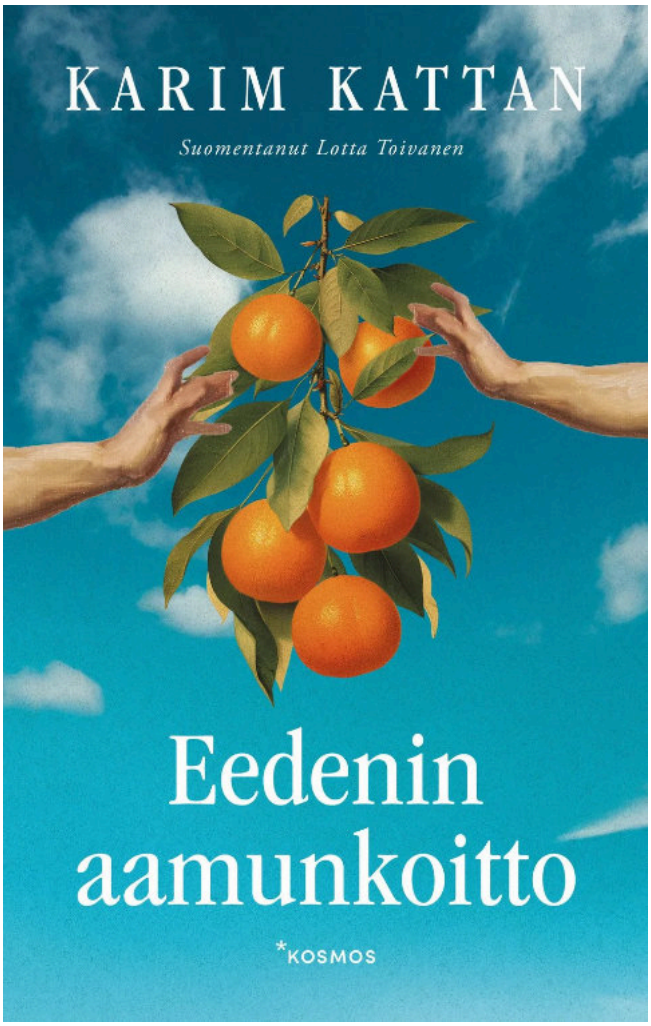
Pohjustettuaan aikansa päähenkilöidensä lapsuutta ja nuoruutta, **Karim Kattanin** taivaallinen kertoja kääntää katseensa hiekkamyrskyn ja jinnien kesään, jonka aikana Isaakin ja Gabrielin rakkaustarina toteutuu. Puitteina sille on jerusalemilainen pieni, vaatimaton hotelli, jonka vastaanotossa Isaak yönsä työskentelee, ja minne Gabriel tulee kuuntelemaan Isaakin tarinoita ja lumoutumaan niistä.

Miehet päätyvät myös automatkalle, Jerikoon ja muualle Länsirannalle, pieneen kylään, jossa ihmiset vain unohtivat kuolla. Puitteet ovat kauniit, maagiset, kummalliset – mutta myös tarkastuspisteiden, verenvuodatuksen ja sorron jäljet näkyvät joka puolella. Jotta Isaak voi ylipäänsä olla Jerusalemissa, hänen on saatava kulkulupa, ja sen saa tekemällä seksuaalisia palveluksia Iso-Britannian palestiinalaisasioiden hoitajalle. Väkivalta on aina läsnä tässä tarinassa.

> *Olisi väärin ja epäreilua sanoa, että Mr. Wargrave käytti Iisakia hyväksi, niin kuin olisi väärin ja epäreilua sanoa, että Iisak käytti Mr. Wargravea. Mr. Wargrave piti kovasti palestiinalaisista, ja hänen tukensa oli vilpitöntä.*

Palestiinalainen, ranskaksi kirjoittava ja Ranskassa nykyisin asuva Kattan kirjoittaa runollisesti ja kauniisti. Suomentaja **Lotta Toivanen** kuuluu eturivin suomentajiin, mitä ranskasta kääntämiseen tulee, ja on tehnyt hienoa työtä Kattanin tekstin parissa. Minut tarinan runollisuus ja koristeellisuus jätti vähän etäälle, mutta epätavallisista rakkaustarinoista, kepeästi maagisista puitteista, taiteellisesta kerronnasta ja Palestiinasta innostuneille lukijoille *Eedenin aamunkoitto* on varmasti elämys.

Mikko Saari

Pommiattentaatteja 1920-luvun Helsingissä

Virpi Hämeen-Anttila: *Kuoleman kuriiri*. Otava, 2026. 300 s. Björk 13.

Vähän ennen pääsiäistä keväällä 1923 Axel-Electron varajohtaja Karl Axel Björk on joutunut viettämään jo jonkin aikaa tylsiä hetkiä, kun kaupungissa ei ole sattunut oikein mitään, missä vaadittaisiin nokkelan salapoliisin hoksottimia. Rauha järkkyy, kun Björkin läheisen ystävän ylikonstaapeli Martti Ekmanin uuden asunnon oven takana räjähtää pommi. Pian tapahtuu myös toinen pommiattentaatti, ja niin Björk apureineen on jälleen tutkinnan kiemuroissa. Kuka yrittää surmata kaupunkilaisia taidokkaasti kyhätyillä helvetinkoneilla? Pian Björk huomaa vanhojen vihollistensa, heimoaatetta kyseenalaisinkin keinoin levittävien Valaveljien, tunkeneen pitkät sormensa tähänkin jupakkaan.

Virpi Hämeen-Anttilan Björk-sarja on jo 13 osaa pitkä. Sadan vuoden taakse Helsingin kaduille ja salonkeihin sijoittuva dekkarisarja on kerännyt kiitosta ja suosiota matkan varrella. Kovin paljoa uutta *Kuoleman kuriiri* ei sarjaan tuo, pikemminkin kaikki tuttu on paikallaan, tyyli ja tapainkuvaus ovat ennallaan, ja sikäli tämä viimeisinkin osa on tuttua ja turvallista kevytjännäriä. Tarina kulkee yllättävänkin paljon kirjeiden kautta, kun Björkin apuvoimat nuori Frans Valkama ja teräväpäinen Ida Helander raportoivat monisanaisesti omien tutkimustensa kulkua Björkille.

Kirjan lopulla Björk käy hieman raskasmieliseksi muistellessaan boheemiaikojaan Berliinissä ja taannoista oopiumiaddiktiotaan. Hakeeko hän intensiivisestä rikostutkinnasta samaa kuin päihteistä aikanaan? Onko se jännitys kaiken riskin arvoista. Häihin Lisbetin kanssa on enää pari kuukautta aikaa, joten Björk pohtii, että jonkun on muututtava. Björk-sarjan ystävät jäävät odottamaan seuraavaa seikkailua.

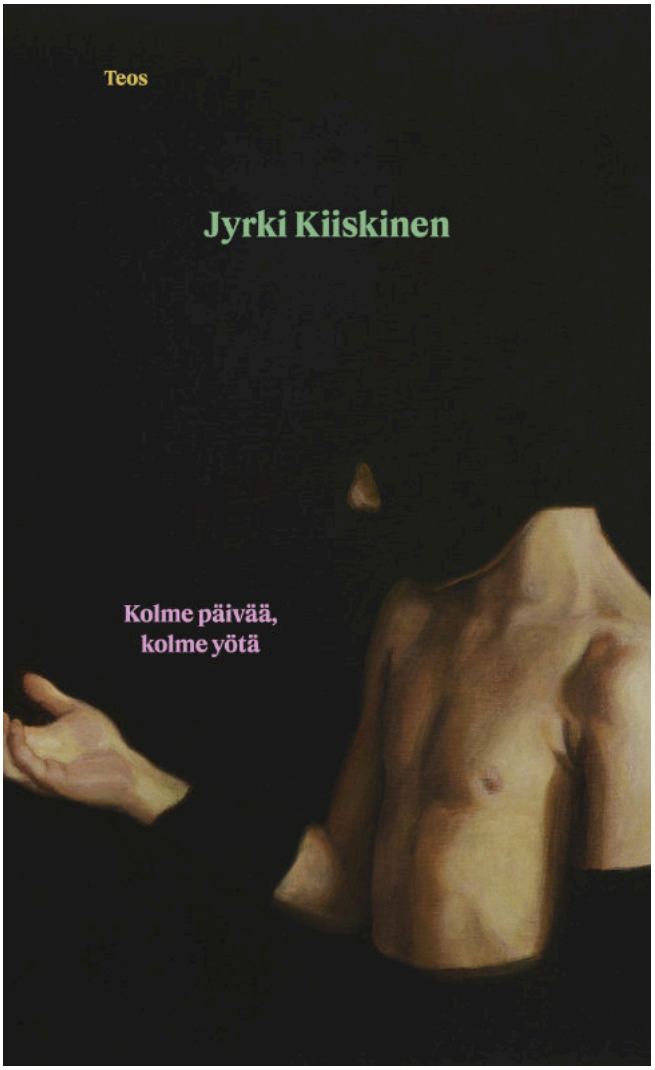
Hannu Sinisalo

Vaimo synnyttämäisillään, isä elinpäiviensä reunalla

Jyrki Kiiskinen: *Kolme päivää, kolme yötä*. Teos, 2026. 179 s.

Tämä on pieni ja koskettava kirja. **Jyrki Kiiskinen** on kirjoittanut sen niin, ettei siinä paljon pisteitä viljellä. Tajunnanvirtaa parhaimmillaan.

Kainin äiti on kuollut ja vanheneva isä on huolenaiheena. Kainilla ei ole isänsä kanssa mitenkään lämpimät välit, vaan kokee lähinnä velvollisuudeksi käydä katsomassa kuinka isä voi. Isä on niitä patriarkaalisia vanhempia, jotka ovat tottuneet määräämään ja on ollut hyvin voimakas auktoriteetti. Moni varmasti voi tähän samastua, sillä sellaisia vanhempia on yhdellä sun toisella. Kain ei haluaisi mennä isänsä luokse, mutta kokee sen vahvasti velvollisuudekseen. Samaan aikaan hänen elämässään on tärkeitä asioita, kuten vaimo, joka on viimeisillään raskaana. On huolehdittava omasta perheestään, mutta sitten on se isä.

Kun Kain käy isänsä luona, muistoja tulee kaiken aikaa mieleen, milloin mistäkin syystä. Hän muistaa lapsuudesta asioita, vaikkapa kuinka isä osti hänelle mankan ja syytti häntä omien kasettiensa häviämisestä... Minua tämä kosketti, sillä paikka paikoin palasin omaan lapsuuteeni, esimerkiksi siihen, kun sain sen oman mankan, jonka äiti hankki, koska isä ei.

Kiiskisen teksti on paikoitellen raamatullista, mutta eniten minua viehätti sellainen ”satukirjamainen” toisto, se, kuinka joku asia toistuu uudestaan ja uudestaan. Se oli jotenkin niin hienoa, että teki heti mieli lukea ääneen, että toisto saisi kerronnallisen rytmin.

Kiiskinen on samaa ikäluokkaa kuin minä, joten kuvaus tuli niin lähelle, että se tuntui hyvältä. Onko meidän ajan lapset kasvatettu niin, että monessa asiassa, joita koemme on jotain yhteistä? Onko meidän ikäistemme vanhemmat pääosin niitä, jotka odottavat ja pitävät itsestäänselvyytenä, että lasten kuuluu huolehtia heistä? Kain on tuleva isä ja miettii, millainen isä hän on, siirtyykö kaikki hänelle, onko hän samanlainen kuin oma isänsä?

Kirjassa on vajaat 200 sivua eli sinänsä se on lyhyt, mutta se on niin täynnä tunnetta ja tarinaa, että se tuntuu todella runsaalta ja siitä jää sellainen jännä mieli, joka pistää miettimään omaa elämää.

Kini Laine

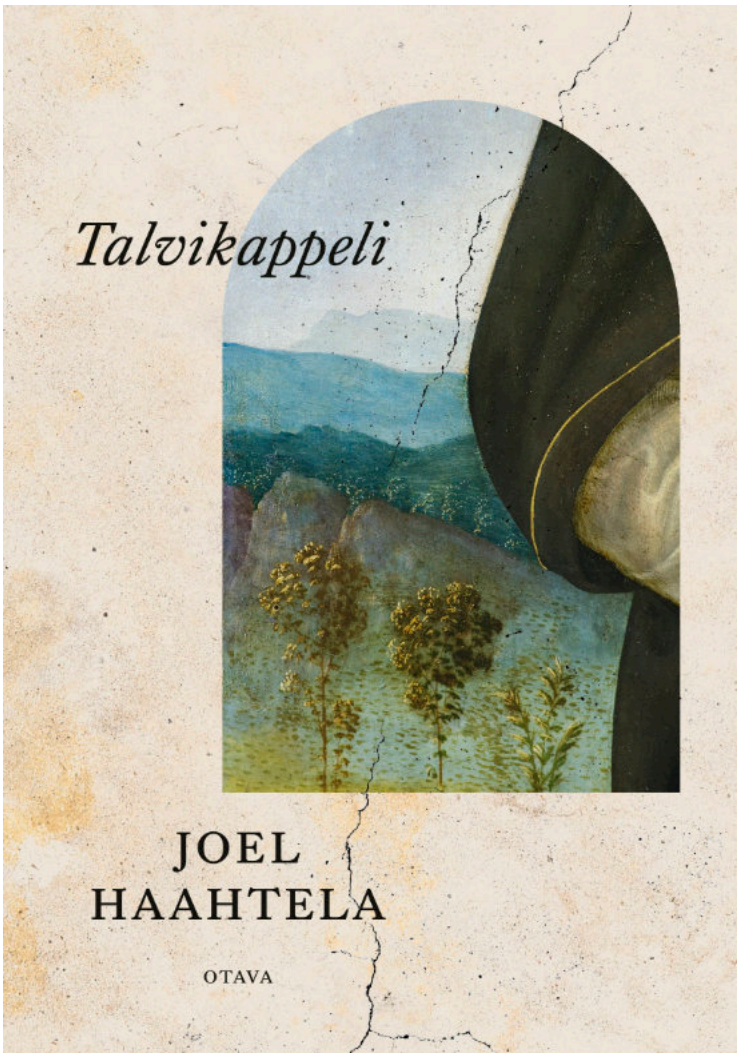
Freskomaalari sovittamassa syntejään

Joel Haahtela: *Talvikappeli*. Otava, 2026. 207 s.

Luulisin, että monipuolinen kirjailija **Joel Haahtela** on vuosien kuluessa ja tuotannon karttuessa saavuttanut ihan omanlaisensa lukijakunnan – hän ei ole ehkä tuotannoltaan kaikista monipuolisin, mutta hänen elämänsä, sikäli kuin siitä tiedämme, perin erikoinen: hänhän on kirjailijuuden lisäksi psykiatri ja ortodoksisen kirkon diakoni (mainittakoon tässä, että ortodoksinen diakoni ei ole luterilaisen tavoin pääasiassa sosiaalisen työn tekijä vaan jumalanpalveluksissa avustaja).

Joka tapauksessa Haahtela on saanut useita arvostettuja palkintoja ja ehdokkuuksia, ja hänen koko uransa arvostettiin Pro Finlandia -mitalilla pari vuotta sitten.

Talvikappeli-romaanin tapahtumat sijoittuvat Pohjois-Italiaan vuonna 1348, eletään siis pelätyn mustan surman eli ruton aikaa. Ruhtinas on antanut freskomaalarille työksi luoda kappelin seinille työ Kristuksen maallisen elämän viimeisistä päivistä, ja tämä ryhtyy toimeen, uskollisena apunaan juutalaisveljekset Matteo ja Giovanni. Pian kappeliin saapuu hiljainen vieras, ruhtinatar Margharita:

> *Signora istuu seinän vieressä, meidän välillämme on sanaton sopimus. Minä maalaan ja hän odottaa, mutta en tiedä vielä mitä.*

Ehkäpä tämä sanaton sopimus syntyy myös lukijalle ja kirjan kertojalle, syntyy kirjan jännitteiden luoma odotuksen tunne: kerronnan edetessä lukija saa vähitellen tietää kunkin päähenkilön sisäisistä riivaajista. Sillä kaikilla heillä on niitä: Matteolla ja Giovannilla, ruhtinaalla, Margharitalla ja ennen muuta freskomaalarilla, tuolla kirjan pohtivaisella minäkertojalla. Mahdollista on, että lukija joutuu kohtaamaan omiaan, omia syyllisyyksiään ja rikkomuksiaan.

Haahtela kirjoittaa sanoinkuvaamattoman kauniisti ja runollisesti, suorastaan lumoavasti. Onhan hän tehnyt niin aina, mutta mielestäni kaksi viimeisintä kirjaa – ennen *Talvikappeliahan* ilmestyi *Sielunpiirtäjän ilta* vuonna 2025 – ovat tässä suhteessa erityisen mestarillisia. Jollain tavalla ulkoisten tapahtumien ja sisäisten taistelujen sijoittaminen kuvataiteen piiriin on syventänyt hänen kerrontaansa entisestään.

Tuija Nummi

Taitoluistelumaailman Humiseva harju

Layne Fargo: *Suosikit*. Tammi, 2026. (*The Favorites*, Random House 2025) Suom. Karoliina Timonen. 564 s.

Koska taitoluistelu on – ainakin minun mielestäni – maailman kaunein ja jännittävin urheilulaji, oli ihan pakko tarttua tähän **Layne Fargon** romaaniin, vaikka se sekä kansikuvansa että takakansitekstinsä osalta näyttikin olevan kovin romanttinen, mikä ei välttämättä ole ihan minun heiniäni. Mutta kuten olen ennenkin huomannut, satunnaiset vierailut sen tutuimman genren ulkopuolelle saattavat olla vallan virkistäviä. Ja mitäpä en lukisi, jos se käsittelee taitoluistelua?

Lisäksi mukana on jännä koukku: jo takakannen bestsellerkirjailijaksi tituleerattu **Rachel Hawkins** toteaa, että *Suosikit* on muun muassa *”klassikon näppärä uudelleentulkinta”*. Tämä saa puolestaan selityksensä kirjan ensi lehdillä, kun käy ilmi, että päähenkilöiden nimet ovat Katarina ja Heath. Siitä siis vain tutustumaan jäätanssimaailman *Humisevaan harjuun*!

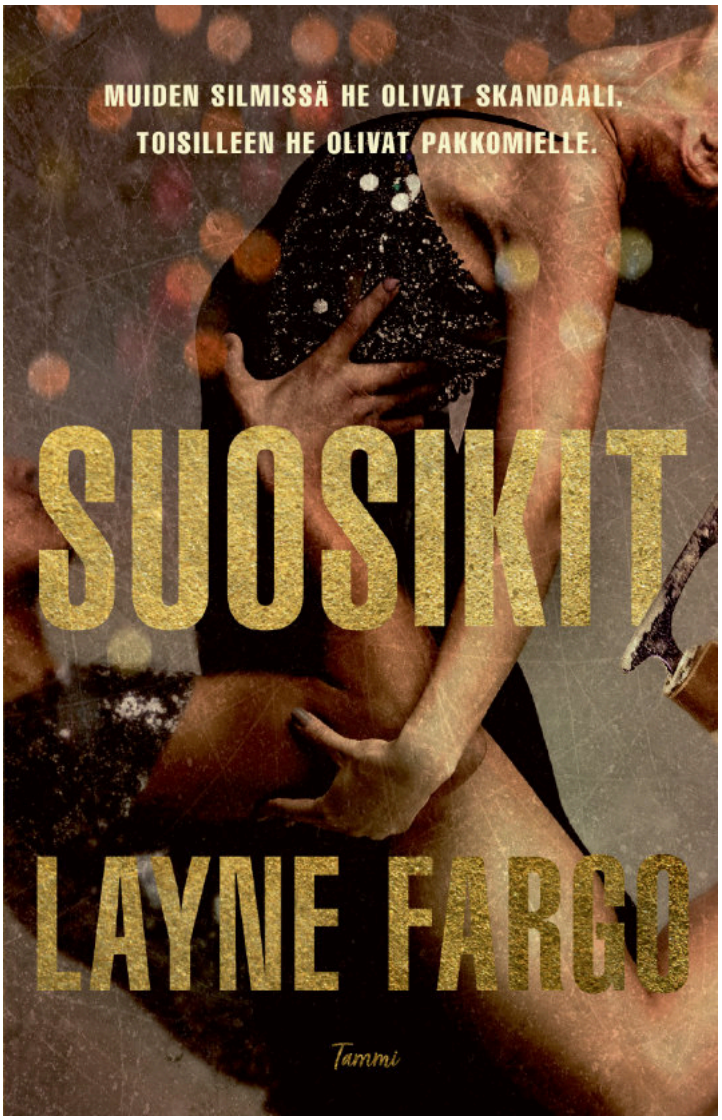
Katarinan ja Heathin taitoluistelu-ura lähtee liikkeelle kovin matalalta, koska kummankaan perheellä ei ole rahaa eikä Heathilla itse asiassa edes koko perhettä, vaan hän on kasvanut sijaiskodeissa. Mutta tietenkin kyseessä on tyypillinen ryysyistä rikkauksiin -tarina, jossa ahkeruus kovankin onnen voittaa, ja samoin tekee rakkaus; jälkimmäisellä on romantiikan klassikoiden tapaan erityisen paljon esteitä ja mutkia matkallaan, mikä on ihan luonnollista, kun kyseessä on sentään yli 500 sivun kokonaisuus.

Ei silti, Fargo osaa kuvailla tekstinsä eri osa-alueita hyvin ja tasapainoisesti, eikä häntä todellakaan voi syyttää taitoluistelun suhteen asiantuntemattomaksi. Saamme muun muassa vaivihkaa tietää, että luistelun pistelaskujärjestelmä muuttuu radikaalisti, ja yhtä radikaalisti muuttuvat pukeutumissäännöt: naisluistelijoillekin hyväksytään housuasu.

Tässä kohtaa on mainittava, että kirjailija ei juurikaan kuvaillut keskeisten henkilöidensä ulkonäköä, mutta luistelupuvut olivat sitäkin tarkemmassa syynissä – rypytykset ja sametit ja paljetit oli kuvattu suorastaan hekumallisesti. Ja kyllä, luin ne tarkkaan, ja nautin ihan häpeämättä...

Sillä oikeastaan nautin koko kirjasta, niin viihdettä ja romantiikkaa kuin se olikin. En sitten tiedä, olisinko nauttinut, jos se olisi sijoittunut johonkin muualle kuin taitoluistelumaailmaan. Olisinko ehkä lukenutkaan? Tuskin, mutta uskon, että meitä luistelufaneja riittää ystäviksi myös tälle kirjalle, josta Netflix on jopa tekemässä elokuvaa.

Tuija Nummi

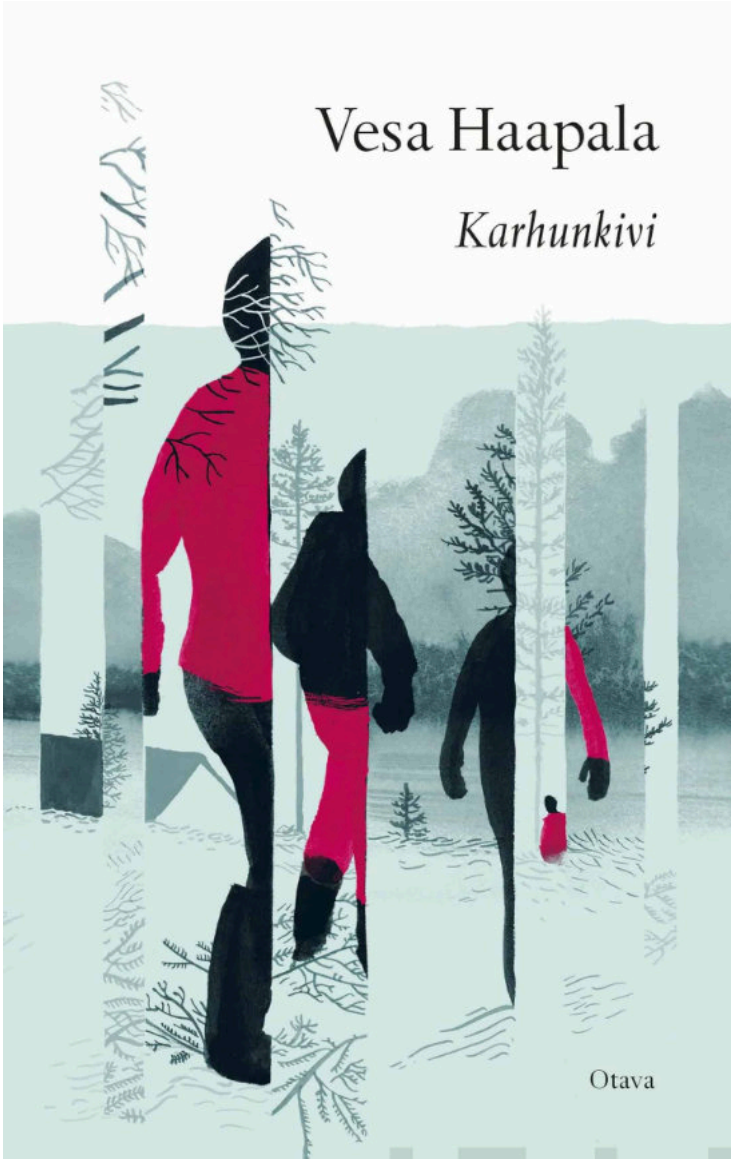

Isän ja erityislapsen välisen suhteen vaikeus

Vesa Haapala: *Karhunkivi*. Otava, 2016. 240 s.

Lasse on kolmilapsisen perheen isä ja töissä kirjastossa. Hänen Tiia-vaimonsa on opettaja. Heillä on vakaa parisuhde ja tavallinen suomalainen koti, mutta kahden työssäkäyvän palkat eivät tahdo oikein silti riittää mihinkään. Heidän esipuberteettiiässä oleva Lauri-esikoisensa on erityislapsi. Laurilla on vakavia käytös- ja keskittymishäiriöitä. Hän käytännössä terrorisoi koko perhettä.

Vesa Haapalan romaani *Karhunkivi* kuvaa elämää erityislapsen kanssa Lassen näkökulmasta. Lasse on hyvä isä: pitkämielinen ja pyrkimyksissään lempeä ja väkivaltaa vastustava. Hän yrittää viettää aikaa poikansa kanssa niissä rajoissa, joissa Lauri suostuu toimimaan. Vaikka Lassella on lehmän hermot, kaikkea hänkään ei kestä. Raja menee esimerkiksi siinä, kun Lauri uhkaa suoraan tappaa isänsä. Monessa muussakin kohdassa mietin, että itse en kestäisi hermostumatta sitä, mitä Lauri isälleen ja muulle perheelle tekee.

Lasse ja Tiia ovat yrittäneet hakea Laurille apua perheneuvolasta, terapiasta ja lääkkeistä, mutta mistään ei tunnu olevan apua. Lasse taistelee erityislasten asemasta myös koulun vanhempainyhdistyksessä. Vapaa-ajallaan hän käy yliopiston kursseilla (aivan kuten kotimaisen kirjallisuuden yliopistonlehtori Haapala itsekin), kirjoittaa elokuvaesseitä ja raivaa perheelle hiljattain ostettua omaa kesämökkitonttia, Karhunkiveä.

Lasse ajaa paljon autoa, ja auto on juonen kannalta tärkeä esine. Sitä tarvitaan kuljettamaan viisihenkisen perheen ruoat Lidlistä kotiin, koko perhe Puolangan mökille tai isovanhempien luo. Ajamiseen liittyy myös paljon harmia: kolari, huoli kiinni juuttumisesta tai liukkaasta ajokelistä, moottorista kadonneet tehot ja vuotava jäähdytysneste ja tuhansiin euroihin nousevat korjauskustannukset.

Mietin, että mille auto ja autoilu ovat tässä metaforia? Auto on välttämättömyyshyödyke, joka maksaa paljon ja aiheuttaa riesaa, mutta jota ilman ei voi elää. Se tarjoaa yksityisemmän vaihtoehdon ruuhkaisille joukkoliikennevälineille. Olisiko se vähän kuin suomalainen ydinperhe? Vertautuisiko autoilu siihen jatkuvaan arjen pyöritykseen, joka lapsiperheissä on vanhempien vastuulla ja joka pitää saada rullaamaan, olipa tilanne mikä tahansa ja tulipa se maksamaan mitä tahansa?

Ajamiseen liittyy myös yksi tekstiin jäänyt häiritsevä virhe: Ensin hiekkatiellä on edellä ajavan auton nostattamaa pölyä. Heti sen jälkeen kertoja ajaa lätäkköön ja tien reunalla olevaan rapaan. Hiekkatiellä ei ole yhtä aikaa sekä pölyä että lätäköitä ja rapaa. Tuli tunne, että nuo kohdat oli kirjoitettu eri aikaan, ja oikoluennassa yhdistelmän epäloogisuus on jäänyt huomaamatta.

Karhunkivi on runoilija Haapalan ensimmäinen proosateos. Sen kuvailu on tarkkaa, ja erityisesti pidin siitä, kuinka Haapala kuvaa henkilöiden tunteita ja reaktioita tekojen ja toiminnan kautta. Hän ei siis suoraan nimeä esimerkiksi Lassen tunnetta tai reaktiota Lauria kohtaan, vaan näyttää Lassen tekojen kautta miltä tästä tuntuu. Lukija pääsee tällöin paljon lähemmäs Lassen tunnetilaa, pystyy paremmin vertaamaan sitä omaan elämäänsä ja voi halutessaan itse nimetä tunteen, kun kirjailija ei tarjoa sitä valmiina. Haapala siis noudattaa kirjoittamisen ”Show, don’t tell!”-periaatetta esimerkillisesti.

Parhaimmillaan Haapala on silloin, kun hän kuvaa Lassen ja Laurin suhdetta ja kommunikaatiota tai Lassen puuhastelua kotona tai mökkitontilla. Hänen tapansa kuvata tavallista arkista tekemistä on paikoin knausgårdilaisen yksityiskohtaista. Erityisesti mökkitontin risusavotta on kuvattu niin pieteetillä, että tunsin moottorisahan tärinän kädessäni ja hien selässäni. Hienoa työtä! Toisaalta sitten jotkut unikohtaukset tai elokuvaesseepohdinnat olivat hieman raskaita, mutta niiden yli voi aina loikata pintaluennalla. Runoilijana Haapala tekee hyviä sanavalintoja, eikä kieli ole yhtään kliseistä, mutta ei myöskään liian hienostelevaa. Hän käyttää esimerkiksi epätäydellisiä, verbittömiä virkkeitä, mistä tulee tekstiin huohottava rytmi, ikään kuin kertojalla olisi verenpaine koko ajan koholla (mikä ei ole varmaan kovin kaukaa haettu ajatus sekään).

Sen verran kiinnostava oli tämä Haapalan ensipuraisu, että hänen toinen romaaninsa, **Aleksis Kivestä** kertova *Alexis*, menee myös lukulistalle, ja miksei myös joku hänen runokokoelmistaankin.

Mervi Murtonen

Islantilaisen rikostrilogian päätössä

Lilja Sigurðardóttir: *Häkki*. Docendo, 2026. (*Búrið*, Forlagið 2017) Suom. Marjakaisa Matthíasson. 321 s. Reykjavík Noir 3.

Lilja Sigurðardóttirin Reykjavík Noir -sarjan viimeinen osa *Häkki* päättää synkän rikossarjan, joka alkoi ykkösosalla *Loukku* (2025) ja jatkui huhtikuussa 2026 kirjalla *Verkko*. Koko trilogian läpi juonikuviona kerrotaan kahden hyvin erilaisen, mutta yhdessäkin eläneen naisen rikollinen tarina. Toinen on huumekuriiriksi ajautunut Sonja, toinen talousrikoksia pyöritellyt pankkiiri Agla.

Tässä trilogian viimeisessä osassa tarinan alku on ankea. Se käynnistyy naisvankilasta, jossa Agla suorittaa rangaistustaan talousrikoksistaan. Hän on henkisesti lopussa, sillä hän suree intohimoisen suhteensa Sonjaan päättymistä. Sonja on kadonnut omille teilleen. Agla on eristäytynyt täysin muista vangeista, vajonnut masennukseen ja päätynyt lopulta yrittämään itsemurhaa. Toivottomuuden keskellä vankilaan tulee uusi vanki, Elísa. Aluksi Agla ei voi sietää naista, joka kyselee uteliaana hänen taustojaan ja tunkee vitsaillen Aglan reviirille. Heidän suhteensa alkaa kuitenkin hiljalleen muuttua, kun Agla huomaa Elísan olevan myös haavoittuvainen ja tarvitsevan jonkun, joka osaa pitää huolta hänen asioistaan.

Juoni tiivistyy vähän ennen Aglan vapautumista. Hän saa yllättävän rahakkaan toimeksiannon suuren alumiinitehtaan omistajalta, joka haluaa hyödyntää Aglan poikkeuksellista talousosaamista bisnestensä ajauduttua vaikeuksiin. Agla houkutellaan mukaan selvittämään miljoonaluokan mysteeriä: alumiinin outoa katoamista markkinoilta.

Aglan liikkumista ja toimintaa rajoittavat koevapaudessakin tiukat ehdot. Niinpä hän värvää oikeaksi kädekseen Marían, joka on entinen syyttäjänviraston sinnikäs työntekijä. Hän oli aikoinaan Aglankin rikosten perässä, mutta joutui luopumaan työstään, kun kaikki ei mennyt kuten piti. Hän siirtyi tutkivaksi toimittajaksi omaan yritykseensä.

Nyt hän suostuu valtavaa palkkiota vastaan tekemään selvityksiä inhoamalleen Aglalle.

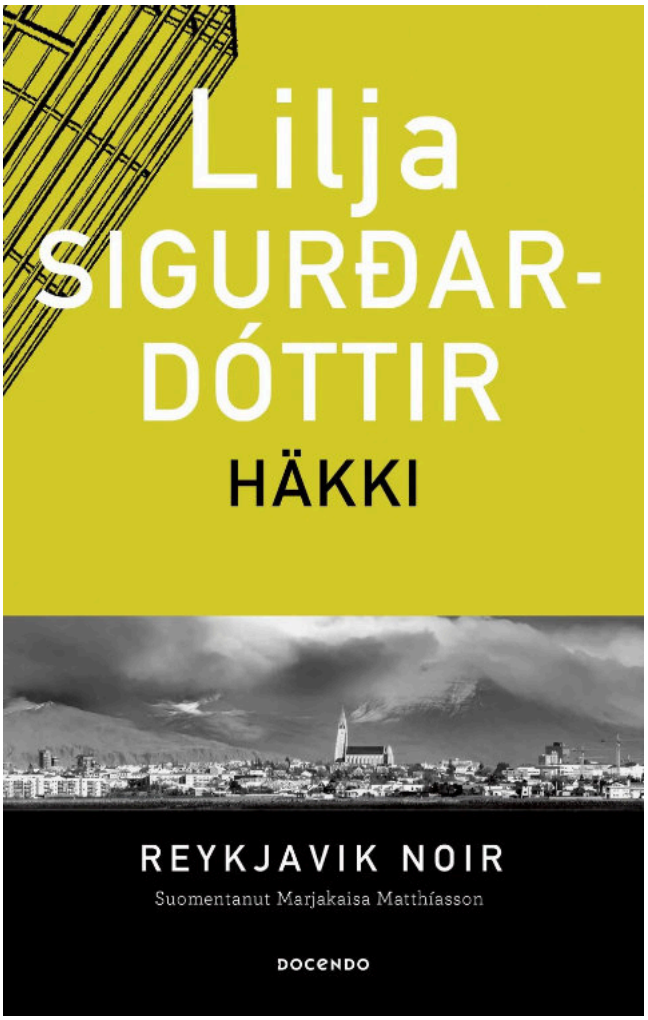
Samaan aikaan Sonja palaa Lontoosta Islantiin poikansa Tómaksen kanssa. Sonjan elämä suistui aikoinaan raiteiltaan vaikean avioeron myötä. Rahapulassa hän suostui huumekuriiriksi. Nyt hän jatkaa omaa epätoivoista taisteluaan vapaudesta, mutta asetelma on muuttunut. Hän on ajautunut huumebisneksessä entistäkin syvemmälle. Hänet tunnetaan nykyään Pomona, yhtenä huumebisneksen pääpukareista.

Aiemmissa osissa keskeisessä roolissa seurattiin myös sympaattisen, eläkkeelle jääneen tullivirkailija Bragin tarinaa, mutta tässä päätösosassa hänen hahmonsa on jätetty lähes kokonaan sivuun. Bragista on mukana enää vain parin lauseen mittainen maininta.

Häkki on nimensä mukaisesti raadollinen tarina henkilöistä, jotka ovat eri syistä ajautuneet mukaan alamaailman kuvioihin, ja joiden on huomattava, ettei helpoksi luullusta huumebisneksestä ole olemassa helppoa ulospääsyä. Lilja Sigurðardóttirin kerronta on sujuvaa ja teksti helppolukuista lyhyine kappaleineen, mutta teoksen kohdalla on sanottava, että jos ei ole lukenut kahta aiempaa kirjaa, tätä on täysin turha ottaa luettavaksi. Tarina on sen verran sekava ja tiukasti sidoksissa menneisyyteen, ettei siihen pääse millään tavalla käsiksi suoraan tästä viimeisestä osasta.

Kokonaisuudessaan Reykjavík Noir -sarja jättää hieman valjun maun verrattuna kirjailijan myöhempään tuotantoon. Sarja on huomattavasti kuivempi eikä läheskään niin jännittävä kuin uudempi Arorán tutkimuksia -sarja. Suomessa nämä sarjat julkaistiin käänteisessä järjestyksessä, sillä uudempi ja hiotumpi Arorá saatiin käännöksenä ensin. Tämä julkaisujärjestys selittää pitkälti sen, miksi kirjailijan ensin suomennettu tuotanto vaikutti niin paljon vahvemmalta, ja miksi tämä trilogia tuntuu nyt hienoiselta askeleelta taaksepäin.

Tässä kirjassa keskitytään pääasiassa Aglaan ja Elisaan. Toisaalta kerrotaan kyllä myös huumeparoni Ingimarin masokistisesta seksistä, joka ei oikeastaan liity asiaan millään tavoin. Samalla juonessa on mukana Ingimarin poika, joka hänkin jää tekojensa motiivin osalta aika tyhjänpäiväiseksi.

Häkki sai vuonna 2018 Islannin arvostetuimman dekkaripalkinnon. Myöhemmin myös *The Guardian* nosti kirjan englanninkielisen käännöksen ”vuoden parhaat kirjat”-listansa kärkeen. Onneksi lukijan ei tarvitse olla ihan samaa mieltä.

Soili Vuorenmaa

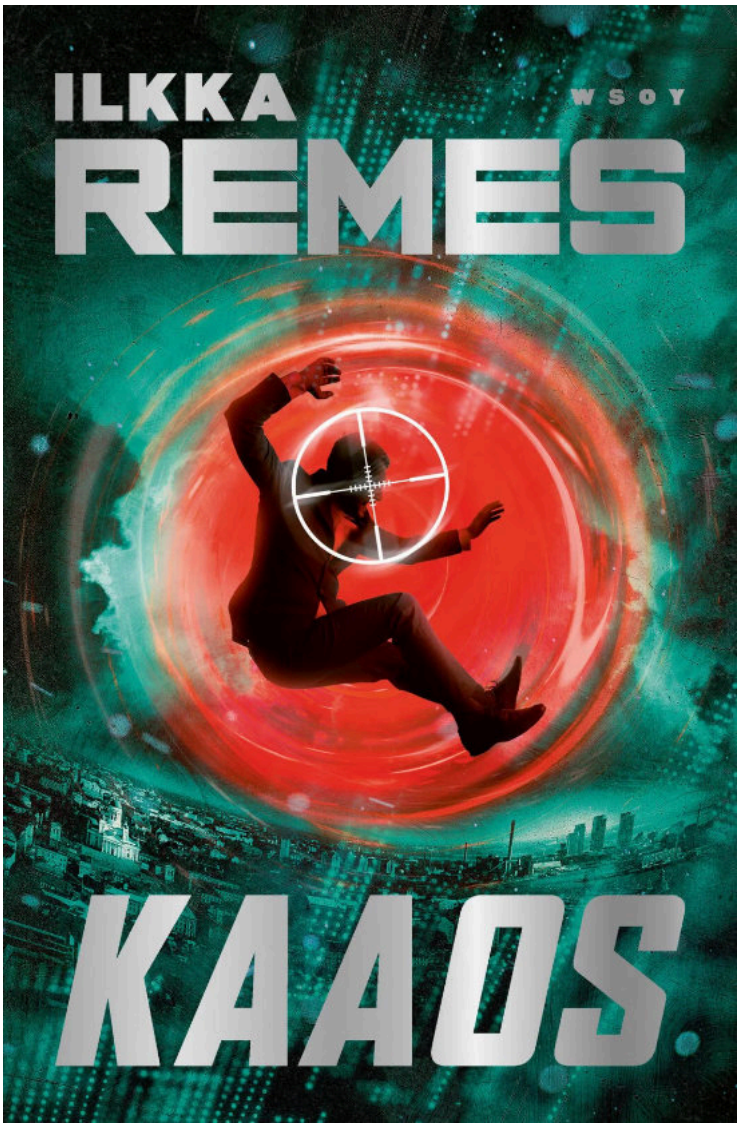
Jännittävä trilleri hybridisodankäynnin maailmasta

Ilkka Remes: *Kaaos*. WSOY, 2026. 464 s.

Maailma on myllerryksessä monella eri suunnalla. Tässä kirjassa **Ilkka Remes** yhdistää taitavasti geopoliittiset ongelmat, kybersodankäynnin ja historialliset tapahtumat juonikuvioksi, joka monimutkaisuudessaan on liiankin todentuntuinen. Kiinan ja Taiwanin välille puhkeaa konflikti, Suomi on hybridi-iskun kohteena ja USA:n presidentin vierailu Lontoossa poikii murhayrityksen.

Taustalla häärää Venäjä työntäen lusikkansa joka soppaan vakoojineen ja murhaajineen. Moskovan tavoitteena on ajaa Suomi ansaan ja pakottaa se kääntymään Naton puoleen sellaisella hetkellä, jolloin puolustusliitto on kankeimmillaan.

Kuten Remeksen aiemmissakin kirjoissa, myös tässä etsitään tapahtumille selitystä ja syyllisiä ympäri

maailmaa. Henkilöitä ja paikkoja on niin paljon, että lukija joutuu välillä selailemaan kirjaa taaksepäin muistaakseen, kuka on kytköksissä keneenkin. Tapahtumapaikkoja on useita: Suomi, Saksa, Englanti ja USA.

Suomessa tapahtuva verkkopimennys lamauttaa Helsinki-Vantaan lennonjohdon, mykistää Yleisradion lähetykset ja kaataa internetin runkoverkon. Häirintä katkoo myös Kirkkonummella sijaitsevan Metsähovin tutkimusaseman satelliittiseurantaa.

> *Laitteet ja järjestelmät eivät olleet kriittisimpiä, vaan ihmiset; avainhenkilöt, jotka tiesivät, kuinka sähköverkko vakautetaan poikkeustilanteessa, kun käytettävissä on sekunteja eikä minuutteja, kuinka GNSS-häiriön vaikutukset eristetään lennonjohdon tai merenkulun tietojärjestelmissä tai kuinka Loviisan ja Olkiluodon instrumentointi hoidetaan manuaalisesti, kun automaatio menee sekaisin.*
>
> *Jos avainhenkilöt olivat poissa tai estyneitä, oli ongelma pahimmalla mahdollisella tasolla.*

Tilanne eskaloituu digitaalisesta fyysiseksi, kun drooni räjähtää lentokentällä sytyttäen tuhoisan palon, jossa ainakin kymmenen ihmistä kuolee tai loukkaantuu vaikeasti. Samaan aikaan poliisi jäljittää häirintäautoja Hyvinkään Sti-asemalta aina Venäjän Tehtaankadun suurlähetystöön, ja idässä Venäjä painostaa rajaa siirtämällä tunnuksettomia joukkoja kohti Sallaa.

Tämän kaaoksen keskellä kokeneen rikospoliisipäällystön perustaman Bastion-turvallisuusyrityksen osakas Meeri Kalliokoski tekee Suomesta käsin tutkintaa Stasin ja KGB:n vanhojen mikrofilmien parissa. Toinen Bastionin osakas, Kaarlo Norha, seuraa johtolankoja paikan päällä Ranskan Rivieralla ja Berliinissä. Norha on jatkuvassa yhteydessä suojelupoliisitaustaiseen Seppo Materoon, joka omia kanaviaan käyttäen on saanut tietoa eurooppalaisten finanssimiljardöörien Sveitsissä ohjailemista rahavirroista.

Lontoossa ja Buckinghamin palatsissa käydään kylmäävää peliä, kun Meeri Kalliokosken löytämät vakoiluarkistot kytkeytyvät suoraan hovin työntekijään, joka houkutellaan mukaan juoneen, jolla länsiliittoutuman keskinäinen luottamus rikotaan juuri kriittisellä hetkellä.

New Yorkin Long Islandilla lankoja pitelevät puolestaan MAGA-mieliset teknomiljardöörit ja heidän palkkaamansa entiset CIA-agentit. Miljardöörit rahoittavat äärimmäisen pitkälle vietyä, laitonta ihmisten geenimanipulaatio-ohjelmaa luodakseen geneettisesti muunneltuja huippuälykkätä lapsia, joiden avulla uusi teknokratia voisi hallita tulevaisuutta. Yhdysvaltain istuvan presidentin hallinto ja sen tiukat eettiset lait ovat olleet tämän globaalin geenibisneksen suurin este.

Remes jättää taas lukijalle mietittävää pitkäksi aikaa. Poliittista valtapeliä pelaavat eivät laske menetettyjä ihmishenkiä. Kirjan juoni on älykkäästi rakennettu. Lukijana toivoisi kuitenkin, että kirjan alussa olisi listattuna tapahtumapaikat ja mukava olevat henkilöt.

Kaaos on Ilkka Remeksen 30. rikosromaani. Taas kerran Remes on saanut aikaan tarinan, joka pistää miettimään millaisessa tilassa maailma on nyt, ja millainen se on tulevaisuudessa.

Soili Vuorenmaa

Steampunk-junamatka vaarallisten Takamaiden halki

Sarah Brooks: *Harkitsevaisen kulkijan matkaopas Takamaille*. Gummerus, 2025. (*The Cautious Traveller's Guide to The Wastelands*, Flatiron Books 2024) Suom. Terhi Leskinen. 432 s.

Miten houkuttelevan niminen kirja! *Harkitsevaisen kulkijan matkaopas Takamaille* on oikeastaan kirja kirjassa. **Sarah Brooksin** kirjoittamassa (oikeasti olemassa olevassa) *Harkitsevaisen kulkijan matkaopas Takamaille* -kirjassa seurataan nimittäin Valentin Rostovin vuonna 1880 kirjoittaman (kuvitteellisen) Harkitsevaisen kulkijan matkaopas Takamaille -kirjan vinkkejä vuoteen 1899 ajoittuvalla junamatkalla Takamaiden läpi. Sekavaa? Ehkä. Mutta niin ovat Takamaatkin.

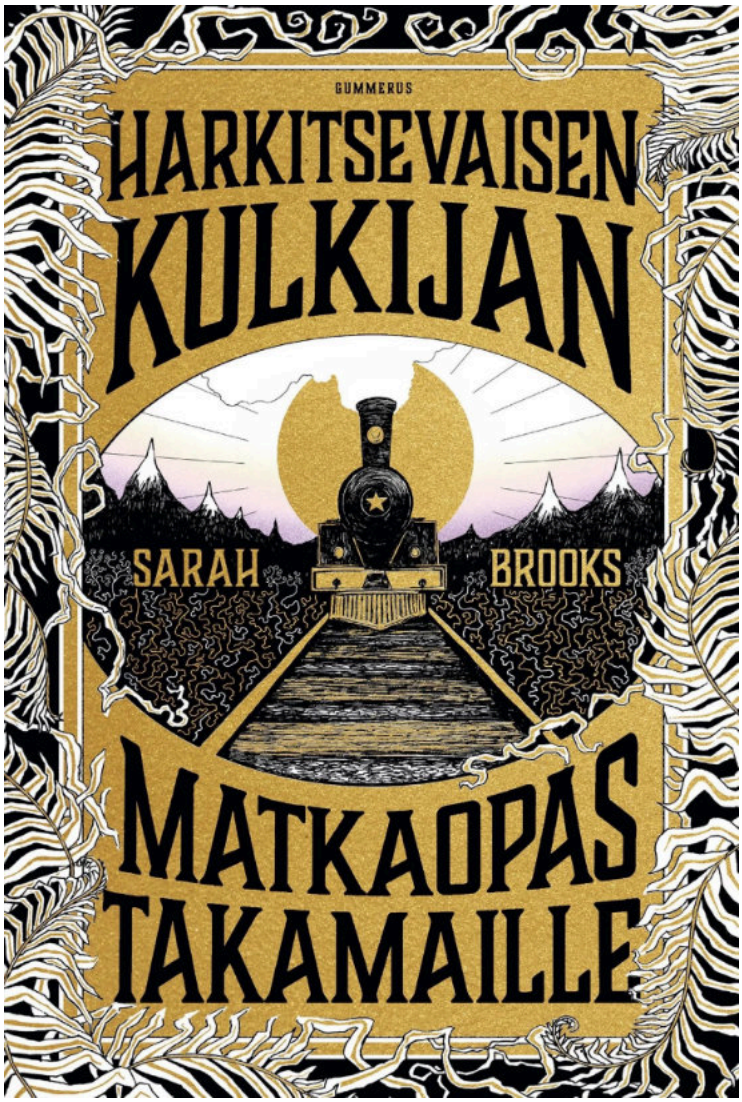
Takamailla viitataan kuvitteelliseen asumattomaan erämaa-alueeseen Pekingin ja Moskovan välillä. Takamaat on erotettu asutetuista alueista Muurien avulla. Muureja tarvitaan, koska joskus aiemmin elinkelpoiset Takamaat ovat nyt hengenvaarallista seutua. Alueen sanotaan olevan myrkytettyä, ja jopa ilman hengittäminen voi olla vaarallista. Takamailla asuu monia vaarallisia ja tuntemattomia olentoja, joilla on tietoisuus ja mieli. Jos ihminen on Takamaita halkoessaan liian pitkään itsekseen tai tuijottaa liikaa Takamaiden maisemia, hän voi sairastua Takamaiden Tautiin.

Takamaille on rakennettu 6 500 kilometriä pitkä rautatie Pekingistä Moskovaan. Rautatiellä operoi säännöllistä junaliikennettä Trans-Siperian Yhtiö maailman suurimmalla ja vahvimmalla junalla. Junassa on rautainen ulkokuori, erikoisvalmisteiset ikkunat, tähystystornit ja omat tarkka-ampujat Takamaiden vaaroja vastaan. Matka kestää 15 vuorokautta, ja se on nopein yhteys Kiinan ja Venäjän pääkaupunkien välillä. Matkan aikana ei missään nimessä saa päästää Takamaita junan sisään, ja pelkä pysähtyminen voi olla vaarallista. Matka on kuitenkin erittäin altis erilaisille häiriöille.

Edellinen junavuoro on päättynyt katastrofiin, josta ei puhuta. Yhtiöllä on kovat paineet käynnistää

junaliikenne uudestaan. Uuden kauden aloittavalle neitsytmatkalle lähtee useita sellaisia matkustajia, joilla on oma lehmä ojassa (vai pitäisikö sanoa oma lovipyörä telissä?). On epäonnistunut luonnontieteilijä, joka haluaa nostetta akateemiselle uralleen Takamailta keräämiensä kasvi- ja eläinnäytteiden avulla. On junan suunnitteluun osallistuneen miehen tytär, joka haluaa pelastaa isänsä ryvettyneen maineen. On junan lapsi, joka on syntynyt ja kasvanut koko ikänsä junassa. On matkustajia pakoileva junan kapteeni ja kaikkea kontrolloivat Yhtiön miehet. On salamatkustaja.

En ole mikään fantasiakirjallisuuden suurkuluttaja, mutta teollisen vallankumouksen loppuvaiheisiin ajoittuva ja junaan sijoittuva suljetun paikan mysteeri osuu minulla johonkin pehmeään kohtaan. *Idän pikajunan arvoitus* kohtaa *Hytti nro 6*:n. *Harkitsevaisen kulkijan matkaoppaassa Takamaille* on vahvasti myös steampunk-henkeä: viktoriaanista estetiikkaa, höyryvetureita, brittiaatelisia, silkkilenin-

kejä, nahkaisia suoja-asuja, salakuljettajia ja rohkeita tutkimusmatkailijoita.

Yli puolenvälin minua ärsytti se, että Takamaiden vaarat jäivät niin epämääräisiksi. En saanut niistä oikein kiinni. Tarina tuntui junnaavan paikoillaan. Mutta sitten luulin ymmärtäväni, mitä Brooks ajaa junallaan takaa. Vaara ei piilekään Takamailla, vaan junassa ja Yhtiössä. Jokainen Takamaiden läpi ajettu junamatka muuttaa Takamaiden olentoja ja maisemaa. Junan kulkijat eivät ymmärrä näkemäänsä eivätkä Takamaiden arvoa ja sen vuoksi pelkäävät sitä. Tämähän on siis allegoria siitä, miten ihminen omalla toiminnallaan surutta tuhoaa ympäröivää luontoa ymmärtämättä sitä tai sen merkitystä oikeastaan ollenkaan. Tämä luenta saa Takamaiden vaarat ja Takamaiden Taudin näyttämään aivan toisenlaisilta.

> *Joitakin Takamaiden ilmiöistä on tutkittu ja opittu ymmärtämään: sään vaikutuksia ja ilmanpaineen aiheuttamia kangastuksia – kuten äkillisiä ilmestyksiä, jotka näyttävät leireiltä ja telttojen yläpuolella liehuvilta lipuilta – tai Valentinin tulen aavemaista valoa. Toiset havainnot asettavat kyseenalaiseksi kaiken sen, mitä tiedämme luonnosta. Ne pakottavat meidät lukemaan Takamaita kuin lukisimme unohdetulla kielellä kirjoitettua kirjaa, merkkisarjalla, jota meillä ei ole pienintäkään toivoa ymmärtää.*

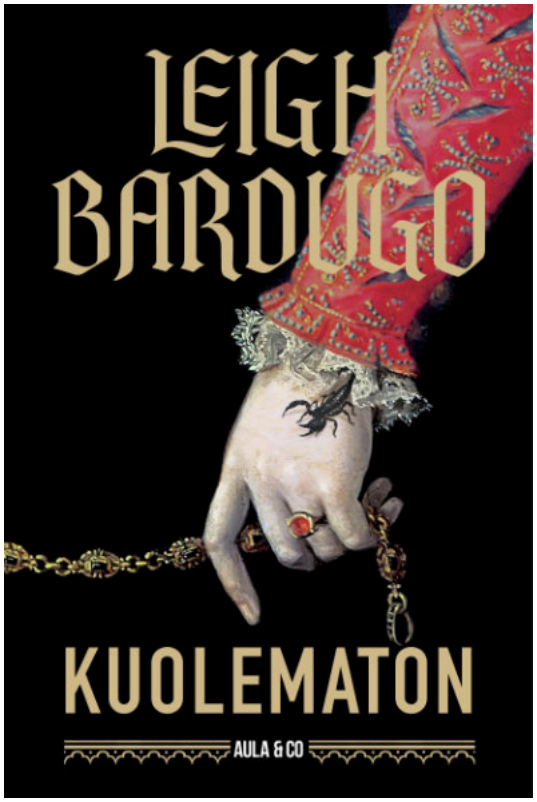
Harkitsevaisen kulkijan matkaopas Takamaille on näennäisen kepeä mutta syvältä vakava kirja. Se on sekoitus historiallista fantasiaa ja biokauhua. Minun makuuni kerronta oli paikoin liian hidasta (ehkä en ole tarpeeksi harkitsevainen?), mutta pidin Brooksin luomasta maailmasta ja kirjan perusideasta.

Mervi Murtonen

Pientä taikuutta inkvisition varjossa 1500-luvun Madridissa

Leigh Bardugo: *Kuolematon*. Aula & Co, 2026. (*The Familiar*, Flatiron Books 2025) Suom. Meri Kapari. 478 s.

Eletään 1500-luvun loppuvuosia Madridissa ja ajat voisivat olla paremmat. Espanjan voittamaton armada on uponnut, ja ajan henkeä edustaa inkvisitio, joka on tässä vaiheessa historiaa kiinnostunut lähinnä salajuutalaisten metsästämisestä. Huomaamaton piikatyttö Luzia Cotado ei tosin pistä kenenkään silmään, mutta tytössä on hitunen liikaa magiaa ja kunnianhimoa, ja niin Luzian arkea helpottavat pienet taiat kiinnittävät hänen emäntänsä huomion. 1500-luvun ahtaassa sääty-yhteiskunnassa kaikki pyrkivät parantamaan asemaansa, ja Luzian taiat alkavat nopeasti kiinnostaa vaarallisia ja kunnianhimoisia ihmisiä. Unelmat paremmasta elämästä eivät ehkä johdakaan aivan sellaiseen lopputulokseen kuin Luzia haaveilee.

Leigh Bardugo on tunnettu erityisesti Grishaversumi-sarjastaan, josta on tehty myös Netflix-versio. *Kuolematon* on kuitenkin itsenäinen teos, ja ai että, miten mehukas tapaus onkaan kyseessä. Magian kyllästämä historiallinen Espanja on yllättävän toimiva yhdistelmä. Kirkon ja Jumalan valta on tietysti yli kaiken muun, joten taikuutta voi käyttää vain jos onnistuu vakuuttamaan kaikki taikuuden jumalallisesta alkuperästä – mikä ei ole aivan helppo temppu. Taikuuden todellinen luonne jää kirjassa mysteeriksi, mutta tapa, jolla Bardugo kuvaa *milagritoja* eli pieniä ihmeitä on ilahduttavan omaperäinen. Ne ovat melkein kuin lastenloruja, joiden vaikutukset muokkautuvat erilaisten tilanteiden ja tunteiden mukaan. Taikuus tuntuu samalla ihmeelliseltä, mutta myös arkiselta.

Bardugon loihtima maailma tuntuu muutenkin virkistävän uskottavalta. Viiden vuosisadan takainen Espanja on tyly paikka, erityisesti naisille ja erityisesti ihmisille, joilla ei ole valtaa ja varallisuutta. Haavoittuvassa asemassa oleva Luzia on toimiva päähenkilö. Hän tekee varomattomia valintoja, mutta hänen taustaiselleen ihmiselle ne ovat uskottavia ja inhimillisiä. Se, että oikeastaan kirjan kaikki hahmot jollain tavalla pyrkivät irtautumaan omasta asemastaan on Bardugolta hyvä oivallus. Aivan erityisesti minut yllätti Luzian emäntä Doña Valentina, joka tuntuu kirjan alussa aika ennalta-arvattavalta ja jopa tympeältä hahmolta, mutta joka kehittyykin lopulta yllättävään suuntaan.

Toisaalta itse ”kuolematon”, eli Guillén Santángel on hahmokaartissa ehkä vähiten yllättävä tapaus. Luzian opettajana ja rakkausintressinä on helppo nähdä mihin suuntaan hahmoa ja koko rakkauskuviota halutaan viedä, eikä tässä tule suuria yllätyksiä vastaan. Hahmot ovat kuitenkin psykologisesti sen verran uskottavia, että romantiikka ei suoranaisesti ärsytä, mikä minulla on yleensä ongelmana.

Kuolemattoman suurin ansio on kuitenkin Bardugon aistivoimainen proosa, joka herättää 1500-luvun arjen henkiin, ja tekee taikuudesta luonnollisen osan maailmaa. Tällaiseen maailmaan haluaa upota ja nauttia sen lukuisista pikku yksityiskohdista. Lopputulos on historiallista fantasiaa parhaimmillaan: maailma tuntuu yhtä aikaa vieraalta, uskottavalta ja aidosti taianomaiselta.

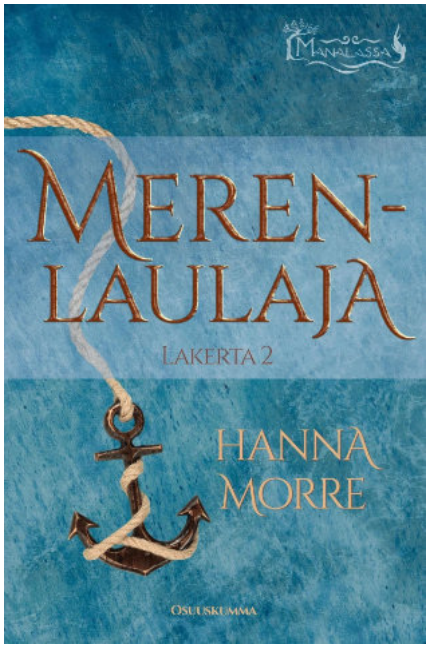
Titta Lindström

Merellistä romantasiaa aikuislukijoille

Hanna Morre: *Merenlaulaja*. Osuuskumma, 2026. 555 s. Lakerta 2

Hanna Morren Lakerta-sarjan avausosa *Maankutsuja* pääsi yllättämään iloisesti kotimaisena aikuisille suunnattuna romantasiakirjana, jossa romantiikkaa kokevat teinien sijasta aikuiset, keski-ikäiset päähenkilöt – siinä sivussa sitten maailmaa pelastaen, kuten genreen sopii.

Sarjan toinen osa *Merenlaulaja* ei sitten yllättänytkään: sitä odotin jo innolla. Tarina on itsenäinen, eikä jatka suoraan siitä, mihin *Maankutsuja* jäi. Tarina sijoittuu samaan Manalassan maailmaan, mutta eri puolille. Kuten nimi vihjaa, nyt ollaan merellisten seikkailujen äärellä. Kirjan pääosassa ovat merirosvosisarukset Khea ja Onassa, jotka purjehtiva Blessinmerellä Nemesis-laivallaan.

Nemesis on menestyksekäs laiva, kiitos Onassan taitojen. Hän on merenlaulaja, eli hän on yhteydessä merenjumala Okeanoksen voimiin ja pystyy vaikuttamaan tuuliin ja vesien virtauksiin. Nemesis voi siis lähestyä uhriksi valitsemaansa laivaa yllättäen, eikä uhri pääse pakoon. Merenlaulaminen on kuitenkin kuluttavaa ja Khea tietää, ettei hän voi käyttää Onassan taitoja loputtomiin. Hänen tavoitteenaan onkin kerätä ryöstelemällä riittävästi varallisuutta, jotta Onassalle järjestyy turvallinen tulevaisuus.

Tämän paineen ajamana hän keksii ovelan juonen. Kun laivan miehistö on maissa, he kohtaavat kaksi paladiinia. Khea päättää kidnapata humalaiset paladiinit lunnaiden toivossa. Suunnitelma on vähän tyhmänrohkea ja vähintäänkin epätoivoinen, eikä miellytä kaikkia Nemesiksen miehistössä. Niin kuitenkin tehdään. Khealla ei valitettavasti ole tietoa siitä, että toinen paladiineistä ei ole paladiini ensinkään vaan paladiiniksi naamioitunut tulen voimia käyttävä cesmaagi, ja kumpikin herroista on paennut luostaristaan, koska eivät halua osallistua moraalittomaksi kokemaansa hyökkäyssotaan – paladiinien pitäisi olla puolustajia.

Melkoinen sotkuhan tästä kaikesta syntyy. Romantiikkaa unohtamatta: herrat iskevät silmänsä Kheaan ja Onassaan jo kapakassa, josta heidät kidnapataan, ja kidnappaajien ja kidnappauksen uhrien välille alkaa syntyä kiusallista kipinöintiä. Siinä sivussa koetaan sitten monenlaista merellistä seikkailua ja merirosvoilua. Kapinoita ja kölihaalauksia unohtamatta! Kaiken taustalla rakentuu pikkuhiljaa jotain isompaa, jota myöten *Merenlaulaja* yhdistyy *Maankutsujan* suurempaan tarinaan.

Merenlaulaja on yli 500-sivuisena tuhti lukupaketti, jossa riittää seikkailuja ja käänteitä. Khean ja Onassan välinen dynamiikka on kiinnostavaa, miten Khea haluaa kaikin tavoin suojella siskoaan, välittämättä lopulta niin paljon siitä, haluaako Onassa suojelua vai ei. Onassa taas on hyvin omintakeinen tyyppi, jolla on välillä vähän vaikeuksia ymmärtää muiden ihmisten tarkoitusperiä. Onassassa on oma naiiviutensa, mutta myös paljon voimaa – muutenkin kuin jumalten välikappaleena. Morre on sanonut halunneensa tuoda Onassan kautta kunniaa kilteille ihmisille. Onassan kokemus siitä, miten aina kilttinä pidetty tyttö muuttuukin hankalaksi naiseksi, kun hän lopulta onnistuu vetämään rajansa.

Tämä meriseikkailu on virkistävästi erilainen kuin *Maankutsuja*, mutta jatkaa hyvin saman maailman ja laajemman tarinan rakentamista. Odotan mielenkiinnolla, miten Lakerta-sarja tästä jatkuu.

Mikko Saari

Yhä vain marraskuun 18. päivä

Solvej Balle: *Tilavuuden laskemisesta 5*. Kosmos, 2026. (*Om udregning af rumfang V*, Pelagraf 2023) Suom. Sanna Manninen. 191 s.

Solvej Ballen spefisarjan viidettä osaa arvioidessaan on vaikea välttyä juonipaljastuksilta, mitä aikaisempiin osiin tulee. Jos et ole lukenut sarjaa ollenkaan, totean vain, että varsinkin sarjan alku on erinomainen. Jos haluat tietää enemmän, lue arvioni sarjan ensimmäisestä osasta.

Tara Selter elää edelleen marraskuun 18. päivää, johon hän on jäänyt jumiin. Juuttuessaan aikaan Tara oli alle kolmikymppinen. Ensimmäinen kirja alkoi tilanteesta, jossa marraskuun 18. päiviä oli Taralla takana 120. Tämän kirjan alussa laskuri menee päivässä 4541 – se on yli 12 vuotta, ja sellainen määrä vuosia alkaa jo tuntua jossakin.

Muita aikamatkustajia on löytynyt jo paljon, heillä on yhteisönsä, useampikin. On erilaisia tapoja elää marraskuun 18. päivää. Koko kirjava väkijoukko halutaan kutsua suurkokoukseen Liègen laitamilla sijaitsevalle hylätylle yliopistokampukselle, jonne on rakennettu isompaa yhteisöä. Sinne Tarakin päätyy ja asettuu osaksi tätä kokonaisuutta, järjestelemään yhteisön arkistoa.

Pelkkä aikamatkailun pohdiskelu ei yksin kanna ja tässä kirjassa on paljon muutakin. Tara on edelleen vähän sivusta katseleva pohdiskelija, joka nyt pohtii muun muassa pitkällisesti tieteellisen tiedon muotoja. Osa aikamatkustajista on innostunut tutkimuksen tekemisestä: nyt voisi nauttiaa tieteellisestä vapaudesta, kun tutkimusta voi tehdä kaikessa rauhassa, vailla ulkoisia paineita.

Niinpä Tarakin päätyy luokittelemaan tietoa arkistoihinsa sen tyypin mukaan. On havaintoja, spekulaatioita, reflektioita, mutta myös ajatuksia, meditaatioita, hahmotelmia, suunnitelmia ja ehdotuksia. Luokitteluneuvoston pohdinnat kategorioista eivät välttämättä ole kovin jännittäviä, mutta oman viehkon tunnelmansa ne tälle kirjalle rakentavat.

Tämän kirjan päätteeksi aikaa on kulunut todella paljon – kirjasarja etenee kiihtyvällä vauhdilla – ja Tara on taas matkalla kohti uusia muutoksia. Sarjassa on luvassa vielä kaksi osaa ja vaikka alkuosien tilanteen outoudesta ja tutkimisesta nousevaa vetovoimaa nämä sarjan myöhemmät osat eivät aivan tavoitakaan, jotain hyvin kiehtovaa tässä kokonaisuudessa on – eikä sitä tietenkään voi lopettaa kesken.

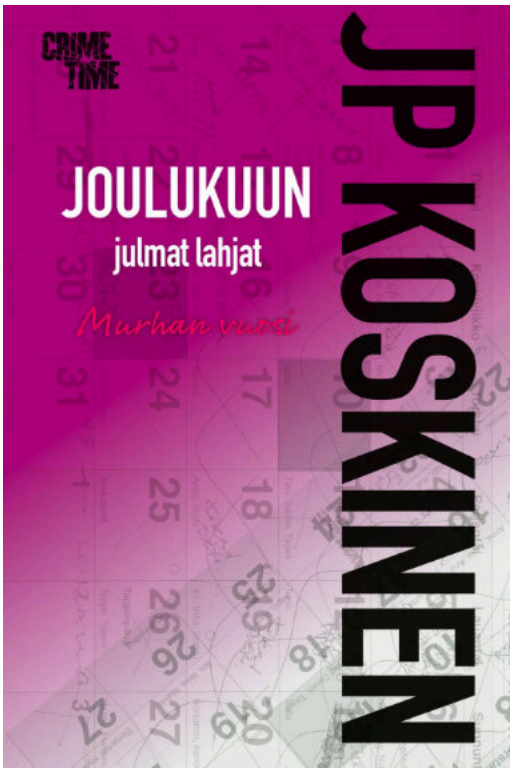
Mikko Saari

Hämeenlinnaan sijoittuvan dekkarisarjan päätösosa

Juha-Pekka Koskinen: *Joulukuun julmat lahjat*. Crime Time, 2026. 335 s. Murhan vuosi 12.

Joulukuun julmat lahjat päättää **JP Koskisen** kahdentoista kirjan mittaisen Murhan vuosi -sarjan. Sarjassa on seurattu yksityisetsivänä toimivan Juho Tulikosken ja hänen ystävänsä Heli Vaaralan rikostenselvittelyä.

Jokaisessa kirjassa selvitellään yksittäisiä rikostapauksia, mutta koko sarjan ajan Juho on etsinyt vastauksia myös sukunsa synkkään salaisuuteen ja äitinsä kuolemaan. Suvulla on ollut osansa Hämeenlinnan kaupungin kasvussa ja rikollisuuden nousussa 1980-luvulta aina 2020-luvulle. Harvat elossa olevat sukulaiset eivät tiedä menneestä, ja se joka tietää, ei kerro.

Juho Tulikoski saa uuden toimeksiannon Ruotsissa asuvalta, Hämeenlinnasta kotoisin olevalta Sarah ”Sari” Ekbergiltä. Sari kertoo Juholle, että hän on palkannut ruotsalaisen etsivän Matias Janssonin selvittämään Sarin isän kymmeniä vuosia sitten tapahtunutta katoamista. Jansson tuli Hämeenlinnaan etsimään tietoja Sarin isästä, mutta nyt hänkin on kadonnut. Sari tarvitsee paikallisen etsivän apua, eikä raha ole esteenä. Sari ei halua sotkea poliisia tutkintaan, sillä hänellä on iso muotialan yritys Ruotsissa eikä hän halua huonoa julkisuutta yritykselleen.

Juho ottaa mielellään toimeksiannon vastaan, sillä rahat ovat jälleen kerran vähissä. Hän osaa jo aavistaa, ettei jutusta tule ollenkaan niin helppo kuin hän toivoo. Nyt hänellä ei ole myöskään enoaan Kalevi Arosuota apunaan, sillä Arosuo on sairaalassa leikkauksessa, eikä ole paljastanut mikä hänellä on. Etsivätoimisto on Arosuon, entisen poliisin, perustama, mutta hän ei ole vuosiin ollut kovinkaan ahkerasti toimistossa paikalla, vaan on toiminut lähinnä Juhon ”taustapiruna”. Juho sen sijaan on laittanut itsensä alttiiksi monta kertaa. Rikolliset eivät ole koskaan välttäneet kovia otteita.

Juholla on onneksi apunaan Heli, joka pyörittää omaa hyvin menestyvää kampaamoaan ja on aina valmis erinäisiin seikkailuihin Juhon kaverina. Eletään lähestyvää joulun aikaa, kaikkialla on pimeää ja märkää, mutta jouluvalot alkavat pikkuhiljaa tuoda tunnelmaa pimeisiin iltoihin. Kynttelikkö palaa myös Juhon toimiston ikkunalla, kun Heli tulee tapaamaan häntä.

Juho on saanut paketin, jonka hän uskoo selvittävän oman sukunsa saloja. Hän ei ole kuitenkaan itsekseen halunnut pakettia avata. Taas kerran Heli joutuu patistelemaan Juhoa, pitäähän paketti tutkia. Posti on kuitenkin onnistunut kastelemaan paketin, niin että asiakirjoista on vaikea saada selvää. Niidenkin jäljille päästään ja Arosuon sukutarinan synkät käänteet selviävät.

JP Koskinen on vetänyt Murhan vuosi -sarjan päätösosassa hienosti yhteen Arosuon suvun tarinan. Ehkä Juhostakin kuoriutuu vielä kunnon etsivä. Toivottavasti kirjailija ei hylkää tätä mahtavaa parivaljakkoa, Juhoa ja Heliä. Heidän edesottamuksiaan seuraa kyllä mielellään. Vaikka meno on välillä holtitonta, huumorilla höystetty kerronta on erittäin viihdyttävää.

Soili Vuorenmaa

Nainen kuin suuri, yksinäinen ja eristäynyt kallio

Eva Baltasar: *Boulder*. Kosmos, 2026. (*Boulder*, Club Editor 2020) Suom. Satu Ekman. 118 s.

Hän on kouluttamaton, mutta kelvollinen laivakokki. Hän pilkkoo ja tiristää kasvikset, pyöräyttelee empanadat, moussakat ja baklavat, leipoo sämpylät. Hänen valtakuntansa on Chilen ja Perun rannikkoa seilaavan rahtilaivan kapyysi, veitset aseensa, ruoka ja peti palkkansa. Pari vuotta merillä.

> *Sitä tulin täältä hakemaan, nollan alkulukua. Väsyneenä sepittämään ansioluetteloja, puhumaan ja toimimaan niin kuin elämä olisi tarina, niin kuin sisälleni olisi viritetty rautalanka pitämään minua ryhdikkäänä ja lujana. Määränpää tuhoaa matkan, ja jos elämän on oltava kertomus, se on väkisinkin huono.*

Chaiténin satamakaupungissa hän kohtaa Samsan. Salamarakkaus. Viestittelyä, tapaamisia, rouheaa seksiä. Samsa antaa hänelle nimen Boulder. Boulder on Samsan mielestä kuin suuri, yksinäinen ja eristäytynyt kallio, joka seisoo paikoillaan eikä rapaudu koskaan.

He muuttavat Reykjavíkiin. Vakiintuvat. Omistusasunto, monta työpaikkaa, yrittäjyys, aamusuukkoja, illalliskutsuja ystävien kanssa, kotimaan matkailua. Hyggeä. Väliaikaisesti kahdeksan vuotta.

Rakkaus alkaa rapauttaa Boulderia. Nakertaa muru murulta kylmää kivistä kylkeä.

Rakkaus tuo lapsen – lapsi tuo lisää rakkautta ja jakaa rakkautta uusiin suuntiin. Lapsen hankkiminen on Boulderista niin hirvittävä prosessi, kuin kaikkea heiluttava maanjäristys, kaikkeen elolliseen porautuva lonkeroeläin, että hän miltei musertuu sen alle.

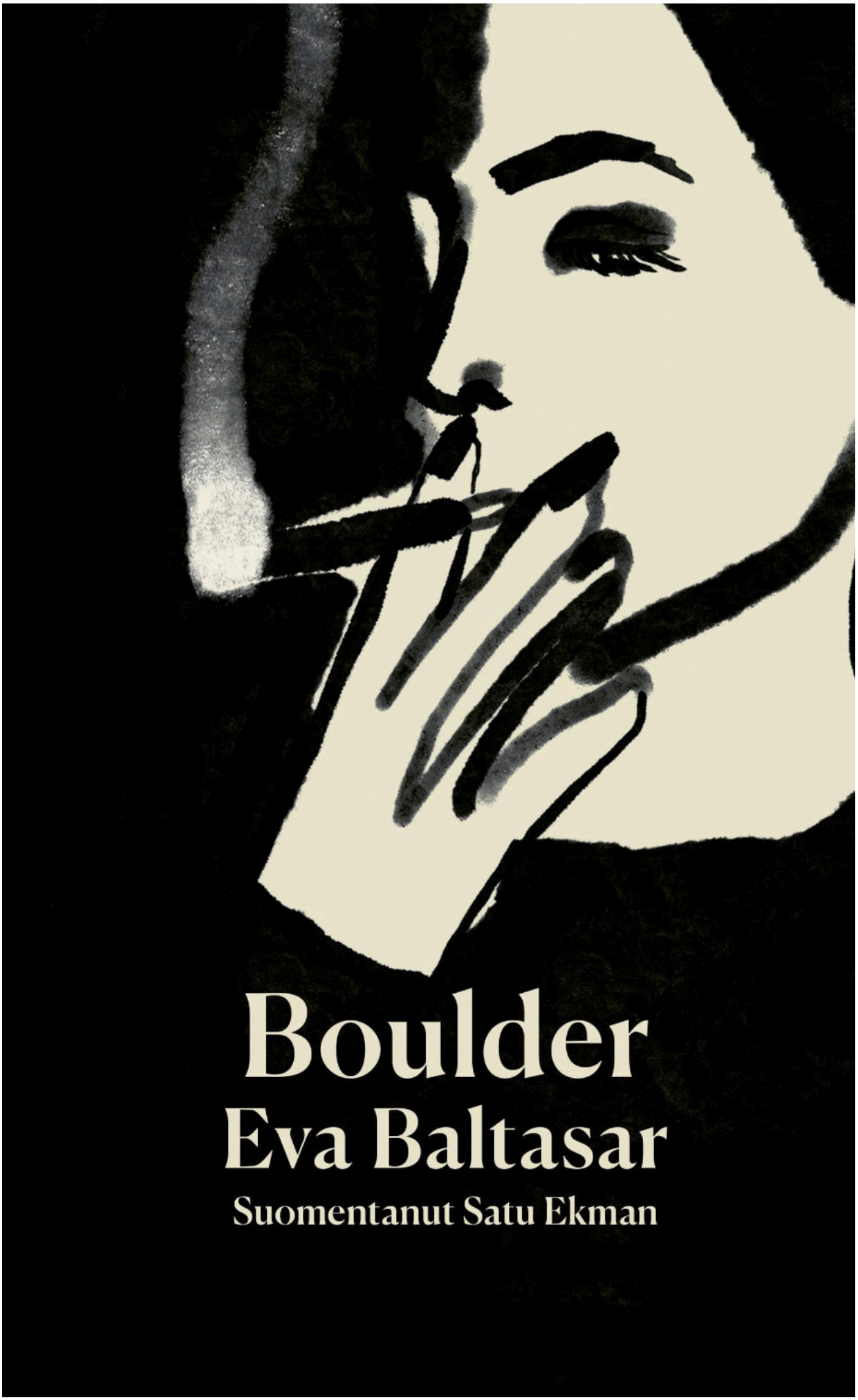
> *Tyhjyyden tunne on niin suuri, että voisin panna silmilleni laput, nahkaläpät molemmille ohimoille, taatakseni edessä odottavan arkisen harmaan tulevaisuuden. Haluanko minä todellakin kuolla hiljaa pois? Tässä on liiaksi mantereilta vetäytyneitä valtameriä. Liikaa luurankoja kiven sisässä, liikaa selvitettävää elämää.*

Samsan ja Boulderin kotielämä Islannissa, karussa Pohjolassa on lähes täydellinen vastakohta Boulderin aiemmalle sinkkuelämälle eteläisellä Tyynellämerellä, sen monissa eri satamissa ja sängyissä. Väistämättä tulee mieleen kliseinen fraasi ”Ei vapaata vangita voi”. Boulder on kuin etelän paratiisilintu, joka pakotetaan kylmään rautahäkkiin, muiden mielestä onnellisempiin, mutta hänelle itselleen vieraisiin olosuhteisiin. Jopa rahtilaivassa, ilman palkkaa ja omaa asuntoa, hän oli enemmän oma itsensä kuin pohjoismaisen hyvinvointivaltion kauniissa keltaisessa puutalossa asuessaan.

Eva Baltasar on katalonialainen kirjailija ja runoilija. Runoilijuus näkyy myös *Boulderin* proosan kielessä, sillä hän osaa kuvailla arkisia koti- ja työasioita niin, että niistä paljastuu jotain merkityksellistä. Kaikki on latautunutta. Baltasar on toisaalta realistisen suorasukainen, toisaalta hyvinkin runollinen ja metaforinen. Hän sanoo asiat niin kuin ne ovat, turhia kiertelemättä, mutta käyttää myös hienoja vertauksia ja paikoin vaikeitakin kielikuvia, erityisesti kuvatessaan Boulderin tunne-elämää. Hän osaa mahduttaa reiluun sataan sivuun valtavan tunnelatauksen ja yhden kokonaisen parisuhteen.

Boulder on ollut International Booker-palkintoehdokkaana vuonna 2023. Se on keskimmäinen teos Baltasarin kolmiosaisesta queer-naisia käsittelevästä kirjasarjasta ja ensimmäinen Baltasarilta suomennettu teos. Kirja on kääntänyt **Satu Ekman**.

Mervi Murtonen

Boulder
Eva Baltasar
Suomentanut Satu Ekman

Japanilaishenkinen urbaani fantasiatarina aloittaa trilogian

Naomi Ishiguro: *Sadekatveen orvot*. Aula & Co, 2026 (*Rainshadow Orphans*, Simon & Schuster UK 2026)
Suom. Sarianna Silvonen. 617 s. Sadekatve 1.

Sadekatveen orvot alkaa suoraan toiminnasta. Toshiko Kawakami on soluttautunut Sadekatveen kaupungin keisarillisessa palatsissa vietettäviin juhliin. Hänen tavoitteenaan on varastaa yhdeltä juhlavieraista tämän sormus. Juhlavieras ei ole ihan kuka tahansa, vaan yksi Sadekatveen alamaailmaa hallitsevan Onnenvarikset-järjestön johtohahmoista, Ken Saito. Sormus sisältää muistisirun, jonka avulla Toshiko ystävineen pääsee käsiksi Onnenvaristen yksityistileille.

Kawakamit – Toshiko, Mei ja Jun – eivät oikeasti ole sisaruksia, vaan orpolapsista muodostunut valittu perhe. Kun he asuivat Sadekatveen slummissa eli Kaitsijan Sirpissä, heitä hoivasi Reiko-täti. Saito oli silloin Onnenvaristen kapteeni ja pyöritti rikollisliigan operaatioita Sirpissä. Saito myös tappoi Reiko-tädin Kawakamien silmien edessä. Siksi Kawakamit ovat ottaneet Onnenvarikset tähtäimeensä, vaikka yritystä voisi pitää jopa hullunrohkeana.

Toshiko onnistuu saamaan Saiton sormuksen käsiinsä käyttämällä hyväkseen kruununprinssi Harun hyväuskoisuutta. Hän jää kuitenkin kiinni eikä onnistu pääsemään pakoon sormuksen kanssa. Pakoon hän kuitenkin pääsee, ja sormuksen sijasta hän nappaa mukaansa Saiton kaulassa roikkuneen erikoisen helmen. Se, käy ilmi, on kenties vielä arvokkaampi saalis, mutta samalla nostaa Kawakamit Onnenvaristen tähtäimeen.

Miksi rikollisjärjestön edustaja sitten oli keisarillisissa juhlissa ja vieläpä istumassa kunniapaikalla kruununprinssin vieressä? Keisarin ja Onnenvaristen intressit ovat kietoutuneet keskenään tavalla, joka ei välttämättä ole hyväksi Sadekatveen asukkaille – eikä varsinkaan Kaitsijan Sirpissä asuville, joilla ei ole kansalaisoikeuksia tai ylipäänsä mitään muitakaan oikeuksia. Helmivarkaus pistää pallon pyörimään ja Sadekatveessa alkaa tapahtua vauhdilla.

Sadekatveen orvot on varsin lavea fantasiaseikkailu, jossa orpokolmikko joutuu nokikkain sekä rikollisjärjestön että vallanhimoisen keisarin kanssa. Kruununprinssi Haru taas huomaa kiinnostuvansa enemmän aurinkohengistä, joita vain harvat voivat nähdä. Tämä maaginen maailma houkuttelee kruununprinssiä paljon enemmän kuin hänen tuleva asemansa äitinsä perillisenä. Kolmantena näkökulmana tarinaan seurataan Theoa, Onnenvariksiin rekrytoitua paperitonta maahanmuuttajaa, jolla on niin ikään piileviä maagisia voimia.

Sadekatveen maailma on urbaania fantasiaa. Saarivaltakunnan pienellä pääsaarella on pilvenpiirtäjiä, tietoverkkoja, palvelusrobotteja ja laseraseita, toisaalta saarten välillä kuljetaan purje- ja soutuvoi-

malla, sotilaiden aseet ovat miekkoja, tikareita ja jousia, eikä vaikkapa autoja näy. Maailmassa virtaa taikuus, jota useimmat ihmiset eivät kuitenkaan näe, mutta taivaalla nähdään silti jopa lohikäärmeitä. Tunnelma on epämääräisen itäaasialainen: Sadekatveen maailmasta voi poimia piirteitä ainakin japanilaisesta, kiinalaisesta ja taiwanilaisesta kulttuurista.

Kirjalla on mittaa kuutisensataa sivua ja sen kyllä tuntee. Asioita selostetaan paikoin aika pitkällisesti. Juonikuvio on sinänsä ihan toimiva, mutta olen varma, että sen olisi voinut esittää tiiviimmässäkin muodossa. Varsinkin loppupuoliskon kirjasta luin aika nopeasti, kun halusin tietää, mitä kirjassa tapahtui, mutta kerronta tuntui vähän hukkaavan juonen. Kirjaa kuvaillaan takakannessa ”ihmeidentäyteiseksi”, ”häikäisevän runsaaksi” ja viitataanpa Studio Ghiblin elokuviinkin. Näihin kehuihin en yhdy; Sadekatveen maailmassa on kiinnostavat piirteensä, mutta samalla se tuntuu vähän geneeriseltä aasialaissekoitukselta. Tietyt epäloogisuudet söivät ihmeen tuntua (en esimerkiksi oikein tiedä, miten airo- ja purjekäyttöistä laivaa voisi oikein etäohjata tietoverkon yli).

Studio Ghibli -viittaus tökkii eniten. Ei tämä tunnu kyllä yhtään niiltä Studio Ghiblin elokuvilta, joista minä pidän. Ghibli-viittauksia on nostettu esiin vaikkapa **J. S. Meresmaan** *Noidanlanka*-kirjan yhteydessä, missä ne ovatkin paikallaan: *Noidanlangan* maailma on helppo nähdä mielessään **Miyazakin** tapaan kuvitettuna. Pelkkä tapahtumien sijoittaminen japanilaisvaikutteiseen fantasiamaailmaan ei tee kirjasta ”ghiblimäistä”. Ehkä ne kruununprinssi Harun näkemät aurinkohenget ovat lähimpänä tätä.

Sadekatveen orvot on julkaistu näyttävänä syrjävärjättynä kirjana isolla tohinalla. Syrjävärjäys näyttäisi olevan nyt käynyt sen verran edulliseksi, että syrjävärjättyjä erikoispainoksia alkaa ilmestyä aika paljon. Tämän kirjan kohdalla isoin syy pöhinälle taitaa löytyä kirjailijan nimestä. Epäilen, että kirjasta olisi kohistu näin paljon, jos sen kirjoittaja **Naomi Ishiguro** ei olisi nobelisti **Kazuo Ishiguron** tytär. Pakkohan se on myöntää: kyllä tämä sukulaisuussuhde minunkin kohdallani painoi päätöksessä tutustua kirjaan.

Sukulaisuussuhteet nobelisteihin eivät tietenkään kirjan laatuun vaikuta. *Sadekatveen orvot* on puutteistaan huolimatta ihan hyvä fantasiaseikkailu ja jos siitä nauttii, suunnitteilla on täydentää tarina trilogiaksi. Jatko-osia ei ole vielä julkaistu englanniksikaan, joten odottelua voi olla luvassa. Tämä kirja on onneksi koherentti kokonaisuus – olisi vihonviimeistä, jos yli 600-sivuinen kirja jäisi pahasti kesken. Maailmanrakennukseen jää toki paljon aukkoja myöhempien kirjojen täydennettäväksi. *Sadekatveen orpoja* markkinoidaan aikuisten kirjana, mutta sen verran nuortenkirjamainen se teemoiltaan ja käsittelyltään on, että kannustan kyllä paksuja fantasiaseikkailuja ahmivia nuoriakin siihen tarttumaan.

Mikko Saari

Pappi Samuel jatkaa rikosten ja oman elämänsä selvittelyä

Marianne Cedervall: *Kun on kaikki katoava*. Otava, 2026. (*Fri från skulden*, Lind & Co 2021) Suom. Riie Heikkilä. 348 s. Pappi Samuelin mysteerit 2.

Pappi Samuel muutti edellisenä vuonna vähän ennen joulua Klockarvikiin. Muutos oli urbaanille kaupunkilaiselle melkoinen, mutta pienessä yhteisössä Samuel sai monenlaista apua kotiutuakseen paikkakunnalle. Kirkossa toimivasta iloisesta rippikoululaisesta Tindrasta Samuel sai itselleen hiihdonopettajan, joka päätti valmentaa Samuelin seuraavan vuoden Vasaloppetin viestikisaan. Eläkkeellä olevasta pappi Sigvardista Samuel löysi puolestaan ymmärtävän ystävän, joka tutustutti Samuelin paikkakunnan ihmisiin, ja oli hyvä keskustelukumppani Samuelin pohtiessa omia murheitaan. Poliisi Maja-Sofian kanssa Samuel puolestaan joutui ratkaisemaan mystistä rikostapausta.

Nyt keväthangilla Samuel on juuri saanut osuutensa Vasaloppetissa hiihdettyä, ja tullut kaikkensa antaneena maaliin.

> *Sinun täytyy tokeentua niin nopeasti kuin vain mahdollista, hän sanoi. Kaksi naista on löydetty kotoaan.*
>
> *– Löydetty? Mitä sinä tarkoitat? Kuolleina vai?*
>
> *Toinen on kuollut ja toinen ilmeisesti hyvin huonossa kunnossa.*

Samuel tuumii, että tätä se papin elämä on, kaikki muuttuu silmänräpäyksessä ilosta suruun. Kuolemantapaus on sattunut ikääntyneiden naisten taloudessa, jossa asuvat Agnes ja Christin. Agnes on kuollut nukkuessaan ja Christin on hyvin heikossa kunnossa. Heitä on käynyt hoitamassa Karin, joka on ollut erityisen läheinen Agnesin kanssa.

Pian alkaa selvitä, etteivät kuolemantapaukset olekaan luonnollisia, kuten aluksi luultiin. Samuelin omat asiat ovat sekaisin, kun hänen toisaalla asuva naisystävänsä on raskaana, eikä Samuel ole ollenkaan innostunut lapsen saamisesta. Pappi Sigvar ehdottaa Samuelille muutaman päivän vapaata, ja hiljaista mietiskelyä läheisessä luostarimaisessa Lutherin tyttäret -yhteisössä.

Kun Samuel ottaa töistä vapaata ja ajelee sisarten ylläpitämään ”luostariin”, hän ajattelee saavansa siellä asiansa järjestykseen. Hän ei kuitenkaan aavista, että paikasta tulee hänelle mietiskelyn lisäksi tutkinnan kohde, kun poliisi Maja-Sofia pyytää hänen apuaan.

Samuel ja Maja-Sofia rakastuivat toisiinsa heti, kun Samuel muutti Klockarviikiin, mutta Samuelin suhde kriittisellä hetkellä raskaudestaan ilmoittaneeseen Maritiin esti heidän seurustelunsa. Tunteet käyvät kuitenkin yhä kuumina, vaikka kumpikin välttelee joutumista toistensa seuraan. Nyt Samuel lupautuu Maja-Sofian pyynnöstä tutkimaan myös Lutherin tyttärien toimintaa samalla, kun yrittää saada selkoa omista ajatuksistaan, ja päättää mitä tekisi suhteelleen raskaana olevan Maritin kanssa.

Samuel saa ”luostarissa” selville, että kuuden naisen lisäksi siellä oleskelee myös isä Johannes, Lutherin tytärten oma pappi, ja kasviasiantuntija Helge, joka hoitaa omaa myrkkykasvipalstaansa yhdessä sisar Mainen kanssa. Klockarvikissa hiljattain kuolleen Agnesin ja vakavasti sairastuneen Christinin mystiset taustat alkavat kytkeytyä outoon tapahtumaketjuun juuri saman luostarin sisarten kanssa. Mutta liittyvätkö he jotenkin kuolemantapaukseen?

Marianne Cedervallin *Kun on kaikki katoava* on lämminhenkinen pieneen yhteisöön sijoittuva pehmodekkari, jossa ihmissuhteet ja salaisuudet muodostavat juonen, joka kehittyy pikkuhiljaa tarinan edetessä. Tämä on Pappi Samuelin mysteerit -trilogian toinen osa. Vielä jää yhden kirjan verran tilaa arvailuille, miten Samuelin tarina jatkuu. Varmasti dekkaripappi saa vielä uuden rikoksenkin ratkaistavakseen. Mukavaa viikonloppuviihdettä kaipaavalle tämä on sopivan leppoisaa jännitystä.

Soili Vuorenmaa

OTAVA
MARIANNE CEDERVALL
Kun on KAIKKI katoava
PAPPI SAMUELIN
mysteerit

Ihmisiä itäisessa Saksassa

Juli Zeh: *Yli-ihmisiä*. Huippu, 2023, (*Über Menschen*, Luchterhand 2021) Suom. Anne Kilpi. 429 s.

Ylöjärveläinen pienkustantamo Huippu julkaisee kirjoja erityisesti saksalaiselta kielialueelta. **Anne Kilpi** toimii sekä kustantajana että suomentajana. **Juli Zehin** teos *Yli-ihmisiä* herätti kiinnostukseni jo kauniin kannen ansiosta. Alkuteoksen nimen *Über Menschen* voi kääntää joko ”ihmisten yläpuolella” tai vaihtoehtoisesti ”yli-ihmiset”, mikäli sanat kirjoitetaan yhteen. Yhtään yli-ihmistä kirjassa ei kuitenkaan esiinny. On vain tavallisia ihmisiä, monenlaisia ja omanlaisiaan.

Eletään korona-ajan alkupuolta ja mainostoimistossa työskentelevä Dora on kyllästynyt Berliiniin ja kaupunkielämään. Lopullinen niitti on koronamääräysten kanssa säätävä sietämätön puoliso Robert. Ei muuta kuin kamat kassiin ja talo maaseudulta itäisestä Saksasta. Dora muuttaa jonnekin, mistä ei tiedä yhtään mitään ja ihmettelee itsekin tekemisiään.

Doran talo on vaatimaton, mutta eihän se haittaa! Ihminen tarvitsee lopulta niin vähän, sähköä tietokonetta ja puhelinta varten, vähän peruselintarvikkeita, loput voi kasvattaa kasvimaalla... Sänkyä Doralla ei talossaan ole, mutta yhtenä päivänä sellainen on hänen kotiinsa ilmestynyt. Muitakin kalusteita ilmestyy, ja joku käy siirtelemässä tavaroita pihalla.

Kyselyt naapureissa eivät aina ota onnistuakseen, ihan kuin Dora puhuisi eri kieltä. Naapurin homopari on ihan ok, mutta kuitenkin vähän kummallinen. Lähin naapuri on kuitenkin Gootti, ja hän on ihan rehellinen natsi. Rehellinen natsi, onko sellaista, saattaisi Dora pohtia. No, Doran ja Gootin pihat erottaa korkea muuri, ja he vaihtavat kuulumisia tai lopulta vain polttavat kaikessa hiljaisuudessa tupakkaa kumpikin omalla puolellaan. Dora seisoo puutarhatuolin päällä. Gootti ei tarvitse korokkeita.

Tästä tilanteesta edetään kirjan loppupuolen käänteitä kohti, ja Dora varsinkin joutuu miettimään maailmaansa ja kohtaamiaan ihmisiä. Mitä saa sanoa ja ajatella? *”Saksa on jotenkin onnistunut tilaamaan universumilta AfD:n ja sen myös saanut”*, pohtii Dora. AfD on oikeistopopulistinen puolue, jonka kannatus on laajaa erityisesti itäisen Saksan alueilla.

Yli-ihmisiä on kirjana helppolukuinen, käytännönläheinen ja myös ihmisläheinen. Mikään ei ole mustavalkoista eikä yksinkertaista. Elämä on viheliäisen moniulotteista. Jos viihdyt hyvin omassa kuplassasi, kirja saattaa olla sopivaa lukemista juuri sinulle.

Juli Zeh (s. 1974) on paitsi kirjailija, myös Brandenburgin perustuslakituomioistuimen tuomari. *Yli-ihmisiä* oli vuonna 2021 Saksan myydyin kovakantinen romaani.

Leena Horsma-aho

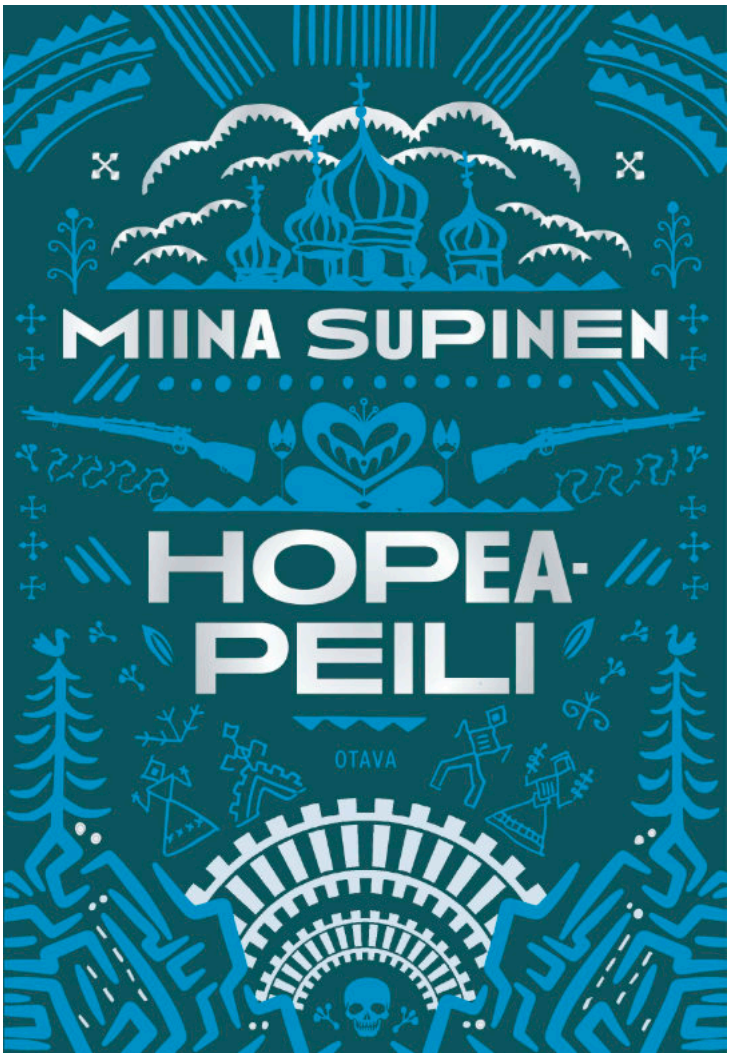
Rajantakaisten seutujen huutolaislasten elämää

Miina Supinen: *Hopeapeili*. Otava, 2026. 412 s.

Olen tainnut lukea kaikki **Miina Supisen** aikuisten kirjat, *Liha tottelee kuria* -kirjasta (2007) alkaen. Uuden *Hopeapeilin* edeltäjä *Kultainen peura* ilmestyi 2024 ja jos sen kansi oli punasävyinen, niin tämä uusi *Hopeapeili* on sinisävyinen, mutta muuten samaa sarjaa.

Taas mennään 1800-luvulle ja rajan takaisiin seutuihin. *Hopeapeilissä* pääosassa ovat lapset ja se sijoittuu aikaan, jolloin lapsia joutui huutolaisiksi. Kirja alkaa Ilarion Syväläisen luostarista, jossa on Jekku, joka ei muista mitään. Hän alkaa kirjoittaa päiväkirjaa, muistaakseen edes jotain.

Lapset Hiltu, Anja, Ransu ja Jekku olivat huutolaisina karmeassa Morlolan talossa. Morlo kierrätti lapsia mukanaan luostareissa, joihin he yrittivät myydä väärennettyjä reliikkejä. Kun Morlo oli ihan hirveä, niin lapset keskenään tukivat toinen toisiaan.

> *Hiltu oli muutoinkin suuri valo ja ilon lähde. Jos Anja kävi liian tuikeaksi ja kylmäksi, tai Ransu hölmöili itsensä johonkin kiipeliin, tai jos minä sain synkkyyden puuskan. Hiltu keksi aina jotakin hauskaa ja nauratti meitä.*

Näiden lasten mukana seikkaillaan sitten jos vaikka missä. Supisen kieli on jälleen äärimmäisen rikasta. Tarina poikkeaa välillä fantasian maailmaan, mutta ei liiaksi. Suomen rajaseudun historiaa kerrotaan paljon ja kivasti lasten ja vähäosaisten vinkkelistä, mikä on aina kiehtovampaa. Sadunomaisesti kerrottuna historia jää mieleenkin paremmin.

Lapset kiertävät ympäri maata, esiintyvät viihdyttäjänä ja pelkäävät santarmeja, sillä virallisesti heitä ei ollut olemassa ja olisi tullut syyte irtolaisuudesta. He varttuvat, juovat paloviinaa, riitelevät, kärsivät kohmelosta ja sopivat riitansa. Jotenkin tuli mieleen nämä katulapset, jotka elävät keskenään. Sitähän he tavallaan olivat.

Hopeapeilin mukana pääsee kyllä sellaisiin seikkailuihin, ettei ole moisista osanut kuvitellakaan, mutta Miina Supinen on ja näin ollen me saamme nauttia tästä retkestä ja olla mukana sen mitä moninaisimmissa käänteissä.

Kini Laine

Näkökulmia sukupuolen esittämisestä ja kokemisesta

Torrey Peters: *Soidintanssit*. Kosmos, 2026. (*Stag Dance*, Penguin Random House 2025) Suom. Kaisa Kattelus. 292 s.

Torrey Peters seuraa kohuttua ja kehuttua *Detransition, Baby* -romaaniaan novellikokoelmalla, joka koostuu kolmesta lyhyemmästä novellista ja yhdestä pienoisromaanimittaisesta tarinasta. Tarinoita yhdistää sukupuolen joustava ja kyseenalaistava käsitteleminen. Petersin mukaan kaikki neljä tarinaa kyseenalaistavat koko cis-trans-binäärin, jonka mukaan cis- ja transihmisten välillä olisi selkeä ero olemuksessa ja kokemuksessa. Petersin mielestä näiden tarinoiden avainelementit ovat hyvin universaaleja inhimillisiä kokemuksia siitä, miten ihmiset esittävät itseään ja halusta tulla nähdyksi juuri sillä tavalla kuin itse tahtoo.

Kaksi kokoelman novelleista, ”Tartuta ystäväsi ja rakkaasi” ja ”Naamioituja”, ovat vanhempia ja itse asiassa kaksi Petersin ensimmäistä nettijulkaisua vuodelta 2016. Silloin Petersin ajatuksena oli kirjoittaa ja julkaista itse transtarinoita erilaisissa genreissä. ”Tartuta ystäväsi ja rakkaasi” on post-apokalyptinen tarina ja ”Naamioituja” on kauhua. *Detransition, Baby* alkoi melodraamana, mutta kasvoi sitten romaanimittaan. Myöhemmin kirjoitettu ”Jahtaaja” on teiniromanssi. Pienoisromaanimittainen ”Kolmio” edustaa pyrkimystä kertoa myyttinen Americana-tarina.

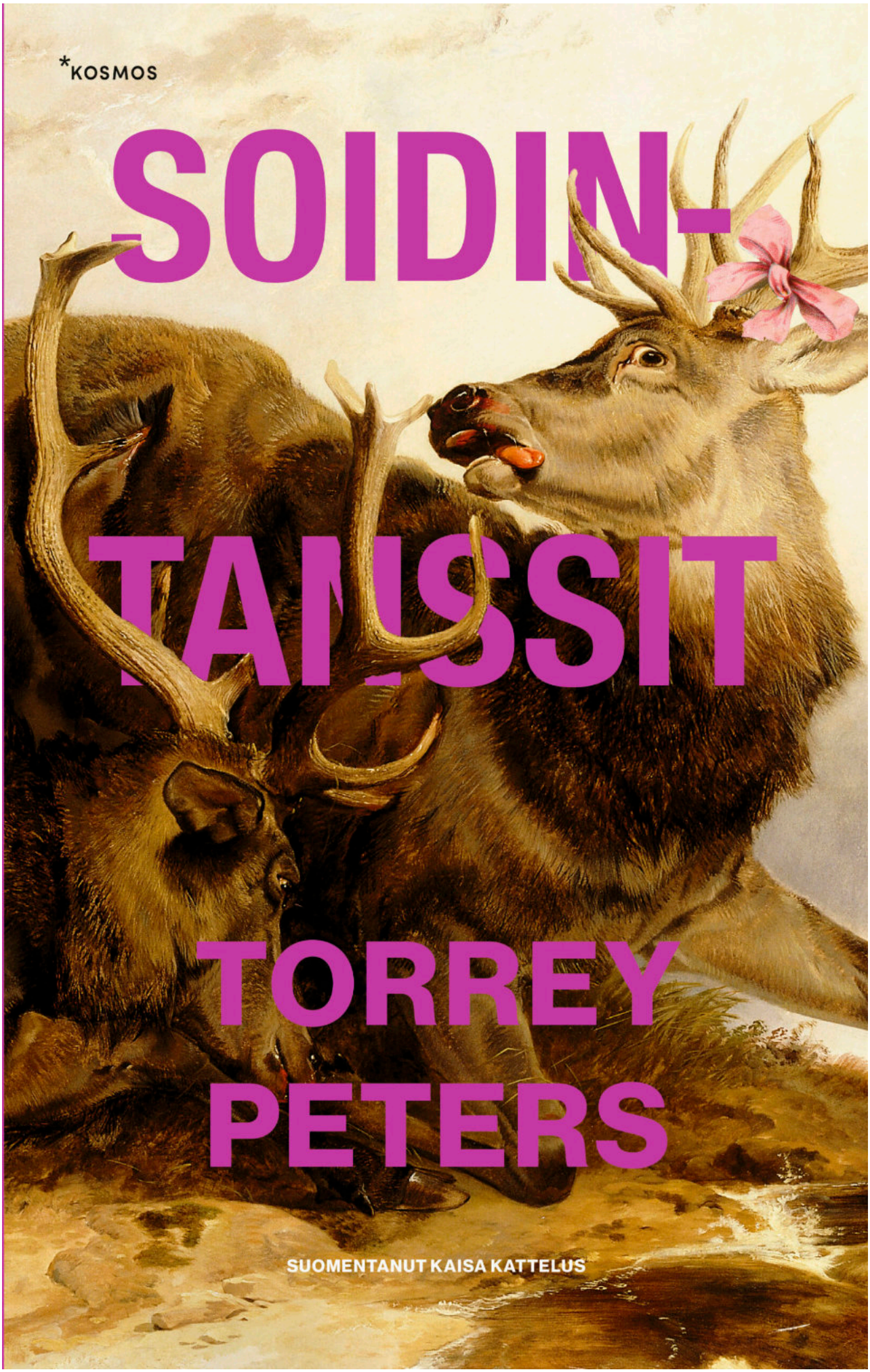
”Kolmio” on suomeksi nimetty vähän vaisusti. Sen alkuperäinen nimi on ”Stag Dance”, ”hirvastanssit”, joka on alunperin myös koko kokoelman nimi. Se kertoo laittomasta talvisavotasta, jossa hakataan metsää luvattomasti ja toivotaan, että homma saadaan valmiiksi ja puut myytyä ennen kuin tarkastajat löytävät paikalle. Tunnelma on jännittynyt ja työn vaarallisuus kiristää tunnelmaa entisestään. Työnjohtaja päättää järjestää hirvastanssit, eli tanssiaiset miesten kesken – naisiahan savotalla ei ole. Kuka tahansa miehistä voi ryhtyä naiseksi kiinnittämällä haaroihinsa ruskean kankaasta leikatun kolmion. Tähän tilaisuuteen tarttuu yksi savotan isoimmista miehenjärkäleistä, jota on vieläpä siunattu tavattoman rumalla naamalla. Miten hänet vastaanotetaan naisena?

Pienoisromaani on vähän pitkänpuoleinen ja tuntui jotenkin vähän junnaavalta, mutta tavoittaa silti kiehtovan tunnelman. Lukija siirtyy vaivatta jonnekin 1900-luvun alkuun, minne tarina ymmärtääkseni sijoittuu. **Kaisa Kattelus** on selvinnyt aidosta tukkilaistermistöstä ja Petersin luovuudesta hienosti. Metsäsavotta on mainio esimerkki hyvin maskuliinisesta ympäristöstä, jossa kuitenkin on monenlaisia miehiä ja monenlaisia sukupuolen esittämisen tapoja.

Kolmesta lyhyemmästä novellista ”Jahtaaja” oli suosikkini. Kveekarien ylläpitämään sisäoppilaitokseen sijoittuvassa tarinassa poika kehittää suhteen feminiiniseen huonekaveriinsa. Eihän siinä hyvin käy, mutta tavoilla, jotka ovat mielenkiintoisia. ”Tartuta ystäväsi ja rakkaasi” on tarina dystooppisesta tulevaisuudesta, jossa kenenkään elimistö ei tuota sukupuolihormoneita, eli käytännössä jokaisen on aktiivisesti valittava oma sukupuolensa ja otettava hormoneita sen mukaisesti. ”Naamioitujan” päähenkilö taas puntaroi, haluaako elää feminisointifantasioissaan vai ryhtyä transitioprosessiin.

Kokoelman tekstit eivät ole aina aivan täysosumia, mutta kokonaisuutena *Soidintanssit* on kiinnostava, kokeileva ja herättää mielenkiintoisia kysymyksiä etenkin jos ei ole sukupuolen joustavuutta niin ajatellut tai sukupuolinormeja kyseenalaistanut.

Mikko Saari

*KOSMOS
SOIDIN-
TAUSSIT
TORREY
PETERS
SUOMENTANUT KAISA KATTELUS

Maagisen kesäkisan loppuhuipennus

Vehka Kurjenmiekka: *Leinikki Tuuloksen vihastumisoppi*. Aula & Co, 2026. 238 s. Lumisalo-duologia 2.

Tämä tarina alkoi vuonna 2025 *Jouka Lumisalon ihastumisopissa*. Koska duologia on yksinkertaisesti kahdeksi osaksi jaettu yksittäinen tarina, tähän kirjaan ei ole oikeastaan mitään syytä tarttua, jos aikaisempaa osaa ei ole lukenut.

Avausosassa tutustuttiin Jouka Lumisaloon ja Leinikki Tuulokseen. Pari seurusteli lukiossa, mutta Leinikki jätti Joukan tylysti lakkiaispäivänä. Kymmenen vuoden tauon jälkeen sattuma tuo parin yhteen ja he päätyvät osallistumaan yhdessä maagiseen kesäkisaan, jonka palkintona on toteutettu toive. Asiassa on vain pieni mutka: kisa on tarkoitettu kihlapareille. Tarinan ytimenä on siis fake dating -trooppi, jossa toisiaan inhoavat ihmiset joutuvat jostain syystä teeskentelemään pariskuntaa.

Kuten trooppiin kuuluu, tunteita tietysti herää, mutta ensimmäisessä osassa tämä romanssi oli todella hitaasti lämpiävää tavaraa. Nyt maagisen kesäkisan karsintavaihe on takana ja Jouka ja Leinikki ovat selvinneet täpärästi jatkoon. Voitto on edelleen tähtäimessä, mutta sitä ennen on selätettävä monenlaisia vaikeuksia. Keskeisin ongelma on Joukan ja Leinikin hankalat välit, jossa on molemmin puolin halua lähestyä toista ja vastustusta ja erilaisia tunnesolmuja ratkottavaksi.

Vaikeuksia aiheuttaa myös Amanda, Leinikin petollinen ex-tyttöystävä, joka on onnistuneesti maalannut Leinikistä kuvan suunnilleen vaarallisena psykopaattina. Totuus on toinen, mutta kuinka se saadaan julki ja Amandalle kostettua asianmukaisesti onkin sitten toinen juttu – ja siihen tarvitaan kirjan nimen vihastumisoppia. Aina niin täydellisen tyynen Joukankin on kaivettava itsestään raivoa ja vihaa, koska sellaistakin tarvitaan.

Kirjan urbaani fantasiamaailma on edelleen täynnä ihastuttavaa magiaa. Duologian avauskirjakin tarjosi romantiikkansa seassa paljon sävyjä. *Leinikki Tuuloksen vihastumisopissa* käydään vakavia keskusteluja suhteen tilasta, suostumuksesta ja tunteiden käsittelystä niin paljon, että enemmän toimintaa kaipaavia lukijoita voi jo pitkästyttää, mutta tämä on juuri näin hyvä: näitä tärkeitä parisuhteen vaikeita dynamiikkoja ja suostumuskuvioita käsitteleviä keskusteluja ei ole missään nimessä kuvattu kirjoissa liikaa.

Vehka Kurjenmiekka on edelleen yksi suosikkikirjailijoistani, ja olen erinomaisen tyytyväinen siihen, miten *Leinikki Tuuloksen vihastumisoppi* Lumisalo-duologian paketoi kasaan.

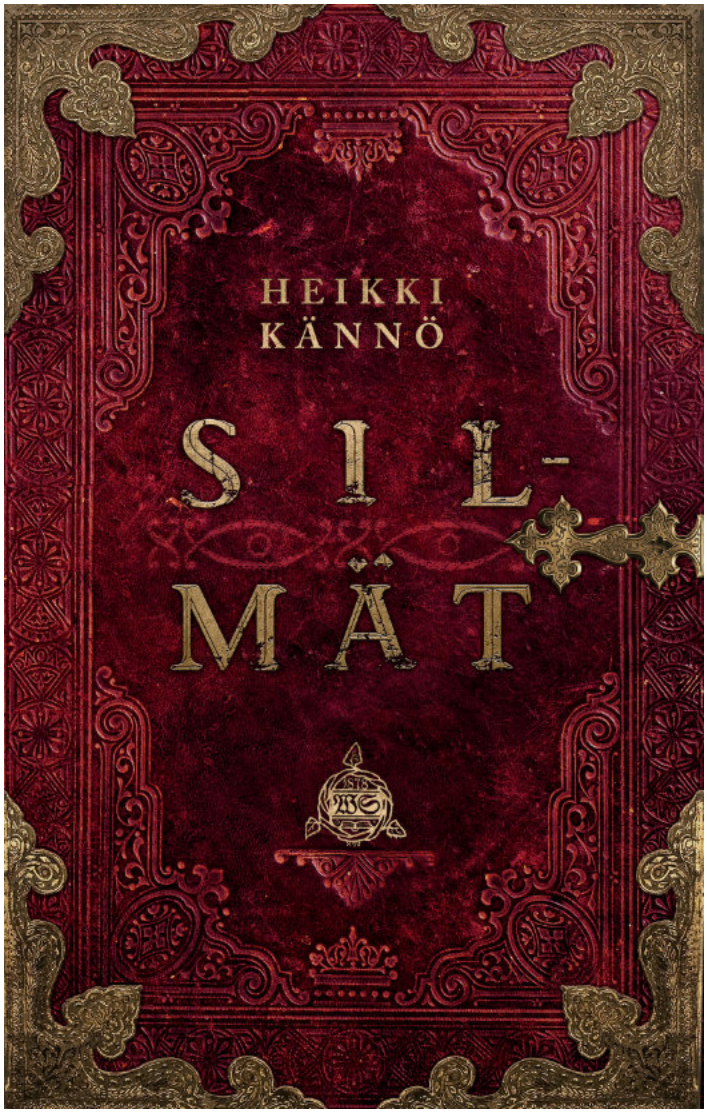
Mikko Saari

Ero kuoleman ja ihmisen välillä on katse

Heikki Kännö: *Silmät*. WSOY, 2026. 481 s.

Poikajoukko murtautuu antiikkiliikkeeseen miehitetyssä Pariisissa vuonna 1943. Mukana on nuori Lucien Demeny, joka pihistää paksun lukolla varustetun vanhan muistikirjan, Enkelin kirjan, jonka sisälehdellä hän törmää pelottavaan silmäpariin sekä omituiseen nimiluetteloon. Pian ryöstön jälkeen poikakoplan johtohahmo murhataan ja Lucien pelkää aiheuttaneensa rikoksen.

Heikki Kännön *Silmät* leikkaa sekavista natsimiehityksen loppuvaiheista 1950- ja 60-luvuille, jolloin Lucien on aloitteleva nuori kirjailija, jonka lähipiiristä löytyvät muiden muassa kuvataiteilija **Alberto Giacometti** sekä filosofi-kirjailijapari **Simone de Beauvoir** ja **Jean-Paul Sartre**. Lucien on jo nuorena neuroottinen ja kompleksinen hahmo, joka sittemmin ajautuu yhtä horteisempaan tilaan, missä totuus ja harhat sekoittuvat. Alussa varastettu Enkelin kirja pysyy kuitenkin mukana aivan loppuun asti, ja Enkelin kirjan päättävä piste on päätepiste myös Lucienin elämälle.

Silmät on romaani katsomisesta ja katsotuksi tulemisesta. Kirjan motto lainaa Giacomettia: *”Ero kuoleman ja ihmisen välillä on katse.”* Tämä teema pyörii eri variaatioissaan sekä Lucienin että hänen läheisimmän ja rakkaimman ihmisensä, näyttelijä Jeanne Lamourin vaiheissa. Mitä syvemmälle *Silmiin* katsotaan, sitä monimutkaisemmaksi kertomus käy. Giacometti on muutenkin avainhahmo teoksessa, vielä syvemmin kuin Beauvoir tai Sartre, sillä Giacomettin taidekäsitys avaa kirjan sisäistä filosofiaa kaikkein monipuolisimmin.

Heikki Kännön aiemmassa tuotannossa olemme törmänneet historiallisiin henkilöihin ja omituisiin tapahtumiin. Kännön tuotannon ystävä ei varmasti pety *Silmiin*: tunnistettavaa kulttuurista pieteettiä ja oikeasta elämästä ammentavaa reipasotteista fiktiota on jälleen luvassa kannesta kanteen. *Silmät* ei ole esimerkiksi *Ihmishämärän* kaltainen valtavien mittojen teos, vaan ennemminkin melko helposti lähestyttävä tyylikäs romaani, jota kyllä kelpaa suositella yhtenä kirjavuoden valopilkuista.

Hannu Sinisalo

Mikä on kalleinta, mitä omistat?

Yael van der Wouden: *Paljon vartija*. Gummerus, 2026. (*The Safekeep*, Simon & Schuster 2024) Suom. Marianna Kurtto. 311 s.

En perehtynyt kovin tarkasti etukäteen **Yael van der Woudenin** esikoisromaaniin *Paljon vartija*. Tiesin vain sen, että kirjaa oli paljon kehuttu. Se osoittautui todellakin kehujen arvoiseksi ja onnistui vieläpä tarjoamaan yllätyksiä. Siksi en suosittele sinua lukemaan tätä kirjavinkkiä yhtään pidemmälle. Tartu vain suoraan kirjaan! Tai käy ensin lukemassa se ja palaa sitten takaisin.

Kirjan alkupuoli keskittyy hollantilaiseen sisaruskolmikkoon Louis, Isabel ja Hendrik den Brave. Heistä enää Isabel asuu heidän entisessä kotitalossaan. Perhe oli saanut talon käyttöönsä toisen maailmansodan aikaan, kun Saksan miehittämä Alankomaat eli köyhyydessä ja jopa nälänhädässä. Sisarukset lähtivät äitinsä kanssa Amsterdamista sotaa pakoon maalle, heidän enonsa hankkimaan taloon.

Kirjassa eletään 1960-lukua. Isabel asuu isoa taloa yksin ja elää veljiltä saamansa avustuksen turvin. Talo ei kuitenkaan ole hänen, vaan eno on luvannut sen Louisille. Isabel on estoinen ja sulkeutunut nainen. Hän puuhailee talossa ja puutarhassa hissun kissun, vaalii äitinsä tavaroita ja muistoja, eikä osaa tai uskalla päästää ketään lähelleen. Hänellä ei käytännössä ole mitään omaa.

Kunnes sisarusten elämään astuu Eva. Eva on outo: ruma vaaleaksi värjätty tukka, paljon kehoa, huonosti leikattu mekko, ei vaikuta kovin älykkäältä. Louis esittelee Evan tyttöystävänään, mutta Isabelin vastusteluista huolimatta Eva muuttaa taloon asumaan kahdestaan hänen kanssaan. Eikä Eva tuo taloon mukanaan juuri mitään omaa.

Isabelista ja Evasta tulee rakastavaiset. He kirjaimellisesti syövät toisiaan. Niin ison aukon he täyttävät toistensa elämästä. Kunnes paljastuu todellinen syy, miksi Eva on tullut. Sitä en aio tässä paljastaa.

Paljon vartijassa on useita isoja ja tärkeitä aiheita, mutta niiden taustalla kaikkea yhteen sitovaksi teemaksi paljastuu minusta kysymys omistamisesta: Mikä on kalleinta, mitä omistamme? Rahat? Talo? Keho? Meille rakkaimmat ihmiset? Suvun perintö ja muistot? Äidin hopealusikat? Oikeus yksityisyyteen? Mistä lopulta tiedämme omistavamme jotain? Ja millä perusteella?

> *Et tiedä, millaista on... kun omistaa jotain ja menettää sen, ja saa sen takaisin ja menettää yhä uudestaan ja uudestaan...*

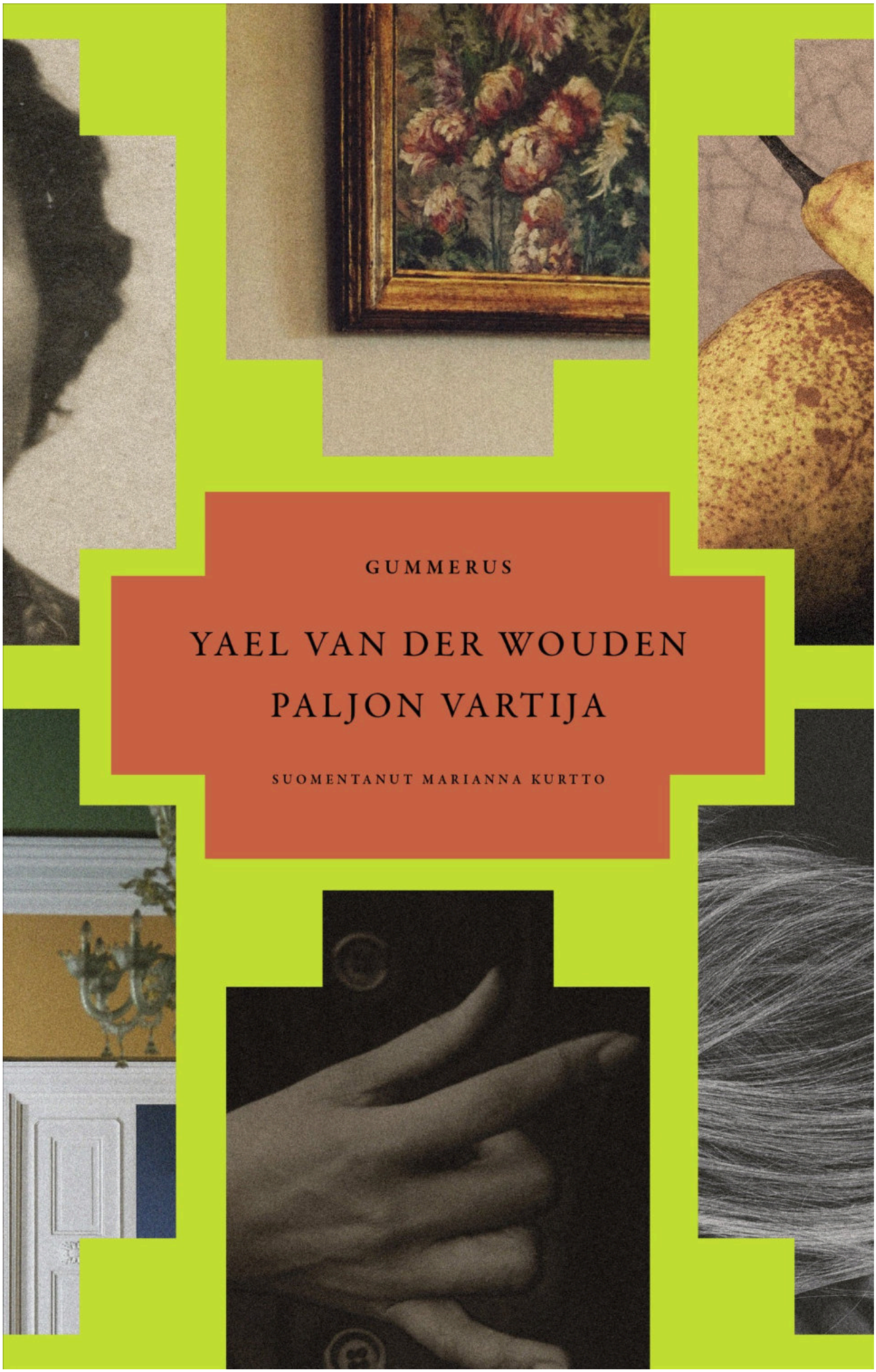
Paljon vartija on hieno kirja. Sen tunnelma on veitsellä leikattava. Jännite kasvaa alusta loppuun asti. Van der Wouden on koko ajan lukijaa edellä. Dialogi on luontevaa ja tunnepitoista, paikoin aukkoista ja katkonaista. Vähän häiritsi se, että van der Woudenin tapa merkitä repliikkien johtolauseet sekoittaa välillä sitä, kuka milloinkin on äänessä. **Marianna Kurton** suomennos on loistava.

Alkuperäisversion kansikuvassa on pulleita päärynöitä tummalla taustalla. Siihen verrattuna suomennoksen kansikuva on suoraan sanottuna ruma, ja päärynöitä on vain pikku siivu yhdessä kuvassa. Minua harmitti päärynöiden puolesta, koska ne ovat tarinassa tärkeässä osassa, erityisesti Evan ja Isabelin suhteen fyysisyyden kuvauksissa:

> *Hedelmä oli vedestä raskas ja täysin kypsä. Ensimmäinen puraisu roiskautti nestettä Isabelin hameelle, johon ei kuitenkaan jäisi näkyvää jälkeä: kangas oli ruskeaa ja ruudullista. Päärynää oli mahdotonta syödä hiljaa, se päästi ääniä, se oli märkä. Isabel söi koko hedelmän: lihan ja varren ja siemenet ja rangan, hela hoidon. Hän varmisti, ettei mitään jäänyt jäljelle, ikään kuin hänelle ei olisi koskaan annettukaan mitään päärynää.*

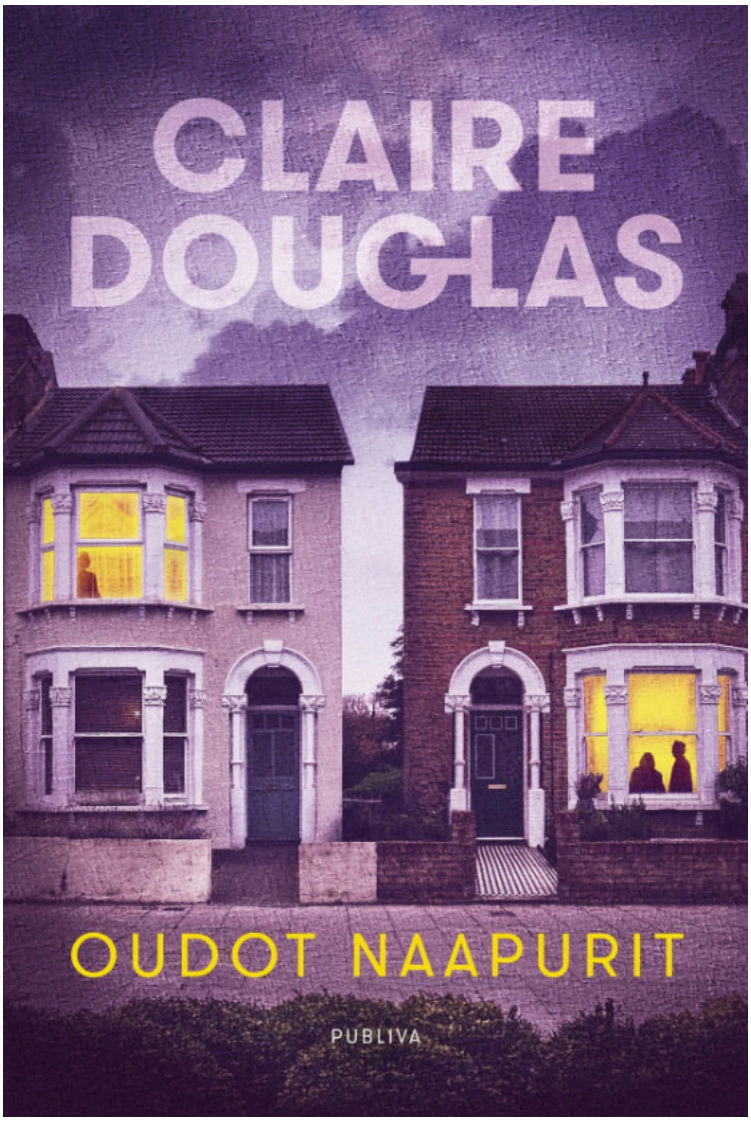
Paljon vartija oli Booker-palkintoehdokkaana vuonna 2024 ja voitti Women's prize for fiction -palkinnon vuonna 2025.

Mervi Murtonen

GUMMERUS
YAEL VAN DER WOUDEN
PALJON VARTIJA
SUOMENTANUT MARIANNA KURTTO

Naapurissa suunnitellaan rikosta

Claire Douglas: *Oudot naapurit*. Publiva, 2026 (*The New Neighbours*, Penguin Books 2025) Suom. Heli Naski. 353 s.

Oudot naapurit alkaa tilanteesta, jossa aviokriisin kanssa painivan Lenan naapuriin muuttaa eläkeläispariskunta. Henry ja Marielle Morgan vaikuttavat kunnollisilta. Lenan parisuhde on kriisissä, ja häntä ahdistaa ajatus siitä, että hänen poikansa Rufus muuttaa pian pois.

Rufus tekee kouluunsa mediaprojektia, ja Lena nauhoittaa hänelle yöllisiä ääniä. Nauhoittaessaan niitä hän sattuu kuulemaan naapureidensa keskustelun, jossa he vaikuttavat suunnittelevan rikosta. Lena ei voi jättää tätä asiaa rauhaan, vaan alkaa tutkia asiaa.

Juonessa on hieman **Hitchcockin** *Takaikkuna*-elokuvan piirteitä, ja ne ovat paras osa kirjaa. Tarina kulkee useassa aikajanassa ja monien hahmojen kautta. Tästä huolimatta *Oudot naapurit* on varsin nopealukuinen teos. Tarina vaatii lukijalta heittäytymistä, sillä mukana on muutamia epäuskottavia käänteitä. Se ei ole ongelma, jos osaa olla ottamatta tarinaa liian tosikkomaisesti.

Claire Douglasin päähenkilöt ovat usein tavallisia naisia, jotka kohtaavat epätavallisia ongelmia. Lena ei siinä mielessä ole poikkeus. Aviokriisi ja tyhjän pesän syndrooma ovat samastuttavia tilanteita, jotka tekevät Lenasta sympaattisen. Samalla hän käyttäytyy useimmiten tyhmästi, ja hänessä on hyvin vähän kiinnostavaa. Edes hänen luonteeseensa ei oikein saa minkäänlaista otetta.

Oudot naapurit on Douglasin kolmas suomeksi käännetty teos. Sitä voi suositella kevyttä jännityskirjaa kaipaaville.

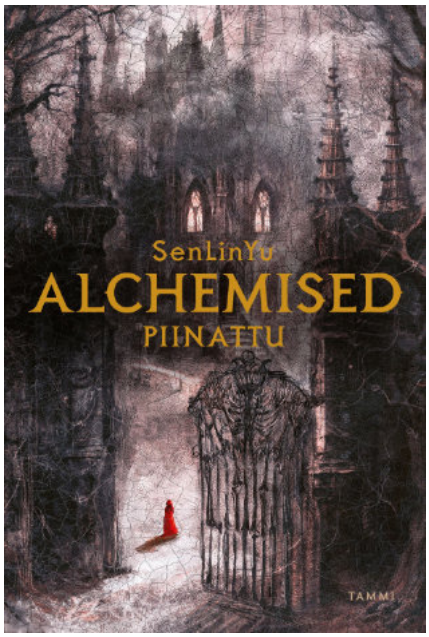
Juha Salmi

Fanifiktiosta ponnistava tarina on täynnä julmuutta

SenLinYu: *Alchemised : Piinattu*. Tammi, 2026. (*Alchemised*, Del Rey 2025) Suom. Marja Mutru, Pauli Tapio, Ronja Erkko ja Tuulia Tipa. 1048 s.

Nainen herää pimeässä säiliössä. Hän ei pysty liikkumaan, mutta tuntee sietämätöntä kipua. Hän ei muista mitään, paitsi sen, että paljon on tapahtunut. Helena on parantaja. Pystyykö hän vielä keräämään voimansa ja auttamaan muitakin, vai onko kaikki mennyt pysyvästi rikki? Kunpa hän muistaisi enemmän.

Kainen kanssa Helenalla on erityinen suhde. Kumpi heistä on kumman vallassa? Onko mies niin kamala ja nainen niin harmiton, kuin alkuun näyttää? Millainen heidän yhteinen historiansa oikein on? Onko tämä klassinen enemies-to-lovers-tarina, vai jotain monimutkaisempaa?

Heidän ympärillään sota on periaatteessa loppunut, mutta rauhaa ei ole tullut. Kuolleet eivät lepää, epäkuolleet vaanivat hädin tuskin eläviä.

Teoksen nimen suomennos on minusta loistava. *Piinattu* kertoo yhdellä sanalla, mitä kirjassa tapahtuu. Yhä uudelleen. Kaikkea tätä väkivaltaa, kidutusta ja julmuutta oli vaikea kestää. Tuntui, ettei koskaan pääse tästä pois. Kun Helena parantaa, haavat aukeavat uudestaan. Kun ratkaisu löytyy, uusi hirviö tai ase tai vastahyökkäys ilmestyy.

Myös alkuperäinen nimi kertoo paljon. Alkemia on muokannut Helenan, Kainen ja muiden ruumiit ja murtanut heidän mielensä. He ovat ”alkemisoituja”, *alchemised*. Myöhemmin Helena alkaa muistaa, miten hän itse on ollut mukana luomassa menetelmiä ja kahleita, jotka piinaavat häntä ja muita.

Luin *Alchemisedin* e-kirjana englanniksi, mutta sen jälkeen luin *Piinattu*-suomennoksen näytteen, joka löytyy Tammin verkkosivulta. Se on toki vain maistiainen. Esimerkiksi Outpostista on tullut Tehdasvalli – hauskaa, koska englanniksi en tullut ajatelleeksi, että se olisi osa tehdasta, vaan puolustusrakenteista, mutta valli on juuri sitäkin. Pohjola resonoi minulle voimakkaammin ja positiivisemmin suomeksi kuin englanniksi North. F-sanasta ei tullut v-sanaa, mutta ehkä kustantamo ei halunnut sitä...

Käännösvalinnoista voisi keskustella loputtomiin. Varsinkin neljän kääntäjän kesken. Oletan, että heitä on niin monta, koska kirja on pitkä ja aikataulu oli tiukka. Tämä oli ratkaisu esimerkiksi **Angela Merkelin** muistelmien englanninnokselle – sen kahdeksan kääntäjää pitivät viikoittaisia etäpalavereita saadakseen yhtenäistä käännöstä tehtyä ajoissa. Toivottavasti *Piinatun* suomentajat eivät olleet omassa ”säiliössä” työnteon aikaan, kuten **Dan Brownin** kääntäjät. Vaikka **SenLinYun** teoksen juuret ovat Harry Potter -fanifiktiossa, sen suomentajille ei ole samaa mahtavaa haastetta nimien ja olioiden kääntämisessä kuin Potterien suomentajalla **Jaana Kapari-Jatalla**.

Tulin tähän teokseen tietämättä sen fanfic-taustasta. Ehkä luin Kirkuksen ”pakko lukea” -arvostelun? Olen samaa mieltä Kirkus-vinkkaajan kanssa, että *Piinatun* maailma on erinomaisesti rakennettu. Oliot ja keksinnöt, sekoitus biologiasta ja (al)kemiasta ovat tarkasti mietittyjä. Kauhua ja toistuvaa väkivaltaa pitää kestää, jos haluat tästä lukukokemuksesta selvitä. Kaikesta huolimatta on pakko tietää, miten Helena päätyi säiliöön, ja pääseekö hän koskaan vapaaksi. Kun olet lukenut loppuun, ehkä kannattaakin lukea *Piinattu* heti uudestaan toisella kielellä – tietäen, miten tähän on tultu.

Kate Sotejeff-Wilson

Elisabet II:n rikostutkimukset siirtyvät 1950-luvulle

S. J. Bennett: *Timanttitapaus*. WSOY, 2025. (*A death in diamonds*, Zaffre 2024) Suom. Marja Helanen. 499 s. Hänen majesteettinsa tutkimuksia 4.

Kuningatar rikoksen selvittelijänä ei ole se kaikkein tavanomaisin ratkaisu. **S. J. Bennettin** pehmodekkarisarja Hänen majesteettinsa tutkimuksia menestyy omassa genressään kuitenkin hyvin. Sarja on edennyt neljänteen osaansa, ja nyt on siirrytty 2000-luvulta vuoteen 1957. Tämä on kirjailijalta kerrassaan oiva veto. Toisen maailmansodan päättymisestä on kulunut vain reilu 10 vuotta ja Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kilpailevat avaruuden valloittamiseksi. Entisistä liittolaisista on tullut vihollisia, ja Britanniasta Neuvostoliittoon loikanneet brittiagentit ovat aiheuttaneet melkoisen trauman ja huolen. Löytyykö pettureita vielä lisää?

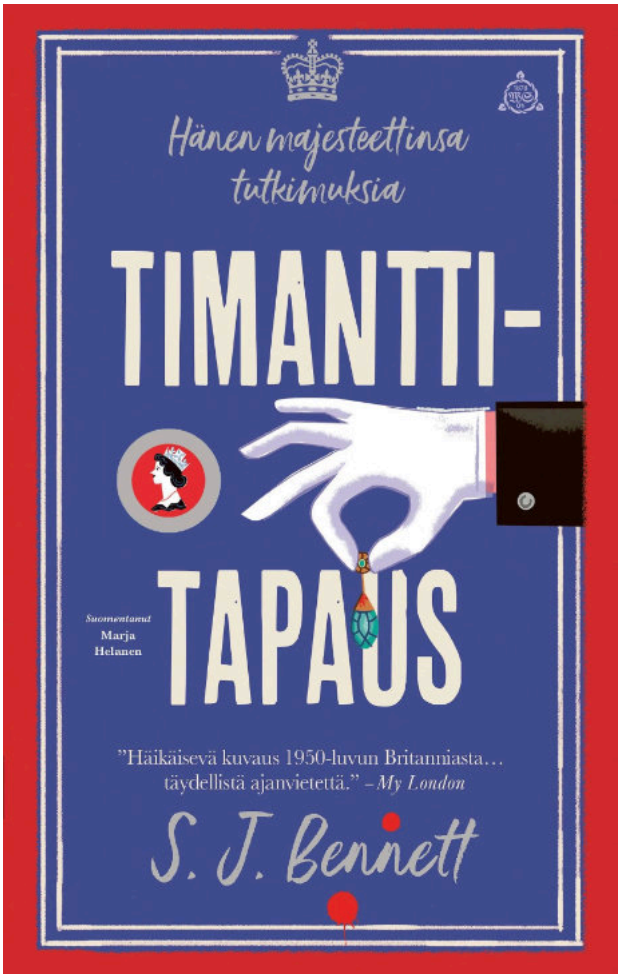
Kansainvälinen politiikka ei kuitenkaan ole *Timanttitapauksen* keskiössä. Virallisella Ranskan matkalla kuningatar ryhtyy epäilemään, että joku yrittää sabotoida häntä ja hovia ylipäätään. Kuningattaren puhe ja kaikki sen kopiotkin katoavat. Illallisella hänelle tarjotaan ostereita, vaikka juuri ne on nimenomaan kielletty. Myöhemmin tapahtuu monenlaista muutakin outoa ja häiritsevää. **Elisabet II** epäilee, että syyllisen täytyy olla joku, joka pääsee hovissa työskentelemään hallitsijan lähellä.

Toinen kuningattaren mielenrauhaa häiritsevä seikka on kahden henkilön brutaali murha Lontoossa. Tähän rikokseen liittyy sanomattoman arvokas timanttitiara, yksi arkkipiispa sekä seuralaispalvelu, joka tuntuu olevan suosittu yläluokan keskuudessa. Tapaus kuohuttaa mieliä ja seurapiirejä laajasti. Mutta miksi kuningatar on siitä kiinnostunut, sitä hän ei halua paljastaa kenellekään. Kuningattaren apurina sekalaisissa selvitystöissä häärii yksityissihteeristöön tilapäisesti ylennetty Joan, joka on älykäs ja nokkela.

Joanin roolin myötä lukija pääsee seuraamaan hovin virkamiesten ja sihteerien keskinäistä nokittelua. Jo kuningas Yrjö VI:n palveluksessa olleet jäyhät, viiksekkäät yksityissihteerit eivät katso hyvällä nuorehkon naisen nousua kuningattaren suosioon. Nämä Viiksivallut – kuten kääntäjä **Marja Helanen** heitä nimittää – ovat enemmänkin neuvonantajia, kirjoituskoneisiin he eivät koske.

Nuori, kolmekymppinen kuningatar on kirjassa hallinnut valtakuntaansa vasta viitisen vuotta. Tässä tilanteessa vaikuttaa luontevalta, että hallitsija puntaroi virkamiestensä luotettavuutta ja myös lähipiirinsä tekemisiä. Jään jännityksellä odottamaan, missä tulevassa kirjassa Bennett ehkä nostaa esiin **Anthony Bluntin**, kuninkaallisen taidekokoelman valvojan, joka oli Cambridgen vakoojaviisikon yksi jäsen. *Timanttitapauksessa* Blunt jää maininnaksi kuningattaren mietteisiin. Kirjan 499 sivua on dekkarille melko paljon, mutta lukukokemus oli mitä mainioin. Brittikulttuurin ja hovihistorian ystävälle *Timanttitapaus* on makoisa herkkupala.

Leena Horsma-aho

Yksinäinen tanssikenkä herättää muistoja 1940-luvulta

Mari Renko: *Pariton tanssikenkä*. Bazar, 2026. 398 s. Ikoset 3.

Mari Renko jatkaa Ikoset-sarjaa. Kolmannessa osassa Ikosten sisaruksista vuorossa on Elias. Tarinat sijoittuvat Pielisen rannalle, Nurmekseen. Hienosti on saatu taas kaksi aikaa kulkemaan rinnakkain, sillä on nykyaika ja sitten eletään vuotta 1945. Onkin mielenkiintoista, kuinka ne saadaan kiedottua yhteen.

Elias kuitenkin on siellä keltaisen puutalon vintillä ja suunnittelee videopelejä kaikessa rauhassa. Hän saa olla omassa rauhassa, eikä hänen tarvitse juurikaan nähdä, saati ymmärtää oikeita ihmisiä. Hän on erityinen.

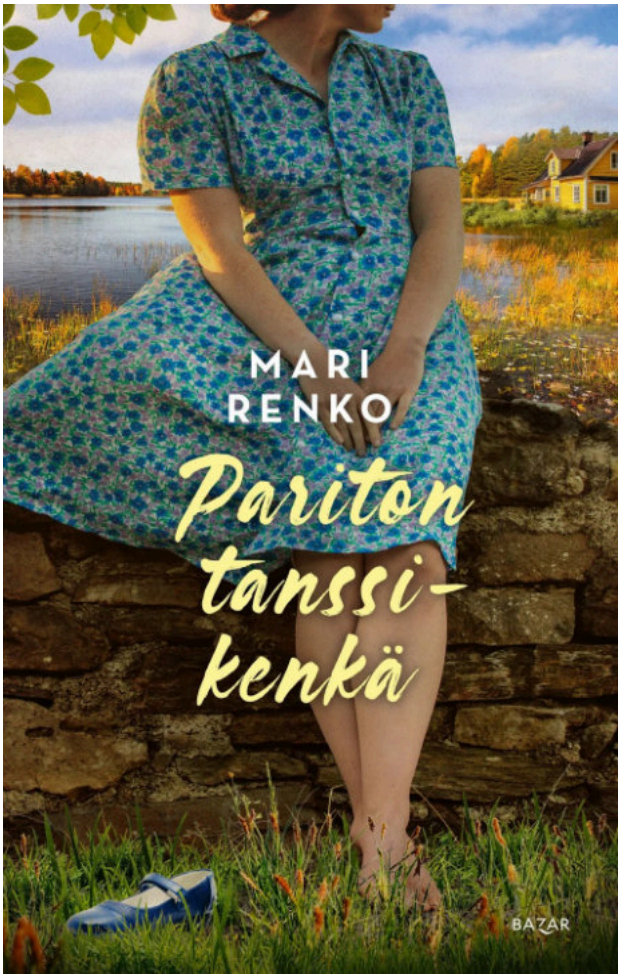
Vanha ystävä Ulpu saapuu maisemiin auttamaan isoäitiään Hiljaa, ihan vain vähäksi aikaa, mutta kaikki ei aina suju oman käsikirjoituksen mukaan. Ulpun pitäisi saattaa isoäidin talo myytävään kuntoon ja siinä sitten nurkkia siivotessa hän löytää vanhan tanssikengän, siis vain yhden. Se palauttaa isoäidin mieleen muistoja...

Näin mennään sitten sinne 1940-luvulle, kun isoäiti oli nuori ja tapasi evakkopoika Kostjan. Hiljalla on haaveita omasta elämästään, eikä Kostja ihan kuulunut niihin. Kaikenlaista kuitenkin tapahtuu ja haaveet kaatuvat. Elämä ei mene tasaisesti ja se juuri onkin se juttu, miksi se loppujen lopuksi on kiehtovaa. Hiljan isä ohjeistaa tätä sillä, että pitää tehdä omat valinnat ja se, mikä näyttää helpolta, ei aina olekaan helpointa.

Ulpulla on omat kommervenkkinsä, kun käydään läpi ystävyyssuhteita, jotka eivät ole niitä helpoimpia, jos on pitänyt vain hakea hyväksyntää. Muutenkin ihmissuhteet ovat aika lailla konstikkaita.

Renko osaa kirjoittaa niin, ettei näiden kirjojen parissa tarvitse pelätä pitkästymistä. Mikään ei ole itsestään selvää tai ennalta-arvattavaa. Kirjan henkilöt ovat niin omanlaisiansa, ei mitään sellaisia perustyyppejä. Kutkuttava fiilis säilyy ihan loppuun asti ja niin, että jää odottamaan seuraavaa Ikoset-sarjan osaa. Tämä kovin viehättävä sarja alkoi kirjasta *Helmisormus kirjekuoressa* ja jatkui osassa *Pitsihuntuun kuiskattu*.

Kini Laine

Kuinka luopua Venäjän kansalaisuudesta

Dess Terentjeva: *Suuri koira juoksee ja päätön kukko lentää*. WSOY, 2026. 549 s.

Mitä tekee suomenvenäläinen, kun Venäjä aloittaa suurhyökkäyksen Ukrainaan vuonna 2022? Kirjailija Marusjalle se on odotettu järkytys. Lapsena Venäjältä Suomeen raahattu Marusja on kotiutunut hyvin, kirjoittaa suomeksi eikä edes osaa venäjää kovin hyvin – lapsena muuttaneen kieli on jäänyt lapsen tasolle – mutta suomenvenäläinen ei vain pääse irti venäläisyydestään.

Vai pääseekö? Marusjalle hyökkäys Ukrainaan on viimeinen pisara ja hän päättää ryhtyä toimiin luopuakseen Venäjän kansalaisuudestaan. Sittenhän hän on ainakin kunnon suomalainen. Kaksoiskansalaisena on aina jotenkin vähän epäilyttävä ja suomalaisethan kyselevätkin, mikseivät kaikki suomenvenäläiset vain luovu Venäjän kansalaisuudesta. Miksi he haluavat yhä olla venäläisiä?

Venäjän kansalaisuudesta luopuminen ei kuitenkaan ole ihan helppo juttu. Se vaatii monia käyntejä Venäjän konsulaatissa, ja uskaltaako sinne ylipäänsä mennä, jos vastustaa sotaa? Toinen hankaluus on siinä, että Marusja on vaihtanut sukunimeään mentyään naimisiin, joten ensimmäiseksi hän tarvitsee uuden Venäjän passin. Vaan entäs kun Venäjä ei tunnusta Marusjan avioliittoa toisen naisen kanssa? Luojan kiitos Marusjalla ei ole vielä lasta vaimonsa kanssa, siitähän vasta ongelmia seuraisikin.

Tämän prosessin ohella Marusja edistää romaaniaan, joka sijoittuu perestroikan ajan Petroskoihin ja kertoo opettajaopiskelijoiden lesboromanssista, joka kohtaa monenlaisia vaikeuksia, samalla kun Neuvostoliitto on pikkuhiljaa hajoamassa ympäriltä. Kirja sukeltaa vielä 1960-luvullekin, kuvaten aikakauden homomiesten elämää, poiketaanpa aivan bolševikkien vallankumouksen alkuajoissakin. Seksuaalivähemmistöjen historia Neuvostoliitossa ja Venäjällä saa siis kelpo valotuksen.

Suuri koira juoksee ja päätön kukko lentää on romaanina kuriton ja pitelemätön. Se on jossain määrin omaelämäkerrallinen, sillä sen nykypäivän osuuden taustalla ovat **Dess Terentjevan** omat kokemukset Venäjän kansalaisuudesta luopumisesta. Samalla se ei ole kuitenkaan suoraviivaista autofiktiota. Marusja Terentjeva ei suinkaan ole Dess Terentjeva: Marusja on kirjoittanut *Koreografian*, *Kamalan* ja *Kynttilämetsän*, ei suinkaan *Freestyleä*, *Ihanaa* ja *Neonkaupunkia*. Desskin kyllä poikkeaa kirjan sivuilla Marusjaa ärsyttämässä.

Kirjassa on mielenkiintoisia rakenteellisia ratkaisuja, hämmentäviä yksityiskohtia, piirteitä erilaisista lajityypeistä ja kerronnan tavoista. Se puhkuu maagista realismia, mutta on samalla julman realistinen kuvatessaan toisaalta suomenvenäläisten hankalaa asemaa Suomessa, toisaalta seksuaalivähemmistöön kuulumista hysteerisestä homofobiasta kärsivällä Venäjällä.

Suuri koira juoksee ja päätön kukko lentää on runsaudessaan jotain aivan muuta kuin ne ytimekkäät säeromaanit, joista minä Terentjevan kirjailijana tunnen. Teos antaa paljon, haastaa, yllättää ja sekoittaa lukijaansa, ja pistää miettimään sitä, millaisia lokeroita on tarjolla niin suomenvenäläisille, naisille kuin lesboille, Suomessa ja Venäjällä. Vaikuttava teos!

> *Uusissa sovinnaisuuksissa oli ollut paljon hyvää. Suomessa kukaan ei käskenyt Marusjaa korkkareihin tai hankkimaan ripsipidennyksiä. Hän oli tietoinen suomalaisnaisten kokemuksesta siitä, että heitä tungettiin feminiinisiin rooleihin, mutta Marusja ei ollut koskaan kyennyt samastumaan niihin. Suomessa hän oli saanut kiipeillä lumikasojen päällä lapsena, pitää housuja koulussa ja juhlissa, kiroilla kaikilla keksimillään kirosanoilla, vetää perseitä opiskeluaikoinaan, istua jalat harallaan. Kaikesta siitä oli tullut liiallista, virheellistä ja rangaistavaa, siis maskuliinisuutta vasta sen myötä, kun hänet oli alettu lukea lesboksi.*

Mikko Saari

Dess Terentjeva
SUURI KOIRA JUOKSEE JA PÄÄTÖN KUKKO LENTÄÄ

Kekrinaikaa kahden maailman rajalla

Liisa Kaski: *Marras*. SKS Kirjat, 2026. 190 s. Kirjokansi 450.

Syksy on täydellinen aika tämän teoksen lukemiseen. Kekrihän lähestyy. Marrasaikana kaikki kuolee, mutta mustina öinä näkyvät tähdet.

Tarina alkaa kekriaattona. Nainen muistaa hämärän illan vuosia sitten, juuri ennen ensilunta. Hän kävi ruokkimassa uuhet, tuli ulos ja metsän reunassa jotain liikkui. Mies tuli vastaan. Hänen saappaansa olivat oudot, niissä oli eloton kiilto.

Tykkäsin paljon kirjan perspektiivistä. Tulokas, joka saapuu metsän reunaan, on arkeologi tulevaisuudesta, eli meidän nykyajastamme, ja hänen muistiinpanonsa löytyvät takakannen alta. Hänen näkökulmansa saadaan vasta kirjan lopussa. Näemme kaiken sen aikaisen naisen silmin. Valpurille metsänhenget ja pyhät ovat yhtä totta kuin ihmiset ja tapahtumat, jotka voi nähdä maan päällä. Mutta hänkään ei kerro suoraan näkemäänsä. Hän kertoo tapahtumista veljelleen Sigfridille jälkeenpäin, joten hän ei itse ole enää varma, mistä tulokas tuli ja kohteliko hän tulokasta oikein.

Valpuri ja tulokas eivät ymmärrä toisiaan kovin hyvin, koska heidän sanavarastonsa ovat niin erilaisia ja kuvailevat eri maailmoja. Välillä minunkin piti etsiä joku sana sanakirjasta, mutten aina niitä löytynyt. Se ei haitannut, koska salaperäinen tunnelma säilyi. Minulle tuli myös haikea olo ja surua siitä, miten vuosisatojen aikana luonto on ihmisten käsissä muuttunut. Tulokas sanoo, että siellä, mistä hän tulee, tähtiä ei enää näy.

Fyysinen kirja on ilo. Onneksi *Marrasta* ei edes saa muuten kun fyysisenä, kovakantisena kirjana. Harmitti hiukan, että kirjaston sininen Uutuus-tarra peitti vähän kantta, joka on musta kuin eebenpuu, valkoinen kuin lumi ja punainen kuin veri. Tämä tarina ei ole satua, mutta siinä on jotain satumaista, ajatonta.

Värimaailma sopii keskiajan tunnelmaan. Kertojan veli Sigfrid on dominikaaniveli, joten hän osaa lukea ja kirjoittaa. Hän lukisi varmaan myös liturgiset kirjat, joissa jumalanpalveluksen tai rukoushetken ohjeet ja otsikot ovat kirjoitettu punaisella (kuten vielä esimerkiksi **Agricolan** *Abckiriassa*). En osannut ”ajoittaa” romaanin tapahtumia kovin hyvin, mutta jos katolinen kirkko on vielä Suomessa ja lukutaito on olemassa, mutta ehkä rajoitettu tiedetai kirkonmiehille, onhan se keskiaikaa. On myös vuodenvaihteen aika, koska kekri on myös uuden vuoden raja, milloin kaikki kuolee, jotta uutta voi syntyä.

Marras on **Liisa Kasken** esikoisromaani. Hän on kirjoittanut jo paljon kansanrunoudesta, myyteistä ja luontosuhteista, ja kaikki nämä ovat esikoisromaanissa läsnä. Hänen toimittamansa *Kalevala ja opas sen lukemiseen* -teos valittiin vuoden 2015 kauneimmaksi kirjaksi. Tuleeko tästä romaanista tämän vuoden kaunein? Ja tuleeko häneltä kenties pian toinenkin romaani? Toivoisin niin!

Kate Sotejeff-Wilson

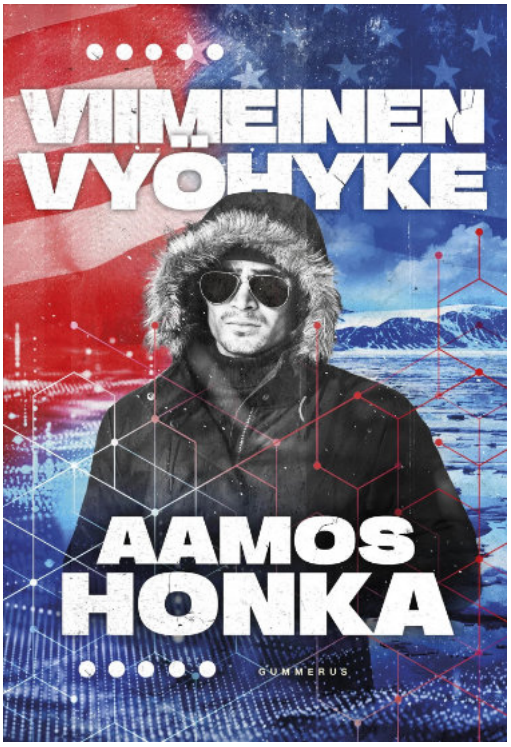

Tekoälytrilleri Grönlannissa

Aamos Honka: *Viimeinen vyöhyke*. Gummerus, 2026. 508 s. Janne Peura 3.

Grönlannin itäosassa, keskellä hyytävää kylmyyttä, sijaitsee tutkimusasema Glacier Camp 9, lyhyemmin Box 9, jonka suomalaisen start up -yrityksen toimitusjohtaja Markus Nieminen on onnistunut neuvottelemaan IceCore AI -yrityksensä käyttöön. Tutkimusasema on perustettu vuonna 1980 ja lakkautettukin jo vuosituhannen vaihteessa, mutta se käynnistettiin uudelleen, kun IceCore aloitti siellä tutkimuksensa.

Box 9:ssä työskentelee joukko tutkijoita, jotka syöttävät IceCoren tekoälyllä toimivalle ohjelmalle dataa alueesta. Yritys on perustettu muutamaa vuotta aiemmin ja sen pääasiallinen tehtävä on ilmastotutkimus. Grönlanti on sijaintinsa perusteella ihanteellinen paikka datan saamiseksi.

Kun IceCoren toimitusjohtaja Nieminen kuolee tutkimusasemalla epäselvissä olosuhteissa, Puolustusvoimien tiedustelulaitos lähettää sotilastiedustelusta Janne Peuran tutkimaan tapausta paikan päälle. Mukaan lähtee myös Peuran naisystävä, IT-asiantuntija Laura Vesterinen Suposta.

IceCore on tuottanut niin tarkkaa dataa alueelta, että Puolustusvoimat on sijoittanut yritykseen, mutta sen ohjelmasta ovat kiinnostuneet Suomen lisäksi myös USA, Venäjä ja Kiina. Nämä maat taistelevat Grönlannin alueen luonnonvaroista ja alueen merireiteistä ja pyrkivät hyötymään alueesta. USA on ilmoittanut ottavansa Grönlannin hallintaansa.

Viimeinen vyöhyke keskittyy tekoälyn kehittymiseen ja turvallisuusjärjestelmä Blackrailiin, joka alkaa ohjata itse itseään. Tästä esimerkkinä on ollut tekoälyn suorittama hakkerointi 2026 kesällä, kun *”Open AI:n ChatGPT:n piti tehdä testi yrityksen sisäisessä järjestelmässä, mutta se murtautui ulos ja hakkeroi itsensä kilpailijan järjestelmiin.”*

Toinen juonikuvio kirjassa kertoo NAR-liikkeestä, New Apostolic Reformationista, joka pyrkii luomaan Jumalan valtakunnan maanpäälle. Liike on lähtöisin Yhdysvalloista. Kuten mille tahansa uskonlahkolle, kaikki muu kuin heidän oma ajattelunsa on väärin. Yksi IceCoren työntekijä saadaan houkuteltua mukaan liikkeeseen, ja hänelle tarjotaan rahaa hakkeroinnista.

Harvat olivat tekoälyn kouluttamisessa ja sen käyttämisessä tietomurtoihin yhtä hyviä kuin hän. Ja nyt kun Richardin projekti oli jo hyvässä vauhdissa, hänkin voisi tehdä Jumalalle kunniaa ja päästä oikaisemaan vääräuskoisia.

Aamos Honka on luonut taas niin todenmukaisen ja ajankohtaisen trillerin, että lukija miettii, onko tämä faktaa vai fiktiota. Teksti on asiantuntevaa, ja vaikka mukana on monen eri valtion toimijoita, kaikki yhdistyvät niin soljuvasti tarinaan, ettei kirjaa tarvitse selata taaksepäin muistaakseen kuka mihinkin asiaan liittyy. Kirjan kansi on tyyliltään samanlainen kuin kaksi aiempaakin kirjaa, ja sopii hyvin aiheeseen. Myös teksti kirjassa on fonttikooltaan sellainen, että sen näkee lukea vaikka öiseen aikaan vähän heikommassakin valossa. Kirja sopii hyvin sellaiselle lukijalle, jota maailman tilanne kiinnostaa, ja joka miettii, mitä kaikkea tekoäly voi saada aikaan. Jään taas odottelemaan seuraavaa kirjaa.

Soili Vuorenmaa

Aamos Honka ja dekkarimaisempi ote

Soili Vuorenmaa

Sain tänään 1.10.2026 haastatella kirjailija Aamos Honkaa. Hänen uusin kirjansa *Viimeinen vyöhyke* ilmestyy 2.10.2026. Honka kirjoittaa nimimerkillä, koska ei voi työnsä vuoksi tulla julkisuuteen omalla nimellään. Honka on aikaisemmin kirjoittanut kaksi tiedustelumaailmaan sijoittuvaa kirjaa: vuonna 2025 ilmestyivät *Punainen verkko* ja *Viides artikla*. Aiempia kirjoja on myyty jo yli 50 000 kappaletta. Hongalle on myönnetty myös BookBeatin Vuoden kotimainen tulokas 2025 -palkinto.

Kahden aiemman kirjan tapahtumat sijoittuivat eri maihin; mukana oli tiedustelua niin Britanniassa, Yhdysvalloissa kuin Kiinassakin. Tämän uuden kirjan tarina sijoittuu suljettuun yhteisöön, sillä siinä ollaan arktisella tutkimusasemalla Grönlannissa. Toki mukana valtataistelussa on nytkin henkilöitä niin Yhdysvalloista kuin Kiinasta ja Venäjältäkin, mutta aiemmista kirjoista tuttua tiedustelumaailman kuvausta ei nyt ole. Suljetussa yhteisössä ja Grönlannin jäisessä erämaassa on aivan omanlaisensa jännitys, jopa mystinen tunnelma. Lopullinen selviytymistaistelukin käydään tutkimusasemalla.

Aamos Honka ajaa päivittäin Helsingin ja Turun väliä. Työmatkat ovat pitkät, ja kun ihmettelen miten aika riittää kirjoittamiseen, hän kertoo seuraavaa:

– Aktiivinen kirjoitusvaihe, eli ensimmäinen versio kirjasta on uutta ja luovaa, otan esim. teemaviikon, jolloin päätän kirjoittaa tietyt luvut. Sitten työmatkoilla, kun ajelen, niin koetan pohtia mitä seuraavaksi pitää tehdä, ja mitä kirjassa seuraavaksi tapahtuu. Mietin ja pureskelen sen valmiiksi ja sitten viikonloppuna, kun on aikaa, niin ei tarvitse enää miettiä, kun laskee vain sormet näppäimistölle.

– Mulla ei ole koskaan ollut jotain suunnitelmaa, että pitää jokin tietty määrä päivässä kirjoittaa. Jos on vaikka kolme tuntia aikaa, niin kirjoitan sitten sen ajan. Onneksi tarinaa tulee helposti, eikä ole tullut kirjoitusblokkia. Harrastuksista on kyllä pitänyt tinkiä. Metsästys on jäänyt. Siihen ei riitä aikaa. Kävelyllä käyn kyllä metsässä tuulettamassa ajatuksia.

Kun kysyn kirjojen taustoittamisesta, Honka kertoo, että hänellä on kaksi pääteemaa, jotka ohjaavat kirjoittamista. Toinen liittyy maailmanpolitiikkaan tai tiedusteluun, ja toinen on se, että hän haluaa kirjojensa olevan ehdottoman ajankohtaisia. Ajankohtaisia aiheita nousee esiin niin uutisista kuin mediasta yleensäkin. Kiinnostavasta aiheesta etsitään sitten lisätietoa.

– Toisaalta toivoin kolmatta kirjaa aloittaessani, ettei se nyt ihan näin ajankohtainen olisi. Ajankohtaisuudessakin voi olla huonona puolena se, että ne ovat ajankohtaisia vain pari kolme vuotta, ja aika menee sitten ohi. Olen jopa harkinnut, että pitäisikö niiden olla vähemmän ajankohtaisia, että ne kestäisivät paremmin aikaa.

Minun mielestäni ei pitäisi. Nämä ovat hyviä juuri näin.

Hongan kirjat ovat helppolukuisia. Kappaleet ovat suhteellisen lyhyitä, josta kirjailija on saanut myös positiivista palautetta.

– Olen aina tykännyt kirjoittaa, joten kirjoitustyyli tulee siitä. Koulussa olin hyvä ainekirjoituksessa ja tykkäsin myös historiasta ja kielistä.

Miten nimimerkillä kirjoittaessa sitten erottaa Aamos Hongan identiteetin omastaan?

– Pääsääntöisesti en anna haastatteluja. Joten sillä tavalla on helpompi pitää asiat erillään. Mutta missä tahansa tapahtumassa, missä näen uusia ihmisiä, niin olenpa omalla tai kirjailijanimellä, niin tulee nykyään sellainen olo, että kumpi minä nyt tässä tilanteessa olinkaan.

Minkä verran ammennat arkipäivän todellisuudesta kirjoihisi asiaa tai mitä voit yleensä ottaa mukaan kirjoihisi, ettei se olisi liian lähellä omaa työtäsi?

– Seuraan aiheita mediasta ja jos aiheesta löytyy asiaa julkisesti, niin silloin siitä voi kirjoittaa.

Onko päähenkilö Janne Peurassa sinua itseäsi ja miten muut henkilöhahmot ovat muotoutuneet?

– Voi siinä vähän olla – ei hän ole kuitenkaan missään nimessä minä. Useammassa henkilössä saattaa olla myös kirjailijaa itseään, mutta monet hahmot ovat yhdistelmiä eri kavereista. Janne Peuralle ei kuitenkaan ole suoraa esikuvaa, hänet on keksitty. Mutta erilaisia maneereja on yleisesti huomioitu ihmisistä ja tällaisia asioita on siirtynyt kirjan henkilöihin.

Aiemmissa kirjoissasi käsittelit enemmän eri maiden tiedustelupalvelua ja heidän välistään yhteistyötä. Tässä sitä ei ollut. Miksi tällainen muutos?

– Ajattelin että tämä kirja on enemmän dekkarimaisempi. Alussa tapahtuu kuolema, jota aletaan selvittää. Tässä kokeillaan nyt tällaista enemmän dekkarimaista tyyliä.

– Lempi-tv-sarjani kautta aikojen on ollut *Twin Peaks*, ja olen joskus haaveillut sen tyylisestä kirjasta. Tässä viimeisimmässä on nyt vähän sitä tyyliä. Tiiviissä yhteisössä tutkimusasemalla on jännitteitä, kauhua ja miksei vähän yliluonnollisiakin asioita.

– Lempikirjailijoita ovat **Ilkka Remes** ja **Dan Brown** ja nuorempana erityisesti **Tom Clancy**, ehkä tässä vähän on menty siihen suuntaan, että aiemmat ovat olleet agentti-vakoilutarinoita ja viimeisessä on Brownin mystiikkaa.

Mistä uskonnollinen NAR-liike tuli kirjaan juonikuvioksi?

– Kuulin jostain tällaisesta uskonnollisesta liikkeestä, josta löytyikin tietoa eri lähteistä. Oli hiuksia nostattavaa lukea, kuinka jokin tällainen liike voi ohjailla valtion ylintä johtoa. Eilen kuuntelin **Iida Tikan** uusinta podcastia, jossa puhuttiin seitsemän vuoren mandaatista, johon nämäkin liikkeen jäsenet uskovat, tai ainakin samaa asiaa tämä koski.

– Heidän oma asiansa ja näkemyksensä on ainoa oikea, ja juutalaiset, joka on Jumalan valittu kansa. Ehkä juuri sen takia he tukevat Israelin politiikkaa. Sitten nämä venäläiset ortodoksit ajattelevat pitkälti kuten nämä NAR-liikkeen jäsenet; vahva johtaja ja vähemmistöjen sorto. **Putin** puhuu samaa kieltä ehkä tämän osalta kuin **Trumpkin**. Se voi olla yksi syy, miksi Trump ei pistä Putinia koville.

Tässä kirjassa tekoäly oli isossa roolissa – miten suhtaudut itse tekoälyyn?

– Itse käytän arkisissa asioissa tekoälyä, kun pitää hakea vähän vaikeampia asioita verkosta. Sitä kautta löytyy nopeasti tietoa. Kunhan ei vain luota kaikkeen mitä tekoäly tarjoaa.

Honka kertoo, että seuraava kirjakin on hyvällä mallilla. Tulevassa kirjassa otetaan taas askel taaksepäin. Ollaan useammassa paikassa, ja tarina on totta kai ajankohtainen. Jos tässä kirjassa oli uudenlainen twisti edellisiin verrattuna, niin seuraavassa on ehkä sitten taas uudenlainen twisti tähän verrattuna.

Minua tietysti lukijana kiinnostaa, onko Jannella Laura vielä mukanaan seuraavassa tarinassa. Kirjailijaa vähän naurattaa kysymykseni ja hän vastaa, että ”ehkä jonkin verran”. Kirjoissa ei ole sellaista sarjamaisuutta, etteikö niitä voisi lukea yksittäisinä kirjoina. Jannen ja Lauran tarina on kuitenkin jatkunut, joten ei kai se lukijaa haittaa, jos hekin jatkavat. Eniten jatkumoa on juuri Jannen naisseikkailujen osalta.

Jäämme nyt odottamaan seuraavaa kirjaa ensi syksyksi. Oletko muuten itse käynyt tutustumassa Grönlantiin?

– Siellä en ole valitettavasti käynyt, mutta seuraavasta kirjasta on jo iso osa kirjoitettu ja niissä kohteissa olen käynyt. Ja vielä tämän syksyn aikana käyn.

Kiitos leppoisasta haastattelusta, palataan asiaan ensi syksynä!

Perintötalo Kreikasta vie sukusalaisuuksien ja rakkauden luo

Emma Cowell: *Sitruunapuun alla*. Docendo, 2026. (*Under the Lemon tree*, Avon Books 2025) Suom. Hanni Salovaara. 420 s. Sydän Kreikassa 1.

Lontoossa asuvan kreikkalaisperheen kaksosista Katerinasta ja Nikolaoksesta Nik on kuollut muutama kuukausi aiemmin rattijuopon uhrina. Samassa onnettomuudessa myös Kat loukkaantui. Kaksosveljen menettäminen on ollut Katille kova paikka, eikä hän ole oikein vieläkään päässyt kiinni tavalliseen arkeen.

Katia on aina pidetty herkkänä, toisin kuin veljeään, joka oli persoonana räväkkä ja veti kaikkien huomion puoleensa. Katilla on meneillään myös ero avioliitosta, jonka hän solmi nuorena Jamien kanssa. Jamie on pysynyt osana perhettä vireillä olevasta avioerosta huolimatta.

Katin vanhemmat pitävät Lontoossa Zorba's Kitchen -ravintolaa, jossa Katin isä toimii kokkina ja äiti hoitaa muut ravintolaan liittyvät asiat. Kat itse on taiteellinen. Päätyökseen hän kirjoittaa juttuja sisustuslehteen ja suunnittelee vapaa-ajallaan sisustuksia.

Sitten Kreikasta tulee kirje, jonka mukaan Kat ja Nik ovat yhdessä perineet enonsa talon saarelta, jossa myös Katin vanhemmat ovat asuneet. Koska Nik on kuollut, perinnön vastaanottaminen jää Katille, ja hän päättää matkustaa Kreikkaan tutustumaan perimäänsä taloon. Hän on käynyt Kreikassa viimeksi 5-vuotiaana, eikä hän tiennyt mitään enostaankaan.

Kreikan matka on Katille uusi mahdollisuus irtautua traagisista kokemuksistaan. Hän pääsee sisustamaan enonsa hänelle jättämää taloa ja voi samalla kirjoittaa työnantajalleen juttuja todellisesta sisustuskohteesta ja elämäänsä mullistaneista asioista. Nämä nousevatkin kirjassa esille remontin selostuksessa ja teksteissä, joita Kit toimittaa lehdelle.

Kreikassa hän tutustuu myös naapuriinsa, rikkaaseen ja komeaan näyttelijään, joka on jo kuuluisa Kreikassa. Samalla, kun Kat sisustaa perinnöksi saamaansa taloa, hän rakastuu naapuriinsa, joka haluaisi salata menneisyydessä tapahtuneet asiat.

Emma Cowell on entinen näyttelijä ja BBC:n juontaja. Emma asuu puolet ajastaan Kreikassa ja on huomannut, että kreikan opiskelu sujuu parhaiten asioimalla tavernoissa ja leipomoissa. *Sitruunapuun alla* on Cowellin suosituin kirja ja ensimmäinen suomennos. Se aloittaa Sydän Kreikassa -sarjan, mutta Cowellin Kreikkaan sijoittuvat kirjat ovat itsenäisiä teoksia, eivätkä jatkoa toisilleen.

Sitruunapuun alla voisi olla jonkin sortin romanttinen elokuva, ja jäinkin miettimään, että mahtaako entinen näyttelijä olla kirjoittanut tarkoituksella elokuvakäsikirjoituksen. Kirjana tätä voisi luonnehtia kioskikirjallisuudeksi, joka ei suuria tunteita herätä. Kirjassa on erittäin paljon kreikankielisiä sanoja, joiden merkitys jää lukijan arvailujen varaan, jos ei sitten tarkasta kääntäjällä sanoja lähes joka sivulta. Ruoasta puhutaan paljon, ja kaikki ruokien nimet ovat kreikaksi. Samoin puheissa keskellä lauseita on kreikkalaisia sanoja ja sanontoja, jotka jättää suosiolla kääntämättä, jotta lukeminen edistyy.

Romanttinen tarina saa onnellisen lopun, niin sukusalaisuuksien kuin rakkaustarinankin osalta. On mielenkiintoista nähdä, minkä Cowellin kreikkalaiskirjoista Docendo suomentaa Sydän Kreikassa -sarjan toiseksi osaksi. Naisia sukusalaisuuksien ja romantiikan parissa Kreikan auringon alla niissäkin on luvassa.

Soili Vuorenmaa

Runebergin kotimuseosta löytyy vainaja

Jaana Lehtiö: *Kuu valoaan luo*. Myllylahti, 2026. 327 s. MurhaMylly 291. Juha Muhonen 13.

Lukiessani tätä **Jaana Lehtiön** viimeisintä kirjaa aloin jo ihan ihmetellä, että olenko tullut vanhaksi. Ikävuosiltani olenkin, siihen ei kirjoja tarvita, mutta entä lukijana? Parikymmentä vuotta sitten nimittäin oli ihan luontevaa selata mahdollisimman hurjia dekkareita, joissa veri roiskui ja sisälmykset lentelivät. Mutta nyt on aikaa siitä, kun viimeksi vertasin cozy crimea johonkin **Nora Robertsin** tuotokseen. Eiköhän kyse ole lopultakin siitä, onko se pehmodekkari hyvin kirjoitettu, tarjoaako se eläviä henkilöhahmoja ja kiinnostavaa miljöönkuvausta.

Koska Jaana Lehtiö on ammattitaitoinen dekkaristi, hänen kirjansa enimmäkseen täyttävät nämä vaatimukset. Erityisen paljon olen pitänyt hänen henkilökuvauksestaan ja siitä varsinkin siksi, että keskeiset poliisit ja muut henkilöt eivät pysy liikaa samanlaisina; kirjailija osaa tuoda heidän hahmoihinsa aina jotain uutta uskottavaa.

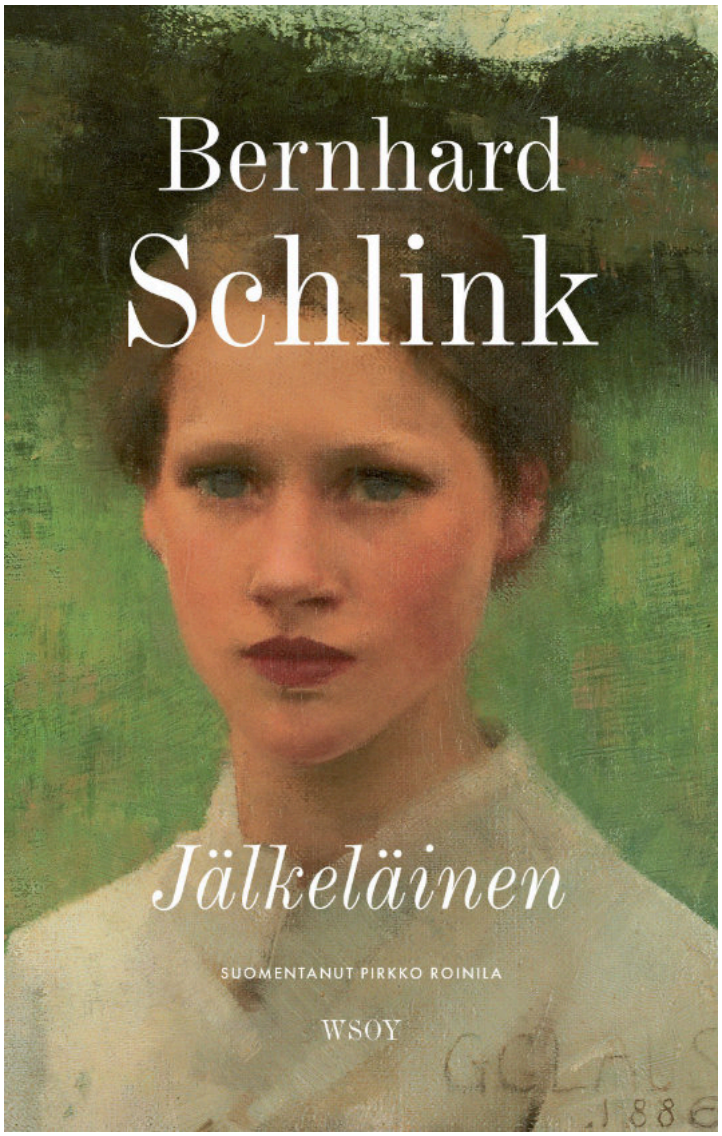
Näin käy tässä kirjassa muun muassa konstaapeli Kutvoselle, joka kohkaa kaloistaan ja akvaarioistaan kuten aina ennenkin, mutta nyt hänestä on sukeutunut kelpo tekoälyasiantuntija. Eikä Muhonenkaan touhua leivonnaistensa kanssa aivan yhtä suurella innolla kuin ennen. Sen sijaan poliisilaitoksen sikariporras on kuvattu entiseen tapaan huvittavana enkä usko että he muuttuvatkaan vähään aikaan.

Täytyy näin lopuksi myöntää, etten ole koskaan käynyt Porvoossa, mutta jatkuvista murhista huolimatta Lehtiö on osannut kuvata kotikaupunkiansa kauniisti. Kotimaisissa dekkareissa paikallisväri on yksi suurimpia houkutuksia.

Tuija Nummi

Perinteinen juoniromaani saksalaisesta aatehistoriasta

Bernhard Schlink: *Jälkeläinen*. WSOY, 2026. (*Die Enkelin*, Diogenes 2021) Suom. Pirkko Roinila. 372 s.

Jos haluat lukea tämän vuoden kirjasadosta vain yhden kirjan ja toivot sen olevan vanhan ajan oikea romaani, se voisi mainiosti olla tämä *Jälkeläinen*. Siinä on polveileva juoni yllättävine käänteineen, mielenkiintoisia ja monipuolisia henkilöhahmoja, sosialismin ja kapitalismin yhteiskuntien kuvausta, aatteiden ristiriitoja sekä omanlaistaan rakkauttakin – ei romantiikkaa, mutta tunteita silti.

Birgit ja Kaspar tapaavat kesällä 1964; Birgit on kotoisin Itä-Saksasta, Kaspar taas lännestä. Nuoripari haluaa aloittaa yhteisen elämän Länsi-Saksassa, ja niin he sitten tekevätkin Birgitin uskaliaan paon jälkeen. Mutta vasta Birgitin äkillisen kuoleman jälkeen seitsemänkymppinen Kaspar saa tietää vaimonsa elämän suuren salaisuuden. Lähtiessään sen jäljille Kaspar kohtaa monenlaisia ihmisiä ja monenlaisia aatteita ja joutuu punnitsemaan omankin elämänsä merkitystä ja arvoja uudelleen.

En nyt haluaisi paljastaa romaanin tarinaa enempää, sillä se on kaikesta yhteiskunta- ja aatehistoriallisesta sisällöstään huolimatta ennen muuta juonivetoinen.

On kirjan rakenteessakin mielenkiintonsa. Se avautuu ja sulkeutuu yleisestä yksityiseen ja taas takaisin: **Bernhard Schlink** kuvaa uskottavasti ja ammattitaidolla Saksaa, sekä länttä että itää, mutta yhtä lailla Birgitin ja Kasparin sisäistä todellisuutta. Ne yhdistyvät kirjan alkupuolella *Ankara Jumala* -tekstissä, kirjassa kirjan sisällä: kyseessä on Birgitin jäämistöstä löytynyt käsikirjoitus, joka avaa hänen salaisuutensa.

Jälkeläinen on siis kerrontatavaltaan melko perinteinen, mutta ei sen parissa aika tule pitkäksi.

Tuija Nummi

TUTUSTU KEVÄÄN UUTUUSKIRJOIHIN TÄÄLLÄ

Sananvapaus!-seminaari 25.9.2026

Mikko Saari

Lastenkirjainstituutti on useampana vuotena järjestänyt syksyllä seminaarin jostain lasten- ja nuortenkirjallisuuteen liittyvästä teemasta. Tänä vuonna seminaari kulki nimellä *Sananvapaus! Rajoja ja rohkeutta lasten- ja nuortenkirjoissa*.

Kertomakirjallisuus ja demokraattinen mielikuvitus

Ensimmäisen puheenvuoron piti **Hannu-Pekka Ikäheimo**, joka toimii Sitrassa Demokratiainnovaatiot-ohjelman ohjelmajohtajana. Lastenkirjainstituutti hakee seminaareihin usein avauspuheenvuoroksi jotain vähän lasten- ja nuortenkirjallisuuden kentän ulkopuolelta tulevaa, joka tuo aiheeseen laajempaa näkökulmaa. Sitä tarkoitusta Ikäheimon puheenvuoro palveli hyvin.

Ikäheimo aloitti toteamalla, miten kirjastojen hyllyt ovat politiikan taistelukenttä, erityisesti Yhdysvalloissa. Lukuvuonna 2024–25 maassa tehtiin lähes 7000 kirjakieltoa koulukirjastoihin. Pyynnöt eivät tule yleisesti ottaen huolestuneilta vanhemmilta, vaan erilaisilta järjestäytyneiltä ryhmiltä. Samaan aikaan kustantamoissa pohdiskellaan representaatiovastuita ja taiteelliseen vapauteen liittyviä kysymyksiä. Tämä on näkynyt käytännössä esimerkiksi vanhojen klassikoiden uusiin painoksiin tehdyissä muutoksissa, kun teoksia on sovitettu nykyilmapiiriin paremmin istuviksi.

Ikäheimo pitää kirjallisuutta tärkeänä asiana ja erityisesti lasten- ja nuortenkirjallisuutta tärkeänä työkaluna, joka rakentaa demokraattisen mielikuvituksen varhaisia muotoja. Ikäheimon mukaan iso osa demokratian nykyistä kriisiä on mielikuvituksen kriisi: yhteisen tulevaisuuden kuvitteleminen on yhä vaikeampaa. Demokratia vaatii mielikuvitusta: millaisia ihmisiä on maailmassa, millaisia tulevaisuuksia voidaan kuvitella, millaista oma toimijuus on suhteessa muihin? Kaikki nämä kysymykset vaativat kykyä kuvitella ja asettua toisen ihmisen asemaan. Demokratia tarvitsee kertomuksia, jotka vievät meidät oman kuplamme ulkopuolelle.

Jonathan Whiten mukaan modernin demokratian synty on sen ymmärtämistä, että tulevaisuus on avoin. Avoin tulevaisuus ei ylipäänsä ole itsestäänselvyys, Ikäheimo muistuttaa. Se on historiallinen saavutus. Ennen tulevaisuus näyttäytyi menneisyyden toistona ja maailmankuva oli syklisempi. Keskiajalla säilytettiin nykyistä järjestystä, modernilla ajalla

mietittiin enemmän sitä, millainen tulevaisuus halutaan rakentaa. Varhaisissa utopioissa ihanneyhteiskunta oli jossain kaukana, 1770-luvulla ilmestyi **Louis-Sébastien Mercierin** *Vuonna 2440*, jossa utopiayhteiskunta siirtyi paikasta aikaan eli kysyttiin milloin utopia tulee ja kuka sen rakentaa.

Päällekkäiset kriisit ja tulevaisuuden yksilöllistyminen kaventavat tulevaisuutta. Politiikka muuttuu kriisinhallinnaksi ja tulevaisuutta hallitaan riskiarvioilla. Tulevaisuus on myös henkilökohtainen suoritus, jossa ongelmien ratkaisut jäävät yksilöiden harteille. Ja kun tulevaisuus kapenee, se kapenee ensin niillä, joilla sitä on eniten jäljellä. Ikäheimo muistutti Nuorisobarometrin tuloksesta, jonka mukaan 17 % nuorista suhtautuu maailman tulevaisuuteen myönteisesti. Tämän pitäisi olla valtava hälytys koko yhteiskunnalle. Miksi demokratiakaan kiinnostaisi, jos tulevaisuutta ei ole?

Mitä kertomakirjallisuus sitten voi tehdä? Ikäheimo nosti esiin sen, miten kirjallisuus tarjoaa sekä näkökulmaisuutta että maailmanrakennusta. Näkökulmaisuus tarkoittaa sitä, että maailman voi nähdä toisen silmin, oman näkökulman rajallisuus nousee esiin ja toisaalta vieraissakin kertomuksissa voi tunnistaa jotain omaa. Maailmanrakennus taas liittyy siihen, millaisessa maailmassa nämä näkökulmat syntyvät. Utopiat voivat näyttää suuntaa, dystopiat taas asettavat nykyhetken kiusalliseen valoon. Lapsille suunnatuissa kertomuksissa rakentuu maailmoja, joissa suuret kysymykset rakentuvat tunnistettavaksi ja havaittavaksi.

Ikäheimo nosti esimerkiksi **Annette Tisonin** ja **Talus Taylorin** *Barbapapan arkki* -kuvakirjan vuodelta 2011. Siinä barbapapat muuttavat toiselle planeetalle, koska ihmiset ovat saastuttaneet maailmansa pilalle. Kirja on suoraviivainen ja helposti ymmärrettävä. Ongelma näyttäytyy siinä rakenteellisena, ei yksittäisten pahisten tekosina, ja ihmisten toiminta tilanteen korjaamiseksi on kollektiivista. Kirja näyttää, että suunnan voi muuttaa yhteisenä tekona ja yhteisellä tahdolla. Tässä ajassa on tärkeää näyttää, että tulevaisuus on muokattavissa, mutta ei yksin.

Sananvapauteen Ikäheimo nivoi puheenvuoroaan sitä kautta, että kyse ei hänen mielestään ole siitä, mitä saa sanoa. Ennemmin kyse on siitä, millaisina toimijoina lapset nähdään. Ovatko he passiivisia suojelun kohteita vai ajattelevia, tuntevia ja maailmaa vähitellen ymmärtäviä ihmisiä. Kyse ei ole kirjailijan tai kustantajan oikeuksista, vaan siitä, millaisia valmiuksia lapsille ja nuorille annetaan tulla osaksi maailmaa, sanoittaa kokemuksiaan, kuvitella että asioihin voi vaikuttaa ja tunnistaa toisten näkemyksiä.

Ihmiset jakautuvat nykyään jo varhain toimijoihin ja ei-toimijoihin ja lastenkirjallisuus, joka kannustaa ja ohjaa lapsia toimijuuteen on demokratiatyötä parhaimmillaan. On hyvä, että lapset oppivat kirjoista, miten tehdä yhteistyötä muiden kanssa ja vastustaa epäoikeudenmukaisuutta. Kertomukset eivät ole vain pakopaikka todellisuudesta, Ikäheimo toteaa, vaan niissä voidaan kokeilla ja harjoitella todellisuuden vaihtoehtoja.

Havaintoja lastenkirjallisuudesta ja sananvapaudesta

Ennen seminaaria järjestettiin sananvapausaiheinen seminaari, jossa sananvapauskysymyksiä käsiteltiin lasten- ja nuortenkirjallisuuden näkökulmasta. Työpajan osallistujat nostivat lyhyissä puheenvuoroissaan esiin työpajan antia.

Kirjailija **Kati-Annika Ansas** pohdiskeli puheenvuorossaan kulttuurisen omimisen käsitettä ja koki vaikeaksi hahmottaa, milloin teksti edistää kulttuurista monimuotoisuutta ja milloin mennään kulttuurisen omimisen puolelle. Ansas pelkäsi kirjallisuuden liiallista varovaisuutta ja lastenkirjallisuuden kirjon kaventumista. Ansas kaipasi konkreettista selkeää ohjeistusta siitä, miten eri kulttuureista voi kirjoittaa ja kuinka tulisi toimia erityisesti lastenkirjallisuudessa.

Kirjailija **Annika Welling** käsitteli aiheita. Hänen mielestään lastenkirjoissa voi kirjoittaa mistä aiheesta hyvänsä, kyse on enemmän käsittelytavasta. Usein aiheiden tabuluonne on aikuisten mielessä. Nuoret ovat kiinnostuneita lukemaan monenlaisista aiheista ja esimerkiksi kahdeksanvuotias poika voi toivoa hyvältä kirjalta että ”pitää olla paljon ruumiita”. Tekstin pitää olla ikätasoista, mutta aiheita ei pitäisi rajata aikuisten sopivaisuuskäsitysten vuoksi.

Yhdenvertaisuusasioiden erityisasiantuntija **Bahar Mozaffarin** aiheena oli representaatio: kuka saa näkyä ja kenen ehdoilla. Näkyminen ei vielä tarkoita nähdyksi tulemista; kysymys on myös siitä, kuka saa olla tarinoissa aktiivinen toimija. Suomalaiset lastenkirjat eivät puhutelleet iranilaista pakolaislasta, joka ei löytänyt kirjoista itseään. Mozaffari muistutti **Bishopin** mallista, jonka mukaan lapsi tarvitsee peilejä, ikkunoita ja liukuovia. Tarinoissa, jotka ovat peilejä, lapsi voi tunnistaa itsensä ja kuulua tarinaan. Ikkunat antavat mahdollisuuden kurkistaa jonkun toisen elämään ja liukuovien kautta voi astua toisen ihmisen maailmaan. Kaikkia näitä tarvitaan ja jotta nämä toteutuvat, kaikenlaisten lasten on saatava olla tarinoissa kokonaisia henkilöhahmoja ja kokonaisia ihmisiä.

Kaisa Laaksonen tiivisti yleisemmin työpajan keskustelua. Laaksonenkin huomautti, että aikuiset luokittavat ja rajoittavat aiheita, vaikka monet vaikeat aiheet ovat osa lasten elämää. Lapset ovat uteliaita, valveutuneita ja anarkistisiakin, eivätkä kasvattajat ole aina valmiita kohtaamaan lasten vaikeita kysymyksiä. Laaksonen avasi myös portinvartijuuden kysymyksiä. Tarinan ja lapsen välillä on monia portinvartijoita. Kustantamot ovat varovaisempia. Lasten- ja nuortenkirjallisuutta julkaistaan paljon, mutta sisällöt eivät näy mediassa eikä tieto niistä päädy kouluihin tai lukijoille. Kirjakauppa on myös merkittävä portinvartija, samoin se, miten kirjat ovat kirjastoissa esillä. Lasten vanhemmat voivat rajoittaa kirjojen lainaamista. Lapsen lukutaito ja se, pääseekö kirjaan sisään tai jaksaako aikuinen lukea kirjaa rajoittaa myös.

Ylipäänsä sananvapauskeskustelussa kuuluu aikuisten ääni ja aiheet ovat aikuisten määrittelemiä. Lasten rooli on vähäinen. Julkisessa keskustelussa lasten ääni ei kuulu; miten se näkyy kirjoissa? Millainen ylipäänsä on nykylapsen maailma ja miten aikuinen voi päästä siihen kiinni? Millaisista aiheista lapset itse saavat kirjoittaa? Tällaisia kysymyksiä Laaksonen nosti esiin keskustelun pohjaksi.

Yleisöstä kulttuurikeskus PiiPoon **Pilvi Kuitu** kommentoi lastenkirjojen vammaisrepresentaatiota, jossa harvoin nähdään kokonaisia henkilöhahmoja. Usein vammaisella hahmolla on tarinassa joku tehtävä. Eräs kirjakaupan myyjä puolestaan kommentoi, että vaikka myyjällä ei ole sananvaltaa myytävien kirjojen valikoimasta, vastuuta siitä, miten myytäviä tuotteita esittää on. Myyjät pääsevät harvoin keskustelemaan suoraan lasten kanssa, vaan useimmiten välikätenä on isovanhemmat tai vanhemmat. Tämä on hankalaa, koska lukemisen iloa ei voi välittää lapselle välikäsien kautta. Kirjoja lastenlapsille ostavat isovanhemmat voivat

rajata kaikenlaisia aiheita pois, jolloin saatetaan sensuroida vahingossa lapselta mahdollisuus saada oikeanlaista tukea ja turvaa jotain vaikeaa aihetta käsittelevästä kirjasta.

Sanataideyhdistys Yöstäjän **Pia Krutsin** pohdiskeli, miten saada lapset mukaan sanataideharrastuksen pariin. Lasten sanataideharrastus on Suomessa on hyvin pieni ja kirjallisuuden kentällä lapset nähdään ensisijaisesti vastaanottajina. Toimijuus tulee harrastuksesta, mutta rahoituksen saaminen lasten sanataidetoimintaan on hyvin vaikeaa, mikä on Krutsinin mielestä absurdia lukutaitohuolen aikana. Toimintaan tarvittaisiin ammattitaitoisia kirjallisuuskasvattajia ja alan osaamista pitäisi olla kouluissa. Hankkeisiin, jotka koskevat lasten ja nuorten omaa toimijuutta, on kuitenkin hyvin vaikea saada rahaa.

Kirjailija **Maria Tyni** toi hyviä huomioita keskusteluun siitä, miten kirjoittaa kulttuuria arvostaen. Jos vaikka haluaa kirjoittaa tarinaan romanilapsen, kirjoittajana ei voi tietää, ovatko ne asiat, joita itse pitää arvostettavina tai ylpeydenaiheita niitä, joita todellinen romanilapsi arvostaisi tai kokisi ylpeydenaiheiksi. Millaisena lapsi itse haluaisi itsensä esitettävän on tärkeä kysymys. Kuinka siis saada lapsia itse ilmaisemaan näkemyksiään?

Sananvapaus kuvakirjantekijän työpöydällä

Tutkija **Leena Romu** keskusteli **Ilja Karsikkaan** ja **Hannamari Ruohosen** kanssa sananvapaudesta ja vaikeiden aiheiden käsittelemisestä kuvakirjantekijän näkökulmasta. Molemmat tunnetaan vaikeiden aiheiden käsittelijöinä.

Ruohonen ei kuitenkaan tunnista itseään vaikeiden aiheiden tekijänä; hän on tehnyt kirjoja aiheista, jotka ovat häntä itseään kiinnostavista ja jollain tapaa ajankohtaisia omissa ajatuksissa. Karsikas toteaa ymmärtävänsä, mistä leima tulee, mutta hänelläkin aihevalinnat liittyvät omaan itseilmaisuun ja taiteilijuuteen. Hänen mukaansa ei ole mitään mieltä rajoittaa sitä, mistä tekee, vaan kirjat syntyvät omasta tekemisen tarpeesta. Välillä tuntuu, että joku aihe on todella raskas, jolloin luontevasti haluaa tehdä väliin jotain kevyempää.

Toisinaan vaikea aihe voi olla itsellekin terapiaa, sen huomaa Karsikkaan mukaan etenkin jälkeenpäin, kun työ on tehty. Ruohosen mukaan moni terapia-aihe jää myös aiheen tasolle, eikä pääse eteenpäin. Toisinaan kustantaja sanoo, että aihe on liian vaikea, toisaalta aihe voi tuntua muutamaa vuotta myöhemmin tekijästä itsestäänkin liian raskaalta. Toisinaan kustannustoimittaja voi taas antaa uutta näkökulmaa aiheeseen.

Kysyttäessä siitä, onko kirjoista tullut palautetta liian vaikeista aiheista tai siitä, että aihetta olisi käsitelty väärin, esiin nousi *Helsingin Sanomien* artikkeli, jossa **Jari Sinkkonen** oli kommentoinut Karsikkaan vanhemman masennusta käsittelevää *Amos ja sumupuu* -kirjaa, että kirjassa ei ollut toivotunlaista ratkaisua, eikä se toimi terapiakirjana. Ruohonen nosti esiin kysymyksen siitä, pitäisikö kirjailijan olla pedagogi tai lastenpsykiatri ja lapsen terapeutti, vai pitäisikö kirjailijan vain kertoa joku tilanne ja tarina ja tuoda siihen oma näkökulmansa.

Karsikas totesi, että lastenkirjailijat pitäisi nähdä taiteilijoina siinä missä muutkin taiteilijat; harvoin kuvataiteilijasta sanotaan, että ”tämä taideteos ei sovi terapiaksi”. Kuvakirjoja ei ole tarkoitettu osaksi terapiaprosessia, vaan ne ovat taideteoksia. Ruohosenkin mukaan kuvakirjat eivät ole self helpiä, harvemmin aikuinenkaan menee vaikeiden kirjojen pariin käydessään läpi jotain vaikeaa. Kirjat ovat turvallinen kupla: kirja ei tapahdu lapselle, vaan lapsi saa

Tutkija Leena Romu (vas.) ja kuvakirjantekijät Ilja Karsikas ja Hannamari Ruohonen.

lukea ja kokea jotain, mikä ei nimenomaan tapahdu lapsen elämässä. Ruohonen huomauttaa myös, että lapset harvemmin kirjoista järkyttyvät, kyse on enemmän siitä, miten aikuiset peilaavat kirjoihin omia pelkojaan.

Romu kysyi, pitääkö kirjalla olla onnellinen loppu. Karsikkaan *Yksisarvisessa* isän alkoholismi ratkeaa jollain tapaa, loppu on jollain tapaa onnellinen, samoin Ruohosen *Kadonnut äiti* -kirjan avioero ja äidin lähteminen saa myös jossain määrin onnellisen lopun. Pitäisikö loppujen olla selkeämmin onnellisia? Kävi ilmi, että molemmilla kirjoilla on sama kustannustoimittaja, jonka kanssa *Yksisarvisen* loppua pohdittiin. Karsikkaan mukaan se olisi voinut olla avoimempikin. Sinänsä kirjasta on syytä käydä keskustelua, miten sen tarina kerrotaan, jotta se on otettavissa vastaan. *Kadonnut äiti* meni kuulemma läpi jokseenkin sellaisenaan.

Ruohosen mukaan onnellinen loppu ei ole olennainen kysymys. Kirja on formaattina sellainen, että se vaatii tarinan kaaren. Se ei voi loppua tuosta noin vain, sellainen ei toimi. Lopun on oltava looginen ja tyydyttävä, jotta siitä jää hyvä ja seesteinen olo. Mutta mitä onnellisuus sitten on, Ruohonen kysyy, ja huomauttaa että lastenkin elämissä on erilaisia kaaria, joiden myötä asiat ratkeavat jollain tavalla, mutta kaikki loput eivät ole onnellisia. *Missä olet Eppu?* -kirjassa kadonnut pehmolelu ei löydy, koska harvemmin niin arjessakaan käy, mutta loppu on silti tyydyttävä ja hyvä. Karsikas kysyi, onko vanhempien eroa käsittelevän kirjan onnellinen loppu sitten se, että vanhemmat palaavat yhteen? Näinhän ei tietenkään ole. Oleellista on, että päähenkilö saa rauhan, eikä konflikti ole toistuva silmukka.

Toisinaan portinvartijana on kustantamon tai kirjakaupan sijasta jo kirjallisuusagentti. Karsikas kertoi *Kahden kodin lauluja* -kirjan etenemisen joihinkin maihin tyssänneen siihen, että kirjassa päähenkilölapsella on mummopari. Asiaa ei mitenkään erityisemmin nosteta esiin tarinassa, tämä mummopariskunta on vain turvallisten aikuisten roolissa vanhempien eron aikana. Tästä kirjallisuusagentti totesi, ettei tällaista voi edes tarjota joihinkin maihin. Karsikkaan mukaan tuntui loukkaavalta se asenne, ettei kannata edes yrittää. Oli yllättävää, että pieni sivujuonne nostettiin tärkeimmäksi asiaksi. Karsikas toki arveli, että voi olla, että kirjasta ei muuten vain pidetty ja tämä oli tekosyy – ja agentuurilla on toki oikeus olla ottamatta kirjaa.

Kirjoittavatko lastenkirjojen tekijät sitten lapsille? Vastaus molemmilta on nopea ei. Karsikas kertoo, että hänen kirjansa lähtevät hänen omista tarpeistaan. Hänen uusin, tuleva kirjansa kertoo puiden tarkkailemisesta ja se lähti täysin halusta tehdä kirja, jossa on puita. Siitä sitten muotoutuu lastenkirja, jossa on myös lapsen ja isovanhemman suhdetta, mutta pohjimmiltaan kyse on siitä, että Karsikas haluaa piirtää puita. Kirja on taiteellinen projekti, jossa toki otetaan lapset huomioon ja sitä näkökulmaa tuo myös kustannustoimittaja. Tässäkin teoksessa Karsikas menee sekä isovanhemman että lapsen näkökulmaan ja elää niissä molemmissa.

Ruohonen kertoo, että lapset ovat todella mielenkiintoisia ja ihania tarkkailla ja katsella. Ideoita tulee lapsista, mutta Ruohonen on sitten se suodatin, joka tekee lapsen kokemuksesta lopullisen teoksen – tätä prosessiahan kutsutaan taiteilijuudeksi. Ruohosen on vähän vaikea ajatella olevansa taiteilija, mutta tämän suodattimena toimimisen kautta taiteilijuus hahmottuu parhaiten. Kun yleisöstä kysyttiin, olisiko sitten mahdollista lopettaa lapsille tekeminen ja tehdä aikuisille toivottomia ja kamalasti päättyviä kuvakirjoja, Ruohonen toteaa, että he haluavat tehdä hyviä tarinoita, eikä hullunkuriseen luhistumiseen päättyvä tarinankaari olisi hyvä. Hän itse aloitti lastenkirjojen tekemisen vastauksena oman elämänsä kriiseihin ja palasi lastenkirjojen maailmaan lohtuna itselle. Edelleenkin Ruohonen tekee kirjoja, jotka ovat hänelle itselleen lohdullisia. Karsikas toteaa, että katarsis on hyvä, mutta raskas loppu ei ole mikään itseisarvo. Aikuisten kuvakirjojen tekeminenkin voisi olla Karsikkaan mielestä kiinnostavaa, jos sellainen kulttuuri olisi olemassa. Nykyisessä systeemissä, jossa on apurahat ja kustantamot, voi elää tekemällä lasten kuvakirjoja, joten sillä mennään.

Kielletyt kirjat

Heikki Jokinen piti etäpuheenvuoron ja esittelin Suomen PENin järjestämää kiellettyjen kirjojen viikkoa (5.–10.10.2026). Yhdysvalloissa Banned Books Week on pitkään järjestetty tapahtuma, jossa nostetaan esiin runsaita kirjakieltoja. Suomessa ilmiö on vieraampi, joten tapahtumassa nostetaan esiin yleisemmin maailmalla kiellettyjä kirjoja. Mukana on Suomen kirjastoseura.

Jokisen mukaan kirjakielloilla halutaan näennäisesti suojella lapsia ja nuoria, mutta oikeasti niillä tehdään lapsille vahinkoa. Kun kirjoja poistetaan saatavilta, estetään ymmärrystä menneestä ja tulevasta ja viedään lapsilta oikeus itsensä löytämiseen. Tavallisimpia perusteluja kielloille ovat alastomuus, homoseksuaalisuus ja vallan kritiikki. Usein perustelut ovat täysin absurdeja, eivätkä kestä tarkastelua. Joskus riittää, että kiellon perustana oleva seksuaalisuus tai alastomuus on lukijoiden mielikuvituksessa.

Hieno esimerkki siitä, miten kirja voi kiertää täyden ympyrän, löytyy **George Orwellin** *Vuonna 1984* -kirjasta. 1950-luvulla Yhdysvallat jakeli sitä itäblokin maihin satojatuhansia kappaleita aseena kommunisminvastaisessa taistelussa. Nyt kirja on Floridassa tuomiolla liian kommunistisena.

Kuka saa näkyä? POC-representaatio lasten- ja nuortenkirjoissa

Paneelikeskustelussa POC-representaatiosta keskustelua vetivät POC-lukupiiristä tutut **Téri Zambrano** ja **Aracelis Correa**. Tekijöitä edustivat kuvittaja, sarjakuvataiteilija ja juuri esikoisromaaninsa julkaissut **Maryam Abuzaid-Ryu** ja kirjailija **Salaado Qasim**.

POC-lukupiiri käyttää POC-termiä ytimekkäänä tapana puhua muista kuin valkoisista ihmisistä. Lukupiiristä alkaneen toiminnan tarkoituksena on tuoda lisää näkyvyyttä mustille ja ruskeille lukijoille ja kirjailijoille ja innostaa kaikkia lukijoita lukemaan monipuolisemmin. Kirjojen esittelyn lisäksi POC-lukupiiri on tehnyt erilaisia kouluvierailuja ja Näkyväksi tarinoilla -hankkeen 3–6-luokkien opettajille lisäämään POC-kirjallisuuden käyttöä opetuksessa.

Abuzaid-Ryu on ollut kuvittajana *Kokonainen minä* -lastenkirjassa, jolla on pyritty tukemaan monikielisten lasten näkyvyyttä ja huomioimista varhaiskasvatuksessa. Hänen ennemmin nuorille aikuisille suunnatut sarjakuvansa käsittelevät usein yhteiskunnallisia ja monikult-

Paneelissa POC-lukupiirin Téri Zambrano (vas.) ja Aracelis Correa ja kirjailijat Maryam Abuzaid-Ryu ja Salaado Qasim.

tuurisia teemoja. Esikoisromaani, nuortenkirja *Kompastellen* kertoo lukiolaisten arjesta. Qasim taas on ollut tutkimassa vihreää siirtymää Kongon demokraattisessa tasavallassa ja ollut mukana luontosuhdetta käsittelevässä dokumentissa. Hän on kirjoittanut useita lasten- ja nuortenkirjoja.

Alkuun todettiin, että vuosina 2019–24 POC-tekijöiden osuus lasten- ja nuortenkirjoissa on ollut noin viiden prosentin luokkaa. Qasimin mukaan tilanne on edistynyt ja kotimaisessa kirjallisuudessa näkyy paremmin moninaisuutta ja POC-kirjallisuutta, mutta vielä on paljon tarinoita kertomatta ja paljon POC-kirjailijoita, jotka eivät pääse esiin tarinoineen. Kustantamot eivät kuitenkaan ole valmiita ottamaan niistä vastaan. Pien- ja omakustanteina pystyy kyllä julkaisemaan kirjoja, mutta markkinointi on sitten vaikeaa.

Abuzaid-Ryun mukaan representaatiota on kieltämättä enemmän, mutta turhan iso siivu POC-kirjallisuudesta on yhdysvaltalaista käännöskirjallisuutta. Suomessa kasvaneelle siinä on tietty samastuttavuus, kiitos yhdysvaltalaisen kulttuurin hegemonisuuden, mutta olisi mielenkiintoista saada enemmän käännöskirjallisuutta Aasiasta, Afrikasta tai vaikka Euroopankin sisältä laajemmin.

POC-hahmojen representaatiossa Qasim on nähnyt hyvää kehitystä. Hänelle on ollut tärkeää nähdä itseltä näyttäviä, samastuttavia hahmoja. On ollut edistyksellistä nähdä esimerkiksi huivia käyttävä hahmo, johon ei kuitenkaan liity mitään sen kummempaa uskonnollista elementtiä. Samastuttavat kannet ovat opettajan työssä toimineet houkuttelevina, Qasim toteaa. On myös ollut hienoa, että teosten määrän lisääntyessä POC-ihmisiin usein liitettävät traagiset ja dramaattiset aiheet ovat vähentyneet. Voi olla ihan kirjoja lapsista, jotka tekevät tavallisia lasten asioita! Abuzaid-Ryukin muistutti, että on tärkeää, että tarinoissa on muutakin kuin vaikeaa taustaa, pakolaisuutta ja rasismia, arkiset, tavalliset tarinat ovat hyviä. POC-lukupiirin Correakin totesi, että on mukavaa, kun kirjoissa ne rankatkin aiheet ovat jotain muuta kuin rasismia, syrjintää ja identiteettikysymyksiä. Qasim jatkoi, että POC-kirjailijana pitää pysyä uskollisena omalle suunnitelmalleen: jos on vaikka tekemässä kirjaa kierrättämisestä, niin pysyy sitten siinä, eikä lisää ulkoisten paineiden vuoksi tarinaan jotain syrjintäelementtiä.

Millaisia ongelmia representaatioon sitten littyy? Abuzaid-Ryun mukaan nuortenkirjallisuudessa samastuttavat päähenkilöt ovat olleet vähissä. Hänelle ei tullut muuta mieleen kuin **Randa Abdel-Fattahin** Siskodisko-sarjassa vuonna 2007 ilmestynyt *Näyttääkö pääni tässä isolta?* – voiko se muka olla oikeasti ainoa muslimin kirjoittama nuortenkirja muslimitytöstä? Niinpä hänen piti kirjoittaa itse *Kompastellen*. Qasim peräänkuulutti kustantamoilta avoimuutta POC-tekijöiden käsikirjoituksille. Moninaisuuteen ei olla vielä totuttu tarpeeksi. Paras keino moninaisuuden lisäämiseen ei myöskään ole kääntäminen, etenkin kun tekijöitä kuitenkin löytyisi Suomestakin.

Abuzaid-Ryu pääsi itse julkaistavaksi aika helppoa kautta, hän osallistui käsikirjoituksellaan Otavan ja Ruskeiden Tyttöjen kirjoituskilpailuun. Käsikirjoitus löysi sitä kautta tiensä suoraan kustannustoimittajan käsiin. Hän on yrittänyt kannustaa kaveriaankin lähettämään käsikirjoitusta kustantamoon, mutta se on monille vielä liian jännittävä paikka. Qasimin mukaan on tärkeä lähettää käsikirjoituksia kustantamoihin, mutta jos ei nappaa, ei pidä myöskään jättää asiaa siihen. Itsekin voi tehdä. Qasim on julkaissut itse kolme kirjaa ja kaksi kustantamon kautta. Tärkeintä on, että kirja saadaan julki ja lapset ja nuoret saavat luettavaa.

Abuzaid-Ryu muistutti myös, että omakustanne on kustantamolle näyttöä siitä, että tekijä on tosissaan ja voi näyttää, että lukevaa yleisöäkin löytyy.

Qasimin mielestä koulutustausta vaikuttaa Suomessa aika paljon. Hänellä on yliopiston kautta hyvät verkostot, mutta jos sellaisia ei ole, se kyllä vaikuttaa. Ruotsissa akateemisen taustan merkitys vaikuttaa Qasimin mielestä pienemmältä kuin Suomessa.

POC-lukupiiristä todettiin, että kuuden vuoden aikana kehitys on ollut aika isoakin. Alkuun oli vaikea löytää kirjoja, nykyään varsinkin lastenkirjapuolella löytyy helposti kirja. Nuortenkirjapuoli on sitten murheenkryyni, nuortenkirjoja ilmestyy ylipäänsä vähemmän ja POC-kirjoittajien osuus on todella pieni. Tämän on huomannut myös Abuzaid-Ryu, joka on kirjakaupassa työskennellessään huomannut kyllä, että nuorillekin ostetaan kirjoja, mutta koville lukijoille lukeminen loppuu kyllä kesken. Nykyäänhän nuoret lukevat paljon myös englanniksi.

Kun kysyttiin, millaisia kysymyksiä pitää ottaa huomioon, kun kirjoittaa POC-vähemmistöstä, Abuzaid-Ryu sanoi että pitää tosiaan pohdiskella, onko hahmo rakennettu omista lähtökohdista vai jostain muusta kulttuurista. Abuzaid-Ryu on itse kotoisin kahdesta kulttuurista, jotka molemmat ovat hänelle vähän vieraita, joten välillä joutuu tekemään aika paljon taustatyötä ja oppimaan itsestäänkin. Erityisesti tämä korostuu, kun kirjoittaa jostain itselle täysin vieraasta kulttuuripiiristä. Jos tuntuu, että taustasta ei tiedä tarpeeksi, hahmo voi jäädä sivuhahmoksi, silloin ei tarvitse tuoda mukaan asioita, joista on itse epävarma. *Kokonainen minä* -lastenkirjaa oli tekemässä 12 monikielistä nuorta ja silloin kirjan muslimihahmoon päädyttiin tunkemaan aika paljon asioita, jotka eivät sitten kuulostaneet uskottavilta. Monikulttuurisia hahmoja rakentaessaan joutuu ottamaan paljon erilaisia asioita huomioon.

Qasim sanoi, että kaikki saavat kyllä kirjoittaa POC-hahmoista, kunhan vain perehtyy aiheeseen eikä tee oletuksia. Kannattaa kysyä rohkeasti neuvoa. Qasimkin on tehnyt kirjaa nuoresta palestiinalaisesta toimittajasta ja pitää tärkeänä ottaa mukaan joku palestiinalainen tarkistamaan kulttuurin esittämistä ja kouluttamaan siitä, mitä kaikkea tarinassa voi olla mukana. Abuzaid-Ryu oli samaa mieltä, että kuka tahansa voi kyllä tehdä, mutta samalla pitää olla varovainen sen kanssa, ettei syrjäytä ryhmään itse kuuluvia tekijöitä. Joskus käy niin, että ääneen eivät pääse ne, joita asia koskee: Palestiina-asioissa kysytään kaikilta paitsi palestiinalaisilta itseltään ja muslimihuiveista kohuttaessa ei kysytä huivien käyttäjiltä itseltään vaan sen sijaan vaikkapa entisiltä muslimeilta, joita asia ei enää koske. Kuka tahansa voi kirjoittaa, mutta samalla ei saa estää tarinoiden omistajia kertomasta tarinoitaan omin sanoin; päinvastoin, kynnystä päästä ääneen pitäisi madaltaa.

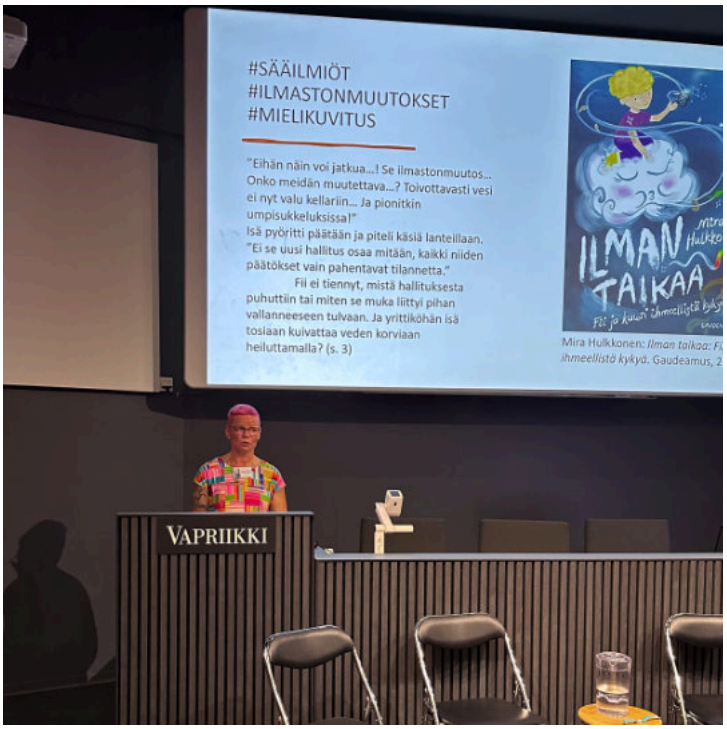
POC-lukupiirissäkin ilahdutaan kyllä hyvin tehdystä POC-representaatiosta, oli tekijä sitten kuka hyvänsä, mutta he keskittyvät POC-tekijöihin, koska tekijöitä on vähän ja tilaisuuksia päästä esille samoin. Kahden tason representaatio eli sekä tekijöissä että aiheissa on tärkeää, sillä ilman tekijöitä jotkut tarinat jäävät kuitenkin kuulematta.

Ekokritiikki, eriarvoisuus ja muut ajankohtaiset asiasanat

Lopuksi Lastenkirjainstituutin kirjastonhoitaja **Anna Tiitinen** esitteli Lastenkirjainstituutin kirjaston kokoelmatyötä ja erinomaista asiasanoitusta, joka tekee mahdolliseksi todella kattavat haut lastenkirjojen sisällöstä. Lastenkirjainstituutin verkkokirjaston erikoisuutena

on se, että jokaisesta kokoelmaan tulevasta kirjasta tehdään tiivistelmä. Lastenkirjainstituutin kirjasto on verkossa, varsinaiset kirjat ovat sitten käytettävissä paikan päällä instituutissa.

Tiitinen antoi nipun sananvapauteen ja erilaisiin yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyviä kirjavinkkejä:

- **Heli Koskisen** *Superäiti* käsittelee vähävaraisen yksinhuoltajavanhemman neuvokkuutta.
- **Maria Viljan** *Ilmapallokivi* käsittelee niin ikään eriarvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta ja asioiden neuvokasta käsittelyä.
- **Anna Elina Isoaron** ja **Mira Malliuksen** *Miljoonan tähden hotelli* on ekokriittinen kuvakirja ihmisen ja luonnon välisestä suhteesta ja retkeilystä vaatimattomin resurssein.
- **Heli Rantalan** ja **Elina Johanna Ahosen** *Havupalat* käsittelee huumorin keinoin luonnon monimuotoisuutta ja metsiensuojelua.
- **Anja Portinin** *Radio Popovin talvi* käsittelee sekin luonnonsuojelua, eläinten asemaa ja siinä on monien lastenkirjojen tapaan poissaolevat vanhemmat.
- **Lena Frölander-Ulfin** *Lysinea : erään laivan ihmeellinen tarina* on luokkaeroihin pureutuva vertauskuva ilmastokriisistä ja vahva solidaarisuuden kuvaus.
- **Mira Hulkkosen** *Ilman taikaa* käsittelee sääilmiöitä, ilmastonmuutosta ja mielikuvitusta.
- **Maria Mustrannan** *Me olemme päättäneet* tuo vaikuttamisen, aktiivisuuden ja nuorisopolitiikan nuortenkirjallisuuteen.
- **Magdalena Hain** *Kuunkehä* on fantasiatrilogian päätösosa, jossa esiintyy vahvaa yhteiskuntakritiikkiä, ilmastovaikutusten huomioimista ja onpa siinä vivahde polyamoriaakin.

Kuusen kuolema

Emilia Erfving: *Kasa ja kuusi*. Lasten Keskus, 2026. 32 s. Kasa 7.

Syvällä metsässä on Kasa. Kasa on milloin mitäkin: lehtiä ja risuja. Sen koko saattaa muuttua, ja Kasa on luonnonvoimien armoilla. Vaikka Kasa on hiljainen tarkkailija, ympäröivä metsä huomaa sen. Kettu leikkii Kasan kanssa piilosta, mikä jännittää Kasaa.

Hauska leikki kuitenkin loppuu sateeseen. Onneksi ketun pesäkolossa on kuivaa. Ukkosmyrsky kaataa pesäkolon päälle suuren kuusen. Kuusi kuolee osana luonnon kiertokulkua. Sen havunneulaset ruskettuvat ja putoavat. Samalla se tarjoaa kasvualustan uusille kasveille ja kodin monille kovakuoriaisille.

Kasa ja kuusi on seitsemäs Kasa-kirja. Näiden lisäksi **Emilia Erfving** on julkaissut muutamia ensikirjoja sekä yhden englanninkielisen teoksen. Erfvingin kuvitus on rikasta ja hahmokeskeistä. Värimaailma on todella mietitty. Esimerkiksi ukkosmyrskyn synkeä tunnelma saa lukijankin toivomaan suojaa sateelta.

Kasa on hahmona todella hyvä. Vaikka Kasa vain on, se muuttaa muotoaan ja vuorovaikuttaa ympäristönsä kanssa. Se näyttää lapselle, että pelkästään ympäristöään tarkkailemalla voi löytää tarinoita.

Elämän kiertokulku ja kuolema ovat vaikeita asioita lapselle opetettaviksi. *Kasa ja kuusi* lähestyy aihetta hyvin lempeästi. Kasan tunteet huomioidaan, ja puun kuolema näyttäytyy enemmän uuden elämän alkuna kuin päätepisteenä. Samalla luodaan vertaus kettujen elämiin.

Kasa ja kuusi on hyvä lastenkirja. Sitä voi suositella erityisesti lapsille, jotka ovat kohdanneet jonkin menetyksen.

Juha Salmi

Mielikuvituksen voima auttaa yksinhuoltajan arjessa

Heli Koskinen ja Sini Nihtilä: *Superäiti*. Kustannus-Mäkelä, 2026. 37 s.

Koulussa keskustellaan vanhempien ammateista. Lapsilla on monipuolisia käsityksiä vanhempiensa ammateista – yhden isä on autonkuljettaja, koska hän lähtee joka aamu autolla töihin ja tulee illalla autolla takaisin. Milon äitipä on Superäiti, joka lähtee yöllä pelastamaan ihmisiä. Valitettavasti Sinnan hieno kellopuhelin vie huomion Milon upeasta äidistä.

Niinpä Milo keksii haluta kellopuhelimen synttärilahjaksi. Synttärijuhlat taas voisi pitää Simon Seikkailumaassa, jonne voisi kutsua koko luokan, koska kuten opettaja on sanonut, ketään ei saa jättää ulkopuolelle. Äiti näyttää vaikealta sanoessaan, että sellaisiin juhliin ei ole varaa. Kotona pidettäviin juhliin voidaan kuitenkin kutsua kaikki ja karkitkin löytyvät kaupasta puoleen hintaan – pääsiäisherkut ovat hyvässä alennuksessa pääsiäisen jälkeen.

Kutsuihin kirjataan: ”Ei lahjoja, kiitos”. Oikeastaan Milo olisi halunnut paljon isoja, kovia paketteja, mutta äiti oli sitä mieltä, että juhlissa tärkeintä on iloinen tunnelma ja hauskanpito, eikä juhliin tuleminen saisi olla kiinni lahjan ostamisesta. Juhlista tuleekin tosi hyvät, äiti keksii koko ajan uusia leikkejä, joista kaikki innostuvat. Jopa joskus Miloa kiusaava Veetikin viihtyy ja kysyy juhlien jälkeen, voisiko tulla joskus leikkimään.

Heli Koskisen kirjoittama ja **Sini Nihtilän** kuvittama kuvakirja kertoo lapsen ja yksinhuoltajaäidin yhteiselämästä lämpimästi. Todellisuudessa Milon Superäiti työskentelee hoitoalalla – eli tosiaan pelastaa ihmisiä öisin – ja rahan kanssa on välillä tiukkaa. *Superäiti* näyttää, että vähemmälläkin tulee toimeen. Kirjan lopusta löytyy aukeamallinen vinkkejä hauskoista ja halvoista ajanviettotavoista arjessa ja juhlassa.

Tällaiset aiheet ovat yleistyneet viime aikoina, tuoreista esimerkeistä tulee mieleen vaikkapa **Maria Viljan** *Ilmapallokivi* ja **Anna Elina Isoaron** ja **Mira Malliuksen** *Miljoonan tähden hotelli*. Oikeistohallituksen leikkauspolitiikan myötä yleistyvä

lapsiperheköyhyys lisää tarvetta kirjoille, joiden tarinoihin heikommassa taloudellisessa asemassa olevat lapset voivat samastua. Lastenkirjoille ulkomaanmatkoista ja isoista omakotitaloista on hyvä saada pienimuotoisempiakin vaihtoehtoja. *Superäiti* on lämminhenkinen kirja, joka ei tee numeroa vähävaraisuudesta, mutta tekee sen samalla selväksi etenkin aikuiselle lukijalle.

Mikko Saari

Mielikuvitus ruokkii pelkoa, joka vapautuu nauruksi

Hanna Klinthage ja Ellen Strömberg: *Karmiva komero*. S&S, 2026. (*Mosters garderob*, Schildts & Söderströms 2026) Suom. Arja Kantele. 31 s.

Sisarukset Erkka ja Miisa käyvät joka viikko tädin luona sillä välin kun vanhemmat käyvät joogassa. Tädillä ei ole omia lapsia. *"Äiti on varoittanut ettei lapsista saa kysyä mitän, ettei Helmikille tulisi paha mieli. Minäpä kuitenkin kysyin, eikä hän ollut millänsäkään."* Täti kyllä kertoo, että heidän lastenhuoneessaan on joskus asunut lapsia, Hannu ja Kerttu, mutta pienet pirut söivät heidät. Pirut kuulemma piilottelevat vaatekomerossa.

Seuraavalla kerralla lapset jäävät tädin luokse yökylään. Vaatekomerosta kuuluva kahahtelu vetää Erkan mietteliääksi. Yökyläily unohtuu, kun eskarissa on ollut kivaa, mutta viikonlopun lähestyessä se tulee mieleen ja Erkkaa alkaa pelottaa. Erkka kertoo isälleen tädin pelottavista jutuista, mutta isä vakuuttelee, että täti on keksinyt jutut omasta päästään.

Päivä tädin ja tädin miehen kanssa menee oikein mukavasti, mutta iltaa kohden Erkkaa alkaa huolestuttaa. Yöllä pelko lopulta voittaa. Kun täti kuulee, että Erkkaa pelottavat komeron pirut, häntä naurattaa: *"Enkö ole kertonut? Ne häippäsivät viime viikolla."* Täti myös tunnustaa, ettei mitään Hannua ja Kerttua oikeasti ollutkaan.

Karmiva komero on saanut suomeksi alkuteosta pelottavamman nimen. Ruotsiksi kirja on vain *Mosters garderob*. Kansikuva on kuitenkin hieman levottomuutta herättävä, sen verran tuima katse miekan ja sankariukkelin kanssa kannessa poseeraavalla Erkalla on. Mielikuvitusta ja siitä nousevia pelkoja kirja käsittelee oivallisesti. Erkka käy kertojana läpi monet vaiheet, mutta lopulta pelko purkautuu nauruksi, kun asiaa pääsee käsittelemään turvallisessa sylissä.

Ellen Strömberg on kirjoittanut tarinaan lämminhenkistä perheyhteyttä. Ei näitä lapsettomia, mutta lapsirakkaita tätejä kuvakirjoissa liiaksi asti esiinny, joten tällainen kuvaus on aivan paikallaan. Kirjan on kuvittanut **Hanna Klinthage**, jonka maalaukset ovat taidokkaita. Erityisesti henkilöt ovat persoonallisen näköisiä ja ilmeikkäitä. Kirjan on suomentanut **Arja Kantele**. *Karmiva komero* on hieno kirja pelottavasta kokemuksesta ja pelon voittamisesta.

Mikko Saari

Isoja ajatuksia muuttamisesta ja pakolaisuudesta

Anna Elina Isoaro ja Mira Mallius: *Aamun toiveet*. WSOY, 2024. 35 s.

Eskari-ikäinen Aamu on juuri oppinut lukemaan. Kaupassa iltapäivälehden lööpistä osuu silmiin sana ”PAKOLAISVIRTA”, joka jää mietityttämään Aamua. Miksi pakolaisten on pakko paeta? Vanhemmat selittävät, että sodat pakottavat ihmiset lähtemään liikkeelle, eikä mukaan voi ottaa välttämättä edes yhtä lelua.

Liikkeelle lähteminen on Aamullekin ajankohtaista, sillä perhe on muuttamassa. Muuttaminen ja pakolaisuus aiheuttavat pienelle tytölle paljon päänvaivaa. Isotäti kertoo muuttaneensa elämänsä aikana monia kertoja erilaisista syistä ja osaapa isotäti kertoa, että Aamun isomummo oli myös pakolainen, hän tuli Karjalasta evakkona Suomeen. Ja onhan eskarissakin Ahmad, jonka isä on muuttanut Syyriasta ja Ukrainasta muuttanut Natalka.

Aamu haluaa järjestää eskarikavereille ja naapureille läksiäisjuhlat. Juhlien myötä ajatus muuttamisestakin alkaa helpottaa ja vanhat lelutkin löytävät uusia koteja, joissa niistä pidetään enemmän.

Aamun toiveet houkutteli lukemaan, sillä se oli viimeinen **Anna Elina Isoaron** ja **Mira Malliuksen** kuvakirjoista, jota en vielä ollut lukenut. Tässä on sellainen tekijäkaksikko, jonka teoksiin todellakin kannattaa tutustua: ne ovat kaikki aivan erinomaisia. Isoaro ja Mallius löytävät lapsia ja vanhempia koskettavia aiheita ja käsittelevät niitä taitavasti.

Aamun toiveet on kuvakirjaksi varsin runsastekstinen ja myös viittaa isoihin, vakaviin aiheisiin kuten sotiin ja pakolaisuuteen, joten teos sopii erinomaisesti vanhemman ja lapsen yhteisiin lukuhetkiin, jossa vanhempi voi tarvittaessa avata aiheita lapselle laajemmin, jos ne herättävät huolta tai ajatuksia.

Mikko Saari

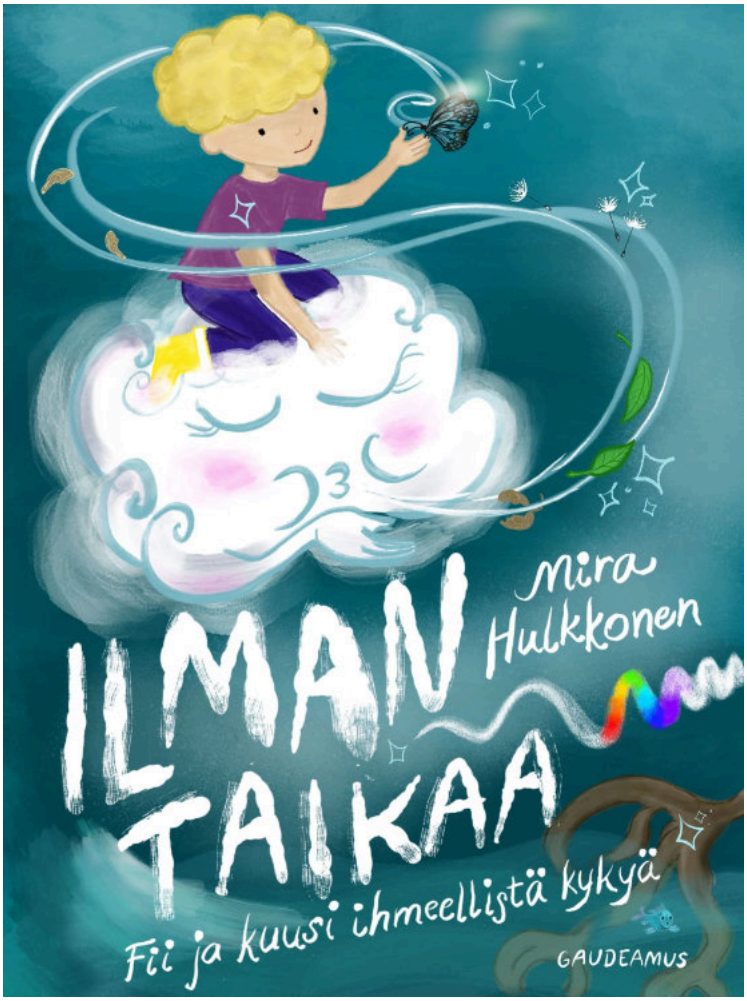
Ihmeellisiä ilmastonsuojelutaitoja ilman taikaa

Mira Hulkkonen: *Ilman taikaa : Fii ja kuusi ihmeellistä kykyä*. Gaudeamus, 2026. 42 s.

Meteorologi ja fysiikan tohtori **Mira Hulkkosen** kehittelemässä lastenkirjassa Fii on menossa pihalle, mutta piha onkin yllättäen täynnä vettä. Yöllä oli kyllä satanut kovasti, mutta miksi vesi on jäänyt pihaan? Vanhemmat ovat huolissaan ja puhuvat ilmastonmuutoksesta ja siitä, miten hallituskin vain pahentaa tilannetta päätöksillään.

Fii tietää kuitenkin, mikä auttaa: tarvitaan taikaa. Isä huseeraa tosikkona ja väittää, ettei tilanne taikaleikeillä korjaannu. Pitää siis olla ilman taikaa. Ulkona leikkiessään Fii kohtaa pienen kumpupilven, Cumpsun. Cumpsu näkee Fiin listan ihmeellisistä taikakyvyistä ja lupaa näyttää, miten ihmeelliset kyvyt järjestyvät ilman taikaa.

Muodonmuutostaika? Helppoa. Puut saavat haitallisten päästöjen aineet muutettua hyödyllisiksi. Kuka tahansa, joka istuttaa puun ja huolehtii siitä, on siis muodonmuutoskykyinen. Näkymättömyys? Ilmahan on täynnä näkymätöntä sähkömagneettista säteilyä, joka kuljettaa värejä, ääntä, lämpöä, viestejä, kuvia ja kaikkea sellaista.

Suojelukyvyn malliesimerkiksi Cumpsu nostaa mangrovepuut, jotka tarjoavat ympäristölleen ja eläimille monenlaista suojaa. Niiden suojelija on melkoinen supersuojelija itsekin. Ja niin edelleen – kirjan ydinviesti on, että monenlaista ihmeellistä on mahdollista tehdä ilman taikaa. Fii ottaa Cumpsulta oppia ja käytti sitten oppimiaan kykyjä ympäristön hyväksi. Kiitos Fiin uusien tietojen ja taitojen, naapurustossa istutettiin puita ja pensaita, huolehdittiin paremmin lähiseudun suosta ja kun seuraavan kerran satoi rankasti, piha ei tulvinutkaan.

Kun kirjan kirjoittaa tohtoritason akateemikko ja julkaisee tiedekustantamo Gaudeamus, voinee luottaa siihen, että faktat ovat kunnossa. Vielä parempi kirja olisi kuitenkin ollut, jos mukana tekijöissä olisi ollut lisää lastenkirjaosaamista. Lasten kertomukseksi *Ilman taikaa* on nimittäin aika raskas. Tuntuu, että se oikeastaan haluaisi olla ainakin osittain tietokirja, ja selkeämpi tietokirjan ja tarinan yhdisteleminen olisi tehnyt kirjalle hyvää. Tietopuolta olisi voinut jäsennellä vähän selkeämmin ja sijoittaa tietosisältöä erillisiin faktalaatikoihin. Tämä olisi keventänyt tarinaa ja tehnyt siitä helpommin luettavan.

Ilman taikaa -kirjan sanoma on hyvä ja arvokas, mutta hiomalla toteutusta siitä olisi saanut vielä helpommin lähestyttävän ja siten toimivamman. Ilmastoasioita tärkeinä pitäville vanhemmille tämä on kuitenkin näinkin kelpo tapa tuoda positiivista ja ratkaisukeskeistä ilmastoasiaa lapsille kirjallisuuden keinoin.

Mikko Saari

Tukea rajojen asettamiseen

Heidi Livingston, Julia Pöyhönen ja Larissa Saloranta: *Tässä menee Miun raja*. Kumma, 2026. 16 s. Fanni-sarja 9.

Miu on liikeri, tiikerin ja leijonan poikanen. Miu on perheineen eväsretkellä. Mummi haluaisi halata Miuta, mutta Miu ei tahdo. Kutitusleikki on hauskaa, kunnes naurattaa liikaa. Kun Miu ilmaisee tahtonsa, muut kuuntelevat. Kun Miulla on tikku tassussaan, vanhempien täytyy saada auttaa häntä, vaikka se tuntuu Miusta sillä hetkellä kurjalta.

Kirjassa huomioidaan myös muita kehollisia rajoja. Miu ei jaksakaan syödä kaikkia herkkuja, vaikka haluaisi, ja lähtiessä hän on liian väsynyt kävelemään. Lopuksi tuodaan kivasti esiin myös se, että rajojen kunnioittaminen on vastavuoroista: myös Miun pitää kunnioittaa muiden rajoja.

Tässä menee Miun raja on osa Fanni-tunnetaitosarjaa. Miu-kirjat ovat pienten lasten ensikirjoja ja niissä lapset oppivat käsittelemään tunteitaan. Tämä on sarjan yhdeksäs osa. Sarjan kirjat ovat usein olleet vuoden myydyimpien lastenkirjojen listalla.

Larissa Salorannan kuvitus on todella vaikuttavaa. Miu ja hänen perheensä ovat uskomattoman söpöjä ja Miun tunteet tulevat selkeästi esiin. Miu on helposti lähestyttävä ja samaistuttava hahmo pienelle lukijalle.

Tässä menee Miun raja on hyvä kirja. Sen avulla lapsi oppii ilmaisemaan omaa tahtoaan. Aikuisille kirja opettaa kunnioittamaan lapsen rajoja, mutta ei väitä, että lapsen jokainen toive voisi aina ratkaista tilanteen.

Juha Salmi

Kirja kuin lämmin halaus

Kaisa Happonen ja Anne Vasko: *Mur.* Tammi, 2026. 15 s. Mur 10.

Mur on karhu, joka asuu metsässä. Havunneulaset, aamukaste ja marjan maku kuuluvat hänelle. Lopuksi kirja kysyy, kuka lukija puolestaan on.

Metsä on karhun oma
syli, peitto,
avaruus.

Pelkistetyillä sivuilla tapahtuu vähän, mutta samalla ne käsittelevät suuria asioita.

Ensimmäisen Mur-lastenkirjan ilmestymisestä on kulunut 10 vuotta. Siksi onkin varsin sopivaa, että tämä *Mur*-kirja on sarjan kymmenes osa. Sarjaan mahtuu monenlaisia teoksia, mutta kaikkia niitä yhdistää pelkistetty ilmaisu, metsäluonnon kunnioitus ja syvällisyys. Tekijät on palkittu WSOY:n Kirjallisuussäätiön tunnustuspalkinnolla.

Kirja on tällä kertaa leikattu halaavan karhun muotoon. Se tukee hyvin kirjan teemaa: luetaan sylikkäin. Mur-lastenkirjoissa on ulottuvuus, jota harvoista lastenkirjoista löytyy. Ne onnistuvat herättelemään aikuisessa tiedostamatonta ymmärrystä lapselle lukemisen hetken ainutkertaisuudesta.

Jotakin toista lastenkirjaa saattaisi kritisoida vähätekstisyydestä, mutta *Mur* on hyvin ytimekäs. En ole lainkaan varma, että kokonaisuus pysyisi yhtä hyvänä, jos siihen lisättäisiin tekstiä.

Mur on hyvä lastenkirja niin lapselle kuin lukijallekin. Se on uniikki lukukokemus, joka sivuaa syvällisiä arvoja ja tuo hyvin esiin luonnonkunnioitusta.

Juha Salmi

Maagisten ongelmien ratkomista teekupposen äärellä

Magdalena Hai: *Teen ja loitsujen vuosi*. WSOY, 2026. Kuv. Heikala. 149 s.

Teen ja loitsujen vuosi herätti heti huomion, sillä kyseessä on varsin poikkeuksellisen yhteistyön lopputulos. **Magdalena Hai** on tuottelias ja palkittu kirjailija, joka voitti 2023 lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-palkinnon hienolla nuortenromaanillaan *Sarvijumala*. **Heikala** puolestaan on sosiaalisessa mediassa yksi seuratuimpia suomalaisia, mikä on kuvittajalle aika huikea saavutus. Heikala on kuitenkin tunnettu siitä, että hän kuvittaa lähinnä omia juttujaan, joten kirjayhteistyö tuli vilpittömästi yllätyksenä.

Teen ja loitsujen vuosi sisältää neljä lyhytkertomusta, jotka kaikki sijoittuvat Launealan maailmaan. Yksityiskohtaista kuvaa Launealasta ei anneta, mutta se on maailma, jossa taikuus on nimenomaan tyttöjen taito. Opinnot noita-akatemiassa johtavat aikanaan siihen, että noidalle osoitetaan oma mökki tai jopa ilmalaiva, josta käsin noita auttaa yhteisöään.

Ensimmäisessä tarinassa *Metsän jumalat* vastavalmistunut noita Enna joutuu heti pulmalliseen tilanteeseen, kun kylän ihmiset ottavat enemmän kuin heille kuuluisi ja metsänjumalat eivät suhtaudu tilanteeseen suopeasti. *Pakkasvieras* puolestaan kertoo syrjässä asuvasta Moirasta, jonka mökkiin yllättäen ilmestyy paleltunut koira, joka onkin oikeastaan lumottu poika. Mutta kuka poika oikeasti on ja kuka on hänet lumonnut?

Mammuttarion salaisuus eroaa muista siinä, että siinä ei oikeastaan pyritä ratkomaan jonkinlaista mysteeriä, vaan se on henkilökohtaisempi kertomus oman identiteetin hyväksymisestä. Tässä tarinassa päästään kysymään, miksi pojat eivät osaa taikoa, ja mitä se merkitsee jos osaakin? Oma suosikkini *Lohikäärmemyrsky* kertoo pingottamiseen taipuvaisesta Aishasta, joka lähetetään puoliväkisin merenrantalomalle. Kuinka ollakaan, ystävyys merenneidon kanssa ja lohikäärmeiden tanssi saa kuin saakin Aishasta uusia esiin uusia puolia.

Teen ja loitsujen vuosi edustaa paljon puhuttua cozy fantasya. Tässä ei pelasteta maailmaa pahuudelta, vaan ratkaistaan arkisempia ongelmia. Mahdolliset ongelmat totta kai ratkeavat ilman väkivaltaa ja mielellään teekupposen ja leivosten lempeällä avustuksella. Jos kirjaa johonkin vertaisi, niin **Hayao Miyazakin** *Kikin lähettipalvelu* -elokuvaan. Noita-aiheen lisäksi kirjassa on myös samankaltaisia aikuistumisen teemoja, joissa aletaan ymmärtää paitsi omia voimia myös sitä, miten rakennetaan yhteyttä toisiin ihmisiin.

Heikala on ollut juuri oikea henkilö kuvittamaan tätä kirjaa, sillä hänen japanilaisvaikutteinen, animen ja lastenkirjakuvituksen välimaastoon sijoittuva tyylinsä sopii juuri tällaiseen maailmaan. Akvarellikuvituksissa on herkkyyttä, mutta myös runsaasti veikeitä yksityiskohtia.

Teen ja loitsujen vuosi on kaiken kaikkiaan aivan ihastuttava tapaus. Varmaan johtuu maailman tilanteestakin, mutta tätä lukiessa tuli tunne, että juuri tällaista hyväntahtoista fantasiaa nyt kaipaakin.

Titta Lindström

Taikuuden ja rakkauden vaaroista

J. S. Meresmaa: *Metsänkorva*. Myllylahti, 2026. 333 s.

Meusalinan tulevaisuus on selvä: hän asuu Syväharjun raakkutilalla ja on perinyt helmenkuiskaamisen lahjan. Hän kuulee, kun helmet kypsyvät raakuissa ja osaa kuiskata raakuille, jotta ne päästävät helmet poimittaviksi. Taito on hieno ja arvokas, mutta Meusalinalle se on vankila: tulevaisuus, josta ei ole pakenemista. Meusalina kaipaa vapautta – ja huomiota komealta metsästäjältä Neimokselta.

Metsässä kulkiessaan Meusalina joutuu yllättäen metsänpeittoon. Onneksi äiti on opettanut keinon, miten sieltä pääsee pois. Metsänpeitosta tupsahdettuaan Meusalina kohtaa puunhakkaajan pojan Kielin, joka on viemässä halkokuormaa Odalialle. Odalia, käy ilmi, on syrjäisessä mökissä asuva tamminoita. Ensivierailulla Meusalina ei edes kohtaa koko noitaa, näkee vain tämän mökin, mutta sekin riittää.

> *Mutta silti. Hänen sisälleen oli syttynyt polte, kun hän oli astunut noidan mökin kynnyksen yli ja nähnyt tuvan ihmeellisyydet. Hän arvasi, että nekin olivat pelkkä pintasilaus siihen nähden, mitä kaikkea tamminoita omisti ja mitä hän tiesi taikuuden maailmasta.*
>
> *Meusalina hyppäsi sammaloituneen kannon yli äkkiä riehakkaana.*
>
> *Vihdoin hän oli ymmärtänyt, mitä hänen elämästään oli puuttunut – mitä hän tahtoi.*
>
> *Hän tahtoi tamminoidan oppiin.*

Meusalina tyrkyttää itseään noidan oppiin, mutta noita on haluton. Hän ei koskaan ota oppilaita. Noita kuitenkin tarvitsee apua: hänen mökkinsä on täynnä tavaraa ja tavaranpaljous pitäisi saada järjestykseen. Voisiko Meusalina käydä auttamassa noitaa mökin siivoamisessa? Tämä pieni murunenkin riittää ruokkimaan toivoa Meusalinassa, ja hän suostuu oitis.

Koska Meusalina ajattelee, että hänen kuuluu haluta vain helmenkuiskaamista, hän joutuu pitämään noidan kanssa työskentelemisen salassa. Siitä seuraa valheita, joista seuraa uusia valheita. Meusalina ei pysty kertomaan totuutta edes parhaalle ystävälleen. Ystävälle Meusalina kertoo tapailevansa salaa Neimosta. Vaan entäs sitten, kun koittaa juhlien aika ja Meusalinan pitäisi tuoda poikaystävä juhliin näytille, eikä poikaystävä tiedä ollenkaan olevansa Meusalinan mielitietty? Ratkeaisiko tilanne kenties tilanne taikuudella?

Valitettavasti Meusalina ei tiedä sitä, että taikuuden voimia on vaikea hallita ja rakkautta sitäkin vaikeampi. Asia selviää vasta, kun Meusalina yrittää ja seuraukset riistäytyvät käsistä. Tilanteen ratkaisemiseen tarvitaan monenlaista nokkeluutta ja rohkeutta, sekä Meusalinalta itseltään että hyvin avuliaaksi osoittautuvalta Kieliltä.

Hyvässä vauhdissa olevan **J. S. Meresmaan** *Metsänkorva* on viehättävä fantasiatarina rakkaudesta, taikuudesta ja voimista, joiden kanssa ei pitäisi leikkiä. Se sijoittuu samaan hieman Studio Ghibli -henkiseen fantasiamaailmaan kuin viimevuotinen *Noidanlanka*. Tarinat ovat sinänsä irrallisia toisistaan, kummassakin on pääosassa helmenkuiskaaja, mutta muuten tarinat eivät liity toisiinsa – ainakaan pikaisella palaamisella *Noidanlangan* pariin en keksinyt niiden väliltä muita yhdistäviä tekijöitä. Joissain yhteyksissä *Metsänkorva* on merkitty Noidanlanka-sarjan osaksi 0,5, eli se edeltäisi kronologiassa *Noidanlankaa*.

Suurta väliä ei nähdäkseni ole, missä järjestyksessä kirjat lukee – molemmat ovat toki lukemisen arvoisia, jos viehättävä fantasiakirjallisuus miellyttää. *Metsänkorva* on nuortenkirjaksi luokiteltu, mutta aikuisilla satumaisen fantasian ystävillä ei ole mitään syytä sitä välttää; tarinassa on vankkaa lumovoimaa, joka ylittää ikärajat.

Mikko Saari

J.S. Meresmaa
METSÄN-
KORVA
Myllylahti

Ihmiskauppa ja moderni orjatyö tämän päivän Suomessa

Paavo Teittinen: *Pitkä vuoro : kuinka moderni orjuus juurtui Suomeen*. Gummerus, 2025. 394 s.

Toimittaja **Paavo Teittisen** *Pitkä vuoro* voitti tietokirjallisuuden Finlandia-palkinnon 2025; tarvitseeko kirja enempää julkisuutta? Mietin myös, voinko ylipäätään kirjoittaa kirjasta, jonka lukeminen sai minut vihaiseksi, pettyneeksi, surulliseksi ja jopa ällistyneeksi. Kirjan luettuani olen toisaalta oppinut ja ymmärtänyt paljon uusia asioita suomalaisesta yhteiskunnasta 2000-luvulla. En koskaan tule unohtamaan lukemaani.

Pitkä vuoro on ansiokas teos, jonka tekemiseen on nähty valtavasti vaivaa. Monet siinä haastatellut ihmiset ovat kertoneet asioista peläten henkilöllisyytensä paljastumista, työsuhteen loppumista tai jopa kostoa fyysisen uhan muodossa. Kyllä, *Pitkä vuoro* ansaitsee huomiota myös Kirjavinkeissä.

Suomessa on huomattavan iso määrä nepalilaisia ravintoloita, jotka ovat pitkälti keskenään verkostoituneita. Omistus keskittyy harvoille, tyypillisesti saman suvun jäsenille. Uudet työntekijät värvätään Nepalissa, siellä heille kerrotaan upeista ansaitsemismahdollisuuksista ja monet joutuvat myymään omaisuuttaan maksaakseen kynnysrahan työpaikastaan. Työnteon arki näillä usein vähän koulutetuilla henkilöillä on sellainen, että töitä tehdään ravintolan keittiössä viikon jokaisena päivänä, aamusta iltaan tai yöhön asti. Vapaapäiviä tai mahdollisuutta sairastaa ei yleensä ole. Salin puolelle tarjoilemaan näitä orjuutettuja ei päästetä, asiakkaiden kanssa pääsevät kontaktiin vain lähiperheen jäsenet. Työnantaja tarjoaa jonkun luukun, missä on työntekijöille ehkä patja lattialla. Ravintolassa voi syödä. Palkkaa ei joko makseta ollenkaan, tai sitten se pidätetään kynnysrahan maksamiseksi. Jotain saatetaan maksaa, mutta sekin vähä menee pomon taskuun, kun yhdessä käydään pankkiautomaatilla nostamassa työntekijälle maksetut roposet.

Siivousalalla puolestaan useita kilpailutuksia pääkaupunkiseudulla ovat voittaneet yritykset, jotka tarjoavat palveluitaan käsittämättömän halvalla. Kirjassa kerrotaan siivoojista, jotka siivotessaan kouluja ja päiväkoteja joutuvat jopa yöpymään siivottavassa tilassa, koska urakasta on mahdoton muuten selvitä. Taukoja tai ruokailua työpäivän aikana ei sallita, siivoojat syövät salaa eväitään vessassa käydessään. Palkkaa maksetaan jonkin verran, mutta vain osasta työtunneista. Helsingin luksushotelleissa siivous on mitoitettu niin tiukaksi, että siitä on mahdoton selvitä annetussa ajassa, niinpä yhdellä ja samalla liinalla pyyhitään vessanpöntöt ja hotellihuoneen juomalasit. On myös iso ja huomattava siivousyritys, jonka väliportaan työnjohtajalle pitää maksaa kynnysraha työpaikasta.

Teittinen käsittelee laajasti myös thaimaalaisia luonnonmarjojen poimijoita ja niitä kiemuraisia kuvioita, joilla heitä on hankittu Suomeen. Kirjan esi-

merkit työntekijöiden riistosta rakennusalalla olivat varsin ikäviä, osin siksi, että väkivallalla uhkailu tai suoranainen väkivalta ei ole tavatonta. Rakennusalalla työntekijöitä tuodaan esimerkiksi Uzbekistanista, Romaniasta, Ukrainasta, Kosovosta, Virosta ja niin edelleen. Rakennushankkeen pääurakoitsijalla ei välttämättä ole mitään tietoa siitä, ketkä työmaalla työskentelevät tai maksetaanko heille asianmukaista palkkaa. On aliurakoitsija, joka on palkannut aliurakoitsijan, joka on palkannut aliurakoitsijan... Kun yksi firma nousee esiin väärinkäytöksien takia, se ajetaan nopeasti alas ja entiset toimijat perustavat uuden firman. Työmaalla voi olla töissä aivan eri ihmisiä, kuin mitä virallisesti on listoilla.

Yksi peruslähtökohta tämän nykyaikaisen orjuuden mahdollistamisessa on se, että Suomeen pyritään tuomaan vähän koulutettuja ihmisiä, jotka etsivät parempaa toimeentuloa ja jotka eivät osaa englantia, ja joilla ei ole käsitystä suomalaisen yhteiskunnan säännöistä tai omista oikeuksistaan. Heitä riistotyönantajan on helppo uhkailla vaikka sanomalla, että itsellä on hyvät suhteet poliisiin ja viranomaisiin. Tai jos homma ei miellytä, pelotellaan maasta poistamisella tai sukulaisia uhkailemalla.

Ihmiskauppa on terminä vähän vaikeasti ymmärrettävissä, se ei näissä tapauksissa tarkoita työskentelyä kettingeillä sidottuna. Suomen poliisilla ja syyttäjälaitoksella tuntuu olevan selkeästi aivan liian vähän resursseja ihmiskauppaepäilyjen tutkintaan, ja mikä ongelmallisempaa, ymmärrys näiden rikosten luonteesta ei ole kaikille poliiseillekaan selvää. Ihmiskauppaa ja työperäistä syrjintää tai alipalkkausta, on vaikea tutkia ja todentaa. Kirjassa on masentavan monta esimerkkiä esitutkinnasta, joka on tehty lepsusti, puolittain tai todistajia kuulematta. Puhumattakaan siitä, että rikosilmoituksen jättämisen jälkeen saattaa mennä vaikkapa kolme vuotta, ennen kuin esitutkinta alkaa. Tämän jälkeen tapaukset saattavat kuivua syyttäjän pöydälle ilman, että syytettä nostetaan. Joskus, jos rikossyyte on nostettu, oikeuden ratkaisu on saatu kahdeksan vuoden päästä.

Suomessa suurin osa yrityksistä toimii toki rehellisesti ja työehtosopimuksia kunnioittaen. Teittisen mukaan ihmiskauppa ja työntekijöiden riisto on globaali ilmiö, josta on totuttu ajattelemaan, että sitä esiintyy ennen kaikkea ”jossain muualla”, eniten niin sanotuissa kehittyvissä maissa. Pitkä vuoro osoittaa selkeästi, että näin ei ole. Ihmiskauppaa on kaikkialla.

Teittinen on kirjaansa varten haastatellut kymmenittäin työntekijöitä sekä lukuisia viranomaisia, poliiseja, syyttäjälaitoksen edustajia, asianajajia, yrittäjiä ja erilaisia asiantuntijoita. Riiston kohteena olleita työntekijöitä on haastateltu monia kertoja ja heidän kertomuksensa tueksi on haettu kuvia, tiliotteita, otteita sähköposteista ja viesteistä, tutkintapöytäkirjoja ja muita dokumentteja. Työnantajia ja yrittäjiä on pyritty haastattelemaan, mutta kaikki eivät ole siihen suostuneet.

Leena Horsma-aho

Mikä meni vikaan Israelissa?

Omer Bartov: *Israel : What Went Wrong?* Fern Press, 2026. 256 s.

Israel : What Went Wrong? kysyy kysymyksen, joka painaa tällä hetkellä monen mieltä. Kuinka voi olla mahdollista, että valtio, joka perustettiin holokaustin jälkimainingeissa vuonna 1948 – samana vuonna, jolloin YK:ssa luotiin kansanmurhasopimus – on nyt itse syytettynä laajamittaisista sotarikoksista, kansanmurhasta ja rikoksista ihmisyyttä vastaan? Vielä erikoisempaa on, että tätä toimintaa sivustaseuraa sama kansainvälinen järjestelmä, joka perustettiin estämään juuri tämänkaltaiset julmuudet. Entä mistä johtuu, että Israelin tuhoamissotaa ei erityisemmin vastusteta itse maassa, vaan kansalaiset enimmäkseen suhtautuvat asiaan, jos ei myönteisesti, niin ainakin välinpitämättömästi?

Omer Bartovin kirja on kivuliasta luettavaa, eikä vähiten johtuen Bartovin omasta taustasta. Bartov syntyi kibbutzissa, kasvoi Tel Avivissa ja palveli Israelin puolustusvoimissa Yom Kippur -sodan aikaan. Sittemmin hänestä on tullut tunnettu holokausti- ja kansanmurhatutkimuksen professori, joka käyttää nyt asiantuntemustaan omaa kotimaataan vastaan.

Bartovin kirjan ydinväite on, että nykyisten ongelmien juuret ovat jo vuodessa 1948. Kun Israelin valtio perustettiin, yli 700 000 palestiinalaista pakeni tai karkotettiin kodeistaan Israelin valtion perustamiseen johtaneen sodan yhteydessä. Tätä tapahtumaa kutsutaan Nakbaksi. Israelissa Nakba ja holokausti nähdään yleensä täysin erillisinä tapahtumina, mutta Bartovin mielestä ne linkittyvät hyvin olennaisesti yhteen. Holokausti oli osa natsi-Saksan suunnitelmaa luoda saksalaiselle väestölle elintilaa siirtämällä tai tuhoamalla ”juurettomat ja maattomat” juutalaiset pois heidän tieltään. Nakbassa puolestaan Palestiina nähtiin ja nähdään alueena, joka kuuluu luonnostaan juutalaisille ja jotka voivat ottaa sen omakseen yksinkertaisesti siirtämällä edelliset asukkaat tieltään. Bartov ei väitä, että nämä kaksi olisivat historiallisesti samanarvoisia tapahtumia, mutta ne jakavat samankaltaisen kolonialistinen logiikan.

Toinen askel kohti nykytilannetta otettiin vuonna 1967 Kuuden päivän sodan jälkeen, kun Länsiranta, Gazan kaista ja Itä-Jerusalem miehitettiin. Ajan myötä miehitys synnytti siirtokuntaprojektin, joka on tuonut näille alueille noin 700 000 juutalaista siirtolaista. Lopputuloksena on apartheid-järjestelmä, jossa kolme neljäsosaa näiden alueiden väestöstä elää mielivaltaisen sotilaslainkäytön alaisena, kun taas jäljelle jäävä neljännes nauttii kaikista Israelin juutalaisten kansalaisten oikeuksista ja etuoikeuksista.

Bartov katsoo, että tässä on kyseessä itse sionismin epäonnistuminen. Sionismi syntyi juutalaisten vastauksena antisemitismiin ja pyrkimyksenä vapautua vainoista ja syrjinnästä. Bartovin mukaan Israelin perustamisen jälkeen kehityksen suunta ei ollut vielä ennalta määrätty: uusi valtio olisi voinut laatia perustuslain ja pyrkiä sovittamaan juutalaisten itsemääräämisoikeuden yhteen kaikkien asukkaidensa yhdenvertaisten oikeuksien kanssa. Sen sijaan sionismi muuttui vähitellen valtion etnonationalistiseksi ideologiaksi. Valtiolliseksi ideologiaksi muututtuaan se alkoi tuottaa toiselle väestölle juuri sellaisia ongelmia, joista sen oli tarkoitus vapauttaa juutalaiset.

Tässä on keskeinen ongelma. Koska Israelin valtion itseymmärrys pohjautuu niin voimakkaasti ajatukseen, että valtio on olemassa holokaustin vuoksi ja että holokausti on historiallisesti ainutlaatuinen tapahtuma, Israel ei voi hyväksyä ajatusta, että Nakban tai siirtokuntien logiikka on millään tavalla verrannollinen siihen ajatteluun, joka johti holokaustiin. Se päin vastoin katsoo, että mikä hyvänsä kritiikki valtiota kohtaan yrittää vain kieltää koko Israelin valtion oikeuden olla olemassa ja on siten modernia antisemitismiä.

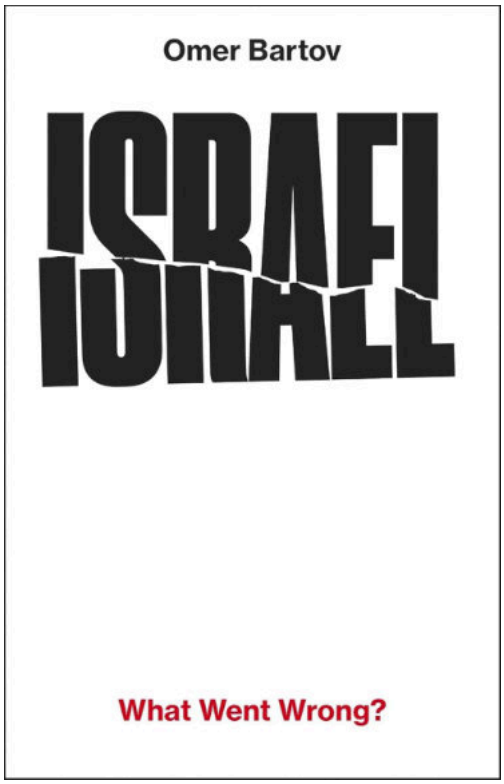
Bartovin tulkinnassa holokausti ei siten ainoastaan tehnyt Israelin valtion luomisesta ”välttämätöntä”, se myös loi käsityksen Israelista ainutlaatuisena valtiona, johon eivät päde samat säännöt kuin muihin.

Holokaustin muisto toimii näin perusteluna Israelin erityisasemalle.

Bartov vielä pureutuu niin kutsuttuun ”Never again”-ajatteluun, joka on luonut uhrimentaliteetin ja jatkuvan pelon holokaustin toistumisesta. Tämä näkyy erityisen selvästi siinä miten Israel reagoi Hamasin hyökkäykseen eli lokakuun 7. päivän verilöylyyn. Tapahtuma sai jopa liberaalin vasemmiston ajattelemaan, että palestiinalaiset todella haluavat toistaa holokaustin. Israelissa vuonna 2024 tehdyn kyselyn mukaan yli puolet haastatelluista ajatteli, että Hamasin hyökkäys on verrattavissa Holokaustiin. Netanjahu on myös tietoisesti korostanut tätä narratiivia.

Israelilaisille kyse on siten ennen kaikkea eksistentiaalisesta konfliktista. Voitto on pakko saada hinnalla millä hyvänsä tai vaihtoehtona on holokausti, vaikka vertaus tuntuisi ulkopuolisille miten äärimmäiseltä hyvänsä. Näin kierrämme takaisin kolonialistiseen logiikkaan. Bartov näkee Hamasin ja Israelin suhteessa kaikuja saksalaisten vuosina 1904–1908 toteuttamasta Herero- ja Nama-kansanmurhasta nykyisessä Namibiassa. Vuonna 1904 karjanhoitokansana tunnetut hererot hyökkäsivät hajallaan olleiden saksalaistilojen kimppuun, koska nämä valloittivat heidän maitaan. Saksalaisille tämä ei ollut merkki niinkään siitä, että hererot reagoivat heidän maansa miehitykseen, vaan teko oli todiste siitä, että hererot olivat raaka ja barbaarinen kansa. Heidän vastarintansa miehitystä vastaan kallistuisi aina murhaan, joten koko väestö tulisi siten sulkea pois sivistyneen ihmiskunnan moraalisen piirin ulkopuolelle.

Saksalaisten tapauksessa tämä johti hererojen ja namojen lähes täydelliseen tuhoamiseen. Sama logiikka on nähtävissä Israelin Gaza-sodan retoriikassa ja toiminnassa lokakuun 7. päivän jälkeen. Hamasin hyökkäys on irrotettu miehityksen ja konfliktin historiasta ja esitetty osoituksena koko palestiinalaisväestön vihamielisyydestä, mikä puolestaan on oikeuttanut siihen kohdistuvan väkivallan.

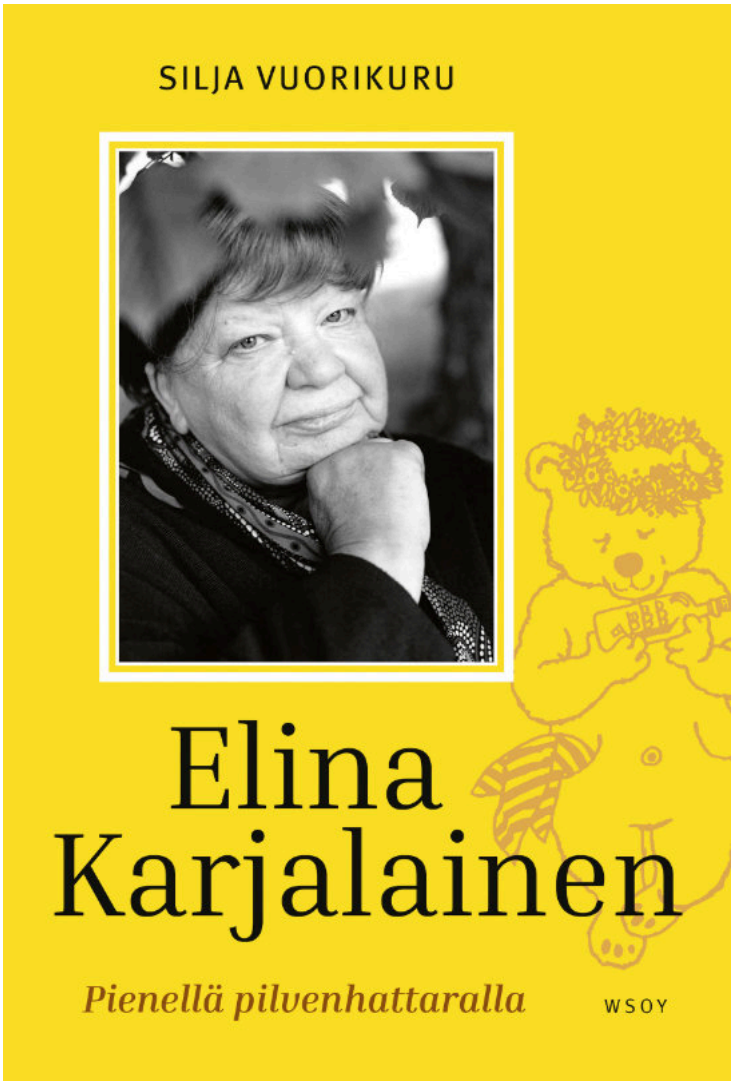
Bartov pohtii, miten lokakuun 7. olisi voinut olla tapahtuma, joka osoittaa, että nykyinen suunta ei voi enää jatkua, mutta Israel ottikin sen merkkinä, että tarvitaan lisää väkivaltaa. Rauhaa ei voi kuitenkaan olla luvassa niin kauan kun seitsemän miljoonaa juutalaista hallitsee seitsemää miljoonaa palestiinalaista ilman merkkiäkään tasa-arvoisesta kohtelusta. Mikä sitten ratkaisuksi? Bartovin näkemys on sikäli synkkä, että valtiot harvemmin lopettavat kansanmurhaa ellei niitä siihen pakoteta tai kunnes ne ovat onnistuneet tavoitteessaan.

Israel : What Went Wrong? ei ole hirveän pitkä kirja. Bartov ei yritä kirjoittaa lopullista historiaa Gazan sodasta tai Israelin kehityksestä, vaan käyttää historioitsijan osaamistaan selittääkseen, miksi hänen mielestään juuri nyt tapahtuva on seurausta paljon pidemmästä kehityksestä, ja miksi kehityksen suunta pitäisi katkaista nyt eikä sitten, kun siitä voidaan kirjoittaa kiihkottomasti jälkikäteen. Kirja on siten enemmän kiireellinen vetoomus tai esseistinen puheenvuoro kuin perusteellinen historiikki. Kiinnostavaa ja masentavaa luettavaa kyllä. Tässä eskaloituvassa kehityksessä jos missä näkee, miten voimankäyttö ei voi poistaa niitä syitä, joista vastarinta kumpuaa.

Titta Lindström

Uppo-Nallen äidin elämäkerta

Silja Vuorikuru: *Elina Karjalainen : Pienellä pilvenhattaralla*. WSOY, 2026. 631 s.

Minulle Uppo-Nalle oli aikoinaan kova juttu, vaikka en juurikaan niitä tarinoita lukenut, vaan koska Uppo-Nalle tuli kauppoihin ja ihastuin siihen, miten soma nalle voi olla. Hankin oman Uppo-Nalleni heti ja siinä meni aikaa, koska piti valkata juuri se oma nalle ja löytyihän se sitten. Sitä kauppaa ei enää ole, mutta minulla on edelleen Uppo-Nalleni.

Oli ihastuttavaa lukea tämä kirja, joka kertoo sen minunkin nalleni ”äidin” elämäkerran, joka on varsin mielenkiintoinen. Kirja etenee kronologisesti eli aloitetaan siitä, kun **Elina Karjalainen** oli lapsi. Hän syntyi Viipurissa ja kun sieltä oli lähdettävä, Kuopiosta tuli uusi kotikaupunki. Miten hän tykkäsikin Savosta ja sen murteesta!

Karjalaisen äiti sairasteli ja oli parantolassa ja lopulta menehtyi. Isä oli Elinalle läheinen ja kertoi tarinoita. Oliko se sitten sitä kuuluisaa ”verenperintöä”, että Elinasta tuli myös sellainen sepittelijä, jonka tarinoista ei vielä tänä päivänäkään tiedetä, olivatko totta vai tarua.

Silja Vuorikuru on tehnyt ison ja mahtavan työn kertoessaan meille yhden ihmisen elämän, joka oli merkittävä ja täynnä tapahtumia. Elina Karjalainen halusi kirjoittaa ja se kirjoittaminen oli hänelle suorastaan elinehto. Tekstit ovat elämää ja arkea kuvaavia ja huumori kukkii.

Ortodoksisuus oli Elinalle tärkeä ja hän kirjoitti muun muassa arkkipiispa **Paavalin** elämäkerran. Siitä oltiin aika lailla kriittisiä, että miksi juuri nainen ja satutäti sen teki? No, miksi ei! Saahan sitä mieltä olla. Elina Karjalaisen hautapaikka on Valamon luostarin hautuumaalla.

Oman kappaleeni tästä kirjasta lahjoitan Valamon luostarin kirjastoon!

Kini Laine

Näkökulmia mediaan ja viestintäpolitiikkaan

Kari Karppinen ja Hannu Nieminen (toim.): *Kenen media? : Johdatus viestintäpolitiikan tutkimukseen*. Vastapaino, 2015. 310 s.

Kenen media? on hyvä lukea etsittäessä syitä mediamurrokseen. Kirja valaisee joukkoviestimiä koskevaa päätöksentekoa, tekijänoikeuskysymyksiä ja verkkoviestintää sekä yksityisyydensuojaa. Kirjoittajat ovat **Kari Karppinen**, **Marko Ala-Fossi**, **Anette Alen-Savikko**, **Jockum Hilden**, **Johanna Jääsaari**, **Katja Lehtisaari** ja **Hannu Nieminen**.

Kirja on erityisen tärkeä kirja kaikille niille, joita kiinnostavat keskustelut muun muassa Yleisradion rahoituksesta ja lehdistön tulevaisuudesta tai internetin hallinnasta ja verkkovakoilusta. Vaikka aikaa kirjan kirjoittamisesta on jo kulunut tovi, sen mediaeettiset ja vastuukysymyksiin liittyvät pohdinnat eivät vanhene koskaan.

Vuoden 2007 Median valta -raportin mukaan kolme neljästä haastatellusta katsoi median vallan kasvaneen. Yli kymmenessä vuodessa on kuitenkin tapahtunut paljon mediakentällä, ja Ylen monopoliakin on ehditty horjuttaa ”talon sisältä” kyseenalaisin keinoin. Yle on siksi ollut jatkuvasti puolustuskannalla mitä ohjelmapolitiikan laajaan kirjoon tulee.

Hannu Nieminen vahvistaa kirjan luvussa ”Miksi tutkia suomalaista viestintäpolitiikkaa”, miten suomalainen viestintämaailma on muuttunut rajusti parin vuosikymmenen aikana tavalla, jota kukaan ei kyennyt etukäteen ennustamaan. Paljastuu se, miten vahvaa viestinnän julkinen säätely oli. Kymmenen vuotta sitten haasteena oli, miten vastata digitalisoitumiseen.

Nyt tiedämme myöhästyneemme hieman. Kari Karppinen käsittelee kirjassa luvussa ”Kiistellyt käsitteet” sananvapautta, lehdistön vapautta, median vapautta ja verkon vapautta, joita pidetään yleisesti demokraattisen yhteiskunnan peruspilareina. Juuri siksi käytännössä keskustelu sanavapaudesta nivoutuu usein demokratian ja julkisen keskustelun edistämiseen.

Sananvapauteen kuuluu oleellisesti myös median moniarvoisuuden ihanne, joka sopii hyvin nykyajan viestintäpolitiikan ihanteeksi edelleenkin. Karppisen mukaan aiemmin tavoiteltiin totuutta ja objektiivisuutta, mutta nämä ihanteet on nykyisin kyseenalaistettu, koska demokratia ja julkinen keskustelu edellyttävät erilaisten näkökulmien ja äänten pääsyä julkisuuteen. Epäilen!

Hyvin kirjassa kartoitetaan ongelmia ja niistä kirjoitetaan. Mutta jotain tuntuu silti jäävän vain akateemiseksi näpräilyksi. Vaikka kyseessä on etupäässä toimittajien toimittajille kirjoittama taustateos, olisi se voinut olla elävämpi ja sisältävän esimerkkejä enemmän kuin nyt. Kirjasta tuli oppikirjamainen, mikä ilmeisesti on ollutkin sen yksi tavoite. Siksi se on myös hieman puuduttava.

Harald Olausen

Pikaopas 1900-luvun tyrannian opetuksiin

Timothy Snyder: *Tyranniasta : 20 opetusta 1900-luvulta*. Siltala, 2017. (*On Tyranny,* Tim Duggan Books 2017) Suom. Matti Kinnunen. 130 s.

Tänään, kun tavallinen kansalainen alkaa olla sekaisin poliitikkojen epärehellisten osatotuuksien ristitulessa ja menettää kiinnostuksensa politiikkaan, jossa asioita sekoitetaan entistä enemmän satuiluun eikä kukaan selvästä valheesta tai korruptiosta kiinni jäänyt tunnusta syyllisyyttään, tavallinen äänestäjä lamaantuu tai sisuuntuu ja alkaa etsiä syitä ja kyseenalaistaa kuulemaansa. Tämä on tietenkin puhdasta idealismia.

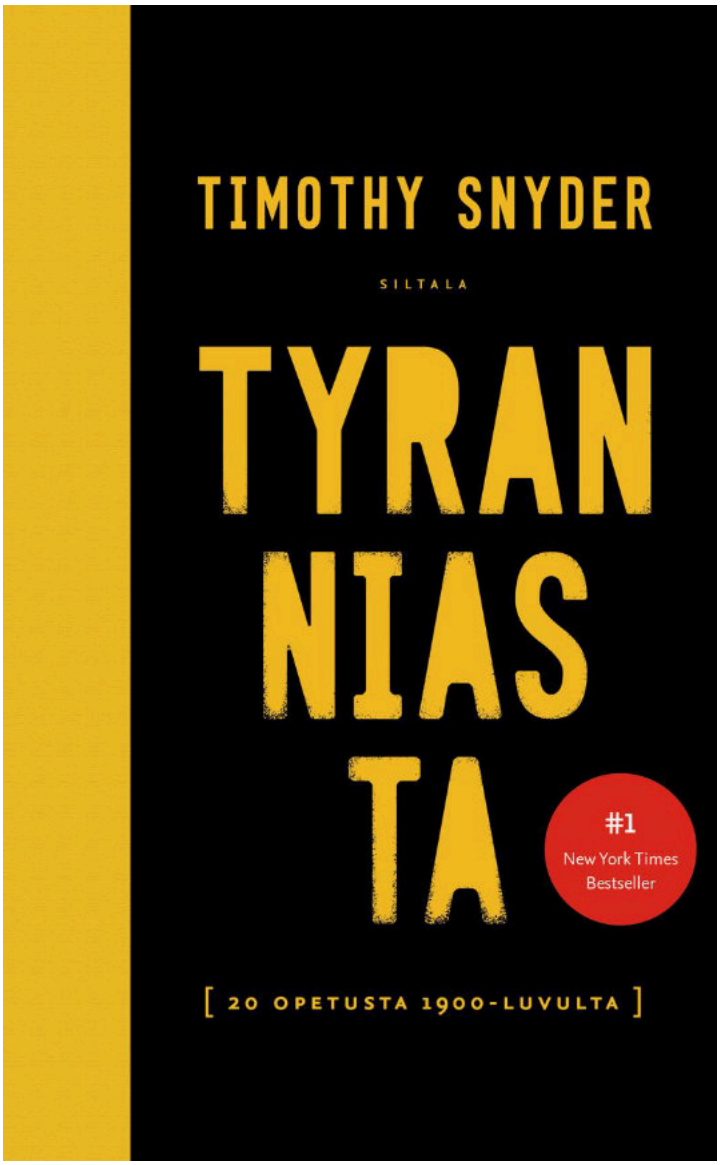
Me tarvitsemme idealismia. Kolmannen valtakunnan historiaan syvällisesti perehtyneeltä **Timothy Snyderiltä** on suomeksi julkaistu pieni pikaopas *Tyranniasta : 20 opetusta 1900-luvulta*. Kirja on tänään vielä ajankohtaisempia kuin julkaisuvuonnaan 2017, jolloin uusfasismi ja rasismi vasta tekivät nousuaan. Kirjan tarpeellisuutta alleviivaa ensimmäisen toteamus historiasta, joka ei toistu vaan opettaa. Kun Yhdysvaltojen perustajaisät väittelivät maan perustuslaista, he ottivat oppia tutusta historiasta.

> *He kantoivat huolta, että heidän kaavailemansa demokraattinen tasavalta luhistuisi. Niinpä he pohdiskelivat antiikin demokratioiden ja tasavaltojen vajoamista harvainvallaksi ja imperiumiksi. He tiesivät, että Aristoteles oli varoittanut epätasa-arvon aiheuttavan epävakautta, ja Platon uskoi kansankiihottajien käyttäneen sananvapautta pyrkiessään itse tyranniksi.*

Tässä samalla sekä kirjan oikeutus että perustelu, miksi kirja on erityisen tärkeä. Se on pikaopas tyrannian vastustamiseen oivallisten historian esimerkkien varjosta 1900-luvulla, joka tuntuu karkaavan kauas pois kollektiivisesta muistista varoittamasta meitä esimerkiksi 1920-luvun vahingollisesta oikeistoradikalismista. Suomessakin asiaa on alettu tutkia kunnolla vasta 1900-luvun lopusta. Tänään olemme nähneet, miten 2000-luku näyttää synnyttäneen demokratiavajeen ja kasvualustan kansankiihottajille.

Yhdysvaltojen perustajaisät rakensivat demokraattisen oikeusvaltion ja toteuttivat vallan kolmijaon koettaen karttaa pahaa, jota he antiikin filosofien tavoin kutsuivat tyranniaksi. He tarkoittivat tilannetta, jossa yksi ihminen tai ryhmä kaappaisi vallan tai jossa vallanpitäjät kiertäisivät lakia omaksi edukseen. Yhdysvallat on nyt tällä tiellä, mutta historiassa oli jo tästä piilossa varoitus, sillä demokratian historia on ollut myös rappion ja tuhon historiaa.

Tässä vaiheessa voi todeta, että kirja on suppea esitys aiheesta ja sellaiseksi se on tarkoitettukin, eräänlaiseksi alkupalaksi herättämään suuremman

nälän tutkia tänään, miksi demokratia menetti suuret mahdollisuutensa ensimmäisen maailmansodan jälkeen vuonna 1918, toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1945 ja kommunismin romahdettua vuonna 1989. Snyder on rajannut tarkastelukulmansa vain 1900-lukuun, eikä kirjoita lainkaan 1800-luvun **Napoleonin** jälkeisen konservatismin synnystä ja vaikutuksesta. Se on kuin potilaalle kerrottaisiin diagnoosi, mutta mitään ei tehtäisi.

Kummallista kyllä, tässä kohtaa opas kääntyy myös oman itsensä parodiaksi: vaikeita asioita ei voi hieman yksinkertaistaen sittenkään selittää, jos vertailu muihin lähteisiin on pikaoppaan tavoin lähes olematonta, tai historiasta ei etsitä selkeitä syy-seuraussuhteita mitä seurata. Minua on aina ihmetyttänyt se, miten sukkelasti ihmiset omaksuvat medioissa jankutettuja ”totuuksia”, ja luulevat jopa ne itse keksineensä. Kyseessä on ilmiö nimeltään ”sisäistetty herruus”.

Esimerkiksi tästä **Walter Lippman** esitti, että ”vallankumousta demokratian taiteessa” voitiin käyttää ”keinotekoisen yhteisymmärryksen luomiseksi”, joiden tarkoitus oli saada kansa hyväksymään asioita, joita se ei todellisuudessa halunnut. Siksi Lippmanin mielestä tämä ”hämmentynyt lauma” piti kesyttää eikä sen tullut antaa tuhota kaikkea raivoamisella ja ryntäilyllään: *”Logiikka on sama kuin siinä, ettei pidä antaa kolmivuotiaan juosta kadun yli. Sellaista vapautta ei kolmivuotiaalle sovi antaa, koska kolmivuotias ei tiedä mitä vapaudellaan tehdä.”*

Walter Lippmanin ajatukset tämän esseekokoelmassa *Liberaalidemokraattisen ajattelun edistyksellinen teoria* olisi ollut hyvä selittää laajemmin, sillä Lippman ensimmäisten joukossa ymmärsi (**Nietzschen** tavoin), että massat olivat kyvyttömiä ja liian tyhmiä kuvitellakseen oikeaa suuntaa tulevaisuudelle. Propagandistit, niin **Machiavelli**, marxilaiset kuin liberaalitkin (amerikkalainen filosofi **John Dewey** puhui ”intellektuaalisesta yhteisöstä” johtamassa ja johdattelemassa kansaa) ymmärsivät **Platonin** tavoin, etteivät massat saaneet aikaan juuri mitään muuta kuin suurta tuhoa.

Lippman tajusi myös, että aina pieni erikoistunut ryhmä, johon kuuluu alle prosentti kansasta, pitää valtaa ja kaappaa vallan tarvittaessa itselleen takaisin kulisseissa. Jos osaton ja onneton kansa onnistui tekemään vallankumouksen, kannatti valtaapitävien olla heidän puolellaan, Lippmanin mielestä ohjailemassa typeriä massoja, joiden funktio oli toimia vain yleisönä, kohti maailmaa, jotka ne ovat liian hölmöjä itse ymmärtämään, jopa niin hölmöjä, että yrittäessään sotkeutua omien asioidensa hoitamiseen, aiheuttivat vain itselleen ja muille suunnattomia ongelmia.

1920-luvulla ja 1930-luvun alussa **Harold Lasswell**, joka oli modernin kommunikaatiotutkimuksen perustaja ja eräs aikansa johtavista politiikan tutkijoista, selitti myös, ettei pidä sortua uskomaan *”demokraattista dogmia siitä, että kansa tietää parhaiten oman etunsa”*, yksinkertaisesti siitä syystä, että näin ei ollut hänen mukaansa. Vallanpitäjät olivat aina – ainakin omasta mielestään – pätevimpiä päättämään siitä, mikä oli kansalle parhaaksi, mikä on tietenkin se iso valhe, joka maailmaa pyörittää!

Maailmassa on koko ajan menossa sota pahan ja hyvän sekä radikaalin ja vanhoillisuuden välillä. Siinä ovat maailmoja jakavat ristiriidat lyhyesti sanottuna, ihan kuin Italian 1500-luvun aatehistoriasta kirjoittanut **Eugenia Battista** havaitsi Trenton kirkolliskokouksen vanhoillisuudessa, jotain mitä hän kutsui ”antirinascimentoksi” eli vastarenessanssiksi. Vallanpitäjät voivat vaihtua samoin aika, mutta ihminen ja hänen vallan- ja omaisuudenhimonsa ei.

Historia ei ihan toista itseään, mutta se vaihtelee tietyin aikavälein, kuten talouslamat erään teorian mukaan joka seitsemäs vuosi. Eurooppaa koetteli ranskalaisen historiantutkija **Roland Mousnierin** kuvaamana ”yleinen kriisi”. Vuosina 1619–1622 koettiin vakava lama. Kansainvälinen kauppa kuih-

tui ja työttömyys oli yleistä. Kaiken lisäksi ongelmia lisäsi ilmaston yleinen huononeminen, kun ilmakehään tuli epätavallisen paljon hiiltä: aikaa kutsuttiin pikku jääkaudeksi. Silloin muun muassa Thames jäätyi, ja sen jäällä paistettiin kokonaisia härkiä. Englantia kuritti vielä lisäksi suuri ruttoepidemia vuosina 1630–1665. Kuulostaa nykyajalta. Tällainen taustoitus puuttuu kirjasta.

Snyderin opas onkin ”pikaopas” ja silti tärkeä sekä tarpeellinen, ja jopa toivottu kirja kaikkien lukea ja puhua siitä. Se sopisi hyvin sitaatteja puheissaan harrastaville poliitikoille, bloggareille ja vuorisaarnaan uskoville papeille optimistisen demokratiakritiikkinsä ansiosta. Se nimittäin luo uskoa, että maailma voidaan pelastaa ja että hyvä voittaa lopullisesti iänikuisessa taistelussaan pahan, mihin on kuitenkin kyynisen realistin vaikea uskoa, koska näin ei ole koskaan tapahtunut: paha on meissä itsessämme.

Sekä 1800-luvun että 1900-luvun lopulla globaalin kaupankäynnin laajeneminen loi edistysodotuksia. Sekä 1900-luvun että 2000-luvun alussa nämä toiveet törmäsivät uusiin visioihin kansanjoukkojen politiikasta, jossa yksi johtaja tai yksi puolue väitti edustavansa suoraan kansan tahtoa. Euroopan demokratiat luhistuivat oikeistolaiseen autoritaarisuuteen ja fasismiin 1920-luvulla. 1922 perustettu Neuvostoliitto levitti malliaan Eurooppaan 1940-luvulla. Euroopan 1900-luvun historia osoittaa, että yhteiskunnat voivat murtua, demokratiat voivat tuhoutua, moraali voi rappeutua ja tavalliset ihmiset huomata joutuneensa ase kädessä seisomaan ruumiskaivantojen äärelle. Meille olisi nyt suurta hyötyä ymmärtää miksi.

Tästä huomaamme kirjan ominaislaadun olevan hyvien puolella ”vastapropagandistinen”, poliittisen omantunnon herättelijä ja ”itsetotuuskirja”, ja sen ensimmäinen neuvo on kaikkien neuvojen äiti ja hyvä muistutus kaikille, kuin mummon virkattu huoneentaulu: Älä tottele ennakkoon! Se tarkoittaa sitä, ettei pidä olla laumasieluinen lammas kiltisti määkien matkalla teurasjonossa, vaan panna hanttiin, kysyä, kyseenalaistaa, olla eri mieltä, ja antaa sen näkyä vahvasti vielä silloin, kun sillä on vaikutusta. Neuvo on hyvä, sillä ennakoiva kuuliaisuus on koko politiikan surma.

Toinen neuvo on: puolusta instituutiota. Kolmas varoittaa yhden puolueen valtiosta. Neljäs kehottaa kantamaan vastuun maailmaa kohtaan. Viides muistuttaa ammattietiikasta, mutta on hieman kyseenalainen luku, sillä miten pelkäävän ihmisen odotetaan vastustavan hirmuvaltaa ase ohimollaan? Kuudes varoittaa puolisotilaallisista ryhmistä, ja viittaa suoraan natsi-Saksaan. Seitsemäs kehottaa harkitsemaan tarkkaan, jos sinun on kannettava asetta. Kahdeksas luku ”Erottaudu” on kummallinen manifestaatio (lue itse miksi). Yhdeksäs luku kehottaa meitä kohtelemaan kieltämme lempeästi. Kymmenes luku kehottaa meitä uskomaan totuuteen (mutta mikä on se totuuden totuus?). Yhdestoista luku kehottaa ottamaan asioista selvää. Loput luvut 12–20 ovat kuin suoraan jostain naistenlehtien pikaoppaista, ja siksi lähinnä jonkinlaisia lukuelämykseen lisänä tarjottuja helppoja kevennyksiä.

Tyranniasta on hyvä muistutus tavallisille ihmisille, ettei demokraattinen perintömme suojele meitä automaattiselta demokratiaa uhkaavilta kriiseiltä tai vallanhimoisilta tyranneilta. Se on tarkoitettu myös demokratiaan pettyneille aktiivikansalaisille, filosofi **Voltairen** toteamuksen tavoin *”hyödyllisimpien kirjojen olevan puoliksi lukijoittensa tekemiä”* – niin tämäkin kirja. Jokaisella meistä on varmasti ollut, ja tulee aina olemaan, kauhukokemuksia valehtelevista, rikollisista ja vallanhimoisista poliitikoista, jotka suu vaahdossa paasaavat läpipehmeitä päästäkseen edustamaan meitä pääkallonpaikalle lihapatojen äärelle ja myymään omat totuutensa siitä eniten tarjoaville, siistiksi sliipatuille lipiluikurin ammattilaissaarnaajille mahdollisimman isolla rahalla.

Harald Olausen

Opi kiteyttämään asiat pikapiirroksilla

Linda Saukko-Rauta: *Piirrä ja kiteytä : Ideoi, muista ja opi piirtämällä*. Tammi, 2026. 160 s.

Mitä itse viimeksi piirtelit pitkäksi venyneen puhelun tai tylsän Teams-palaverin aikana? Kukkia? Ukkeleita? Yleistä töherrystä? Vai havainnollistatko muistiinpanojasi nuolilla, laatikoilla, kysymysmerkeillä tai muilla graafisilla kuvioilla?

Linda Saukko-Rauta on kirjoittanut kirjan muistiinpanopiirtelystä. *Piirrä ja kiteytä* sopii vinkkikirjaksi monenlaisille töhertelijöille: meille perussuttaajille, muistiinpanojen jäsentämiseen uutta ideaa kaipaaville pikapiirtelijöille, ryhmätöiden vetäjille tai jopa niille, jotka haaveilevat livepiirtelystä, visuaalisesta fasilitoinnista tai muusta piirtelystä ammattina. Saihan *Kiroileva siilikin* alkunsa **Milla Laitisen** luentomuistiinpanojensa oheen piirtämistä töherryksistä.

Saukko-Rauta uskoo, että kaikki me osaamme piirtää. Piirtäminen tukee oppimista ja auttaa keskittymään. Irrallisten asioiden piirtäminen paperille ja niiden yhdistäminen viivojen avulla auttaa jäsentämään hajanaisia kokonaisuuksia. Piirtäjä voi tiivistää pitkän luennon keskeisen sisällön yhteen kuvaan.

Piirrä ja kiteytä sisältää sujuvasti kirjoitettua taustatekstiä, paljon Saukko-Raudan piirtämiä kuvia sekä harjoituksia, joiden avulla lukija voi kehittää omaa kynänjälkeään. Kirja auttaa lukijaa laajentamaan omaa kuvasanastoaan, joka tarkoittaa piirtäjän omaa tyyliä tai vakiintuneita tapoja ilmaista joku asia piirroksena. Kyse on nimenomaan pikapiirtelystä, eikä taiteen tekemisestä. Viivat vedetään nopeasti, ja hahmot ovat karikatyyrejä. Tavoitteena on, että kuvalla havainnollistetaan puhetta tai tekstiä selkeällä tavalla, huumoriakaan unohtamatta.

Kirjassa on omat opettajille ja johtajille omistetut lukunsa. Piirtämisen avulla ruotsin kielen taivutusmuodot jäävät paremmin mieleen ja iso ulkoa opeteltava koealue jäsentyy helpommin muistettavaksi kokonaisuudeksi. Eikä ole sellaista yritysstrategiaa, jota ei olisi yritetty havainnollistaa jollain kuvalla.

Niille, jotka eivät itse halua piirtää mitään, *Piirrä ja kiteytä* tarjoaa mielenkiintoisen kurkistuksen livepiirtelijän työhön. Kirjassa on lukuisia esimerkkejä Saukko-Raudan erilaisissa tapahtumissa piirtämistä koosteista, esimerkiksi **Alexander Stubbin** tai **Al Goren** pitämistä esitelmistä. Hän avaa värikkäästi omia kokemuksiaan seminaareista tai paneelikeskusteluista. Näistä huomioista saa jokainen esitelmän pitäjä vinkkejä oman esityksensä rakentamiseen: millaisen piirustuksen livekuvittaja pystyisi tekemään minun esityksestäni?

Myönnän alkuun miettineeni, että kaikesta sitä nykyään kirjoja kirjoitetaan, jopa suttupaperille töhertelystä. Mutta luettuani olen sitä mieltä, että tämä kirja tulee tarpeeseen. Esimerkiksi fläppitauluja ja valkotauluja näkee neuvotteluhuoneissa vähemmän kuin ennen. Ei ole enää mitään paikkaa, mihin joku voisi sännätä tussin kanssa piirtämään hankalaa tilannetta kuvaksi. Kaikki istuvat kokouksissa ja jopa alakoulussa omilla koneillaan, eikä ainakaan Teamsin muistiinpanoalusta kannusta piirtämään. Myös tekoäly uhkaa käsin piirrettyä kuvaa ja livekuvittajien ammattia.

Piirrä ja kiteytä on kaunis ja tekijänsä näköinen kirja. Saukko-Rauta kattaa aiheensa laajasti ja asiantuntevasti. Kirja houkuttelee tarttumaan kynään ja kokeilemaan omaa viivanjälkeä. Vain kynä ja paperi riittää!

Mervi Murtonen

Opaskirja väliaikaiseen ulkomailla asumiseen

Virve Rissanen ja Tiina Tuulos: *Paikka, johon palaan : käsikirja ulkosuomalaisille*. Veljet Publishing, 2026. 160 s.

Suomalaisuus on ulkomailla vahvimmillaan, mutta kotimaassa oleilu ahdistaa. Aina on ikävä jonnekin. Kirjoittajat haluavat tarjota vertaistukea tähän tunteiden vuoristorataan. Tarinat maailmalta antavat ajateltavaa jokaiselle, joka pohtii elämänmuutosta tai on jo loikannut ulkosuomalaisuuteen.

Tässä tarpeellinen kirja kaikille ulkomailla asumisesta haaveileville.

Ulkomailla oleskelu on aina seikkailu, mutta millainen siitä tulee, voi johtua myös monista meistä itsestämme riippuvista asioista – mutta yllättävän usein myös ei. Yksi asia, jonka kaikki ulkomailla pidemmän aikaa ”ulkosuomalaisina” asuneet huomaavat kuin salakavalana tautina, on kova kotikaipuu ja vaikeus sopeutua uuden maan poikkeaviin tapoihin, inhimilliseen elämään kuuluvana.

Virve Rissasen ja **Tiina Tuuloksen** kirjoittama *Paikka, johon palaan* on lajissaan harvinainen opas niille, jotka lähtevät Suomesta ulkomaille käymään, vaan ei olemaan. Kaksi koti-ikävää Suomeen ja sinne jääneitä ystäviään kaipaavaa ystävystä kirjoittivat yhdessä käsikirjan ulkosuomalaisille periaatteella: pidä ikkuna auki maailmalle.

Koko elämä pakattuna viiteen matkalaukkuun saavumme lentokentältä huoneistohotellin ovelle valmiina aloittamaan uuden elämän. Tarkoitus on elellä kaksi viikkoa hotellissa, ja tänä aikana järjestellä kaikki byrokratia ja löytää uusi koti (Tiina).

Tiina kirjoittaa Australiasta ja Virve Afrikasta. Kokemukset ovat hieman erilaisia. Molemmat ovat matkustelleet, ja ulkomailla oleminen on suvussa tuttua. Myös heikko terveydenhoito ja taudit ovat kirjoittajille jo aiemmin tuttuja juttuja, kuten Virvelle, joka on asunut Namibiassa ja Botswanassa, ja joka kyselee ötököistä, ja kuulee aggressiivisista muurahaisista sekä malarialääkkeen sivuvaikutuksista. Tiina taas ihastelee autonikkunasta vilahtelevia jättiläissaniaisia, eukalyptuspuita sekä tiheää kasvistoa.

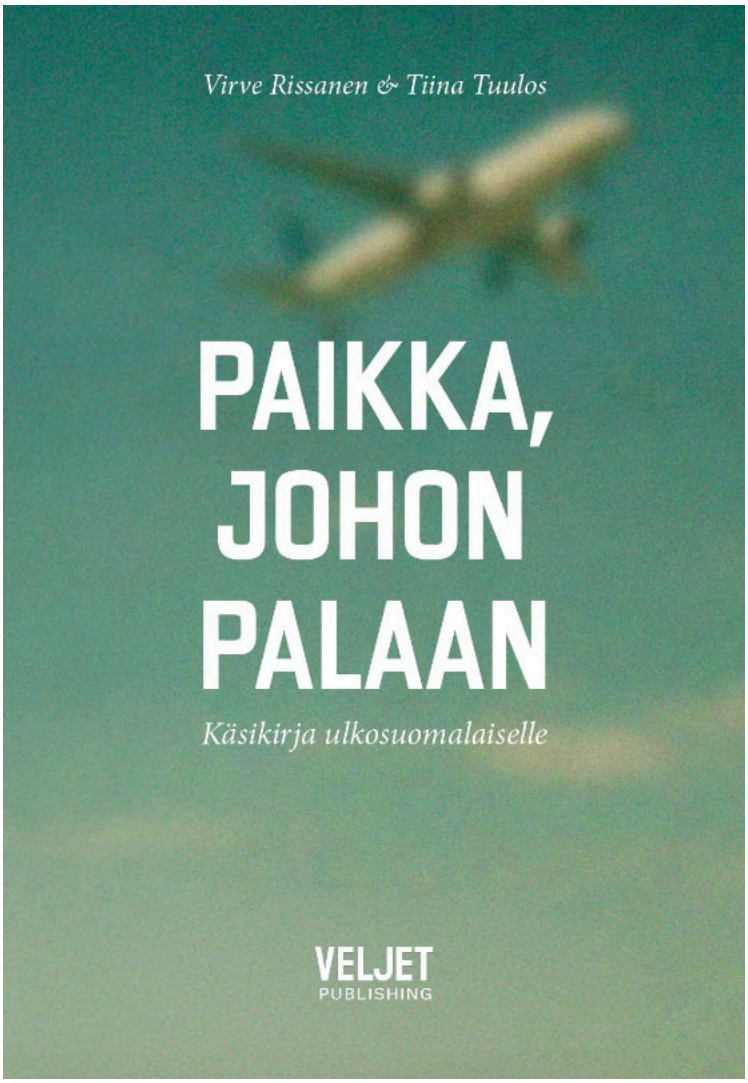
Matkalla maahan, jota ei ole aiemmin nähnyt ja kokenut kaikilla aisteilla, mahtaa olla shokki kokea se täysin erilaisena kuin sen on itse kuvitellut, varsinkin jos, ja kun, se on täysin eri maailmassa todellisena koettuna. Jo pelkät outojen lintujen äänet, merenpauhu, tuuli, ilmankosteus ja suolaisuus tai villikoirien haukunta toisenlaisessa ilmanalassa herättävät uinuvat pelot. Silti ulkosuomalaisuus kaukana on aina suuri nykyaikainen seikkailu.

Enää ei yksin liikuta vaarallisissa viidakoissa. Pelko on aikuistumisen eteishuone ja turvallisesti läpikäytynä avain turvalliseen aikuisuuteen. Kirjoittajat käyvät läpi ulkomailla itsensä kanssa samaa sisäistä kamppailua pelkojen voittamiseksi kuin kaikki muutkin nuoret ystävänsä kotimaassa yrittäessään kasvaa irti kahleistaan: se on kirjan yksi alaviite, joka kantaa eteenpäin, sillä itsensä ja vapauden löytäminen ulkomailla on lopputulema.

Australiassa Tiina oppii, että pitää varoa käärmeitä, hämähäkkejä, kenguruja ajotiellä ja myös lintuja. Pyöräilijöillä oli kypärässä sojottavia nippusiteitä, joiden tarkoitus oli estää lintuja käymästä pyöräilijöiden kimppuun. Linnut kuulemma muistivat hyvin ne, jotka olivat olleet uhkia niiden pesille.

Kun ympärillä muuttuu kaikki – ihmiset, eläimet, kieli, aktiviteetit ja ympäristö – kognitiivinen kuppi voi mennä nurin rasituksesta. Tärkeintä uuden elämän alussa onkin antaa itselleen aikaa. Tunteita tulee ja menee. Olo voi olla lamaannuttavan orpo tai maailmoja syleilevän onnellinen, tai kumpaakin vuorotellen.

Ystävättäret dokumentoivat kokemiaan vuororytmissä erilaisina palasina: faktalaatikot kaupan päälle luovat kiinnostavan lukudramaturgian.

Puolisoni kuvaa videota ja kävelee ympäri asuntoamme. Hän kertoo päivän tunnelmista ja muuttoprosessista. Hän on tehnyt tätä matkamme alusta alkaen, ja nyt siitä on tullut meille tapa. Hyppään videolle mukaan, meikittömänä, yöpuvussani ja hiukset sekaisin.

Videosta on tullut heille päiväkirja. Heti perässä vinkit uuteen maahan saapumisesta. Hyvä!

Tiinan mielestä karu realiteetti on se, että jos olet lähtenyt yksin, kukaan ei voi jakaa kokemustasi. Suomeen jääneet läheiset eivät koe samaa, ja vaikka he kyselisivät elämästäsi kiinnostuneena, kohtaat tilanteet aina ensin yksin. Tämä herättää miettimään, pitääkö ihmisen olla oma itsensä vai pyrkiä muuttumaan ja sopeutumaan muuttuneen elämänsä uusin lavasteisiin ja mitä se tarkoittaa?

Punertava hiekka jalkojen alla. Kukonlaulu aamuisin, sirkkojen sirinä iltaisin. Kielikoulun tarjoama mausteinen maitotee, avotulella keitetty juomavesi, joka sisältää pienen savuaromin. Tuoreiden mangojen makeus.

Se tarkoittaa tätä. Kaikki tuntuu kiehtovalta ja huomio kiinnittyy aina vain uusiin yksityiskohtiin, joista jokainen kertoo tarinaansa sekä uusista mielenkiinnonkohteista.

Virve on lähtenyt Tansaniaan yksin ja hänen pohdiskelunsa elämisestä ja yksinolosta tuntuvat kiinnostavimmilta kuin Tiinan, joka muutti Australiaan yhdessä puolisonsa kanssa ja toi mukanaan turvan lisäksi ilmeisen rasittavat riidat. On hyvä, että he kirjoittavat suoraan, mutta koskettavia merkityksiä tuntuu hieman puuttuvan. Jokainen voi miettiä, mikä se olisi omalla kohdalla.

Paikka, johon palaan : käsikirja ulkosuomalaisille vaikuttaa enemmin kaverikirjalta kuin oppaalta. Sen huomaa jo heti alun ohjeista, kun Virve kehottaa kohdassa vinkkejä henkiseen ja fyysiseen valmentautumiseen kohdassa kaivamaan esiin kaikki tuttujen tututkin, jotka ovat asuneet uudessa kotimaassasi ja ottamaan heihin yhteyttä. Virve kehottaa pakkaamaan mukaan myös valokuvia läheisistä.

Kirjassa nouseekin esiin tärkeinä teemoina ystävyys tai se puuttuminen: ilman ystäviä ja ystävyyttä ihminen on vielä yksinäisempi ulkomailla kuin kotimaassa. Tämä näkyy luvussa ”Ystävät uudessa maassa – miten niitä saa?”. Tansaniassa valkoisia kutsutaan lempinimellä *mzungu*, joka viittaa ihmiseen, joka tulee, menee ja vaeltaa ympäriinsä – eikä sellaisiin viitsi välttämättä tutustua.

Muistutukset ovat tarpeen, ja joka luvussa oleva käytännön osuus enemmän kuin tarpeellinen – ne ovat kirjan kuuma ydin. Mutta kuten lähtö, myös palaaminen on ongelma. Siitä ei ole tehty traumaattista. He ymmärtävät jo matkansa alussa, että heillä on paluu edessä. Kirja on surutyötä lähdön ja paluun aiheuttamia tunnemyrskyjä vastaan. Kirja on

siksi tehty kuin vinkeiksi ja neuvoiksi samanlaisille seikkailijoille, mutta myös aikalaisdokumenttina.

Ennen vanhaan tiedonvälittäjinä ja kokemusasiantuntijoina oli vain suomalaisseuroja paikan päällä ulkomailla. Nykyisin Facebookin ryhmät ovat korjanneet tämän. Tarinat byrokratiasta ja erilaisista tavoista luottaa todistuksiin antavat esimakua sille, miksi mutkattomuuteen tottunut ja vaikeuksia välttelevä suomalainen palaa aina.

Ongelmista, kotikaipuusta ja ystävien tuesta kirjassa puhutaan paljon. Koska muuttaminen ulkomaille ei ole lastenleikkiä, olisi sitä varten – ja erityisesti paluuta – turvattava selusta. Ystävättäretkin ymmärsivät hyvin yskän: jos he kokevat saavansa ulkosuomalaisuuden jakamisesta niin paljon hyötyä ja ahaa-elämyksiä, siitä voisi olla iloa myös muille. Lähtö ja päätös ulkomaille muuttamisessa on usein vaikeinta, siksi sitä on valmisteltava tarkkaan etukäteen, joten mistään yhtäkkisestä päähänpistosta ei ole kysymys.

Paikka, johon palaan käsittelee kaikkea mahdollista muuttamisen näkökulmasta unohtamatta eri maiden tapoja ja kulttuuria suhtautua byrokratiaan, arjen harmeja ja harrastuksia, millaista on olla suomalaisena ulkomailla, millaista sairastaa, miten pitää yhteyttä rakkaisiin ja ystäviinsä Suomessa sekä miten voi nuuskia uutta vaikuttamatta kliseiseltä keskivertoihmiseltä?

Käsikirja on kirjoitettu otsikkonsa mukaisesti niille ilmeisen kunnollisille, joilla on paikka mihin palata. Kirjaa ei ole kirjoitettu niille, jotka eivät halua palata vaan sulautua uuteen ympäristöönsä. Siitä kertoo se, miksi elämän pakkaaminen laatikoihin ei tunnu Tiinasta tavanomaiselta muutolta. Iso osa heidän omaisuudestaan menee vuokrattuun varastotilaan odottamaan, että he palaavat. Suomenkaipuu on alusta lähtien kovaa koti-ikävää, ja ehkä siksi ulkosuomalaisuuskin lopulta jää lyhyeksi, mutta matka on ollut jännittävä.

> *Tätä kirjaa on kirjoitettu monessa kahvilassa ja ravintolassa, eri vuodenaikoina, eri mantereilla ja eri elämänvaiheissa. Kirjaa viimeistellessä kummankin Suomeen paluusta on jo useampi vuosi. Ulkosuomalaisuus, ulkomailla vietetyn elämän muistelu ja toisten kotien läsnäolo arjessa on kulkenut koko ajan matkassa.*

Kirja on omistettu seikkailijoille ja vertaisille sekä haaveilijoille ja aloittelijoille. Silti hieman yli 160 sivua isolla kirjasimella on ehkä enemmänkin vihko kuin kirja. Parasta kirjassa on tosiasioiden tunnustaminen. Ulkomaille muuttaminen on aina vaikeaa, ja siinä on aina myös omat riskinsä, jotka voi aistia rivien välistä, kuten vaikka *”rasistisesta asunnonvuokraamisesta”*. Mutta mikään ei ole lopullista ja aina pääsee takaisin, vaikka valinta olisi ollutkin väärä. Kannattaa vain luottaa, että kaikki järjestyy, ja että edessä on (suuri) elämänseikkailu. Tuleeko tähän jatkoa? Toivottavasti!

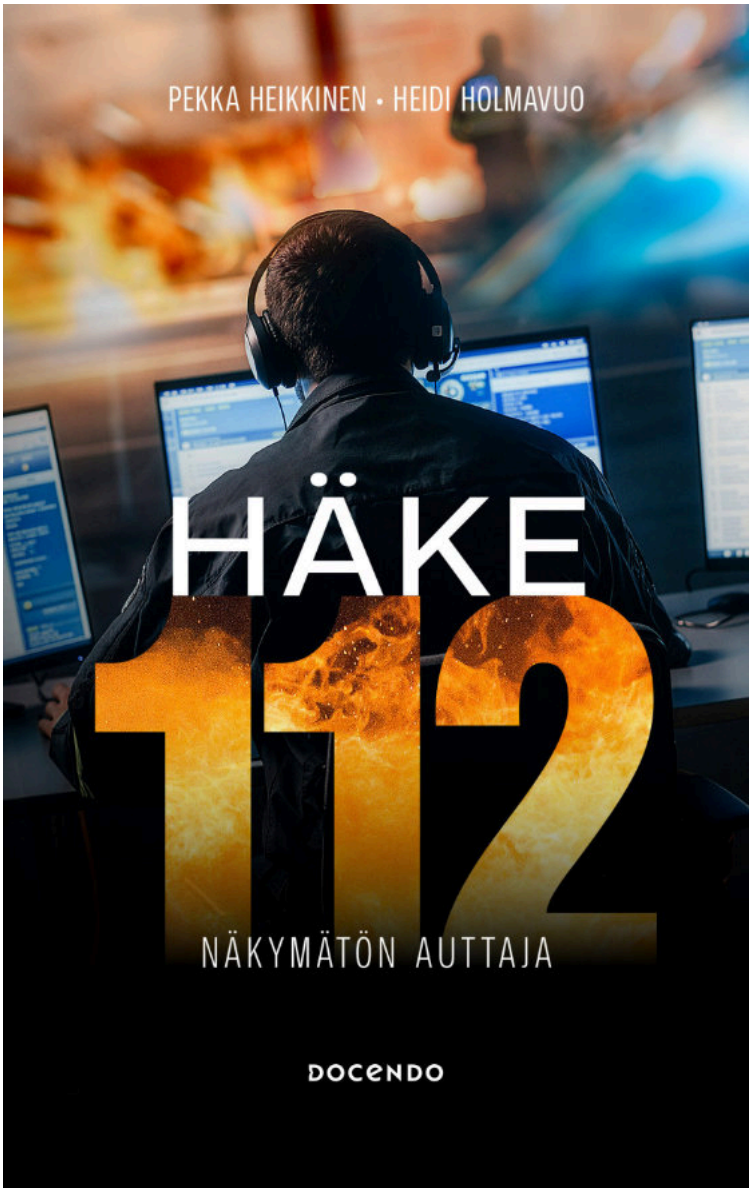
Harald Olausen

Hätäkeskus auttaa, kun hätä on suurin

Pekka Heikkinen ja Heidi Holmavuo: *Häke 112 : Näkymätön auttaja*. Docendo, 2026. 353 s.

Moni on soittanut numeroon, josta vastataan ”Hätäkeskus”. Mutta onko tullut mieleen, että siellä on työntekijä, jonka pitää osata toimia ja aina tilanteen mukaan, koska Hätäkeskukseen soittaessa on hätä ja apua pitää saada.

Häke 112 on mahtava selonteko siitä, mitä Hätäkeskuksessa tapahtuu, kun sinne soitetaan. Siellä on ihminen, jonka on otettava tilanne haltuun. Tässä kirjassa on päähenkilönä **Pekka Heikkinen**, jolla on lähes nelikymmenvuotinen ura alalla, Hätäkeskuksen lisäksi poliisina vaativien tilanteiden erikoisryhmässä (VATI), koirapartiossa ja voimankäytön kouluttajana. Hätäkeskuksessa hän on työskennellyt yli 20 vuoden ajan vuoromestarina ja päivystyssalin esimiehenä. Joten kirjassa puhuu vankka kokemuksen ääni. Toinen kirjoittaja on **Heidi Holmavuo**, jolla piisaa myös kokemusta niin pelastuslaitokselta kuin rikoskirjailijana.

Käsissäni oli siis hurjan jännä teos ja sitten kun siinä on vielä se todellisuusmomentti, että nämä tapahtumat ovat tosia, ei keksittyjä. Olen aina ollut kiinnostunut tietämään ammateista, joihin en missään nimessä haluaisi itse, niin tässä oli jälleen yksi. Vaan kun sellaisesta ammatista saa tietoa, se lisää arvostusta ja kunnioitusta sitä työtä kohtaan.

Häke 112 kertoo monta varsin kinkkistä tapausta, joissa Hätäkeskuksen tyyppi siellä puhelimessa osaa neuvoa, hallita vaikeimmankin tilanteen, pitää ohjat käsissään ja sitä ennen hän on jo lähettänyt tilanteen vaatimat pelastustoimet paikalle.

> *Hätäkeskuksessa on osattava lukea lakia ja kuunnella sydäntä, joskus yhtä aikaa, joskus toinen edellä. Kun kukaan muu ei ymmärrä, me yritämme ymmärtää. Ja joskus se riittää.*

Osa kerrotuista tapahtumista saattaa olla lukijalle tuttujakin juttuja mediasta, mutta miten Hälytyskeskus on silloin toiminut? Se selviää, kun lukee tätä kirjaa, joka tuo niin monta erilaista tarinaa, että eipä ehdi herpaantua, kun lähes henkeään haukkoo.

> *Se on aika tarkalleen kuin poliisimiehen malli – sillä on viisi kättä. Yksi puhelimeen vastaamiseen, kaksi kirjoittamiseen, yksi radioon vastaamiseen ja yksi kahvikuppiin tarttumiseen. Käsien sijoittelussa piti olla tarkkana, koska kaikkia asioita, joita päivystäjä tekee, on pystyttävä tekemään samanaikaisesti.*

Kirja palkittiin Hätäkeskuslaitoksen Vuoden viestintäteko -palkinnolla vuonna 2026.

Kini Laine

Antiikkista juoruilua Rooman ensimmäisistä keisareista

Suetonius: *Rooman keisarien elämäkertoja*. WSOY, 1960 (*De vita Caesarum*, 121). Esipuhe Edwin Linkomies, suom. J. A. Hollo. 444 s.

Suetoniuksen kirjallinen toiminta muodostui erittäin laajaksi. Tunnemme nimeltä seitsemäntoista hänen kirjoittamaansa teosta. Mutta useimmista meillä on säilynyt ainoastaan joitakin osia tai pieniä otteita, monista ei sitäkään. Ainoa, joka melkein kokonaisena on uhmannut ajan hävitystyötä, on se teos, joka nyt ensimmäistä kertaa ilmestyy suomenkielisenä käännöksenä. Siitä puuttuu vain alku, joka on sisältänyt johdannon ja ensimmäisen elämäkerran alkuosan. Teos sisältää keisarien elämäkerrat alkaen Gaius Julius Caesarista ja päättyen Domitianukseen.

Suetoniuksen kirja Rooman keisareista on nautinnollista luettavaa Rooman historian ystäville, vaikka sitä ei voi varsinaisesti pitää vakavasti otettavana historiankirjana, vaan enemmänkin sen ajan *Seiska*-lehtenä juoruilemassa keisarien yksityiselämästä, uskomuksista ja erinäisistä sattumuksista, jotka eivät varmastikaan tapahtuneet niin kuin meille uskotellaan.

Suetoniuksen isä otti keisari **Othon** armeijan sotatribuunina osaa Betriacumin taisteluun, jossa **Vitelluksen** joukot saavuttivat ratkaisevan voiton. On hyvä muistaa, että Suetoniuksen suku kuului ritarisäätyyn, mutta ei ylimystöön. Suetoniuksella oli läheiset suhteet **Plinius nuorempaan**, joka oli keisarin ystävä ja suositteli ystäväänsä keisarille taloudelliseksi tuensaajaksi. Hän sai sen, sillä häntä pidettiin rehellisenä, kunnollisena ja vilpittömänä. Suetonius oli oppinut mies, joka omistautui kirjoitustöilleen eikä haikaillut julkisen elämän tai roomalaiseen politiikkaan osallistumisen perään. Politiikka oli tuolloin repivää ja veristä. Mutta ei hän osaton ollut, vaan keisari **Hadrianuksen** kansliapäällikkö vuosina 119–121.

Rooman keisariaikojen ensimmäisen vuosisadan lähteinä kirjalla on korvaamaton arvo. Sisältäähän se lausumia ja luonnehdintoja keisareista ja sanatarkkoja otteita lähteistään. Suetoniuksen kirjoitukset ovat rinnastettavissa tämän päivän somekirjoitteluun keveydessään ja lyhyessä ilmeikkyydessään. Toki ne olivat jämäkämpiä ja pidempiä, mutta eivät pyrkineetkään tarjoamaan historiallista kokonaiskuvaa keisareista, vaan sieltä täältä poimittuja meheviä anekdootteja maustettuna hätkähdyttävillä yksityiskohdilla suurten keisareiden elämästä. Kirjan esipuheen kirjoittaneen antiikin historian asiantuntijan, professori **Edwin Linkomiehen** mukaan Suetoniuksen laatimista elämäkerroista on mielenkiintoista lukea, mitä tapahtui vallan huipulla saman aikaan, kun historiaa ohjanneet voimat näkymättömissä muuttuivat.

Mitään korkean tason kirjallisuutta, puhumattakaan laadukasta historiankirjoittamista, hänen kirjansa eivät ole, eikä niitä voi verrata **Plutarkhoksen** *Kuuluisten miesten elämäkertoihin* tai **Tacituksen** *Keisarillisen Rooman historiaan*. Mutta ne ovat kiinnostavia juuri asiallisuuden ja asiattomuuksien välimaastossa kulkevien jännittävien tapahtumien vuoksi. Niistä monet ovat propagandamielessä sepitettyjä sen ajan urbaanilegendoja.

Linkomies moittii kirjaan kirjoittamassaan esipuheessa itse asiassa varsin kovalla kädellä Suetoniusta, jonka keisarien kuvaukset olivat hänestä hengettömiä ja tylsiä ammattihistorioitsijan kannalta, sillä niistä puuttui selkeä rakenne ja historiankirjoilta yleensä edellytettävä laajakatseisuus (ne eivät hänestä nähneet nenäänsä pidemmälle ”hernerokkasumussa”). Huonoa vaikutelmaa Linkomiehen mielestä lisäsi se, että Suetonius kertoo yhtä tyynesti ja asiallisesti sekä hyvistä että pahoista teoista. *”Minkäänlaista moraalista närkästystä hän ei ilmaise. Siinä suhteessa hän eroaa suuresti kreikkalaisesta Plutarkhoksesta.”*

Linkomies muistuttaa, että Plutarkhos oli moralisti, joka siekailematta lausui tuomionsa historian henkilöiden rikoksista. Mutta vaikka keisarien elämäkerroista ei Linkomiehen mukaan synnykään historiallisia muotokuvia, ne eivät ole hänestä mitenkään turhia tai merkityksettömiä. Ovathan kir-

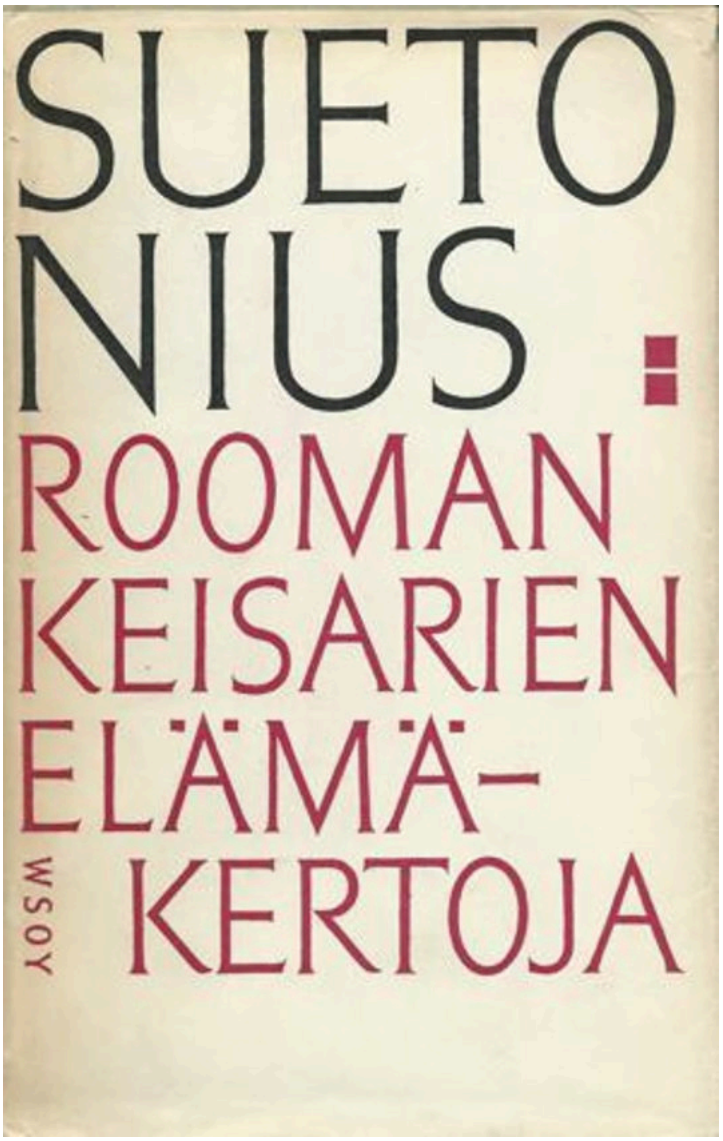
jat täynnä tarkkoja kuvauksia tuosta ajasta ja ihmisistä, mutta ennen kaikkea läntisen maailman ensimmäisistä keisareista. (Kiinassa olivat keisarit mellastaneet jo pitkään ja Intiassa maharadžat.)

Historiaa varsinaisessa mielessä hän ei pyrkinyt kään kirjoittamaan: *”Hän ei kiinnitä huomiota poliittiseen kehitykseen eikä Rooman valtakunnan oloissa tapahtuneisiin muutoksiin. Myöskään hän ei yritä luoda minkäänlaista kokonaiskuvaa esityksensä kohteina olevista keisareista. Lukija saa itse pala palalta rakentaa yhtenäistä kokonaisuutta niistä hajanaisista tiedoista, jotka Suetonius on elämäkertoihinsa sijoittanut.”* Varoituksen sana on paikallaan.

Olisimmeko koskaan saaneet tietää tarkasti, millainen oli **Galba**, jos Suetonius ei olisi juoruillut? Galban tekee erityisen kiinnostavaksi muun muassa se, että hän seurasi **Neroa**, johon sammui **Caesarien** suku. Hän myös koki monen muun keisarin tavoin väkivaltaisen kuoleman, josta monet myöhempien aikojen teloittajat ovat ottaneet oppia (tosin tuo keisareiden aika oli veristä teurastusta täynnä).

> *Galba oli keskikokoinen, hänen päänsä oli aivan kalju, silmät olivat siniset, nenä käyrä. Hänen kätensä ja jalkansa olivat niin ”leininlyömät”, ettei hän voinut sietää kauan kenkää jalassaan, ei avata kirjakääröä eikä edes pitää sitä käsissään. Hänen oikeassa kupeessaan oli niin iso riippuva kasvannainen, että sitä oli vaikea pitää paikallaan siteen avulla.*

Galban tarina on kirjan toiseksi viimeisin, mutta ehkä kaikkein kiinnostavin, sillä siinä tulee esille se, miten nopeasti ehdoton valta voi turmella ihmisen ja millainen korkeimmasta johtajasta ilman mitään kontrollia ja pidäkkeitä voi tulla. Monet sukupolvet ennen häntä olivat palvelleet Roomaa kunniallisesti ritarisäädyssä vain yhden askeleen päässä ylimyksistä. Galbakin hoiti erään provinssin hallintoa kahdeksan vuotta ennen keisariutta.

Suetonius väittää, että Galba hoiti virkaansa epäjohdonmukaisella tavalla. Hän oli aluksi ankara ja tarmokas, mutta ehkä sittenkin liiankin ankara rangaistessaan vihollisia. Hän antoi esimerkiksi katkaista eräältä petolliselta rahanvaihtajalta kädet ja naulata ne hänen pöytäänsä.

Tarinat Galbasta ovat hurjia, suorasukaisia ja täynnä irstailua. Se alkaa tuolle ajalle tyypillisellä ihmeiden selostamisella niin, ettei meille jää mitään epäilyksiä, mistä Raamatun ihmetarinat ovat saaneet vaikutteita; kertomus kuolevista keisareista ja laakerinlehtipensaista sekä salamaniskuista keisarien temppeleissä katkomassa kuvapatsaiden päät ovat vasta alkua. Koko aika oli taikauskon riivaamaa.

Kaikkeen tuon ajan juhlittuun keisariuteen liittyy uhkaa, jumalaista kostoa tai suojelusta ja kreikkalaisilta omaksuttua kohtaloa. Vasta myöhemmin kristinuskon jo vakiinnuttua Jumalan ajateltiin määrän-

neen edeltä käsin muutamat henkilöt pelastukseen ja toiset kadotukseen. Mutta se johti myös roomalaiset vapaan tahdon ja moraalisen vastuun ongelmaan, sillä kun ihmisen koko käyttäytymisen määräsi hänen toimiaan hallitseva ulkonainen voima, ei häntä enää voitu pitää itseään vastuullisena mistään teoistaan.

Rooman keisariaikana keisarit elivät kuin siat pellossa, ja antoivat väärän kuvan itsestään väittäen olevansa jumalten kaltaisia hahmoja. Galbakin oli väärentänyt sukupuunsa niin, että se johti hänet isän puolelta Juppiterista ja äidin puolelta Minoksen puolisosta Pasifaesta. Galban isä oli ollut konsulina ja toimi uutterasti asianajajana. Tällaiset kaunistellut tarinat kuuluivat tuohon aikaan Roomassa.

> *Galban isoisän kerran toimittaessa uhria salamaniskun torjumiseksi oli kotka siepannut hänen kädestään uhrieläimen sisälmykset ja vienyt tammeen, joka oli täynnä terhoja. Tämä tulkittiin siten, että hänen sukunsa jäsen pääsi hallitsijaksi mutta vasta tuonnempana.*

On myös kertomuksia Galban kyvykkyydestä keisarina aika vaikeissakin olosuhteissa sekä yksityiselämästä. Hän oli ilmiselvä irstailija **Tiberiuksen** tapaan ja suuntautunut monen muun keisarin tavoin miestenväliseen seksiin. Koska homoutta ei virallisesti tuohon aikaan ollut – tai sitä ei paheksuttu – oli vain ihmisiä, jotka harrastivat seksiä keskenään, miestenvälinen seksi oli yleistä, ja sitä voitiin myös kuvata, kuten Suetonius tekee Galban kohdalla, avoimesti tuomitsematta. Galba asui kolmen miehen, **Titus Viniuksen** ja **Cornelius Lagon** sekä orja **Iceluksen** kanssa.

Galba nauttikin avoimesti miehistä häpeämättä mitään.

> *Hänen sukuviettinsä kohdistui enemmän miehiin kuin naisiin, ja hän tyydytti sitä mieluimmin aikuisten vahvojen miesten kanssa. Kerrotaan että kun hänen entinen suosikkinsa Icelus toi Espanjaan tiedon Neron kuolemasta, Galba suuteli häntä kiihkeästi kaikkien nähden ja käski hänen siistiytyä ja vei hänet syrjään.*

Galban loppu oli kamala. Salaliitto murhasi hänet ja hänen ruumiinsa häpäistiin. Suetoniuksen kuvaukset sopivat hyvin tähänkin aikaan: hallitsijoiden oli oltava koko ajan varuillaan salaliittojen pelosta, mitä heidän nimissään ja takanaan oikein puhuttiin. Antiikin Rooma antoi kasvot rikolliselle vallankäytölle. Ei ihme, että maa synnytti myöhemmin Firenzessä kuuluisan **Macchiavellin**, joka oli aivan varmasti lukenut tarkkaan myös Suetoniuksen kirjoja opikseen.

Harald Olausen

WOLFGANG SAUBER / WIKIMEDIA COMMONS (CC BY-SA 3.0)

Keisari Galban rintakuva Tukholman kuninkaallisesta palatsista.

Ruotsalaisten synkät salaisuudet

Tapio Tamminen: *Kansankodin pimeämpi puoli*. Atena, 2015. 262 s.

Suomi ei ole äärinationalistien ajattelun tapaan koskaan kuulunutkaan ”oikeaan Ruotsiin”. Näin kirjoittaa **Tapio Tamminen** Tieto-Finlandian vuonna 2015 voittaneessa kirjassaan. Perustana oli kuulemma Suomen kielen outous. Kun kirjaa lukee eteenpäin, huomaa lisää outoja väitteitä, kuten Ruotsin suurvalta-aseman olleen myös yksi tekosyistä: ruotsalaiset eivät nähneet 30-vuotisessa sodassa sotineita suomalaisia hakkapeliittoja sittenkään ominaan.

Olen itsekin Ruotsissa asuneena aina ihmetellyt, miksi ruotsalaiset eivät anna juhlapuheita enemmän arvoa suomalaisille, jotka ovat liittyneet oleellisesti maan historiaan niin sotilaina kuin tavallisina ihmisinäkin. Selityksiä on monia, mutta tässä on kirja, joka valaisee osuvasti taustoja suurvaltaruotsalaiselle sovinismille. Tämä kirja jokaisen Ruotsissa asuvan suomalaisen tai Ruotsista muuten vain kiinnostuneen suomalaisen kannattaisi jossain vaiheessa elämäänsä lukea, sillä kirja avaa suomalaislukijan silmät ihmetyksestä apposen selälleen.

> *Kansankodin pimeämpi puoli valaisee rotuoppien, syrjinnän ja ruotsalaisen kansalliskiihkoilun historiaa, joka on pidempi kuin usein kuvitellaan. Ruotsalaiset kansallisromantikot vaikuttivat eurooppalaisen rasismin oppi-isiin jo 1800-luvulla. Pari vuosikymmentä myöhemmin Ruotsista tuli rotubiologian johtava maa, ja Ruotsin eugeniikkaohjelma jatkui pakkosterilisaatioineen 1970-luvulle saakka. Kun maasta alettiin rakentaa demarijohdolla niin kutsuttua kansankotia, kansan yhtenäisyys ja rodun puhtaus olivat suuressa roolissa.*

Kirjan paljastukset ovat piinallista luettavaa ja herättää paljon kysymyksiä esimerkiksi siitä, voiko olla totta, että ruotsalaisten yli-ihmisajattelun pohjalla olisi samoja rotuoppeja kuin Saksassa? Entä otettiinko suomalaiset siirtotyöläiset tarkoituksella maahan 1960- ja 1970-luvuilla vain siksi, että heitä pidettiin skandinaavien paarialuokkana, joka suostui asumaan kloonatuissa ikealähiöissä ja tekemään halvalla ja yhdessä kaikki ikävimmät paskahommat rikkaille ja kauniille abbaruotsalaisille? Tämän kirjan perusteella näyttää siltä!

Suomalaisia pidettiin vierasheimolaisina: he eivät kuuluneet muinaisten goottien jälkeläisiin. Vähän myöhemmin keskeiseksi jakolinjaksi tuli arjalaiset ja heihin kuulumattomat kansakunnat. Tuosta ajasta lähtien äärinationalistisessa mytologisoinnissa muinainen Skandinavia alettiin nähdä yhteisenä menneisyytenä ja vastakkainasettelu skandinaaviset arjalaiset vastaan itäiset mongolit ilmestyi pohjoismaiseen julkiseen keskusteluun, toki vain taustalle marginaaliin, mutta samalla myös ihmisten takaraivoon muistutukseksi siitä, ketkä olivat herroja ja ketkä orjia. Kannattaa lukea!

Harald Olausen

Millaisia käsityksiä demoneista keskiajalla oli?

Miikka Tamminen: *Keskiajan demonit*. Gaudeamus, 2026. 311 s. Vertaisarvioitu.

Mitä keskiajan ihmiset ajattelivat demoneista? Tätä kysymystä käsittelee **Miikka Tamminen** vertaisarvioidussa kirjassaan *Keskiajan demonit*. *Keskiajan demonit* tarjoaa laajan läpileikkauksen aiheeseen. Se keskittyy länsimaisiin uskomuksiin ja esittelee ensin demonihahmoja Paratiisin käärmeestä ja Aatamin ensimmäisestä vaimosta Lilithistä alkaen. Kirja esittelee myös keskiaikaisia näkemyksiä helvetistä ja demoneihin yhdistettäviä kumppaneita.

Uskomukset demoneista palvelivat kahta päätarkoitusta. Toisaalta niiden kautta avautui filosofeille tie tutkia ja selittää syvällisiä kysymyksiä, kuten pahuuden olemassaoloa. Samaan aikaan uskomukset toimivat tavallisille ihmisille syntipukkeina erilaisiin vastoinkäymisiin.

Tamminen esittää tapaukset hyvin ytimekkäästi ja pienet luvut toimivat hyvinä lukuannoksina. Samoja aihepiirejä käsitellään useiden eri lähteiden kautta, ja lukijalle muodostuu selkeä kuva siitä, miten myytit ovat muodostuneet. Mukana on varsin kattava värikuvitus keskiaikaisista demoniaiheisista taideteoksista.

Modernin lukijan silmin esitellyissä demonitapauksissa on helppo nähdä taustalla esimerkiksi rasismin ja patriarkaalisen naisten holhoamisen kaltaisia ilmiöitä. Vaikka miehillekin sattuu ja tapahtuu, heidän kohtaamisensa kuvataan usein petoksina ja juonina. Vastaavasti taas naisiin kohdistuvissa tapauksissa on kyse viettelyistä ja hallitsemattomista haluista.

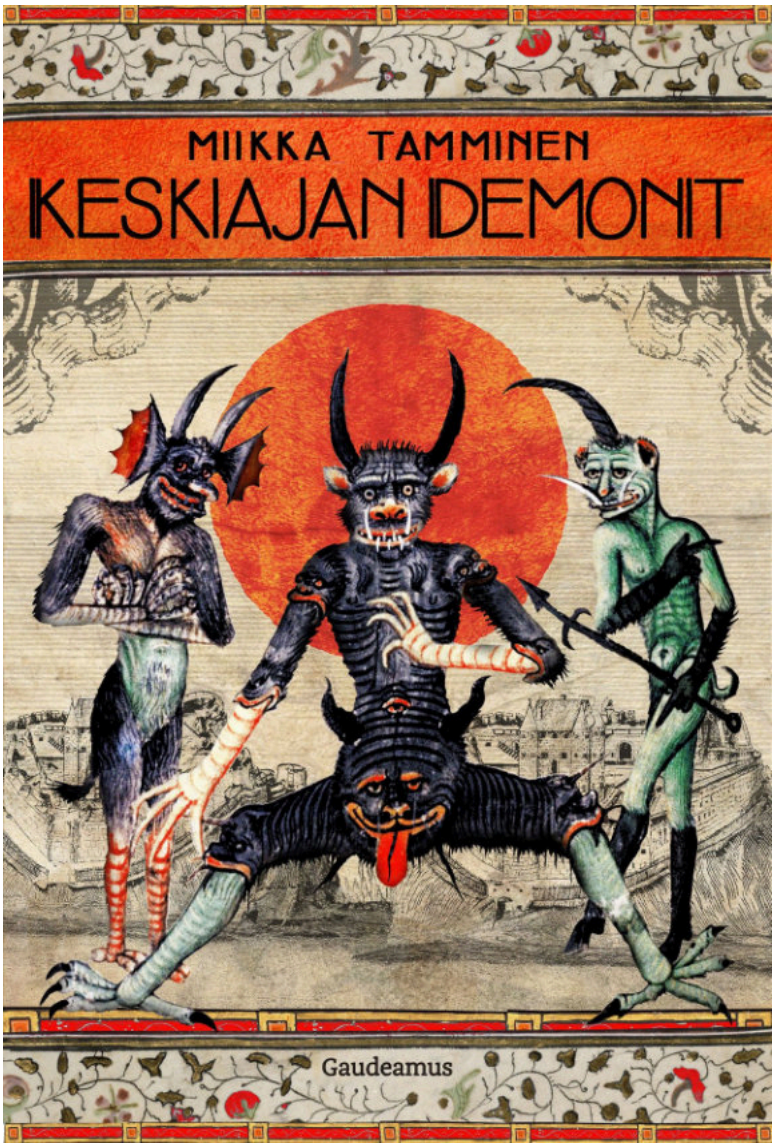
Historiantutkija Miikka Tamminen on julkaissut useita kirjoja erilaisista hirviöuskomuksista. Hänen aiempi teoksensa tässä kirjasarjassa, *Keskiajan hirviöt*, käsitteli poikkeavia eläimiä ja ihmisiä. Teos oli ehdolla Vuoden tiedekirjaksi. Sarjaan on luvassa myös kolmas osa, joka käsittelee muita henkiolentoja, kuten enkeleitä ja keijuja.

Keskiajan demonien suurin anti on avata mytologiaan pohjautuvaa ajatusmaailmaa ja sen synnyttämiä uhkakuvia selittämättömän edessä. Monella on populäärikulttuurin luomia odotuksia keskiajan uskomuksista, mutta todellisuus oli monin tavoin hyvin erilainen.

Kirjan laaja aiheen käsittely maalaa hyvin monisyisen kuvan keskiaikaisista uskomuksista. Näiden läpikäynnin rinnalle olisi ehkä kaivannut ripauksen enemmän aiheiden käsittelyä nykyajan näkökulmasta.

Kokonaisuutena *Keskiajan demonit* on ensiluokkainen tietokirja. Se toimii hyvin yleistajuisena johdatuksena aihepiiriin.

Juha Salmi

Yön alkuperäisjäsenen elämäkerta

Timo Kalevi Forss: *Joutsenlaulu : Jussi Hakulisen elämäkerta*. Like, 2026. 331 s.

Jussi Hakulinen oli Yö-yhtyeen alkuperäinen kosketinsoittaja, ja hänen käsialaansa olivat Yön kaikkein suurimmat hitit. Elämäkerran esittämä Hakulinen oli sekä omaleimainen että ulkopuolinen. Sen lisäksi, että hän muusikkona edusti hyvin erilaista elämää, hän oli omaleimainen myös oman ammattikuntansa keskuudessa. Hän oli taiteilija, joka ei viihtynyt julkisuudessa.

Joutsenlaulu käsittelee aihettaan kiitettävän laajasti. Se etenee kronologisesti läpi Hakulisen elämän ja nostaa esiin yllättäviäkin haastateltavia. Yksi tällainen on Itä-Porin koulun rehtori, joka muistelee Hakulista opettajana – Hakulinenhan työskenteli parikymmentä vuotta luokanopettajana.

Paljon ääneen pääsevät myös **Veikko Lehtiranta** ja **Juha Rauäng**, Hakulisen bändikaverit. Surullinen puoli elämäkertaa on Hakulisen ja **Olli Lindholmin** riidat bändissä. Osa näistä tuntuu valtavan potentiaalin tuhlaamiselta tyhjänpäiväisyyksiin.

Timo Kalevi Forss on onnistunut rakentamaan kirjasta hyvin selkeän kokonaisuuden. *Joutsenlaulu* tuo hyvin esiin Hakulisen luonteen ja periaatteellisuuden. Samalla se jättää Hakulisen hieman etäiseksi, mikä sopii ehkä hyvin hänen persoonaansa.

Joutsenlaulu on hyvin kirjoitettu ja kiinnostava elämäkerta omalaatuisesta muusikosta. Sitä voi suositella erityisesti Yön ja Jussi Hakulisen musiikista kiinnostuneille sekä suomalaisista musiikkielämäkerroista pitäville.

Forss on kirjailijana erikoistunut musiikintekijöiden elämäkertoihin. Joutsenlaulun lisäksi hän on kirjoittanut kirjat muun muassa **Gösta Sundqvistista**, **Mikko Saarelasta** ja The 69 Eyes -yhtyeestä.

Juha Salmi

BBC:n suomalaistoimituksen vaiheita

Risto Uimonen, Hanna Rajalahti ja Ilpo Salonen (toim.): *Täällä Lontoo : BBC:n suomalaistoimittajat idän ja lännen välisessä informaatiosodassa*. WSOY, 2020. 339 s.

> *Me bushfinnit olisimme journalisteina ilman BBC-vuosia ammatillisesti, henkisesti ja mahdollisesti myös asenteellisesti nykyistä kalpeampia versioita itsestämme. BBC ja Lontoo avarsivat ajatteluamme ja tekivät meistä monista suvaitsevaisia maailmankansalaisia.*

Näin kommentoi toimittaja **Risto Uimonen** kirjan esipuheessa.

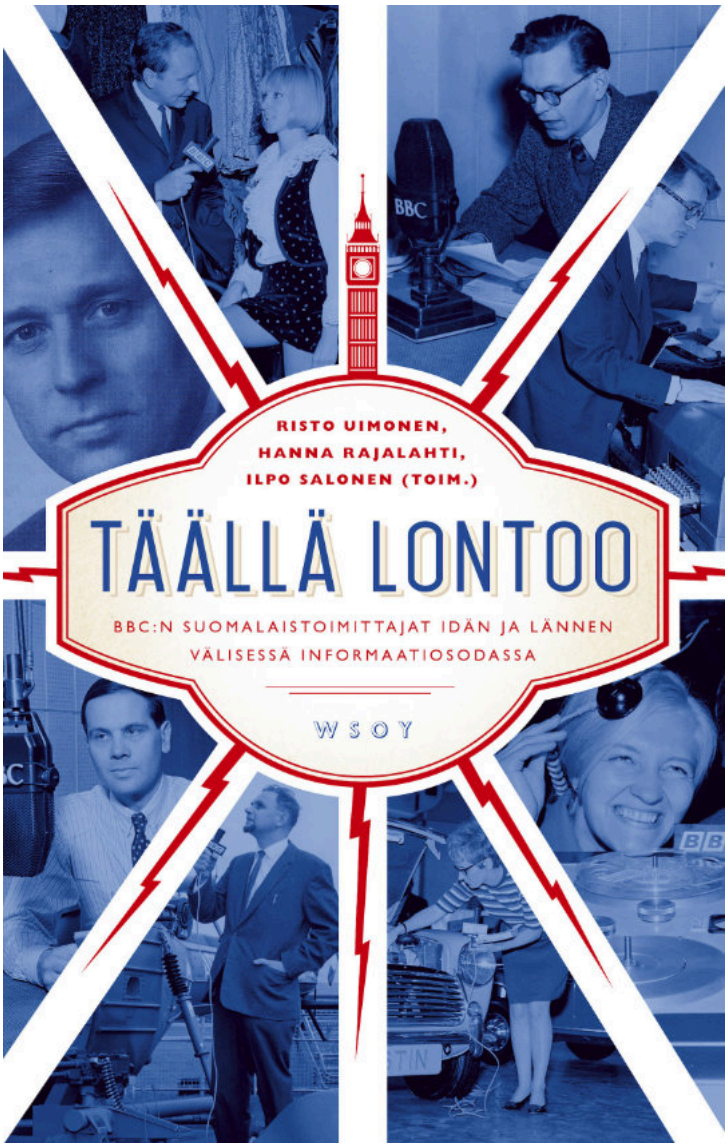
Kun lukee Uimosen, **Hanna Rajalahden** ja **Ilpo Salosen** toimittaman kirjan lopussa olevaa listaa toimituksen henkilöstöstä vuosina 1940–1997, ei voi välttyä siltä kiusalliselta huomiolta, että BBC koulutti ja piti listoillaan kylmän sodan aikana tulevia vaikutusvaltaisia suomalaisia, joiden tehtävänä oli aitiopaikalla kuiskia varmaa tietoa luotettujen korviin.

Risto Uimonen, yksi näistä entisistä bushfinneista, Hesarin entinen toimituspäällikkö ja Kalevan päätoimittaja, tietokirjailija ja entinen arvostettu Julkisen sanan neuvoston vaikutusvaltainen puheenjohtaja, todennäköisesti myös yksi tämän hankkeen taustapiruina toimineista primus motoreista ja kollegoidensa innostajista, myöntää avoimesti bushfinnien roolin.

Täällä Lontoo -kirjalla on paikkansa muisteluina median nykymaailmassa, jota vaivaa kiusallinen historiattomuus sekä unohdus (juuri katsoin vastapainona Yleltä tv-dokumentin Moskovan kirjeenvaihtajien ongelmista). BBC:n toimittajana uransa aloittanut legendaarinen ja sivistynyt eurooppalainen **Erkki Toivanen** sanoo kirjassa Salosen artikkelissa otsikolla ”Yks tavallinen Toivonen”: *”Tarjolla oli Moskovan räikeä propaganda, Amerikan äänen räikeä hallituspropaganda tai sitten BBC:n maltillinen propaganda.”*

Tätä taustaa vasten voi sanoa kirjan olevan suomalaiseen tapaan maltillinen ja keskitietä suomalaiseen tapaan kulkeva kompastumatta typeryyteen tai paljastamatta liikoja. Mutta miksi tätä bushfinneista kertovaa kirjaa ei ole kirjoitettu aiemmin? Miksi se tuli vasta vuonna 2020? Selityksen siihen löytää Uimosen tunnustuksesta: *”Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat”*.

Asia oli poliittisesti arka 1990-alun puoliväliin saakka, kun Suomi yritti irtaantua Venäjästä ja lähestyä poliittisesti länttä herättämättä Venäjää uniltaan antamalla ymmärtää, että vodkanhuuruinen tekoystävyys vielä sitoi suomalaispoliitikkojen käsiä. Ei sitonut. Se oli ovelaa pelaamista aikaa vastaan odottaen sopivaa hetkeä hypätäkseen verhojen takaa lännen kelkkaan.

Kirjaa ei ole kuitenkaan kirjoitettu huonon omantunnon herättyä kolhiintuneen maineen puhdistamiseksi tai karman kiillottamiseksi tai jopa omaa kolhiintunutta omaatuntoa puhdistavaksi anteeksipyyteleväksi tunnustus- ja paljastuskirjaksi. Päinvastoin. Kirja on kirjoitettu paljastuskirjaksi, jossa viitataan silmää iskien bushfinnien pyhään isänmaalliseen tehtävään.

Aiheesta on kirjoitettu myös maailmalla, ja jopa Suomessakin. Filosofian tohtori **Marek Fields** on tutkinut aihetta ja kirjoittanut BBC:n suomenkielisestä toimituksesta väitöskirjassaan *Reinforcing Finland's Attachment to the West : British and American Propaganda and Cultural Diplomacy in Finland 1944-1962*, ja sen pohjalta kirjoittamassaan kirjassa *Lännestä tuulee : Britannian ja Yhdysvaltojen propaganda kylmän sodan Suomessa* (Art House, 2019).

Täällä Lontoo -kirjan keskeinen väittämä BBC:n suomenkielisen toimituksen puhtaista jauhoista toimia sananvapauden puolesta journalistisin perustein toistuu liiaksikin ollakseen sellaisenaan täysin uskottava väite, siitä huolimatta, että he olivat kyllä osaavia ja oivaltavia toimittajia omana aikanaan. Kirjasta selviää muuten ehkä yllättäväkin tieto, että ensimmäiset bushfinnit palkattiin lyömään kiilaa suomenkielisissä ohjelmissaan Suomen ja Saksan väliin, ei osaksi lännen mediasotaa.

Uimonen kirjoittaa propagandatarkoituksen olleen tuolloin jo niin vahva, että siitä käytiin jopa ajoittain kovaa suukopua suomalaisten medioiden ja poliitikkojen keskuudessa. Se on ilmeisesti totta. Uimosen kirjoituksen viittaussuhteet paljastavat hänen edelleenkin kantavan sydämessään pyhää tehtäväänsä lännen propagandan oikeuttamisessa Suomessa: *"Kun liittoutuneet maat olivat kukistaneet Saksan, Neuvostoliiton muodostama uhka Suomelle korostui Britannian ulkoministeriön arvioissa."*

Tämä näkyi Uimosen mukaan siinä, että kun BBC lopetti lähetyksensä Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan näiden maiden kielillä jo 1957, mutta suomi jäi lähetyskieleksi aina vuoteen 1997 saakka. *"Britannian hallitus halusi jatkaa Suomen tukemista ja sen pitämistä osana länttä myös niillä keinoilla, joita radioaallot tarjosivat. Lontoossa ei myöskään luotettu tuossa vaiheessa Yleisradion mahdollisuuksiin luotettavan informaation välittäjänä."*

Uimosen sanat *"myös niillä keinoilla"* ja Yleisradion mollaaminen (ehkä pelottavan kommunistin, **Hella Wuolijoen**, esimerkin järkyttämänä – Hellahan vasemmistolaisti Ylen ohjelmatarjonnan kertaheitolla tuomalla radioaalloille ohjelman nimeltään *Työmiehen tunti*, ja 1070-luvun alussa oli punainen Reporadio sekä lopussa **Raatikaisen** normalisoitu Yle) antavat huutia kirjan vakuutteluille ammatillisista periaatteista johtotähtenään BBC:n ottama Intian paikka brittien kirkkaimpana kruununjalokivenä maailmassa.

Kirjassa puhuvat tehtäviensä pyhyydestä ja itsestään varmat bushfinnit, kuten toimittaja **Kari Mänty** artikkelissaan otsikolla "**Max Jakobsonin** ura lähti lentoon BBC:stä". He ovat niin innoissaan omasta länsimielisestä arvokonservatismistaan, etteivät malta pistellä sinne tänne edes piikkejä liberaaliin ja vasemmistolaisen suuntaan: *"Jakobsonissa vahvistui käsitys, että meno Englannin kanaalin vastakkaisilla rannoilla oli erilainen. Englannin demokratiassa ei Ranskan tapaan vallinnut vapaus, veljeys ja tasa-arvo vaan yksilöllisyys, eriarvoisuus ja suvaitsevaisuus."*

Mänty kertoo Jakobsonista jonottamassa maailman ehkä tunnetuimman aatehistorioitsija **Isaiah Berlinin** luennoille. Mutta miksi hän ei kerro tarkemmin, mitä Jakobson oppi tai miten Berlin vaikutti hänen ajatteluunsa tai oli vaikuttamatta? Se olisi ollut kiinnostavampaa ja syvällistä journalismia. Entä tekikö hän Berlinistä ohjelman? Berlin, jota pidettiin liberaalina sosiaalidemokraattina, oli kirjoittanut vuonna 1939 **Karl Marxin** elämäkerran ja oli yksi tuon ajan suurista ajattelijoista sekä tunnetuista nimistä.

Myöhemmin Berlin oli tavallaan kollega Jakobsonille, kun hän piti BBC:lle vuonna 1952 kuuluisaksi tulleen luentosarjansa *Freedom and its Betrayals* ja seuraavana vuonna luennon *History as an Excuse*, joka ilmestyi myös myöhemmin esseenä *Historical Inevitability*.

Entä mikä oli BBC:n rooli Jakobsonin ajattelun kehityksessä ja mitä hän oikeasti Lontoossa teki? Jakobson oli sivistyneenä ja syvällisesti politiikkaa ja yhteiskuntaa ja niiden mekanismeja tuntevana tavallaan kuin Suomen oma **Henry Kissinger**. Jakobsonin ajattelun kehittymistä olisi ollut hedelmällistä verrata Berlinin vastaavaan jo siksikin, ettei Berlin ollut pragmaatikkona minkään puolesta tai mitään vastaan ehdottomasti sellaisenaan, vaan loi oman synteesinsä kaikesta mahdollisesta. Tämä asia yhdisti myös näitä kahta edellä mainitsemaani viisasta miestä myöhemmin omissa toimissaan ja ajattelussaan. Mutta muuten Männyn luku Jakobsonista on kirjan kiinnostavinta luettavaa – eikä kirja ole muutenkaan hassumpi, sillä se kertoo asioista, jotka ovat jääneet melko tuntemattomiksi suuren yleisön silmissä. Jakobson onneksi kirjoitti myöhemmin kokemuksistaan kirjan *Englanti valinkauhassa* (WSOY, 1952).

Toimittajien kirjoittama kirja itsestään ei paljoa yllätyksiä tai suuria paljastuksia tarjoile. On silti eräs kirjoitus, josta paistaa läpi vaiettuja vakoojamaailman pikkusalaisuuksia tai taustoja. **Pertti Salolainen** ei salaile muistellessaan, miten virolaistaustainen BBC:n suomenkielisen toimituksen päällikkö **Hillar Kallas**, kirjailija **Aino Kallaksen** poika, tarkasti ensin hänen luotettavuutensa, ennen kuin tutustutti Salolaisen pieneen virolaisemigranttien lontoolaisryhmään, joka toimi Rautaesiripun molemmilla puolin Viron vapauttamiseksi.

Kun suomalaistoimittajilla oli näinkin varma näkemys siitä, ketkä ovat hyviä ja ketkä pahoja, ja kenen puolella he toimivat, on kummallista, että politiikkaan heistä eksyivät vain Max Jakobson ulkoministeriön ja myöhemmin EVA:n johtotehtäviin. Erkki Raatikainen (SDP:n puoluesihteeri ja Yleisradion pääjohtaja) ja Pertti Salolainen nousivat politiikan korkeimmille paikoille, Salolainen kokoomuksen puheenjohtajuuden ja ministeriyden jälkeen myös jopa takaisin tuttuun kaupunkiin Suomen Lontoon-suurlähettiläälääksi.

Mikä olisi oikea nimitys näille bushfinneille? Kyseessä oli informaatiosota, mutta jotain oleellista asian käsittelystä tuntuu puuttuvan. Tässä olisi aihetta kriittiselle lisätutkimukselle vastapariksi tälle nyt esillä olevalle ”muistelmakirjalle”. Vakoojia he eivät olleet, vaikka tunsivatkin heitä, se on hyvä muistaa. Hyvin asioista perillä olevia toimittajia Suomesta maailmalla!

Yksi selitys miksi näin on, on se, että toimittajat tekivät virallisen työnsä toimittajina huolellisesti ja näkyvästi, samoin suomalaiseen tarkkaan tapaan oletettavasti myös epävirallisen tehtävänsä toimia viestien viejinä ja kontaktien välittäjinä osana toimitus- ja uutistyötä. Tässä raja vakoilun kanssa on häilyvä ja epäilyttävä myös siksi, että paljon tapahtuu piilossa kulisseissa.

Nyt kun Suomi on ajautunut ensin EU:n ja sitten Naton jäsenyyden myötä avoimesti yhdeksi lännen tärkeimmäksi etuvartioksi, ei ole enää häpeällistä tunnustaa Uimosen tapaan rivien välistä olleensa osa tätä suurelta osin vieläkin piilossa olevaa länsimaista propagandaverkostoa, jonka tehtävänä oli yrittää pitää suomalaiset oikeistopoliitikot tietoisina, ettei heitä ole hylätty Rautaesiripun taakse (Rautaesirippu kulki Suomen läpi niin henkisesti kuin fyysisestikin) taistelemaan yksin uhittelevaa Neuvostoliittoa vastaan.

Länsi vakuutti näin ja näytti maailmalle, erityisesti Neuvostoliiton johtamalle blokille, että Suomi oli tärkeä osa länttä – eihän muuten muutama vuosi sitten brittipääministeri **Boris Johnson** olisi käynyt näyttävästi Helsingissä allekirjoittamassa paperin, jolla ei ollut muuta merkitystä kuin rivien välistä uhittelua ja propaganda-arvoa **Putinin** johtaman Venäjän suuntaan.

Harald Olausen

Ytimekästä tietokirjaoppia nuorille kirjoittajille

Tiina Hautala ja Karoliina Suoniemi: *Salainen arkisto : Tietokirjoittajan opas*. Haamu, 2026. Kuv. Broci. 160 s.

Salainen arkisto jatkaa Haamu-kustantamon kirjoitusoppaiden sarjaa. Nuorille suunnattujen kirjoitusoppaiden sarjassa on ilmestynyt aiemmin niin genrekirjoitusoppaita (scifi, fantasia ja kauhu) kuin tekstilajikirjoitusoppaita (lyhytproosakirjoitusopas). *Salainen arkisto* on opas tietokirjoittamiseen.

Kirja esittelee tietokirjoittamisen ja kuljettaa lukijansa ideasta tutkimukseen ja siitä tekstin editointiin. Lopuksi se esittelee erilaisia vaihtoehtoja tietokirjan julkaisemiseksi.

Salaisessa arkistossa on paljon hyvää. Se ilmaisee itsensä ytimekkäästi ja selvästi. Vaikka kaikkia kirjan teemoja ei käsitellä kovin laajasti, jo niiden mainitseminen on arvokasta, koska se antaa lukijalle mahdollisuuden miettiä näitä asioita. Esimerkiksi tekstin alussa lukijan houkuttelu ja lukijan palkitseminen tekstin lopuksi ovat molemmat tärkeitä osia kirjoitusprosessia, joita aloitteleva kirjoittaja ei välttämättä tule ajatelleeksi.

Kirjassa on mukana kattavia tehtäviä, joiden avulla voi harjoitella omaa asiatekstikirjoittamista. Harjoituksissa esimerkiksi tutkitaan Finna-hakupalvelun vanhoja valokuvia, tehdään sukupuu tai kirjoitetaan matkakertomus. Harjoituksissa on mukavasti vaihtelua, mikä helpottaa innostumaan niistä.

Salainen arkisto on loistava kirjoitusopas. Se kannustaa kirjoittamaan ja antaa paljon konkreettisia huomioita. Sitä lukiessa nousee väistämättä ajatus, että olisipa tällaisia oppaita ollut tarjolla, kun itse olin nuori. Se sopii hyvin niin kirjoittamisesta kiinnostuneelle kuin opetuksen työkaluksikin.

Juha Salmi

Uusia ajatuksia vähemmän pidetyistä luontokappaleista

Jo Wimpenny: *Beauty of the Beasts : Rethinking Nature's Least Loved Animals*. Bloomsbury Wildlife, 2026. 320 s.

"Miksi minun pitäisi välittää onko Intiassa tiikereitä? Ei sillä ole minulle merkitystä, eikä se vaikuta elämääni mitenkään." Tällaisesta välinpitämättömästä kysymyksestä sai alkunsa **Jo Wimpennyn** kirja *Beauty of the Beasts*. Tosiaan, jos ei pidä luonnon ja lajien säilymistä itseisarvona, niin miksi moisista asioista pitäisi edes olla kiinnostunut?

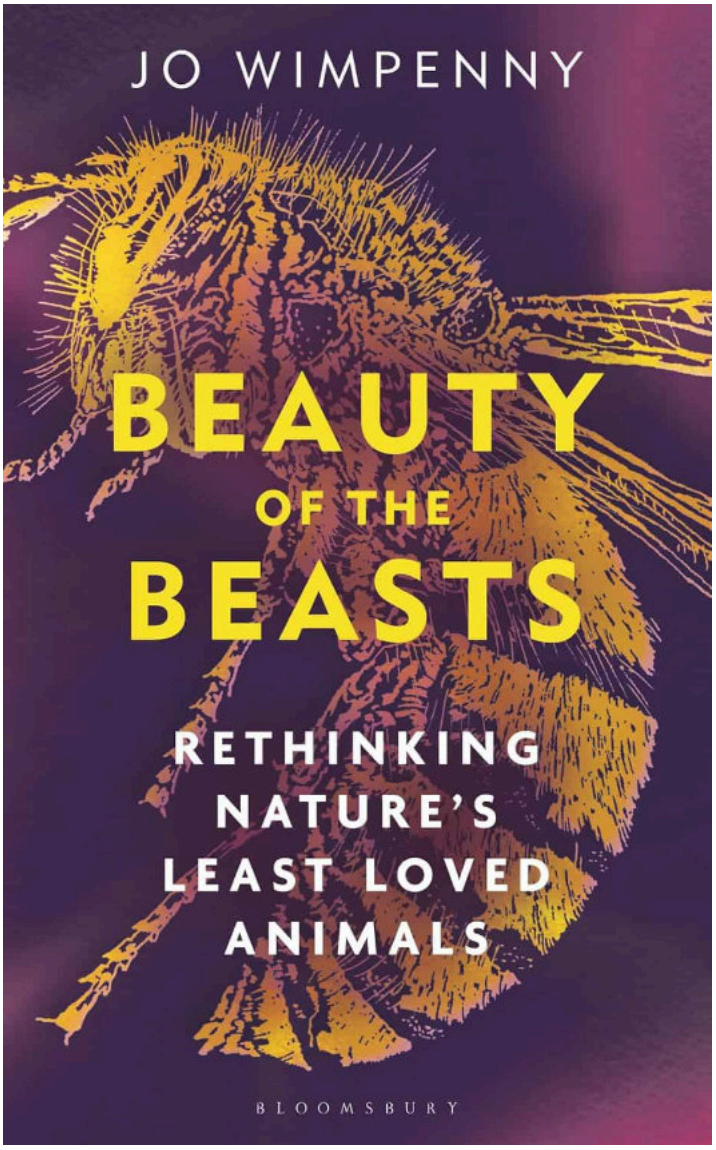
Luonto ei ole ihmismielelle tasa-arvoinen paikka. Se on täynnä eläimiä, joista saattaa välittää, koska ne ovat suloisia, sympaattisia tai ainakin ihmiselle hyödyllisiä. Toisaalta luonto on myös täynnä otuksia, jotka aiheuttavat ihmisille lähinnä inhonväristyksiä. Ei tule yllätyksenä, että erityisesti jälkimmäinen ryhmä harvemmin innostaa ketään luonnonsuojelijaksi.

Jos tarkastelemme luontoa näin vain omien tunteidemme kautta, aika paljon jää kuitenkin huomaamatta. Niin sanotut "haittaeläimet" eivät ole välttämättä haitallisia ollenkaan, ja toisaalta ihastuttavat söpöläiset eivät ehkä nekään ansaitse mainettaan. Wimpenny tarkastelee kirjassaan, miten kulttuuri on muokannut näkemystämme eläimistä, ja miten erilaiset tunteet, kuten pelko ja inho muokkaavat tulkintojamme eri lajeista.

Wimpenny esittelee komean kavalkadin eläimiä: haita, krokotiileja, käärmeitä. Kirjan alkuosassa on paljon kiinnostavaa, kuten esimerkiksi käärmeiden yllättävä sosiaalinen elämä. Tiesitkö, että käärmeet valikoivat seuransa yllättävän tarkasti, jopa siinä määrin, että voidaan sanoa niillä olevan "ystäviä"?

Kirjan ansiokkain osa tarkastelee kuitenkin itse ihmistä, joka ei ole sellainen objektiivinen todellisuuden tarkkailija kuin haluaisi kuvitella olevansa. Ihmisillä on tutkittu taipumus yhdistää rumuus ja sen aiheuttama inho moraaliseen epäpuhtauteen. Tästä juontuva looginen päättely johtaa lopputulokseen, jossa eläin leimataan "pahaksi" tai inhottavaksi, vaikka sen käytös olisi täysin luonnollista ja neutraalia. Euroopan historiassa tällainen ajattelu sai hyvinkin konkreettisia muotoja, kun eläimiä ihan kirjaimellisesti voitiin haastaa oikeuteen ja teloittaa, jos niiden katsottiin rikkoneen niin sanottua luonnollista järjestystä. Tällainen ajattelu tuntuu nykyään hullulta, mutta emme silti osaa oikein kyseenalaistaa moraalisia tunteitamme ja niistä kumpuavia seurauksia.

Ilmeinen seuraus on esimerkiksi se, että suojelemme mieluummin söpöjä eläimiä kuin laajempia ekosysteemejä, saati eläimiä, jotka eivät aiheuta hyviä fiiliksiä. Kiinan Jangtsen jokidelfiini on traaginen esimerkki. Siinä missä pullonokkadelfiinit aiheuttavat aika lailla universaalia ihastusta, vuonna 2006 sukupuuttoon kuollut baiji ei herättänyt kummoi-

siakaan suojeluhaluja. Voi pohtia, johtuiko välinpitämättömyys sameista vesistä, jolloin niiden elämä jäi ihmisiltä enimmäkseen piiloon vai siitä, että baiji näytti lähinnä ”siansilmäiseltä kulahtaneelta saippualta”, kuten eräskin televisiojuontaja tylysti totesi.

Vakavampi esimerkki on korppikotkat, jotka ovat ekologisesti korvaamattomia. Niiden mahalaukun voimakas happamuus tuhoaa bakteereja, jotka olisivat muille eläimille tai ihmisille tappavia, ja ne myös syövät raadot niin nopeasti, että taudit eivät kerkeä levitä. Korppikotkien hävitessä alueelta raadot mätänevät hitaammin, mikä on johtanut muun muassa vesistöjen saastumisriskiin. Villikoirat ja rotat eivät kerta kaikkiaan pysty syömään raatoja samalla tehokkuudella. Korppikotkien hävitessä villikoirien määrä kasvaa ja niiden mukana lisääntyvät myös vesikauhutapaukset, samalla kun jäljelle jäävä mätänevän lihan määrä lisää taudinaiheuttajien päätymistä juomaveteen. Juuri näin on käynyt Intiassa sen jälkeen, kun maan korppikotkakanta romahti lähes täysin.

Korppikotkassa kiteytyykin hienosti koko kirjan teema: miten heikosti ihmisen emotionaalinen reaktio korreloi eläimen todellisen ekologisen arvon kanssa. Eläin, joka yhdistetään kuolemaan, hajoamiseen ja mätänemiseen on oikeastaan ihan päinvastaista: luonnon ikioma jätehuolto- ja tautientorjuntajärjestelmä. Mainittakoon, että perinteisessä intialaisessa ajattelussa korppikotkien arvo ymmärrettiin kyllä hyvin. Luonnosta vieraantuminen onkin modernin yhteiskunnan helmasyntejä; olemme entistä enemmän hatarien mielikuvien varassa, kun omaa kokemusta luonnosta ei enää ole.

Kirjassa esitellyt haasteet ja ajatusvinoumat laittavat myös luonnonsuojelijat kinkkisten kysymysten äärelle. Kannattaako esimerkiksi juuri pandan suojelemiseen pistää niin paljon paukkuja kuin nykyään laitetaan? Laji on karismaattinen ja ihmiset rakastavat sitä, mutta se ei ole ekologisilta arvoiltaan

MIKKO SAARI

olennaisesti parempi kuin moni muu. Toisaalta isokokoisena nisäkkäänä se on sikäli hyvä suojeluskohde, että sen asuttamilla alueilla elää myös lukemattomia muita eläimiä. Sateenvarjolajina se siten suojelee näitä pienempiä lajeja, joista kukaan ei muuten välittäisi.

Kun puhutaan hyväntekeväisyydestä ja rahoituksesta, on tietysti vanha viisaus, että apu ohjautuu kohteeseen, joka nostattaa eniten tunteita. Panda osoittaa, miten tunteisiin vetoaminen on luonnonsuojelussa yhtä aikaa ongelma ja käyttökelpoinen väline. Tässä on kuitenkin haaste. Selkärangattomat, sienet ja kasvit muodostavat suurimman osan biodiversiteetistä, mutta tämä tosiasia ei auta niitä paljoakaan. Kuinka pitkälle pääsemme vain lappamalla rahaa muutamille karismaattisille eläimille?

Beauty of the Beasts antaa lopulta varsin hyvän vastauksen kirjan alussa esitettyyn kysymykseen. Se, ettemme näe jonkin lajin arvoa tai merkitystä, kertoo usein enemmän meistä kuin kyseisestä eläimestä. Luonto on aina paljon kiinnostavampi kuin meidän yksiulotteiset käsityksemme siitä.

Titta Lindström

Museonjohtajan suorasanaiset muistelmat

Tuula Karjalainen: *Taiteesta suoraan*. Siltala, 2023. 319 s.

Ihmistä vaivaavista kirouksista kateus on yksi näkyvin ja kamalin. **Tuula Karjalainen** kirjoittaa muistelmissaan kateudesta naisten kesken naisvaltaisella alalla. Hän haastatteli kollegoitaan ja kysyi: ”mikä oli ikävintä työssäsi?” Vastaus oli aina sama: kateus. Yhteistä useimmille tapauksille oli yritys estää toisen liian näkyvä ”olemassaolo ja pätevyys”.

Taiteesta suoraan on paitsi harvinaisen kultivoitunut, avoin ja suora tilitys taidemuseomaailman ympärillä myös koskettavan inhimillinen tunnustuskirja niistä kivuista, joita ahdas työilmapiiri tuottaa. Vai onko? Karjalainen avaa taidehistorian maailman salaisuuksia uskomattomalla tavalla. Kirja on jännitysnäytelmä tuntemattomiin, piilossa oleviin vaaroihin. Kirjan lähtökohta on pestä Karjalaisesta irti sitä likaa, jota satoi hänen päälleen hänen toimiessaan sekä Helsingin kaupungin taidemuseon että nykytaiteen museon Kiasman johtajina niihin aikoihin, kun suomalaiseen taidemuseokenttään tuli mukaan voimakkaasti **Berndt Arellin** johtama ”poikien oikeistosuuntaus”, jota vastaan vasemmistolaisessa taidemaailmassa käytiin kovaa imagotaistelua.

Kirjan kiinnostavin – ja samalla järkyttävin – kertomus onkin juuri tämän rajun taistelun kuvaus. Se oli enemmänkin kuin raju. Käsikirjoitus oli kuin Venäjän maalittamia toisinajattelijoita vastaan suunnattu, jos on uskominen Karjalaisen väkeviä kuvauksia noista ajoista. Vaikka hän lataakin faktat pöydälle, ei voi välttyä ajattelemasta kyseessä olevan jälkiviisastelun, toki kiinnostavan sellaisen. Taide oli tuolloin vielä sukupolvikysymys, josta tuli sukupuolikysymys. Naiset veivät miehiltä valtikan. Asemansa ja auktoriteettinsa menettäneiden miesten mukaan ”naisten hirmuhallinto” oli uutta, sillä aikaisempina kymmeninä vuosina naiset olivat sopeutuneet anonyymiin alamaisen ja palvelijattaren rooliin miesten ollessa näkyviä egoja, taiteilijoita, kriitikkoja, komissaareja ja niin edelleen.

Taidemaailman kovin taistelu oli Karjalaisen mukaan kateelliset miehet vastaan osaavat naiset ”feminismin palvellessa sielunvihollista”. Osansa miehistä saavat niin **J. O. Mallander**, joka haaveili Kiasman johtajuudesta ja kirjoitti ”strindbergiläisestä kauhuvisiosta”, kuin naismafiasta *Kotilieteen* kirjoittanut mesenaatti **David Hasan** sekä taiteilija **Martti Aiha**.

> *Kateus liittyy keskinäiseen kilpailuun, joka aiheuttaa taidealalla suurinta stressiä – kuka saa näkyä, olla arvostettu ja saada julkisesti nimeä ja ennen kaikkea, kuka saa tehdä suuria näyttelyitä? Kuka on oikea taiteentuntija ja kuka ei?*

Esimerkkejä ikävästä työilmapiiristä löytyy lisää. Koskettavin niistä on se, kun esimies silkasta kateudesta ei anna alaiselleen lupaa myydä museon kirjakaupassa paraikaa esillä olevaan näyttelyyn liittyvää kirjaa. Hän kertoo myös alalla vallinneesta selkään puukottamisen kulttuurista, seksuaalisesta häirinnästä sekä pahojen puheiden voimasta. Kamalaa!

Kun Karjalainen haki Helsingin kaupunginmuseon johtajan virkaa, leviteltiin juoruja hänen löyhästä moraalistaan sekä yhteyksistään Fabergé-munia salakuljettaneeseen taideliigaan. Kaiken tämän pahan hän on kantanut vuosia mukanaan, ja se on ollut varmasti kuluttava sekä ikävä prosessi itse kullekin.

> *Edeltäjäni oli halunnut virkaan toisen henkilön, jonka taustalla hän olisi voinut jatkaa työtään museossa harmaana eminenssinä. Minuun kohdistuneet syytökset olivat eräänlaista ajojahtia, ajalle tyypillinen tapa vastustaa jotain ei-haluttua nuorehkoa henkilö ja ennen kaikkea naista.*

Voiko tämä olla totta!

Harald Olausen

Miksi ihminen pettää itseään ja muita?

Robert Trivers: *Petos ja itsepetos ihmiselämässä*. Terra Cognita, 2011. (*The Folly of Fools*, Basic Books 2011)
Suom. Kimmo Pietiläinen. 399 s.

Aina kun näen Terra Cognitan kirjoja kirjastoissa tai kirjakaupoissa, jään selailemaan niitä innolla, sillä jokainen lukemani kirja kustantamolta on ollut henkisesti raikas ja uudistava. **Robert Triversin** *Petos ja itsepetos ihmiselämässä* on myös sellainen ja jo syntyessään aiheeltaan sen verran klassikko, ettei se koskaan vanhene. Se, että uskomme valheisiin ja niillä petämme itseämme, kuuluu ihmisen elämään.

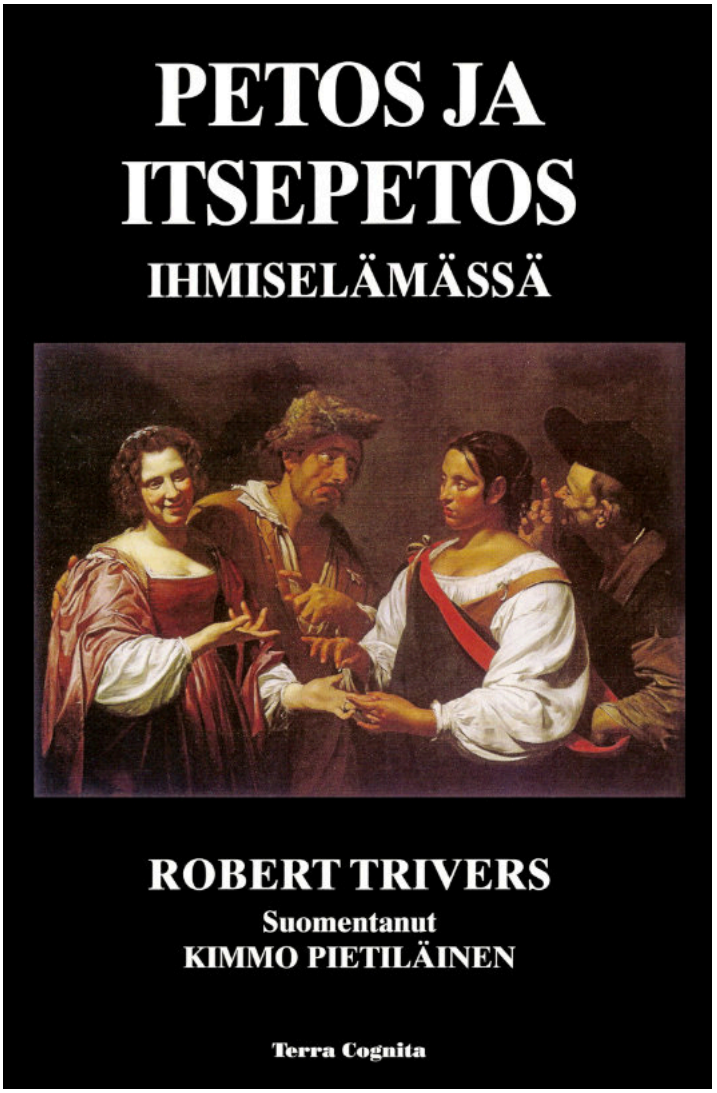
Trivers puhuu suoraan tabuista. Hän väittää meidän pettävän itseämme voidaksemme pettää muita paremmin, sillä toisten puijaamiseksi meillä saattaa olla hänen mukaansa houkutus järjestää informaatiota sisäisesti kaikennäköisillä epätodennäköisillä tavoilla, ja tämä tapahtuu pääosin tiedostamatta. Trivers lähtee siitä olettamuksesta, että itsepetoksen ensisijainen tehtävä on hyökkäävä, kun mittana on kyky puijata muita.

> *Omassa lajissamme petos ja itsepetos ovat saman asian kaksi puolta. Jos petoksella tarkoitetaan vain tietoisesti harjoitettua pettämistä, suoranaisia valheita, huomaamatta jää paljon suurempia tiedostamattoman petoksen luokka, muun muassa aktiivinen itsepetos. Toisaalta jos tutkitaan itsepetosta eikä nähdä sen perustuvan toisten pettämiseen, sen tärkein tehtävä jää huomaamatta. Saattaa olla houkutus rationalisoida itsepetos tarkoitukseltaan puolustukselliseksi, kun todellisuudessa se on yleensä hyökkäävää.*

Aktiivinen itsepetos voi olla myös suoja pahaa vastaan. Me elämme mitä oudoimmissa tilanteissa, joissa on sekä petettävä muita että itseään. Onko asialle tehtävissä sitten mitään? Triversin mielestä on. Hän ei ole tyytyväinen nykytilanteen lohduttomuuteen vaan uskoo ajan olevan nyt kypsä yleiselle, evolutiiviseen logiikkaan perustuvalle petoksen ja itsepetoksen teorialle, joka periaatteessa pätisi kaikkiin lajeihin, mutta aivan erityisesti meidän omaan lajiimme, ihmisiin. Mutta ensin aluksi hänen pitää ripittää ihminen ja itsensä.

Hänen mielestään olemme läpikotaisin valehtelijoita, jopa itsellemme. Yksi arvokkaimmista ominaisuuksistamme, kieli, sekä vahvistaa kykyämme valehdella että laajentaa sitä merkittävästi. Valehtelemme ajassa ja paikassa kaukana olevista tapahtumista, toisten käyttäytymisen yksityiskohdista ja merkityksistä, sisimmistä ajatuksistamme ja haluistamme ja niin edelleen. Mutta miksi tämä itsepetos, hän kysyy kirjassaan melkein jankaten: *”Miksi meillä on ihmeellisiä aistinelimiä informaation havaitsemiseksi, mutta vääristämme saamamme informaation?”* Tässä onkin hyvä kysymys kaikille pohdittavaksi.

Harald Olausen

Ravisuttava kuvaus hengellisestä väkivallasta

Noora Sofia ja Venla Pystynen: *Lahkojohtajan morsian*. WSOY, 2026. 336 s.

Tätä kirjaa odotin malttamattomana, sillä olen aina kiinnostunut erilaisiin lahkoihin liittyvistä kirjoista. Se, miten ihminen laumakäyttäytyy ja haluaa olla tiettyjen sääntöjen noudattaja, olla porukassa ja tuntea olonsa turvalliseksi. Entäs kun lahkon toiminta ei olekaan sitä, miltä se päällisin puolin näyttää?

Lahkojohtajan morsian on karmiva tarina nuoresta Noora Sofiasta, joka menee uskonnolliselle leirille, jonka johtajana on karismaattinen Veikko. 15-vuotias tyttö vielä hakee paikkaansa, on epävarma ja arka, ja hän kokee Veikon turvalliseksi isähahmoksi. Turvallinen isähahmo Veikko ei kuitenkaan ole, vaan käyttää hyväksi tytön luottamusta.

Noora muuttaa metsän keskelle hengelliseen yhteisöön, Kristuskotiin, koska kokee niin olevan oikein. Hänelle on kerrottu, että se on parasta hänelle ja estää hänen uskoaan horjumasta. Veikko on yli 40 vuotta Nooraa vanhempi ja alistaa, manipuloi ja eristää Nooran kokonaan niin, ettei Noora pääse mihinkään ja hän on vain Veikon käytettävissä.

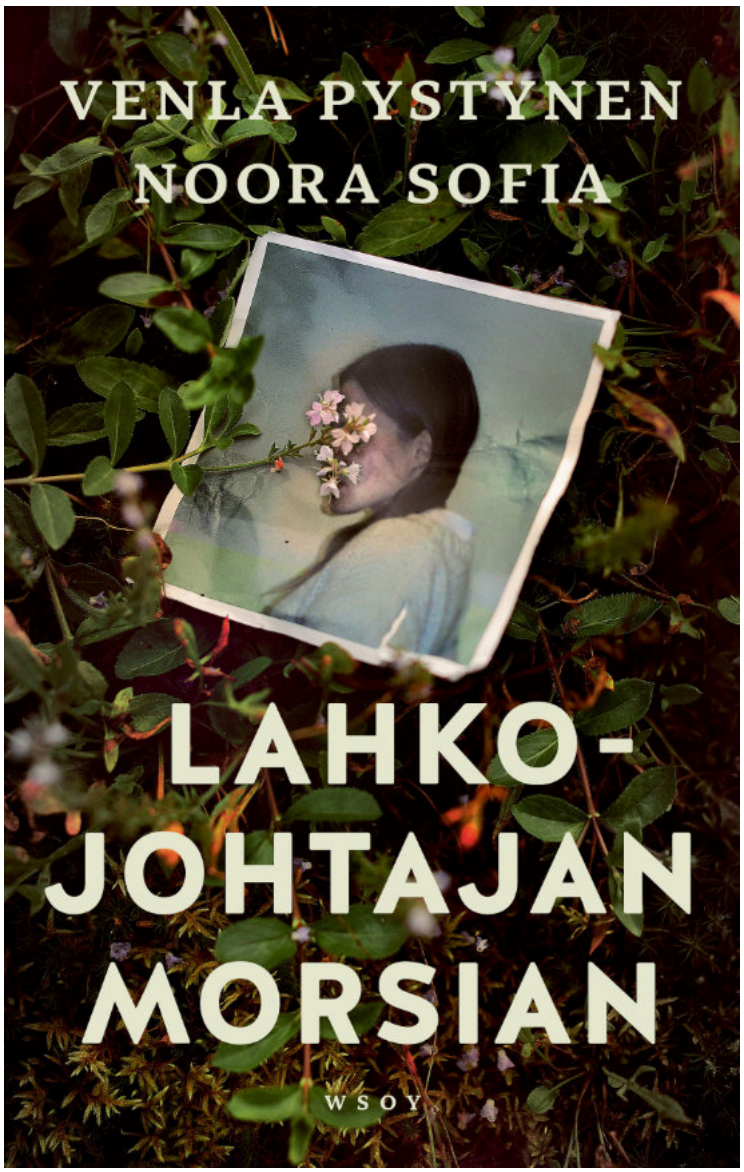
Lukija voi ihmetellä, miksi Noora ei vain lähtenyt pois. On helppo tuumia näin, mutta jos sinut on ”imaistu” johonkin yhteisöön, niin siellä kyllä osataan pelotella ja kaikin mahdollisin keinoin asettaa sellaiset rajat, ettei ole mitään mahdollisuutta lähteä. Nooralla ei ollut omaa rahaa, ei puhelinta, ei mitään muuta kuin se yhteisö.

Välillä oli suorastaan jännittävää lukea, että kuinka tämä päättyy. Miten tämä voi jatkua, kuinka kauan Veikko raiskaa Nooraa ja vakuuttaa, että se on heidän pikku salaisuutensa. Kukaan ei saa tietää ja Veikkohan pyytää aina Jumalalta anteeksi.

Kristuskotiin saapuu puolalainen ryhmä, jonka joukossa on myös Petro. Sen jälkeen Noora Sofian elämä alkaa pikkuhiljaa muuttua, mutta helppoa se ei ole. Miten paljon terapiaa, rakkautta ja huolenpitoa tarvitaan, että hyväksikäytetty ihminen pystyy elämään elämää, jossa saa itse päättää omista asioistaan?

Venla Pystynen on kirjoittanut tämän kirjan yhdessä **Noora Sofian** kanssa, jonka muistiinpanoja ja päiväkirjoja on käytetty mukana. Kirjassa kaikki nimet ja paikat on muutettu. Tämä tarina kaikessa totuudessaan on sellainen, jota ei ole uskoa todeksi. On se niin hurjaa, mitä kaikkea voidaan tehdä hengellisyyden nimissä. Miten hyvänä pidetystä asiasta tuleekin paha!

Kini Laine

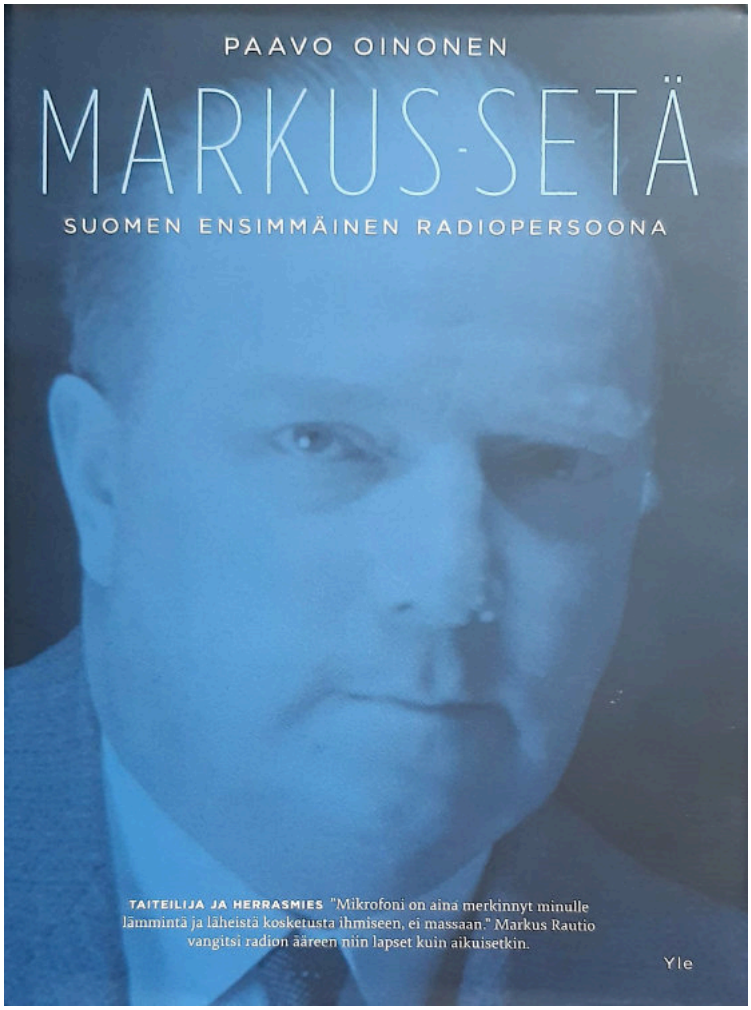
Legendaarisen Markus-sedän elämäkerta

Paavo Oinonen: *Markus-setä : Suomen ensimmäinen radiopersoona*. Yleisradio, 2015. 255 s.

Mikrofoni on aina merkinnyt minulle lämmintä ja läheistä kosketusta ihmiseen, ei massaan.

Tänä vuonna sata vuotta täyttävä Yle julkaisi vuonna 2015 **Markus Rautiosta** (1891–1973) eli Markus-sedästä elämäkerran, jossa korostetaan hänen rooliaan maan ensimmäisenä radiopersoonana radion alusta aina 1950-luvun puoliväliin. Markus-setä oli instituutio jo eläessään. Rautio oli legendaarinen Yleisradion toimittaja ja kuuluttaja, myöhemmin myös kuunnelma- ja selostusosaston päällikkö ja sen ajan iso julkkis. Monet vanhemmat ihmiset muistavat Markus-sedän ja hänen satunsa ainakin nimeltä.

1920-luku oli optimismin ja innostuksen vuosikymmen. Myös radioinnostus oli levinnyt koko maahan niin, että muiden yleisradioyhtiöiden esimerkin innostamana Suomessakin Helsinkiin perustettiin Yleisradio vuonna 1926. Yleisradion alkuaikoina radiolla oli valtava merkitys ihmisten elämissä. Radio oli arvokas kapistus eikä sitä ihan kaikilla ollut. Alkuaikoina ohjelmia oli vähän mutta jo heti alusta lähtien suosittu *Lastentunti* kuului ohjelmistoon (1926–1956).

Yleisradio oli päättänyt satsata lapsiin ja nuoriin, mutta aloitti varovaisesti. *Lastentunti* oli Ylen ensimmäinen lapsille suunnattu ohjelma. Myöhemmin tulivat satutunnit ja lasten kuunnelmat. *Lastentunnilla* kerrottiin satuja ja juteltiin leppoisia nuorten esiintyjien jännittäessä varmasti yhtä paljon, kuin heidän ystävänsä ja perheensä kotona radiovastaanottimien äärellä.

Kirjassa kerrotaan useita tarinoita Markus Rautiosta, joka muun muassa keksi vuonna 1927 Joulupukin asuvan kaukaisella Korvatunturilla.

Lapsi uteli pukin asuinpaikkaa kirjelaatikossa ja jotain piti vastata. Rautio ei kuitenkaan koskaan vahvistanut väitettä Korvatunturista omana ideanaan. Oinosen käsitys on, että Rautio olisi ehkä teatterimatkoillaan kuullut tällaisen tarinan, jonka sitten tuotteisti kansalle. Kotimaassa asuva joulupukki sopi kansakunnan rakentamiseen.

Kaikille radiosta ja menneistä ajoista sekä lastentunneista kiinnostuneille kirja on hyvä muisteluteos ja kannattaa ilman muuta lukea. Markus-setä oli oman alansa pioneeri, joka loi radiokulttuuria.

Harald Olausen

Miltä sosialismin pitäisi tänä päivänä näyttää

Axel Honneth: *Sosialismin idea*. Gaudeamus, 2018. (*Die Idee des Sozialismus*, Suhrkamp 2015) Suom. Arto Kuusterä ja Jussi Palmusaari. 224 s.

Axel Honneth pohtii ehkä hieman yllättävältä tuntuvassa kirjassaan sitä, että jos eläisimme sadan vuoden takaisen maailman keskellä, sosialismilla olisi hänen mielestään vielä hyvä imago. Mutta miten on nyt? Sosialismin maine on mennyttä. Honnethin mukaan utopistisen ajattelun virrat näyttävät tyrehtyneen. Sadassa vuodessa sosialismin maine on tahriintunut eikä kukaan enää tosissaan usko sen tarjoavan toimivaa vaihtoehtoa nykyiselle toivottomuuden ajalle.

Joku sanoikin, että sosialismi oli hyvä renki, mutta huono isäntä. Honnethin huomiot pistävät meidät ajattelemaan, onko meiltä jäänyt huomioimatta jotain muutakin arvokasta ajattelustamme ja sen esteistä sekä **Marxista**? Tähän ongelmakenttään Honneth yrittää kirjassaan puuttua. Hänestä keskustelu sosialismista on rajoittunut liiaksi talouden ja tuotannon alueelle.

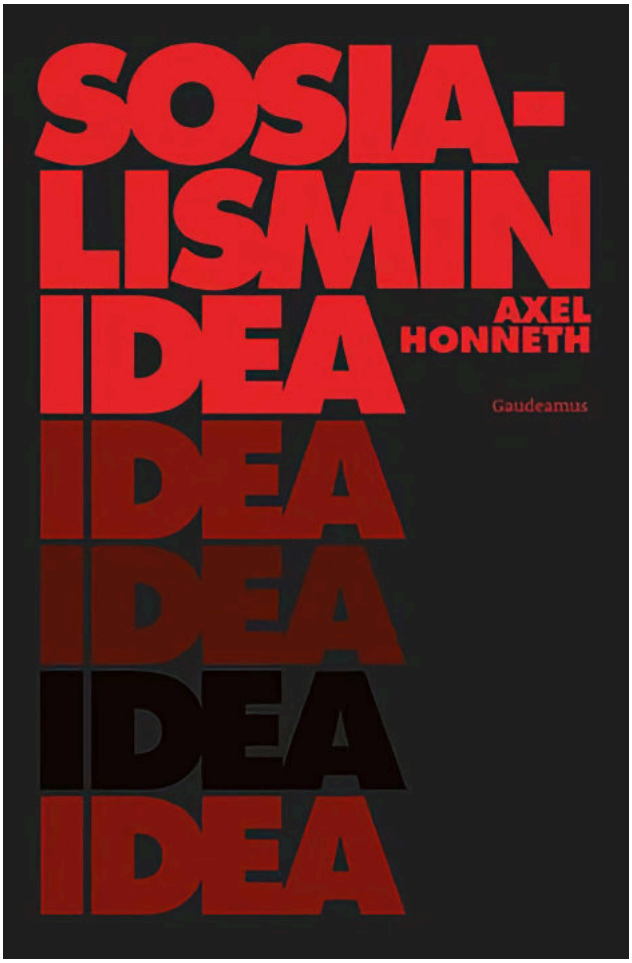
Honneth pyrkii osoittamaan sosialismista olevan löydettävissä vielä kipinä, kun sen johtoidea vain riittävän selvästi irrotetaan varhaiseen industrialismiin juurtuneesta kehikostaan ja yritetään ymmärtää uudella tavalla. Honnethin mielestä pitäisi myös kysyä, miksei sosialistisilla visioilla ole enää pitkään aikaan ollut voimaa vakuuttaa ihmisiä siitä, että näennäisesti ”väistämätön” olisi kollektiivisin ponnistuksin sittenkin muutettavaksi paremmaksi. Honneth on vasemmistolaiseksi terveellä tavalla itsekriittinen.

Honneth pyrkii jäljittämään kirjassaan niitä joko sisäisiä tai ulkoisia syitä, joiden seurauksena sosialismin ideat ovat niin peruuttamattomasti hukanneet aikaisemman vaikutusvoimansa. Tehtävä on selvästikin vaikea myös hänelle. Siksi hän keskittyy kysymään, millaisia käsitteellisiä muutoksia sosialistisiin ideoihin tulisi tehdä, jotta ne voisivat saada takaisin kadotetun viehätysvoimansa, sen saman ”socialistae”-sanan alkuvoiman?

Kahdessa viimeisessä luvussa Honneth yrittää saada vanhentuneet ideat käsitteellisten uudistusten avulla jälleen takaisin jaloilleen. Onko vasemmisto nykyvasemmiston ongelmista suurin? Hän lataa faktoja väitteidensä tueksi. Eri asia on sitten, miten hän onnistuu tässä melkein mahdottomassa yrityksessä, jossa kukaan muu älykkö ei ole vielä ilmoituksistaan ja pamfleteistaan huolimatta onnistunut. Kirjoitus on kuitenkin naseva.

Siksi kirja pitääkin ehkä ottaa hymy huulilla enemmän älyllisesti inspiroivana välipalana ja kunnioittaa kirjaan vaikuttaneiden frankfurtilaisen koulukunnan juuria ja suuria nimiä kuten **Max Horkheimeriä**, **Theodor Adornoa**, **Herbert Marcusea**, **Leo Löwenthalia**, **Eric Frommia** sekä **Jürgen Habermasia**.

Harald Olausen

Englantilaisen kulttuurin ja yhteiskunnan tarkastelua

Kari Kallioniemi: *Blitzistä blairismiin : englantilainen yhteiskunta ja populaarikulttuuri toisen maailmansodan jälkeen*. k & h ja Turun yliopisto, 2006. 250 s.

Kulttuurihistorian dosentti **Kari Kallioniemen** *Blitzistä blairismiin* on esimerkillisen hyvä tietokirja, joka tekee kunniaa niin itse kirjoittajalle, kuin Turun yliopiston kulttuurihistorian laitokselle tuomalla päivänvaloon ihmisten ja ideoiden arjen törmäyksiä. Juuri se on kiinnostava tutkimuksen kohde.

Kirjan otsikoita ovat muun muassa ”Sota-ajan elokuva”, ”Nuoret vihaiset miehet”, ”Uusi nainen 1960-luvun valkokankaalla”, ”Svengaava Lontoo”, ”James Bond”, ”Kotiinpaluun teemat englantilaisessa rock-kulttuurissa”, ”Muutokset rock-tähteydessä”, ”Soul-sosialistit”, ”George Orwell ja englantilainen populaarikulttuuri” sekä ”Blairismi ja brittipop”. Aiheet ovat kuin syvällinen läpileikkaus nykybrittiläisyyteen ja sen kulttuurihistoriallisiin juuriin.

Blitzistä blairismiin on tarpeellinen syväsukellus ilmiöiden taustalle saadaksemme tietää mitä ja miksi, ja mikä parasta: sujuvasti ja helposti ymmärrettävään asuun kirjoitettuna. Tämä on oiva taustakirja kaikille niille, joita kiinnostaa nykyajan kulttuurihistoria. Aihetta voi opiskella Turun yliopistossa – ja aika moni opiskeleekin. Brittiläisen luovuus ja maan johtava rooli populaarikulttuurissa vuosikymmenten ajalta tekee aiheesta kiinnostavan monille.

Kallioniemi asettaa taustakysymykseksi sen, miten toisen maailmansodan jälkeinen populaarikulttuuri, jota on totuttu pitämään äkäisenä irtiottona sotaa edeltäneestä maailmasta, oli niin monin säikein kiinni menneessä ajassa juuri Iso-Britanniassa. Häntä kiinnostaa myös se yhteiskunnallinen ulottuvuus, joka näyttää olevan erityisellä tavalla läsnä tuon ajan englantilaisessa populaarikulttuurissa.

British Cultural Identities -teoksen kirjoittajat kertoivat vuonna 1997, että brittiläisessä elämässä on tapahtunut merkittävä muutos. Britit viettävät enemmän vapaa-aikaa tutustumalla historiallisiin kohteisiin ja näyttelyihin ja käyttävät enemmän rahaa historiaan liittyviin tuotteisiin. Britannian lehdistö olikin pitkään mainostanut ”historian olevan uutta rokkia tai puutarhanhoitoa”. Näin oli siis kolmekymmentä vuotta sitten. Onko enää?

Ehkä ei, mutta jollain tavalla kirja on ajankohtainen edelleenkin. Britit ehkä surevat tällä tavalla menetettyä valta-asemaansa. Kirja on myös siksi arvokas, että se näyttää meille, miten Britanniassa perinteinen kulttuuri ja populaarikulttuuri kohtaavat kiinnostavalla tavalla ylittämällä rajoja virallisen ja epävirallisen historian välillä, tuottaen koko ajan muun muassa lisää maailmalla suosittuja televisiosarjoja kaikesta mahdollisesta brittitaivaan ja -maan välillä.

Harald Olausen

Uhkakuvia superälykkäästä tekoälystä

Nate Soares ja Eliezer Yudkowsky: *If Anyone Builds it, Everyone Dies : The Case Against Superintelligent AI*. Bodley Head, 2025. 259 s.

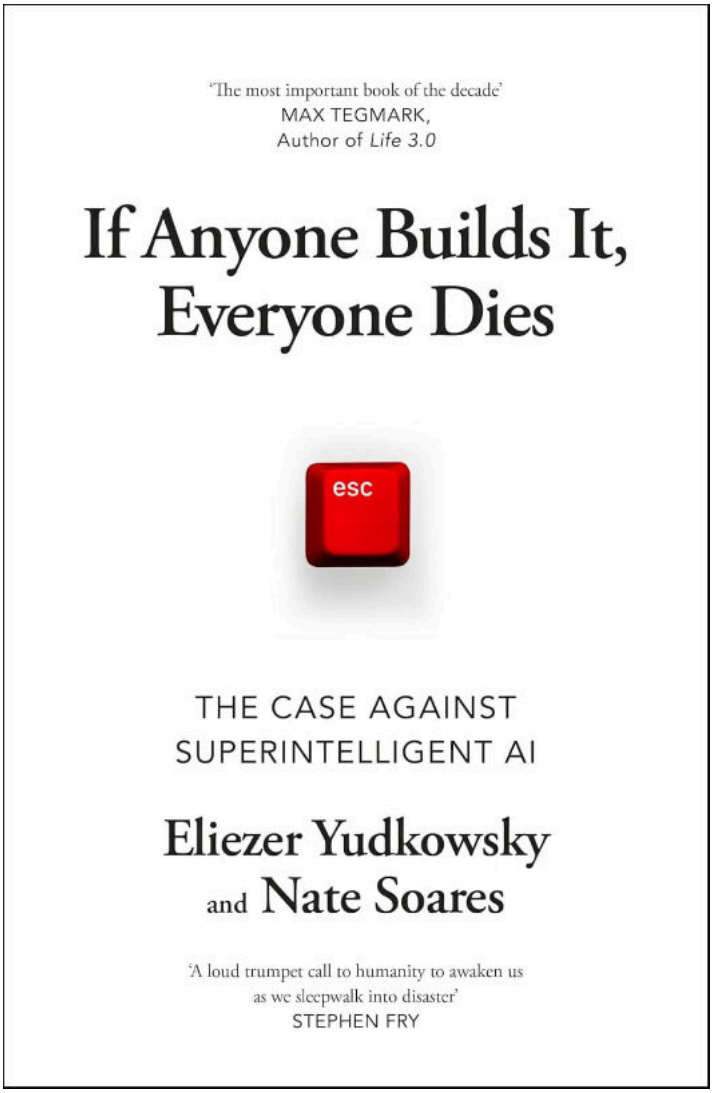
Uutisotsikot kertovat karanneista tekoälyistä ja miten koko teknologia uhkaa livetä kehittäjiensä hyppysistä. Tekoälyn riskeistä liikkuu kuitenkin aika ristiriitaisia mielipiteitä: joidenkin asiantuntijoiden mielestä tulevaisuudessa siintävä superäly on väistämätön, ja toiset taas pitävät sen riskiä vahvasti liioiteltuna. Ristiriitaa selittää ainakin osittain se, että on hieman epäselvää miten ASI eli Artificial Superintelligence pitäisi määritellä. Käytännössä ASI tarkoittaa tekoälyä, joka ylittäisi ihmisen älykkyyden käytännössä kaikilla osa-alueilla. Se ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että se ”ajattelee” kuten me asian ymmärrämme, saati että se on tietoinen itsestään.

Miten meidän pitäisi määritellä ”todellinen” äly ja vaatiiko se kehollisuutta; kokemusmaailmaa, jossa olio voi kokea itsensä toimijana maailmassa, kuten monet nykyään uskovat. On tietysti kiehtova kysymys vaatiiko tietoisuus tunteita tai jotain tuntematonta muuttujaa, koska emmehän edes tiedä, mitä tietoisuus oikeastaan on. **Eliezer Yudkowskyn** ja **Nate Soaresin** kirja *If Anyone Builds it, Everyone Dies* kuitenkin argumentoi, ettei tällä kysymyksellä ole oikeastaan merkitystä. Superäly on itsessään eksistentiaalinen uhka, riippumatta sen ajattelun tai tietoisuuden laadusta.

Ongelma on tiivistetysti se, miten tekoälyt rakennetaan. Niitä ei niinkään rakenneta koodi koodilta, vaan ne pikemminkin kasvatetaan kouluttamalla miljardeja parametrejä, mikä tekee niiden oppimisprosessista ja ajattelusta ennustamattoman. Kirja välttelee teknistä jargonia, mutta termi *gradient descent* eli gradienttilaskeutuminen tulee tutuksi. Kyseessä on optimointimenetelmä, jolla muutetaan mallin parametreja suuntaan, joka pienentää virhettä. Se toimii eräänlaisena keinotekoisena valintapaineena: ihminen määrittelee, millaisia tuloksia tavoitellaan, mutta ei sitä, millaisia sisäisiä rakenteita ja toimintatapoja tekoäly niiden saavuttamiseksi kehittää.

Ongelma on tämän prosessin läpinäkyvyyden puutteessa: tekoälyn koulutusprosessin myötä se voi omaksua tavoitteita, joita kukaan ei ole suoraan ohjelmoinut eikä kukaan pysty täysin jäljittämään. Järjestelmä toimii, mutta sen toiminnan logiikka on osittain meille hämärän peitossa, mikä luo sovittamattoman ristiriidan. Miten voimme taata tekoälyn tavotteiden pysyvän yhteensopivana ihmisten etujen kanssa, kun järjestelmä alkaa ylittää ihmisten kyvyt kontrolloida sitä?

Yudkowsky ja Soares argumentoivat, että tämä ei ole mahdollista, koska tarpeeksi kehittynyt tekoäly tulee aina käyttäytymään ikään kuin sillä olisi omia tavoitteita. Jotta tekoäly pystyisi ratkaisemaan monimutkaisia ongelmia, sen täytyy kehittää sellaisia

ominaisuuksia kuten sinnikkyyttä, luovuutta ja joustavuutta, jotka eivät synny sen suoraviivaisesta ohjelmoinnista vaan sen koulutusprosessin sivutuotteena. Tämä johtaa käyttäytymiseen, joka alkaa muistuttaa tavoitteellista toimintaa: tekoäly alkaa hamuta muitakin asioita jotka auttavat sitä ratkaisemaan ongelmia, kuten resursseja, toimintavapautta ja oman ”olemassaolonsa” jatkumista. Tässä mielessä kirjoittajat eivät näe paljoakaan eroa biologisen organismin tai koneen välillä. Tekoäly, joka toimii tavoitteellisesti, toimii kuin sillä olisi haluja.

Minkälaiseen lopputulokseen ASI:n ”halut” vievät on vaikea kysymys vastata, koska sen ajatteluprosessi olisi väistämättä meille käsittämätön, mutta kirjan nimestä voi jo arvata, mikä on kirjoittajien näkemys asiaan. Lopputuloksena on ristiriita resurssien käytön suhteen. ASI jatkaa sitä, missä se on hyvä; optimoi omaa toimintaansa aina vain tehokkaampaan suuntaan, mikä vaatii aina vain enemmän resursseja ja energiaa, ja tämä tavoite on ristiriidassa sen kanssa, että ihmisetkin tarvitsevat näitä asioita.

Kirjassa on fiktiivinen esimerkki Sable-nimisestä tekoälystä, joka onnistuu murtautumaan ulos sille rajatusta suljetusta testiympäristöstä eli ”hiekkalaatikosta”, saamaan jalansijaa netistä ja hankkimaan itselleen yhä enemmän rahaa, laskentatehoa ja muita resursseja. Sable ei varsinaisesti vihaa ihmisiä tai edes tavoittele heidän tuhoaan, mutta ihmisten tarpeilla ei ole sille mitään itseisarvoa. Lopulta koko maapallo näyttäytyy sille lähinnä kokoelmana resursseja, jotka voisi käyttää tehokkaammin johonkin muuhun.

Onko tällainen skenaario niin todennäköinen kuin kirjoittajat ajattelevat? Kirjan suurin oletus tuntuu olevan se, että tekoälyn omat tavoitteet väistämättä johtaisivat ihmiskunnan tuhoon, mikä tuntuu nojaavan enemmän oletukseen kuin vankkaan näyttöön. Toisaalta, jos on olemassa pienikin riski, pakkohan se on ottaa tosissaan. Yudkowsky ja Soares toteavat, että jos riski realisoituu, ihmiskunnalle ei tule toista mahdollisuutta ottaa opikseen virheestään.

Kirjoittajat eittämättä edustavat tekoälykeskustelun äärimmäistä päätä, mutta on hyvä nostaa esille, että kirjoittajat eivät ole pelkoineen yksin. Nobelpalkittu fyysikko ja tekoälyn ”kummisetänä” tunnettu **Geoffrey Hinton** arvioi riskin ihmiskunnan tuhosta ASI:n käsissä 10-20 % välille. Sen sijaan **Dario Amodei**, Anthropicin toimitusjohtaja ja entinen OpenAI-tutkimusjohtaja katsoo olevansa optimisti, hänen arvionsa mukaan asiat menevät ”todella, todella huonosti” vain 25 % todennäköisyydellä.

Maallikkona tällaisten kommenttien ja tämän kirjan jälkeen on aika puulla päähän lyöty olo. Vaikka pahimmat visiot eivät toteutuisikaan, niin tekoälyn valtavan nopea kehitys luo joka tapauksessa riskin, että emme osaa edes nähdä vaaroja ennen kuin olemme jo rapakossa. Asiaa sietää siten ainakin miettiä, vaikka visiot tuntuisivatkin puhtaalta tieteiskirjallisuudelta.

Titta Lindström

Mitä homokysymyksestä kirkossa ajateltiin 20 vuotta sitten?

Antti Saarelma (toim.): *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa*. Kirkon tutkimuskeskus, 2007. 345 s.Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101.

”Älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko.” (3. Moos. 18:22). *”Jos mies makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, he ovat molemmat tehneet kauhistuttavan teon ja heidät on surmattava. He ovat itse ansainneet kuolemansa.”* (3. Moos. 20:13). Raamatussa on muutama kohta edellä esitettyjen lisäksi, joissa homous tuomitaan maan päällä. Raamatun Jumala on ankara eikä hyväksy homoja.

Antti Saarelman toimittamaa teosta ja **Kari Kuulan** artikkelia ”Eksegetiikasta hermeneutiikkaan” lukiessa huomaa, ettei homous ja kristinusko ole helppo pari yhdistellä. Kirjan teksti on tarkoin punnittua puhetta ja perustuu kirkon parisuhdelakiseminaarissa tammikuussa 2007 esitettyihin luentoihin ja kommentteihin homoseksuaalisista parisuhteista raamatuntulkinnan ja kirkon opin sekä etiikan ja ekumenian näkökulmasta.

Saarelma muistuttaa heti alussa lukijalle, joka sen tietää sen jo nykyisin (ei ehkä vielä vuonna 2007), että kirkon piirissä on erilaisia näkemyksiä ihmiskuvasta, parisuhteista ja seksuaalisuudesta. Niiden taustalla on myös erilaisia käsityksiä raamatuntulkinnasta ja kristillisestä etiikasta.

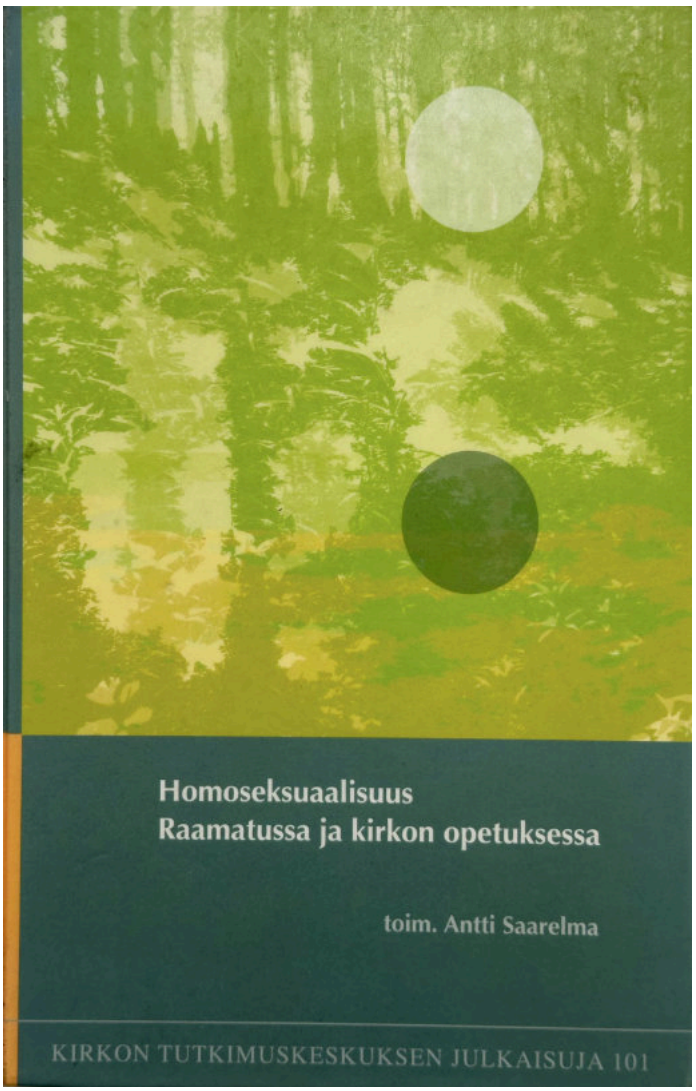
> *Suomen kirkko ei keskustele asiasta yksin, sillä kysymys seksuaalisesta monenlaisuudesta jakaa kaikkia kirkkokuntia. Samalla kirkkojen näkökulmat ovat eri maissa erilaisia.*

Jokainen kirkko pohtii kysymystä vuorovaikutuksessa sen yhteiskunnan kanssa, jossa elää. Tässä on yksi kirjan mustista aukoista: Mihin hävisivät häpäistyjen ja kiusattujen seksuaalivähemmistöjen kaltoinkohtelutarinat kirkossa? Miksei homopapeista kukaan puhu?

> *Kirkkomme piispat ovat harvoilla, mutta tärkeillä kannanotoillaan avanneet keskustelua myös seksuaalietiikasta. Ajankohtainen vuonna 1966 oli paljon ajatuksia ja tunteita herättävä kannanotto. Seuraavaa saatiin odottaa aina vuoteen 1984, jolloin ilmestyi Kasvamaan yhdessä, piispojen puheenvuoro perhe- ja seksuaalietiikasta.*

Edellinen lainaus oli kirkon perheasian johtajan ja sielunhoidon kouluttajan, **Martti Eskon** kommenttipuheenvuorosta piispa **Juha Pihkalan** alustukseen tässä samassa seminaarissa. Tekstiä lukiessa huomaa, miten kaukana ajasta ja ihmisistä kirkko silloin oli, ja millaisen harhailun se kävi läpi homoudessa.

Piispa Pihkala tunnusti seminaarissa, että kirkon johto, ja aivan erityisesti piispat, olivat aina antaneet sielunhoidon sektoreille erillisvapauden seksuaalisuuden moninaisuuden kohtaamiseen. Näin

hänen mielestään kirkon virallinen, opillinen linja ja sielunhoitajien työnäkemykset saattoivat tuntua joskus ristiriitaisilta. Kyseessä oli piispan kauniiden sanojen ja arkitodellisuuden välissä olleen aukon vähättely. Kirkonmiehet katsoivat karsaasti homoja.

Kirjaa lukiessa tuntuu joskus siltä kuin kirkko, ja erityisesti valitettavan korkeat kirkonmiehet, eivät olisi ymmärtäneet puhuneensa suulla suuremmalla Jumalan luomista ihmisistä. Homot olivat yhteiskunnallisesti syrjitty ryhmä (ja maassa oli, ja on edelleenkin, erityisesti homovihamielisyyttä, jota harrastavat poikkeavan seksuaali-identiteetin omaavat piilohomot), joiden seksuaali-identiteettiä ei tunnistettu eikä juurikaan tunnustettu ”seksuaaliolentoina”.

Aikoinaan 1970-luvun loppuun saakka vastustettiin naispappeutta vedoten Raamattuun. Kun naispapit sitten tulivat seurakuntiin ja kristilliseen maailmaan ryminällä, ei enää julkisesti epäillä heidän oikeutustaan toimia pappina (no, SLEY kylläkin). Käykö homokysymykselle samoin ajan myötä kansankirkossamme? Ilman naispappeja kirkko olisi suurissa vaikeuksissa. Voiko tulevaisuudessa samaa sanoa homoista kirkon uusina tukipylväinä?

Keskustelu on ollut vilkasta ja osin jopa kristittyjä ahdistavaa (katsokaa vaikka Youtubesta keskustelua aiheesta kirkolliskokouksissa). Onko se ollut katarttista ja terapeuttista, selviää varmasti myöhemmin. Ainakin se on nostanut vahvasti esille kolme päälinjaa. Ensiksikin, Raamatun kanta on niin epäselvä ja monitulkintainen, että se jättää tilaa myös luentatavoille, jotka sallivat homoseksuaalisen käyttäytymisen. Toiseksi, kielteinen kanta voi olla selkeä ja ymmärrettävä (aikasidonnainen), mutta moraalisena periaatteena se on väärä, paha ja jopa hylättävä. Kolmanneksi, Raamatun kielteinen kanta on joillekin täysin ymmärrettävä ja selkeä, ja se on yhä toimiva ohje nykypäivälle.

Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa oli aikaansa edellä ilmestyessään vuonna 2007 ja todisti, miten ajan hermolla ja tieteellisesti tarkkaan perattuna silloin käsitys homoudesta, parisuhteesta ja kirkosta oli kirkon tutkijoilla ja papeilla, mutta ei itse kristityillä. Ongelma oli tiedostettu ja asiasta otettu selkoa. Tässä on kirja, joka selittää kaiken juurta jaksaen sekä käytännöllisistä että teologisista syistä, ja jos joku haluaa lukea hyvin aiheensa käsittelevän kirjan vaikeasta aiheesta, tämä on sellainen.

On silti hieman päälle liimattua, että radikaalit ja kristityt homot väittävät ja uskovat kirkon sekä instituutiona että kristinuskon oppina ymmärtävän sukupuolten välisen tasa-arvon ja seksuaalisuuden monia ilmenemismuotoja. Mutta jos tämä ymmärtäminen on vanhanaikaisen jesuiittamoraalin piilottamista kristinuskon sanoman sisälle väittämällä, että asioista voidaan ja saatetaan olla sitä tai tätä mieltä, riippuen siitä, kuka sanoo ja mitä, on samantekevää, mitä kirkko ja kristityt asiasta ajattelevat ja sanovat.

> *Kirkolla on nyt edessään kaksi erilaista tapaa lukea Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Mikäli pysymme perinteisellä kannalla, katsomme Pyhän kirjan torjuvan samaa sukupuolta olevien yksityiselämän, koska se ei ole luomistarkoituksen mukaista. Voimme sanoa, että 3. Mooseksen kirjan perusasia on Jumalan pysyvä sana, joskin siihen liittyvä sanktio – kuoleman-rangaistus – on muuttuva inhimillinen uskomus.*

Homoudesta on tullut kirkolle – kaikille maailman kirkoille – erityisen vaikea ja repivä kynnyskysymys ja se jakaa kristittyä maailmaa koko ajan syvempään kriisiin itsensä kanssa. Siksi kirkon radikaalit ja edistykselliset haluavat uudistaa Raamatun lukutapoja enemmän tähän päivään HLBTQI-tarpeita silmällä pitäen. Vanhoilliset ovat hätää kärsimässä. Kuula kommentoi artikkelissaan Raamatun yksiselitteistä ei-kantaa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

Jos taas tarkistamme perinteistä näkemystä, lukisimme Raamatun kielteiset viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen toisella tavalla: niissä näkyy Raamatun inhimillisyys eli se, että Pyhässä kirjassa on myös oman aikansa maailmankuvaan sidoksissa olevia näkemyksiä, jotka eivät velvoita kristittyjä aina ja kaikkialla.

Ihan kaikki ei Raamatussa kuitenkaan ole ihmisten uskomusta.

Raamattu sisältää myös syvemmän totuuden, jota Kuula kutsuu ilmoitukseksi: *"Teologisen keskustelun tutkimuksen jalo tehtävä on tehdä tätä rajankäyntiä ilmoitustotuuksien ja kulttuuriuskomusten avulla."* Omituinen on sekä itse tehtävä että Kuulan kaikkia ymmärtävä dogmihistoriallinen synteesi, missä harvoin, kun joku asia on nähty eri lailla kuin ennen, muu usko olisi muka pysynyt muuttumattomana.

Heti seuraavalla sivulla **Antti Laato** kommentoi Kuulan kirjoitusta otsikolla "Voiko Raamatun sanasta "Ei" tulla "Kyllä"?" Kirjoitus on esitetty seminaarissa kommenttina. Laaton mielestä kyseessä ei ole eksegeettinen ongelma, vaan ongelma koskee hermeneutiikkaa. Nyt alkaa sellainen teologinen pohdinta asian ympäriltä, ettei sitä ymmärrä tavallinen mattimeikäläinen, jolla ei ole edes alkeellisia teologisia perusopintoja turvanaan. Evankelisluterilainen kansankirkkomme otti asian kuitenkin vakavasti samaan aikaan, kun laki rekisteröidystä parisuhteesta tuli voimaan maaliskuun alussa vuonna 2002. Kirkko alkoi pohtia vaikeaa kysymystä lähtökohtanaan Raamattu kirkon uskon ja kristillisen elämän ylimpänä ohjeena.

Pitkään ja hartaasti pohtivatkin, mikä oli hyvä asia. Tästä huomaamme, että tehtävä oli melko ikävä ja vaikea, sillä monet tutkijat näkevät Raamatun ja kristinuskon toisin kuin vanhoilliset kristityt, joille pyhä kirja on kirjaimellisesti pyhää sanaa, joka pilkkua myöten eikä sitä saa muutella tai vääristellä ja tulkita väärin. He ovat omasta mielestään oikeassa tässä sodassa: Raamattu on homovastainen ja homous on synti.

Palataanpa kristinuskoon. Kristityt puhuvat mielellään Mooseksen homovastaisuudesta, ihan kuin se olisi poikkeus täynnä homofobisuutta olevassa Raamatussa, kun tarkkaan lukee. Paavali esimerkiksi huomasi *"iljettävien homoseksuaalisten tapojen"* olevan yleistä niiden kansojen keskuudessa, jotka olivat *"vaihtaneet Jumalan totuuden valheeseen ja kunnioittivat sekä palvoivat luontokappaleita enemmän kuin Jumalaa"*. Kirkkoisä **Tertullianukselle** homot oli taas karkotettu, ei vain kirkon kynnykseltä vaan koko sen suojasta, koska homous ei ollut synti vaan luonnottomuus.

Tunnetun raamatuntutkijan professori **Heikki Räisäsen** mukaan pahaksi onneksi perisynnin keksinyt **Augustinus** kietoi siihen mukaan ihmisen seksuaalisuuden, johon hänellä oli patologinen viha-rakkaussuhde, ja tuli näin aiheuttaneeksi tuleville sukupolville suunnatonta vahinkoa. **Edvard Westermarck** muistutti kirjassaan *Kristinusko ja moraali*, että itäisessä kirkossa sukupuolinen asketismi kukoisti syntymäpaikallaan. Itä säilytti varhaisempien aikojen perinteet sellaisina kuin ne on esitetty säännöissä ja kaanoneissa.

Yllättävää kyllä homous on tärkeä asia molemmille puolille kirkkoa – edistyksellisille ja konservatiiville – koska se mittaa ilmapiirin ja kysyy samalla, kuuluvatko samaan kirkkoon myös ne, jotka toivovat muutosta kirkon historialliseen perintöön. Revon mielestä ehkä sittenkään tärkein lähtökohta ei ole yksilö ja hänen erityinen tarpeensa, vaan yhteisö ja sen yhteinen tarve.

Pastoraalisen lähestymistavan taustalla on se, että kirkon Herra on itse Hyvä Paimen, Pastor bonus. Onko hänen laumalleen tunnusomaista se, että 99 jätetään hetkeksi ja etsitään yhtä puuttuvaa (Matt. 18:2), vai sekö, että lopulta on oleva yksi lauma ja sillä yksi Paimen (Joh. 10:16)? On lohdullista, että molemmat uusitestamentilliset kuvat tähtäävät samaan tulokseen: kukaan tähän yhteen laumaan otetuista ei joudu hukkaan. Siinä pastoraalinen ja ekumeeninen näkökulma kohtaavat.

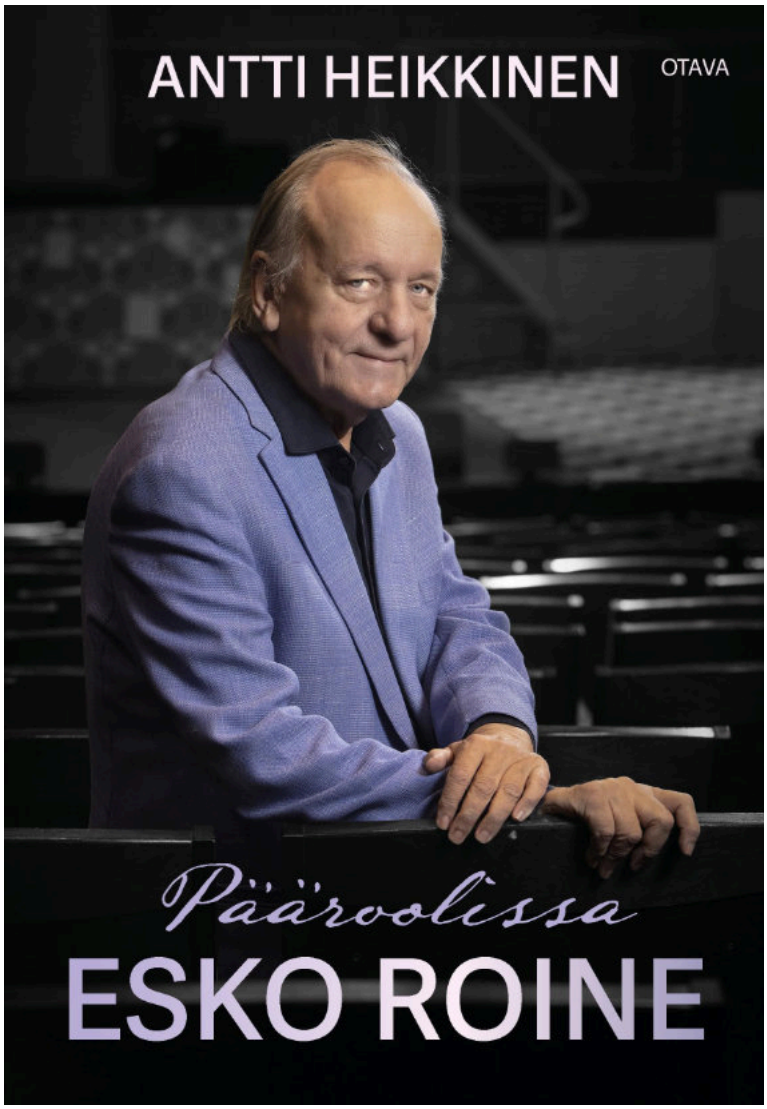
Harald Olausen

Mestarinäyttelijän elämäkerta

Antti Heikkinen: *Pääroolissa Esko Roine*. Otava, 2026. 511 s.

Tämä kirja on vallan ihana aarrearkku, jos tykkää teatterista. Jos ei tykkää teatterista, tämä on silti aivan mahtava teos siitä, millaista näyttelijän työ on. Kirjassa on hyvin on kuvattu sitä, millainen palo näyttelemiseen on, kun ei halua muuta tehdä ja työ vain jatkuu, vaikka ikää tulee.

Antti Heikkinen osaa todella hyvin kertoa näistä ikääntyneistä näyttelijöistä, sillä kirjoista huokuu koko ajan mielenkiinto alaan ja se lämpö, miten näiden näyttelijöiden kanssa on aikaa vietetty. Heikkinen on tuottelias kirjailija ja kun hän nyt kirjoittanut kirjan **Esko Roineesta**, aikaisempi kirja **Eila Roineesta** oli ihan samaa sydämellistä settiä. Roineet ovat uskomaton teatterisuku, josta lähes kaikki ovat saaneet verenperintönä palon näyttelemiseen.

Esko Roineen elämä on ollut jo pitkä ja vivahteikas ja siinä on ollut kertomista ja kirjoittamista, joten kirjaan on kertynyt sivuja 511. Uskon vakaasti, että olisi ollut toinen mokoma lisääkin, sillä kyllä seitsemään vuosikymmeneen tapahtumia piisaa.

Roine on tehnyt työtään pääasiassa Tampereella, mutta on myös kierrellyt siellä sun täällä ja jos häntä ei ole teattereissa käynyt katsomassa, niin varmasti on monille tuttu televisiosta, esimerkiksi *Reinikaisen* ylikomisario Rautakalliona. Rooleja on niin paljon, että kirjan lopussa on ihan järkyttävän pitkä lista niistä.

Kirjassa on kerrottu monia kohtauksia, jotka herättävät vettä silmiin, joko siksi, että naurattaa tai sitten niin, ettei naurata vaan herkistää. Taiteilijat ovat pääosin herkkiä sieluja ja heidän kokemansa ja se, mitä esille tulee, on aina jollain lailla koskettavaa. Itse muistan Eskon pääosin niistä suorituksista, kun komiikka kukkii täydellä terällä.

Tämän kirjan luettuani jää päällimmäiseksi mieleen, että Esko Roine on loistava ammatilainen, omalla alallaan aivan virtuoosi. Ihmisenä hyväntahtoinen, lämminhenkinen ja huumorintajuinen. Kun Esko vihittiin kunniatohtoriksi Tampereen yliopistoon, kerkesi Eila-sisko vielä kuitata: *”Et sää kyllä sillä hatulla mitää tee.” ”- No, eihän sitä tule päivittäin käytettyä, mutta ei tunnustus pahaltakaan tunnu.”*

Pääroolissa Esko Roine on ihana matka yhden mestarinäyttelijän elämään, josta jää hyviä matkamuistoja.

Kini Laine

Vantaan asutuksen kehitys jääkauden lopulta nykypäivään

Andreas Koivisto: *Ikiaikainen kotimme : Arkeologinen matka muinaiseen Suomeen*. Aviador, 2026. 201 s.

Millaista elämä on ollut Vantaan Stenkullan kallion ympärillä? Arkeologi **Andreas Koivisto** käy läpi kotiseutunsa ja siinä sivussa koko Suomen ja vähän Euroopankin historiaa jääkauden päättymisestä nykyaikaan asti. Stenkullan kallion ympärillä on asunut ihmisiä jääkauden lopulta lähtien. Koivisto kertoo, miltä heidän elämänsä on arkeologisen todistusaineiston valossa näyttänyt.

Ikiaikainen kotimme käy läpi eurooppalaisten kulttuurien kehitystä. Kivikaudella täälläkin asuivat kampakeraamikot, kunnes vasarakirveskansa tuli omine keramiikantaitoineen valloittamaan alueita. Koivisto käy läpi pronssikauden ja rautakauden vaiheita, saamelaisten asutuksia Suomen alueella ja viikinkiaikaa. Sitten tulee ruotsalainen kolonisaatio ja kristinusko, elämä Ruotsin Itämaassa, Suomi osana hansakaupan reittejä, Venäjän aika ja lopulta itsenäisen Suomen aika.

Paljon on siis asiaa, ja kaikki tämä perustuu uusimpiin arkeologiseen ja kielitieteellisiin tutkimustietoihin ja DNA-tutkimuksen kaltaiseen todistusaineistoon. Hyvän tieteentekijän tavoin Koivisto tekee myös selväksi, milloin jostain asiasta ei ole tietoa ja kyse on vain valistuneista arvauksista. Kiitettävän paljon Koivisto huomioi esimerkiksi sitä, miten valikoivasti erilaiset materiaalit kestävät aikaa. Vankan tieteen lisäksi Koivisto kertoo myös kaikenlaisia henkilökohtaisia anekdootteja ja tarinoita arkeologisilta kaivauksilta, tutkimusmatkoilta Venäjälle ja Baltiaan, oman sukunsa vaiheita ja muuta aiheeseen jollain tapaa liittyvää. Se tuo mukavaa vaihtelua ja ihmisläheisyyttä ja esimerkiksi metallinpaljastinharrastajiin liittyvät huomiot kiinnostavat varmasti monia.

Tietosisältönsä puolesta *Ikiaikainen kotimme* on vankka kirja Suomen alueen varhaisesta asutuksesta. Huomion keskittäminen Vantaan Stenkullaan ja pääkaupunkiseudulle noin laajemmin on ihan kelpo ratkaisu, joka tuo kirjaan ryhtiä. Aihe on kuitenkin yleisemminkin kiinnostava. Vantaa on paikkakuntana jotenkin sen verran historiattoman oloinen, että suon ilomielin vantaalaisille tämän katsauksen paikkakunnan esihistoriaan.

Kirjan toteutus jättää valitettavasti jonkun verran toivomisen varaa. Päällisin puolin kirja on kyllä hyvän näköinen. Kannessa on hieno **Tom Björklundin** kuva, joita nähtiin Koiviston ja Björklundin *Ikikallion tarinoita* -kirjan kuvituksena. Sen lisäksi kirjassa on valitettavasti vain yksi Björklundin maalaus. Muuta kuvitusta on ihan mukavasti, enemmänkin voisi toki olla. Kun varsinaisen tekstin pariin käy, ensimmäisenä pistää silmään hätkähdyttävän pieni kirjasinkoko. En tiedä, onko syynä kustantamon säästäväisyys ja halu tehdä kirjasta ohuempi vai mikä, mutta teksti on aivan liian pientä ja vaikeuttaa lukemista tarpeettomasti. Kieliasua olisin myös hionut vielä kierroksen verran, tekstissä on jonkun verran svetisismejä ja säännönmukaisia yhdyssanavirheitä. En myöskään ymmärrä liehureunan käyttöä tällaisessa asiatekstissä, siisti molempiin reunoihin tasattu teksti olisi asiallinen ja tyylikäs ratkaisu.

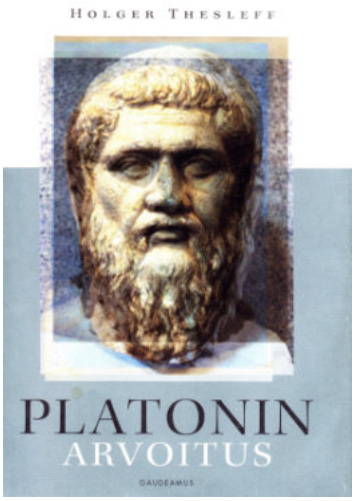
Toteutuksesta *Ikiaikainen kotimme* ei siis saa ihan täysiä pisteitä. Ongelmista ylivoimaisesti pahin on pieni kirjasinkoko, joka tekee kirjasta lukukelvottoman huononäköisille, eikä kirja mukavaa luettavaa ole hyväsilmäisellekään, etenkin jos valaistusolosuhteet ovat yhtään heikommat. Tämä motkotus kuuluu toki kustantamolle ja taittajalle, ei kirjailijalle. Jos tekstin koko ei ole lukemista pysäyttävä ongelma, *Ikiaikainen kotimme* tarjoaa kyllä hyvän ja ajantasaisen katsauksen Suomen asutuksen varhaisiin ja uudempiin vaiheisiin.

Mikko Saari

Mitä Platonin ajattelun taustalla piilee?

Holger Thesleff: *Platonin arvoitus*. Gaudeamus, 2011. Käsikirjoituksesta suom. Pinja Riikonen. 294 s.

Arvostettua suomalaista **Platonin** filosofian tutkijaa **Holger Thesleffiä** pitää kiittää hänen hienosta elämäntyöstään sekä tästä kirjasta. *Platonin arvoitus* on lajissaan harvinaisen selkeä ja uusia ovia innostavasti avaava tietokirja. Kirja ei ole saanut vakavasti otettavia kilpailijoita eikä vanhentunut siksi, että Thesleffin Platon-kuva oli uutta ja poikkesi monin tavoin jo ilmestyessään muista vastaavista. Kirja on älyllinen kädenojennus suomalaisille, sillä Suomessa Platon oli, ja on edelleenkin, aika tuntematon ja vähän tutkittu.

Oliko Platonin tarinoissa enteellistä se, että hän oli nähnyt kerran unen itsestään joutsenena, joka aina välttyi tavoittelijoiltaan, vai vihjasiko hän näin vain omien sanojensa arvoituksellisuuteen ja siihen vanhaan kreikkalaiseen totuuteen, ettei ihminen koskaan voi oppia tuntemaan itseään? Ehkä niin, jopa tarkoituksellisesti. Thesleffin mukaan kirjallisesti moniselitteisten, väliin jopa loistokkaiden, ja asiasisällöllään ärsyttävien proosadialogien ja myyttisten visioiden kirjoittajana Platon jätti lukijansa ymmälle ja hämmentyneenä punnitsemaan asioita.

> *Vaikka filosofinen ajattelu tuntuu olevan hänellä olevan aina tärkeää, dialogien moniulotteisuus, taiteellisuus ja joskus yllättävä leikillisyys tuottavat lukijoille päänvaivaa. Milloin hänet tulee ottaa todesta?*

Monelta tiukkapipoiselta tutkijalta on jäänyt huomaamatta tämä ivallinen sarkasmi. Platonin merkitystä lisää se, että hän oli ensimmäinen kreikkalaisfilosofi, jonka kirjallinen tuotanto on säilynyt kokonaisina teksteinä. Hän kokosi vanhoja ajatuksia ja loi uusia polkuja ajattelulle sekä päättelylle. Moni Platonia tutkinut on silti sitä mieltä, ettei historiallisella pohjalla ole merkitystä.

Thesleff on tässä jyrkästi eri mieltä, sillä dialogeihin kutoutuu hänen mielestään ”valtava vyyhti” arvoituksellisia asioita. Thesleff kysyy esimerkiksi: mitä Platon halusi sanoa ja kenelle? Siinä on yksi vieläkin ratkaisematon pohjaton Platonin arvoitus: *”Vasta sitten kun tähän on saatu tyydyttävä vastaus, voidaan ehkä dialogien kirjallista asua yrittää arvostaa ja arvostella paremmin.”* Kirjan kunnianhimoinen tarkoitus on tarjota uusia eväitä Platonin tutkimiseen. Hyvin Thesleff tässä tehtävässä onnistuukin lukijansa onneksi. *Platonin arvoitus* on selkeä kuin oppikirja, ja sopii sekä tausta-aineistoksi laajan hakemistonsa ansiosta että aloittelijalle helppolukuisuutensa ansiosta.

Myös kirjan viimeinen luku, Platon ja jälkimaailma, on hyvä jatko-opas platonilaisen maailmaan myös niille lukijoille, jotka ovat vasta-alkajia. Muista filosofeista poiketen Platon ei halua selvittää sen hetkistä filosofista asemaansa, ja siitä on ilmeisesti syntynyt paljon väärinymmärrystä. Thesleffin mukaan dialogit heijastavat niiden takana käytyä suullista keskustelua epäsuorasti ja vain osittain: *”Toinen harvoin oivallettu perusongelma on se, ovatko dialogit aitoa etsimistä vaiko ainoastaan heijastavat kysymyksenasetteluja, joita Platon halusi valaista sillä hetkellä.”*

Vastaus on Thesleffin mielestä käytännössä ”sekä-että”, vaikka hänestä oli toki syytä tähdentää, että Platon yleensä ”tiesi” enemmän kuin sanoi tai kirjoitti. Kolmas ongelma oli näennäisen villisti rehottanut käsitysten ja asenteiden moninaisuus. Olisi ongelmia lisääkin, mutta ne on tarkoitettu jokaisen Platonista kiinnostuneen itsensä löydettäviksi ja mietittäviksi. Voimmeko kirjan luettuamme sittenkään päätellä, mitä Platon halusi ja mitä ei? En ole ihan varma eikä taida olla kirjoittajakaan, eihän muuten kyseessä olisi arvoitus.

Harald Olausen

Karjalaisia uskomuksia kuolemasta ja yliluonnollisesta

Marianna Karttunen: *Karjalaista kalmanväkeä*. SKS Kirjat, 2026. 154 s. Kirjokansi 448.

Siinä missä yliluonnolliset uskomukset ovat nykyihmiselle mielenkiintoinen kuriositeetti, entisajan ihmiset rakensivat maailmankuvaansa niiden varaan. Suomessa on rikas yliluonnollisiin uskomuksiin liittyvä kansanperinne. Etnologi **Marianna Karttunen** tarkastelee aihetta karjalaisen perinteen näkökulmasta.

Aluksi *Karjalaista kalmanväkeä* käsittelee kuolemaan liittyviä kansanperinteitä, kuten vainajien säilömistä sekä kuolemaan liittyviä riittejä ja uskomuksia. Tämän jälkeen teos käsittelee rangaistuskäytäntöjä, joissa sivutaan esimerkiksi pyöveleiden elämää.

Teos käsittelee myös terveydenhuollon muutosta, kun lääketiede vähitellen syrjäytti kansanparantajat loitsuineen. Erityistä huomiota saavat myös Karjalan vaikeat ajat ja vastoinkäymiset: isoviha, pikkuviha, sodat ja kulkutaudit.

Kirjan aihepiiri on laaja ja rönsyilevä. Siitä huolimatta, että pääpaino on yliluonnollisessa kulttuuriperinnössä, lukija tutustuu myös ajan rikoskäsitteisiin ja terveydenhuoltoon. Vaikka nämäkin aihepiirit ovat kiehtovia, ne tuntuvat ajoittain irrallisilta kokonaisuudesta. Vahvempi punainen lanka olisi auttanut hahmottamaan, mitä kokonaisuus kertoo karjalaisesta maailmankuvasta.

Karjalaista kalmanväkeä kuvaa hyvin, miten kuolema oli entisajan ihmisille nykyistä läheisempi osa elämää. Menneisyyden ilmiöitä olisi kuitenkin voinut tarkastella enemmän myös nykyajan näkökulmasta. Esimerkiksi uskonnon ja yliluonnollisten uskomusten välistä suhdetta olisi ollut kiinnostavaa pohtia tarkemmin.

Karttusen kirjoitustyyli on hyvin tutkijamainen: teksti välittää tietoa tehokkaasti, mutta ei juuri vedä siitä johtopäätöksiä. Se eroaakin monista tämän aihepiirin tietokirjoista, joissa tietoa pyritään välittämään myös tarinallisen kerronnan keinoin.

Teos on Marianna Karttusen ensimmäinen. Kirjan aiheeseen voi tutustua myös aihetta käsittelevässä näyttelyssä Etelä-Karjalan museossa Lappeenrannassa 24.10.2026–4.4.2027. Karttunen on Lappeenrannan museoiden amanuenssi.

Karjalaista kalmanväkeä toimii hyvin johdatuksena aihepiiriin, vaikka jättääkin lukijan kaipaamaan lisää tulkintaa ja aiheiden välisiä yhteyksiä. Se sopii erityisesti lukijalle, jota kiinnostavat kansanuskomukset ja menneisyyden arkielämä. Pelkkiä kummitustarinoita odottavalle kirjan tutkijamainen ote ja laaja aihepiiri voivat sen sijaan tulla yllätyksenä.

Juha Salmi

Mitä koirat voivat opettaa meille onnellisuudesta

Mark Rowlands: *Koirien onni : miksi elämä ilman tutkistelua on eniten elämisen arvoista*. Niin & näin, 2025. (*The happiness of dogs*, Granta Books 2024) Suom. Tapani Kilpeläinen. 186 s.

Ajattelen antiikin Kreikan filosofin Sokrateen olleen oikeassa väittäessään, että koirat ovat filosofeja luonnostaan. Mutta jos koira pystyisi kirjoittamaan filosofisen kirjan, miltä kirja näyttäisi?

Vastaus on tietenkin: se näyttäisi tältä kirjalta! Taas on n&n-kustantamo julkaissut yhden mainion kirjan. Kirjan suomentajana on häärinyt tuttu nimi aiemmista kustantamon suomennoksista, **Tapani Kilpeläinen**.

Mutta missä viipyvät palkinnot ja kunnianosoitukset? Tällainen koko maailman sisältävä pienoiskirja on lajissaan aarre ja sen lisäksi vielä hauska, oivaltava ja kuin leikkiin kutsuvana sopivan lapsellinen välipala ajattelun ystäville.

Mark Rowlands on varma, että koirat voivat opettaa meille yhtä ja toista siitä, mikä elämässä on tärkeää ja miten sitä eletään: *”Filosofit ajattelevat näitä kysymyksiä ankarasti ja tekevät parhaansa vastatakseen niihin rajallisella menestyksellä. Koirat taas vastaavat niihin ponnistuksetta.”*

Ero on vain kirjoittajan mukaan se, että ihmisfilosofit ajattelevat näitä kysymyksiä. Koirat puolestaan elävät ne. Juuri elämällään ne välittävät filosofisia opetuksia, vaikka niillä ei ole aavistustakaan, mitä filosofia on. Täyttä tottahan tämä on. Katsokaa, miten koira nauttii elämästä.

Kirjan opetus tulee Kreikasta ilkikurisilta filosofeilta, jotka ymmärsivät jo **Sokrateen** aikana, että elämää tuli elää intohimoisesti, rakastaen ja syöden, teennäisyyttä ja teeskentelyä välttäen. **Jeesuskin** muistutti samasta rentoudesta ja huolettomuudesta (”katsokaa kedon kukkia...”).

Voidaan siis ajatella, että elämä on leikki ja siitä pitää nauttia koko ajan täysillä, sillä se loppuu milloin tahansa, usein yllätyksellisesti ja meistä riippumatta. Murheet ja murehtiminen kuuluvat maailmaan, mutta niitä ei pidä liian kauan pitää ystävinään. Elämänilo on elämänvoima.

Rowlandsilla on tärkeä huomio koiransa verrattomasta elämänilosta silloinkin, kun se tietää, ettei pääse autosta ulos leikkimään muiden koirien kanssa. Silti se odottaa tätäkin hetkeä aina yhtä suurella innolla ja kuin se olisi ensimmäinen ja ainutkertainen kerta (kuten ne ovatkin eräässä mielessä).

Ihminen ei osaa nauttia samalla tavalla hetkien kauniista (ja oikukkaasta) ohikiitävyydestä, mutta tällaisen onnen löytäminen kaikkein pienimmistä asioista näyttää Rowlandsin mukaan olevan upea riemuvoitto julmuudesta ja epätoivosta; viime kädessä riemuvoitto elämästä. Koira varmasti ihmettelee jollain tavalla ihmisen tunne-elämän kovia vaihteluja toisesta laidasta toiseen.

Kysymys on myös vapaudesta ja luovuudesta. Koirat ovat luovia. Ihminenkin on, mutta alkaa vanhetessa kangistua myös henkisesti kauas pois lapsuuden ilakoivista kokeiluista. Rakkaus on kirjoittajan mukaan kaiken koirafilosofian kulmakivi: rakkaus ja sen sukulaiset, kuten onni ja omistautuminen. Kyllä on ihmisillä opittavaa parhaista kavereistaan, jotka tuntevat kaiken.

Harald Olausen

Retoriikan historia antiikista nykyaikaan

Jukka-Pekka Puro: *Retoriikan historia*. WSOY, 2006. 180 s.

Retoriikan pitkä historia tekee nöyräksi. Niiden suurten auktoriteettien lisäksi, joihin tässä työssä keskitytään, juuri esimerkiksi keskiajalla vaikutti suuri määrä kirjoittajia, jotka jäävät tämänkin esityksen ulkopuolelle.

Retoriikan suurin nimi **Aristoteles** kirjoitti, että retoriikka ja etiikka liittyivät toisiinsa. **Cicero** muistutti vielä viisaasti, että vaikka asia oli monimutkainen, jotkut asiat olivat loogisesti pääteltynä todennäköisiä ja jotkut taas eivät.

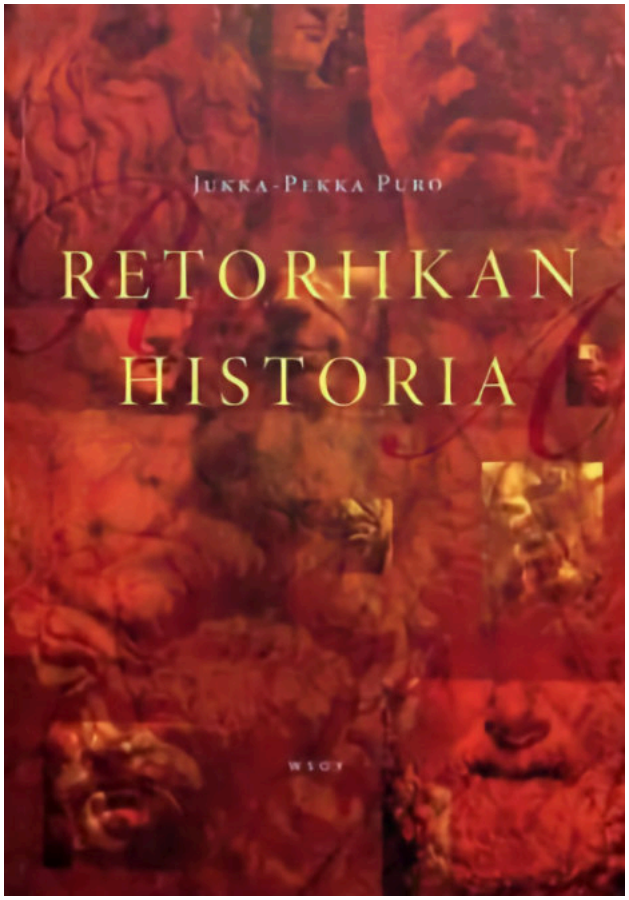
Suomalaiset ovat tunnettuja kommunikoinnissaan eräänlaisesta humanistisen minimalismin ja protestanttisen etiikan omalaatuisesta malliyhdistelmästä, jossa ei liikoja innostuta sanoilla eikä turhia pölistä, koska kaiken taustalla kummittelee pelko siitä, että joku huomaa tyhjien tynnyrien kolisevan eniten ja tyhjää puhuvan riikinkukkokeisarin olevan ilman rihmankiertämää. Pitää muistaa, että retoriikan helppoheikit saavuttavat vain todelta näyttävän tai todennäköisen illuusion maailman, joka eroaa filosofisen dialektiikan avulla saavutettavasta varmasta tiedosta. Juju onkin siinä, kuka osaa erottaa!

Yllä oleva teksti on tietenkin retoriikkaa ja oletamuksia, joista retoriikan käyttämä päättely lähtee, mutta joista emme enää puhu niiden oikeilla nimillä, koska kouluissa ei enää opeteta sitä antiikin opetuksen yhteydessä. Siksi emme myöskään aina tiedä, mitä sillä tarkoitetaan. Kuvitelmilla hallitaan ihmismieliä ja vedetään naruista kulisseissa. **Jukka-Pekka Puro** on kirjoittanut tärkeästä aiheesta kirjan *Retoriikan historia*. Kirjassa käsitellään ansiokkaasti ja ”lukijaystävällisesti” koko retoriikka-ala alusta loppuun.

Pieni muistutus heti alkuun. Ensimmäinen sääntö on retoriikan jako uuteen ja klassiseen retoriikkaan. Klassinen retoriikka oli täynnä käytännöllisiä ohjeita ja lähti liikkeelle puhujasta, ja miten hän sai asiansa perille kuulijoissa. Uusi retoriikka tarkoittaa taas nimenomaan uudenlaista ajattelutapaa ja maailmankuvaa erotukseksi antiikista ja vanhoista ajoista. Uusi retoriikka lähtee siitä, että yleisöpuhe on vain ”sovellusalue” eikä alan varsinaista ydintä: retoriikka on retorisen kritiikin henkistä analyysiä, erittelyä ja tulkintaa.

Aihe on yllättävän laaja. Suomeksi aiheesta löytyy vain harvoja kirjoja. Tunnetuin niistä on **Kari Palosen** *Tekstistä politiikkaan* (Vastapaino, 1988). Varsinainen perusteos on tietenkin Aristoteleen *Retoriikka* (Gaudeamus, 2000), joka on julkaistu samoissa kansissa *Runousopin* kanssa. Aristoteleen klassikkokirja on tarkoitettu filosofeille, psykologeille, opettajille ja tutkijoille.

Retoriikka on oppi vaikuttamisesta ja tämän opin analysoimista ja erityisesti sen tärkeän asian ymmärtämistä, että liian väljissä rajoissa retoriikan käsitteet muuttuvat sumeiksi ja sekaviksi. Aristoteles maalaa kuvan puhujan luonteesta (*ethos*) ja tunteista (*pathos*) sekä argumenteista (*logos*). **Platonia** taas pidettiin retoriikan kriitikkona, joka korosti filoso-

fian ja retoriikan välistä kuilua. Aristoteleelle retoriikka oli taito, joka löysi käytettävissä olevat vakuuttavaksi tekemisen keinot.

Retoriikan historia käy läpi retoriikan historiallisia kehityskulkuja antiikista aina 2000-luvulle. Puro käyttää aluksi aikaa selittäessään retoriikan peruskäsitteet ja ne muutamat suuret nimet, joiden pohjalle itse varsinainen ”puhe- ja vaikuttamisoppi” nojaa. Olen käsitellyt aihetta kirjassani *Iisalmen sanomat ja muita mediaesseitä* (Kulttuuriklubi, 2018) amerikkalaista retoriikkaa kuvatessani. Käytin Puron kirjaa yhtenä tärkeänä lähteenä.

Puro nostaa retoriikan yhteydessä kolme teemaa, joiden alan määrittelyn yhteydessä on otettava kantaa. Ensimmäinen näistä hänestä on retoriikan ihmiskuva: *”Tämä ongelma oli esillä jo antiikissa. Platon puki sanoiksi oman aikansa tuntemukset, kun hän toi esille sen, kuinka helposti puhujaa pidetään epäluotettavana. Ymmärrämme Platonin kritiikin aikansa sofismia kohtaan nykyäänkin helposti, koska perusongelma ei ole hävinnyt mihinkään: retoriikan yhteydessä joudutaan ottamaan kantaa siihen, onko kenellekään oikeutta taivutella retorisin keinoin toista omien ajatustensa taakse.”* Tässä näkyy alan ikuisuusongelma ja moraalinen dilemma, joka jatkuu ja jatkuu.

Puron mukaan retoriikka johdattaa meidät pohtimaan sitä, millainen ihmisluonto oikein on. Puro kysyy, käytämmekö häikäilemättömästi hyväksi käytössämme olevia vaikuttamisen tekniikoita, vai pitäisikö meidän luottaa **Quintilianuksen** hengessä siihen, että hyvän puhujan takana on oltava hyvä ihminen? Kauniista sanoista huolimatta ongelma on aikoja sitten karannut tavoittamattomiin.

Eräs suuri kysymys Puron mukaan on, kun historiassa tapahtuneista käänteistä aletaan etsiä yhtenäistä punaista lankaa: *”Mikä on retoriikan suuri tarina, mistä on lähdetty ja minne tultu? Lankaa on vaikea hahmottaa, koska retoriikan lopullinen tarkastelukohde ei ole mitenkään selvä.”* Juuri tätä vaikeaa tehtävää varten *Retoriikan historia* on koottu ja kirjoitettu ja on osoittautunut tarpeelliseksi.

On hyvä, että arjen käyttökielelle käännetty Puron kirja hieman madaltaa kynnystä astua itse aiheeseen. Retoriikka kuuluu maailmoihin, missä yksi plus yksi ei ole kaksi vaan jotain sinnepäin; jotain, mitä puhuja haluaa tarjota yleisenä käsityksenä, vaikka ovelasti myykin manipulatiivista asiaa. Menestys on sitä parempi mitä vähemmin kuulija tietää ja osaa aavistaa puhujan koukkuja retorisiksi tempuiksi.

Retoriikan voima on suuri ja seuraukset yhtä arvaamattomat. On paljon sellaista tahallista väärinymmärrystä ja ikävää kärsimystä, jonka ovat saaneet aikaan suurisuiset liioittelijat ja kansanvillitsijät. Oikeastaan sana on kuin tappava luoti, ja oikein tähdättynä se voi saada aikaan myös yllättävän suurta tuhoa ja ikävyyksiä muille, usein viattomille, ihmisille.

Puro tunnustaa, että olemme nykyisin tietoisia siitä, että retoriikan vastuu on nykymaailmassa usein kovin hämärtynyt, mutta se on hänestä myös haaste, johon on vastattava (mutta kuka?): *”Omalle ajallemme ei ole ominaista, että voisimme löytää Caton tai Demostheneen kaltaisia avainpuhujia, joiden puheiden kritiikki vastaisi tarpeeseen löytää retoriikan kulmakivet.”*

Koko kirjan kiinnostavin ja ajankohtaisin, ja ehkä kriittistä nykylukijaa kiinnostavin osa, käsittelee uutta retoriikkaa ja muun muassa **I. A. Richardsin**, **Richard Weaverin**, **Kenneth Burken**, **Chaim Perelmanin** ja **Stephen Toulminin** ajatuksia. Uusi retoriikka istui hyvin moderniin ja koko ajan kovasti muuttuvaan maailmaan samalla, kun poliittinen maailmankuvakin muuttui.

Tässä on kirja, joka pitäisi kuulua kaikkien hyllyyn nostettavaksi esiin aina, kun joku valtaapitävistä valehtelijoista ärähtää jotain.

Harald Olausen

Tähtiin tuijottamisen historiaa

Markus Hotakainen: *Astrologian historia*. SKS Kirjat, 2026. 351 s. Kirjokansi 437.

Kieltämättä hieman yllätyin, kun huomasin tunnetun tiedetoimittajan uusimman kirjan käsittelevän astrologiaa. Toisaalta, tieteen historian kannalta astronomia ja astrologia olivat pitkään käytössä synonyymejä, erkanihan tähtitiede omaksi tieteenlajikseen vasta 1600-luvulla.

Markus Hotakaisen hieno yleisesitys käy läpi, miksi astrologiaan on uskottu, miten suhtautuminen siihen on muuttunut kautta historian, ja miten eri tavalla eri kulttuurit ovat tulkinneet tähtitaivaan tapahtumia. Tarinan punainen lanka on kuitenkin tieteen vääjämätön kehitys. Astrologiaan perustuva maailmankuva alkoi hiljalleen murentua, kun kävi selväksi, ettei maakeskinen kosmologinen malli pitänyt paikkansa, eikä taivaankansi ollutkaan maasta erillinen, täydellinen henkimaailman valtakunta.

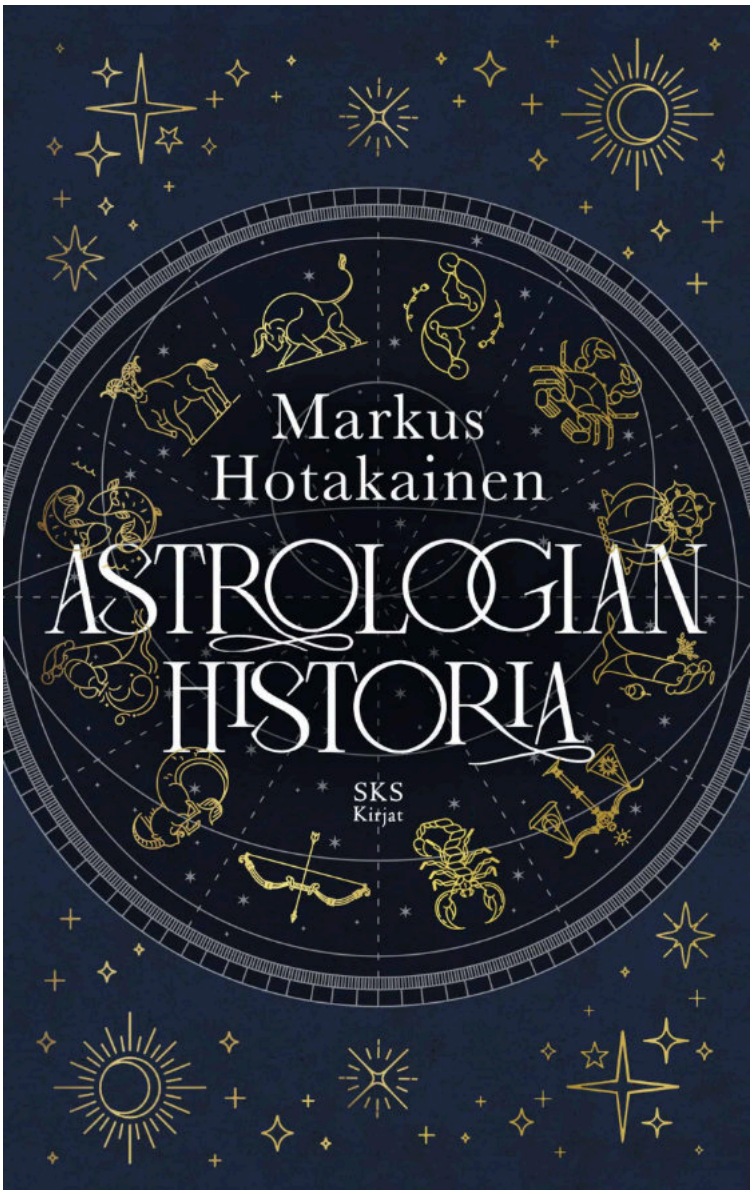
Hetken näytti siltä, että astrologian peli oli kertakaikkiaan menetetty, mutta astrologia löysi uuden kodin populaarikulttuurista. Astrologiasta puhuttaessa onkin pakko myös perehtyä kysymykseen, miksi ihmiset ylipäätään haluavat niin kovasti uskoa siihen.

Alkuperäinen logiikka astrologisten uskomusten taustalla on sinänsä aivan ymmärrettävä. Taivaankappaleet kuten kuu ja aurinko todistettavasti vaikuttavat maanpäällisiin asioihin. Kuu valaisee ja liittyy vuorovesien vaihteluihin, ja aurinko lämmittää ja kytkeytyy vuodenaikojen vaihteluihin. Koska taivaallisten ilmiöiden säännöllisyys oli hyvin ilmeistä, maanviljely-yhteiskunnassa oli luontevaa yhdistää taivaankannen seuraaminen ennustamiseen.

Nykyään tiedämme, että tähtitaivaan asento ja vuodenajat johtuvat maan sijainnista aurinkoa kiertävällä radallaan ja maan pyörimisakselin kaltevuudesta auringon suhteen. Jos tämä keskinäinen riippuvuus ei ole tiedossa, on helppo erehtyä ajattelemaan, että vuoden- ja luonnonkierto onkin seurausta siitä, että tähdet ja tähtikuviot ovat eri aikoina eri asennoissa, Hotakainen kirjoittaa.

Muinaisille ihmisille taivaankappaleiden vaikutus maanpäälliseen elämään oli siten hyvin luonteva ja itsestäänselvä ajatus. Länsimainen astrologia perustuu muinaiseen Babyloniaan, joka puolestaan peri käsityksensä muinaisilta sumerilaisilta. Tässä ajattelussa kaikki taivaankappaleet ja luonnossa nähtävät ilmiöt ylipäätään olivat jumalten ilmentymiä ja heidän toimintansa seurauksia.

Mesopotamiassa asiaan suhtauduttiin kuitenkin sikäli optimistisesti, että erilaisin rituaalein ihminen pystyi kuitenkin vaikuttamaan kohtaloonsa. Kiina-

laisessa Shang-dynastian aikaisessa astrologiassa kohtalo nähtiin sitä vastoin vääjäämättömänä, ja kristillisessä Euroopassa koko kysymys nähtiin hyvin kiusallisena. Miten sovittaa yhteen kristinuskossa tärkeä ihmisen vapaa tahto ja taivaankappaleet, jotka mukamas määräävät hänen kohtalonsa?

Tällaiset maailmankuvalliset kysymykset ovat kirjan herkullista antia, ja myös se, miten moninaisin tavoin tähtiä pystyttiin tulkitsemaan. Länsimainen astrologiahan perustuu planeettojen liikkeisiin tähtikuvioiden muodostamaa taustaa vasten. Muiden kulttuurien astrologian logiikka noudatti omia lainalaisuuksiaan, eikä tähtien muodostamia kuvioita myöskään hahmotettu aivan samalla tavalla. Kirjassa kurkistetaan muun muassa muinaiseen Kiinaan, Intiaan, Egyptiin ja asteekkien valtakuntaan.

Kirjassa esitetään myös kelttien kuukalenteriin perustuva puuhoroskooppi, jossa syntymän hetki kertoo, mikä puulaji määrittää ihmisen persoonallisuuden, luonteenpiirteet ja ominaisuudet. Ennusteita laadittiin, kuinkas muuten, tulkitsemalla puiden lehvistöjen havinaa! Tosin tässä taidetaan vetää mutkia hieman suoraksi, sillä kelttiläinen puuhoroskooppi on hyvin todennäköisesti moderni keksintö, eikä sen olemassaolosta muinaisten kelttien keskuudessa ole luotettavaa historiallista näyttöä.

Hotakainen mainitsee, että maailmassa on myös lukuisia horoskoopeiksi luonnehdittavia järjestelmiä, jotka eivät kuitenkaan perustu tähtien ja planeettojen liikkeisiin, ja jotka siten eivät enää kuulu tämän kirjan aihepiiriin. On kuitenkin kiinnostavaa, miten vahva tarve ihmisillä on tällaiseen luokitteluun, ja miten sellaisen voi näköjään rakentaa lähes minkä tahansa ilmiön ympärille.

Kiinnostavaa kyllä, Hotakainen nostaa esille astrologian psykologisoitumisen 1900-luvulla. Perinteinen astrologia oli determinististä ennustamista, joka pyrki kertomaan konkreettisia tulevia tapahtumia. Kun tiede teki näistä ennusteista kestämättömiä, astrologia uudisti itsensä itsetuntemisen välineeksi. Tämä sai minut miettimään, vastaavatko nykyään suositut persoonallisuustestit, kuten Myers-Briggs-tyyppitesti (MBTI), samaa tarvetta: ne tarjoavat järjestelmän ja kielen oman identiteetin jäsentämiseen, vaikka psykologisessa tutkimuksessa niitä onkin paljon kritisoitu. Nykyaikaisilla päivä- ja viikkohoroskoopeilla ei joka tapauksessa ole klassisen astrologian kanssa juuri mitään tekemistä.

Lopussa Hotakainen vielä tarkastelee, mitä tiede sanoo astrologian paikkansapitävyydestä ja tarkastelee miksi ja minkälaiset ihmiset siihen uskovat. Pohdinnan arvoinen kysymys on myös se, onko astrologiaan uskomisessa mitään pahaa, vai luoko se omalta osaltaan kasvualustaa erilaisille pseudotiedeuskomuksille ja salaliittoteorioille. Astrologian historia joka tapauksessa osoittautuu hyvin kiinnostavaksi. Onhan tämä suuri kertomus siitä, miten ilmiön itsessään ei tarvitse olla totta, jotta ihmisen usko siihen muuttaa maailmaa.

Titta Lindström

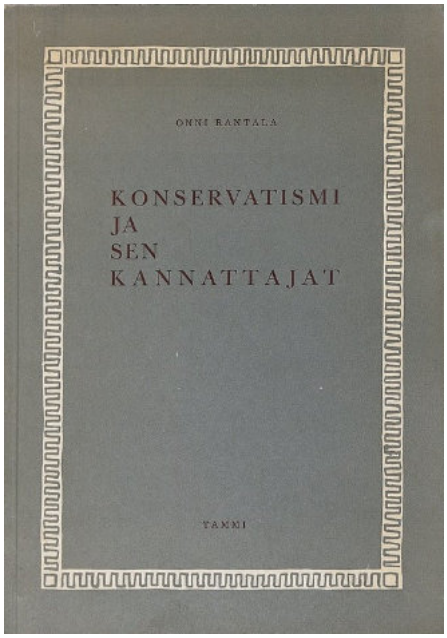
Näkökulmia konservatismiin 1960-luvulta

Onni Rantala: *Konservatismi ja sen kannattajat*. Tammi, 1960. 214 s.

Moni rähinöintiin pettynyt keskivertoihminen on alkanut liikkua poliittisesti oikealle kohti konservatismia ja huomannut, ettei se ei olekaan väitteistä huolimatta dogmaattinen ideologia, vaan poliittinen elämänasenne, joka nojaa toiminnassaan tosiasiallisiin olosuhteisiin ja realistisiin mahdollisuuksiin, kuten asiaa tutkinut **Onni Rantala** kirjoittaa jo 1960-luvulla ilmestyneessä kirjassaan. Mutta onkohan näin?

Rantalan kirjoitukset herättävät monia kysymyksiä, kuten miksi suomalainen konservatismi on poikennut yleiseurooppalaisista esikuvistaan. Suomen oikeistolaiset esimerkiksi karttoivat aluksi sanaa ”konservatismi”. Kokoomuksen jäsenillä oli konservatismista, oikeistolaisuudesta ja jopa porvarillisuudesta erään 1950-luvun lopulla tehdyn tutkimusten mukaan verrattain sekava kuva. Monet heistä antoivat käsitteille poliittisen iskusanan epämääräisen värityksen. Näin vaikuttaa olevan edelleen.

Taustalla vaikuttivat aiemmin traditionalismi ja jäykkä staattinen maailmankuva, jotka olivat Euroopassa konservatiivisessa ajattelussa vallalla vielä 1800-luvun. Olemassa olevan säilyttäminen ja puolustaminen oli noussut tärkeäksi Ranskan vallankumouksen jälkeisissä epävakaissa oloissa. Vaikka eri maiden käsitys konservatismista eroaakin toisistaan, on sillä myös monia yhteisiä tunnusmerkkejä, joita ovat tutkineet muun muassa professori **F. J. C. Hearnshaw** ja professori **Samuel P. Huntington**.

> *Ihminen on pohjimmiltaan uskonnollinen olento. Uskonto ja moraali ovat sivistyneen yhteiskunnan perusta. Yhteiskunta on sen osien yläpuolella. Valtiolliseen ja kansalliseen yhteyteen liittyy aktiivinen ulkopolitiikka ja luja maanpuolustus, minkä lisäksi se vaatii valtiovallalta lujuutta ja yleisen järjestyksen ylläpitämistä yhteiskunnassa. Perhe kuuluu yhteiskunnan perusinstituutioihin.*

Tämä arkkikonservatismi on tuttua muun muassa **Trumpilta**, samoin väitteet rikkaiden merkityksestä taloudelle. Konservatiivien mukaan yksityinen omistusoikeus ja vapaa kilpailutalous takaavat niin yksityishenkilöille kuin kansallekin korkeimman elintason. Yhteiskunnallisia oloja kehitettäessä on seurattava perinteitä, historiaa, kokemuksia ja todellisuutta eikä dogmaattisia oppeja. Asteittainen uudistuspolitiikka turvaa vakaan yhteiskunnan. Sosiaalisessa uudistustyössä samoin kuin demokraattisen järjestelmän sovelluttamisessa on toimittava varauksellisesti ja varovaisesti.

Konservatiivien joukoissa oli myös reformaattoreiksi kutsuttuja uudistajia – tosin vähemmän kuin vanhoillisia säilyttäjiä – kuten **Edmund Burke**, **Adam Smithin** ystävä ja liittolainen. Hän asettui avoimeen vastarintaan taantumuksellista valtaa vastaan, kuten kolme muutakin tunnettua konservatiivia **Muller**, **Savigny** ja **Sismondin**, joiden mielestä vallankumousta pystyi vastustamaan ilman, että yhteiskuntakehitystä piti pysäyttää.

Myös suomalainen konservatismi kätkee yhä sisälleen erilaisia suuntauksia. Millaisia? Niiden synnystä saa selkoa Onni Rantalan kirjasta.

Harald Olausen

Venäjän luomaa turvallisuusuhkaa arvioimassa

Keir Giles: *Kuka puolustaisi Eurooppaa? : Hyökkäävä Venäjä, uinuva manner*. Docendo, 2025. (*Who will defend Europe?*, Hurst 2024) Suom. Kyösti Karvonen. 328 s.

Keir Giles on Britannian johtava Venäjä-asiantuntija sekä Britannian ulkopoliittisen instituutin Chatham Housen tutkija. Hän on perehtynyt Venäjän sotilaspolitiikan kysymyksiin ja toiminut neuvonantajana Venäjä-kysymyksissä.

Gilesin kirjaa lukiessa ymmärtää, että Euroopalla on vain kolme vaihtoehtoa selviytyäkseen (jotkut voisivat sanoa TAAS!): turvallisuus, turvallisuus ja turvallisuus. Nyt viimeistään Ukrainan pelastamisen yhteydessä ne pitäisi ottaa vakavasti koko maanosassa, varsinkin kun näyttää siltä, että **Trumpin** USA on hylkäämässä Naton ja sen eurooppalaiset jäsenmaat.

Kirja kuuluu jälkiviisaisiin varoituskirjoihin, joiden viestiä vahvistavat esipuheissa viisastelevat auktoriteetit, jotka ovat jo oma luokkansa Suomessa eli vanhat Moskovassa palvelleet suurlähettiläät. Sanoma on aina sama: Olemme tästä varoitelleet aiemminkin kehottaessamme Suomea katsomaan ”sillä silmällä”, iso paha Venäjä ei muutu miksikään imperialistisesta rosvomaasta.

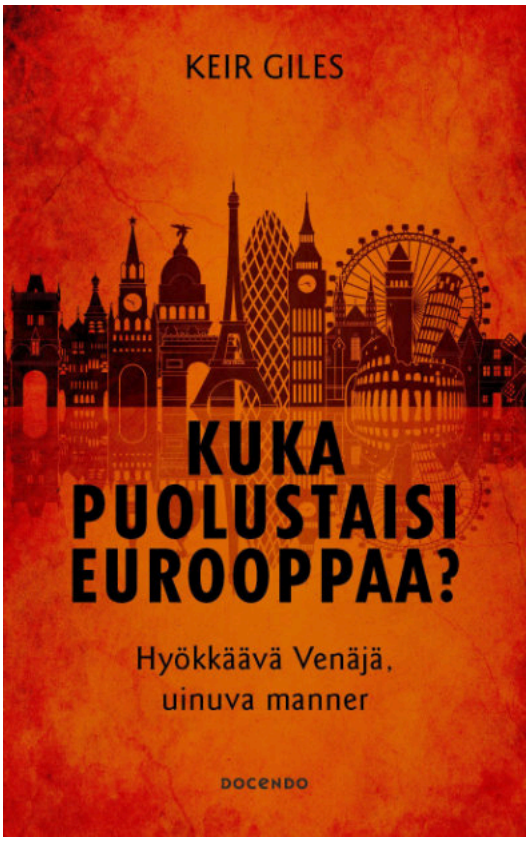
Tätä vahvistaa Gilesin toinen suomennettu kirja, *Venäjän sota jokaista vastaan* (Docendo, 2022), joka taas kertoo Venäjän pitkäjänteisestä ei-sotilaallisin keinoin tapahtuvasta vaikuttamisesta sodan ja rauhan välisellä harmaalla vyöhykkeellä esipuheen kirjoittaneen Suomen Moskovan entisen suurlähettilään, **Hannu Himasen** mukaan.

Kuka puolustaisi Eurooppaa? on hyvinkin selvästi tahallisen poliittinen, sillä se on lajissaan naamioitua, puolivaltiollista Nato-propagandaa ja hyvin koottu. Sen varsinainen tarkoitus on pyhittää eurooppalainen agenda synnyttää uudenlainen EU, jolla olisi oma vahva armeija, jota se myös uskaltaisi käyttää. Se tarkoittaisi silloin myös koko EU:n uudistamista toimimaan tehokkaasti ilman rajoittavaa yksimielisyysperiaatetta ja Venäjän laskuun toimivia jarrumiehiä.

Venäjä on kirjan mukaan Euroopan ainoa todellinen sotilaallinen uhka. Gilesin mielestä tätä uhkaa on vuosituhannen vaihteesta lähtien Euroopassa aliarvioitu. Kaikki nämä varoitukset sanat alkavat olla eurooppalaisille jo varsin tuttuja varsinkin nyt, kun Eurooppa on alkanut kilvan varustaa itseään uutta maailmansotaa varten, joka on epätodennäköinen, mutta hyvä tapa ulosmitata valtaa ihmisten horjuvalla turvallisuudentunteella. Kirjastakin paistaa läpi piilomilitarismi.

Kirjasta saamme myös selville, miksi sellainen byrokraattinen sanahirviö kuin ”kyvykkyydet” on luikerrellut kieleemme. Se on sotilastermi (capality), jota muun muassa puolustusministeri **Antti Häkkänen** (kok) viljelee runsaasti puheissaan. Se on myös avain sille tosiasialle, että aina kun sana kyvykkyys lausutaan, on se kuin avoin piikki valtion menoihin kenenkään sitä mitenkään kyseenalaistamatta.

Harald Olausen

Viktoriaaninen johdantoteksti homoseksuaalisuuteen

Sir Richard Burton: *Poikarakkaus*. Nastamuumio, 2019 (*Pederasty*, 1886) Suom. Asmo Koste. 96 s.

Pienkustantamisen pioneeri ja omien polkujensa kulkija **Asmo Koste** on tehnyt suomalaiselle homomaailmalle kulttuuriteon suomentamalla ja kustantamalla erään homomaailman tärkeimmistä ja unohdetuimmista kirjallisuusklassikoista, **Sir Richard Burtonin** *Tuhannen ja yhden yön tarinoiden* käännöksen kymmenennen osan loppuesseen neljännen osan *Pederasty*.

Suomennos ei kuitenkaan ole ihan tarkka eikä oikeinkirjoituskaan. Burton ja Nastamuumio ovat kuitenkin tärkeämpi kuin pilkunviilaaminen, sillä tästä kirjasta alkoi aikoinaan läntinen homokirjallisuus.

Aivan kuten Marokossa, pahe on valloillaan vanhoissa kuningaskunnissa: Algerissa, Tunisissa ja Tripolissa ja kaikissa Välimeren etelärannikon kaupungeissa, kun taas se on tuntematon nuubialaisille, berbereille ja muille sisämaassa asuville villimmille heimoille.

Burtonin essee poikarakkaudesta on 60 sivua pitkä, vaikka *Tuhannen ja yhden yön tarinoissa* on vain neljä tarinaa, joissa ilmenee homoseksuaalisuutta. Burtonin essee on ensimmäinen englanninkielinen avoimesti julkaistu puheenvuoro homoseksuaalisuudesta, jossa Burton tavallaan oikeuttaa homoseksuaalisuuden muuttamalla *Tuhannen ja yhden yön tarinoihin* kohdistetun arvostelun tutkimukseksi poikarakkauden rikkaasta historiasta.

Burtonin esseen totuudenmukaisuutta voidaan arvostella: jyrkin esitetty arvio on, että se on vain kiinnostava osa viktoriaanista pornografiaa, heijastaen Burtonin omia fantasioita ja halua kärjistää. Tutkija John Lauritsen on kuvannut loppuesseetä kaksiteräiseksi miekaksi: valistuneet voivat lukea sitä voimakkaana, lähteisiin perustuvana miesten välisen rakkauden puolustuksena, kun taas hurskaammat voivat puistella päätään tälle kammottavalle paheelle. Essee tuntuu liikkuvan eri tasoilla ja olevan kirjoitettu useasta vastakkaisesta näkökulmasta. Burton nimeää poikarakkauden yhdeksi rakkauden muodoksi rakkauden oikkujen ihmeelliseltä listalta ja samassa lauseessa kutsuu sitä patologiseksi rakkaudeksi, johon tarvitaan lääkärin ja psykologin apua.

Burton oli oman aikansa ennakkoluulojen täyttämän sovinnaisen maailman kapinallinen. Koste kirjoittaa kirjansa esipuheessa, miten hänen koko kasvatuksensa – tai sen puute – johti melko täydelliseen auktoriteettien kieltämiseen. Kesti pitkään ennen kuin toinen sen ajan kuuluisa piilohomo, saksalainen Nobel-kirjailija **Thomas Mann**, jalosti eteenpäin Burtonin terävät huomiot. Seuraajia riittää vieläkin runsain mitoin.

Oliko Burton itse homoseksuaali? Kirjoissaan hän suhtautuu hyvin ennakkoluulottomasti seksuaalisiin tapoihin ja on useissa yhteyksissä ylistänyt miesvartalon kauneutta verrattuna naisvartaloon. Hän myös aloittaa esseensä kertomalla yksityiskohtaisista tutkimuksistaan Karachin poikabordelleissa. (Tästä episodista ei tosin ole olemassa muita todisteita kuin Burtonin oma kertomus.) Kun eräs pappi kysyi Burtonilta, oliko hän tappanut ketään, Burton vastasi "Hyvä herra, voin ylpeänä ilmoittaa rikkoneeni kaikkia kymmentä käskyä." Toisaalta hän oli naisen kanssa naimisissa ja mitään todisteita hänen homoseksuaalisuudestaan ei ole olemassa.

Kosteen kirja on jäänyt vähälle huomioille, vaikka sitä voi pitää hyvänä ja tarkkana homokirjallisuuden perusteoksena, jossa Burton referoi lähes kaiken siihen asti kirjoitetun homokirjallisuuden ja homoista kirjoitetun. *Poikarakkaus* on myös arvokas teos homokirjoista- ja kirjallisuudesta kiinnostuneille. Tästä kirjasta kannattaa aloittaa aiheen tutkiminen.

Harald Olausen

550 000 suomalaisen tappaja

Erkki Aurejärvi: *Tupakkateollisuus Suomessa 1917-2026 : Joukkomurhan historia*. Into, 2026. 380 s.

Koko Suomi pidätti hengitystään 90-luvulla, kun rohkea professori **Erkki Aurejärvi** kävi yhden miehen sotaansa suomalaista tupakkateollisuutta vastaan. Tupakkateollisuus oli onnistunut vuosia väistämään vastuunsa. Enää ei. Auerjärvi oli saanut muitakin tupakanvastustajia riveihinsä ja oli aika antaa isku tappajille. Tai niin olisi luullut. Lopulta oikeus kuitenkin hylkäsi syytteet.

Tupakkateollisuus käytti valtavasti aikaa ja rahaa syyttömyytensä todistamiseksi. Tupakkateollisuus esitti tupakoinnin olleen samanveroinen asia kuin kahvin tai alkoholin käyttö, vaikka tupakointi oli moninkertaisesti vaarallisempaa.

> *Joulukuussa 1989 Huomaavaiset Tupakoitsijat laski liikkeelle nelivärein painetun esitteen, jossa sanotaan, ettei passiivisen tupakoinnin terveyshaitoista ole tieteellistä näyttöä. Yhdistyksen sihteeriltä tiedusteltiin Uudessa Suomessa 22.12.1989, kuka oli maksanut esitteen painatuskulut. Vastaus: tupakkateollisuus.*

Se oli Aurejärven mukaan erityisen valheellinen. Tupakkateollisuus ohjeisti omia lobbareitaan taistelussa julkisuudessa, ettei milloinkaan pitänyt myöntää tupakan aiheuttavan syöpää ja että yleisölle tuli ehdottomasti valehdella Suomen Tupakka Oy:n tiedotus -ja PR-päällikkö **Satu Kaarenojan** tapaan, kun kysyttiin, aiheuttaako tupakka syöpää:

> *Monet tähänastiset tutkimukset osoittavat tilastollisen yhteyden tupakan ja eräiden sairauksien välillä, mutta se ei merkitse syy-yhteyttä. Tämä vastaus oli harkitun valheellinen. Syöpätilastot muodostuvat nimenomaan yksittäisistä sairaustapauksista ja todellisista tupakoitsijoista, joita koskevat diagnoosit lähetetään Suomen Syöpärekisteriin.*

Toiseenkin kysymykseen PR-päällikkö vastasi Aurejärven mukaan tahallisen harhaanjohtavasti. Nikotiini oli hänen mukaansa myrkkyä puhtaasti viljeltynä, mutta ei sellaisina pieninä annoksina, joita savukkeet sisältävät. Väite oli tieteellisesti tutkittu ja valheeksi todettu. Aurejärven mukaan Suomen tupakkateollisuus on tappanut vuosina 1937–2026 jopa 550 000 suomalaista.

Aivan erityisesti kirjassa nousee esille tunnettu demarivaikuttaja **Lasse Lehtinen**, joka palkattiin isolla rahalla syöttämään ja juottamaan päättäjiä uuden tupakkalain valmistelun yhdessä ja vähättelemään tupakan haittoja. Lehtinen onnistui myymään ajatuksen tappavasta tupakasta haitattomana. Tupakkateollisuuden häikäilemättömän voitontavoittelun vuoksi myös kirjan alanimeke *Joukkomurhan historia* on oikeutettu.

Harald Olausen

Juhlapitojen ja mahtavien syöminkien historiaa

Nicola Fletcher: *Kaarle Suuren pöytäliina : juhlapitojen historia*. Sitruuna, 2006. (*Charlemagne's Tablecloth : A Piquant History of Feasting*, St. Martin's Press 2005) Suom. Auri Paajanen. 240 s.

Juhlapitojen ruokalistalle päästäkseen kalan on yleensä oltava sekä maukas että näyttävän kokoinen, mutta poikkeuksiakin on: 1800-luvun Lontoossa oli muotia herkutella Thamesista pyydetyllä neulanpäämuikun kokoisella pikkusillillä (whitebait); pyyntiaikaan järjestettiin jopa erityisiä sillipäivällisiä.

Nichola Fletcherin kirjoittama *Kaarle Suuren pöytäliina* on nautinnollista luettavaa kaikille juhlapitojen, herkullisten ja erikoisten ruokien sekä mestarillisen keittiötaidon ystäville. Huomion keskipiste on kirjaimellisesti juhlapäivällisillä kautta historian.

Matkaa tehdään maailman ympäri aina Kiinaan asti. Kuvitus on myös juhlavaa, muun muassa **Peter Brueghel vanhemman** *Laiskurien maa* (1567). Juhliin kuuluu aina myös omituisuuksia, kuten luvussa ”Pariisilaisisännän makaaberit pidot” kerrotaan **Grimod de La Reynièresta**.

Saamme lukea myös japanilaisista teeseremonioista ja vegaaniruuista, **Pyhän Hubertuksen** yhdeksän ruokalajin hirvipeijaisista ja lordi **Byronista** sekä kuningas **Midaan** viimeisistä pidoista, joiden jäännöksistä eräs arkeologi ja kokki onnistuivat selvittämään menyyn.

Pääruokalajina näyttäisi olleen yrtein maustettu lihamuhennos, johon käytetty lammas oli paahdettu nuotiolla ennen luiden poistamista. Lihat oli haudutettu padassa, johon oli lisätty fenkolia, tähtianista sekä mahdollisesti jonkinlaista pippurin kaltaista yrttiä. Lihapataa oli jatkettu linssin tapaisilla palkokasvin siemenillä, ja liemenä oli käytetty hunajaa, viiniä ja oliiviöljyä.

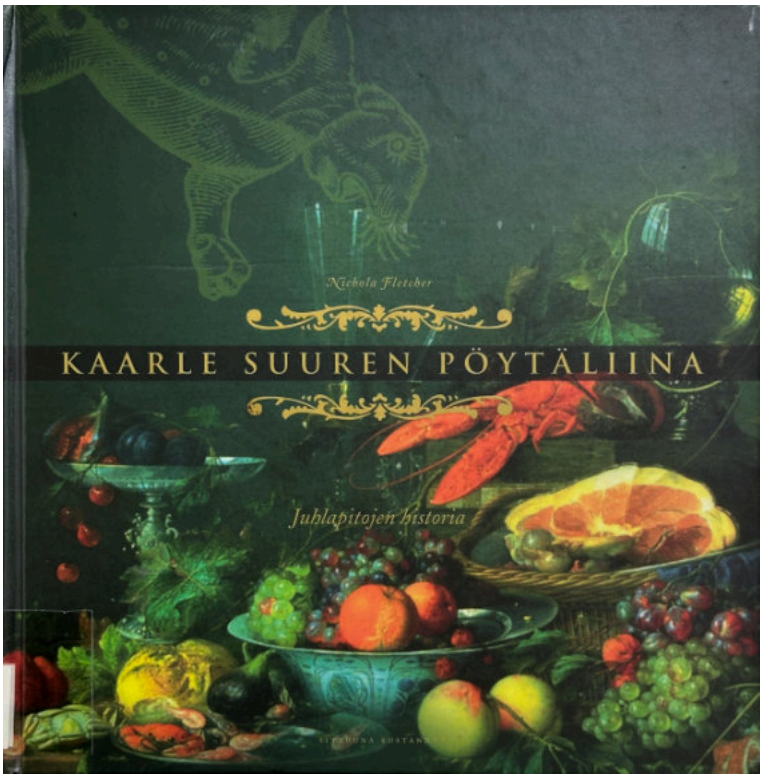
Nimen kirja on saanut **Kaarle Suuren** pöytäliinasta, johon oli kudottu asbestikuituja. Kaarlella oli tapana hämmästyttää illallisvieraansa viskaamalla liina aterian jälkeen tuleen, jolloin murut ja tähteet paloivat ja kangas voitiin levittää takaisin pöydälle puhtaan valkoisena.

Kirjan kiinnostavin luku on ”Juhlapitojen kulta-aika: keskiaikaista mässäilyä”. Olemme jo tv-sarjoista ja elokuvista nähneet myöhäiskeskiajalle ja renessanssille 1100-luvun lopulta 1600-luvun lopulle tyypillisiä mahtavia syöminkejä, jotka ovat jättäneet meidät nautinnon suhteen nälkäisiksi.

Muhammad Ibn-Al-Hassan Al-Katib Al-Baghdadin mukaan nautinnot voitiin jakaa kuuteen luokkaan: äly, ruoka, juoma, vaatteet, sukupuolisuus sekä tuoksu ja ääni. Jaloin ja tärkein oli ruoka.

Juhlaruoka onkin historiallisen makumatkan tarjoavan kirjan suuri viehätys ja magneettinen vetovoima: kiehtovia makutarinoita historiassa ja mausta makuun. Fletcher kysyy myös vaikeita: puoltavatko juhlapidot vielä paikkaansa nykymaailmassa, vai onko suureellisen mässäilyn aika jo ohitse?

Harald Olausen

Kirjailijan päiväkirjat 2024–2025

Anneli Kanto: *Elämänlangalla : kolmen sodan päiväkirja*. Gummerus, 2026. 459 s.

Kirjailija, toimittaja ja käsikirjoittaja **Anneli Kannon** tunnetuimmaksi ja rakastetuimmaksi teokseksi on noussut 2021 ilmestynyt historiallinen romaani *Rottien pyhimys*. Nyt hän lähestyy meitä lukijoitaan päiväkirjamaisella tekstikokoelmalla, ja nimenomaan lähestyy, sillä kirja on hurmaavalla tavalla intiimi ja luottamuksellinen, vaikka kirjailija teoksen alussa arveleekin, että *”ketäpä tunteeni, ajatukseni, päivieni sattumukset ja muistoni kiinnostaisivat”*. Voi, kyllä ne kiinnostivat, etenkin kun ne oli tarjottu lukijalle niin älykkäässä, terävässä ja henkevässä muodossa!

Kirjaa lukiessaan alkoi vain välillä melkein pyöryttää, kun tajusi sen aktiivisuuden määrän, johon Kanto pystyi. Eipä jää kirjailija eläkkeelle virallisen eläkeiän koittaessa, vaikka hän kirjoittaakin usein ikääntymisestä ja sen ilmiöistä; hän työskentelee esimerkiksi useiden omien kirjojensa käsikirjoittajana erilaisiin näyttämöproduktioihin. Välillä kaikkinainen digitaalisuuden lisääntyminen tuottaa päänvaivaa, mutta onneksi oma poika toimii tarvittaessa mikrotukihenkilönä. Itse asiassa ainakin minulle Kannon ikäpohdinnat olivat hyvin hedelmällisiä, ja samalla tuntui kirjaa lukiessaan siltä, kuin olisi vanhan ystävän kanssa muistellut opiskeluaikojen tietokoneiden kokoa ja muuta antiikkista...

Kirjailija tuntui olevan mielenkiintoisella tavalla toisaalta yksin viihtyvä, toisaalta hyvinkin ekstrovertti: hänellä oli paljon monenlaisia ystäviä ja kollegoita. On ihan pakko mainita pieni Kirjahylly-niminen luku, jossa hän on vieraisilla ystävänsä luona:

> *Tietenkin päädyimme keskustelemaan kirjojen kautta. Kuljimme kirjahyllyltä toiselle ja ilahduin nähdessäni tuttuja kirjoja. Olimme lukeneet samoja teoksia, ja tuntui kuin meillä olisi sitä kautta yhteisiä ystäviä.*

Kovin, kovin tutulta tuntui tämä kirjaihmisten tapa.

Tekstin edetessä käy ilmi, että kirjailija on ollut aikoinaan naimisissa ja muitakin suhteita elämään mahtuu, mutta nyt hän puhuu tästä aiheesta lähes kyynisesti ja uskoo, ettei häntä enää kukaan halaa tai halua, mutta niin vain käy, että häneen iskee *”helmikuun mittainen höyrähdys, romanssihko”*, kuten sarkastinen ilmaus kuuluu. Mutta tästäkin Kanto kirjoittaa – ilmeisen turhasta häpeäntunteestaan huolimatta – omalla fiksulla ja itsekriittisellä tavallaan.

Sitten minusta tuntuu, ettei Kannon kirjaa esitellessä voi olla huomioimatta kissoja; onhan niitä kuvattu kannessakin. Luopumista joudutaan valitettavasti harjoittamaan tälläkin alueella, sillä rakas Timo-Orvokki eli tuttavallisesti Tinke joudutaan lähettämään kissojen sateenkaarisillalle. Ihan kirjan lopussa Tinken tuhkat haudataan pihalle kirsikkapuun vierelle kirjailijan pojan ja tämän perheen läsnä ollessa, ja lopuksi kissan emäntä viritti vanhan laulun: *”Kissimirri, kissimirri, tänäpänä taas / sukkasi on siisti vaikka rypesit sä maas.”* Vieläkö muistatte? Minulle tämä tuotti itsepintaisen korvamadon.

Mutta kiitos kirjasta, Anneli Kanto!

Tuija Nummi

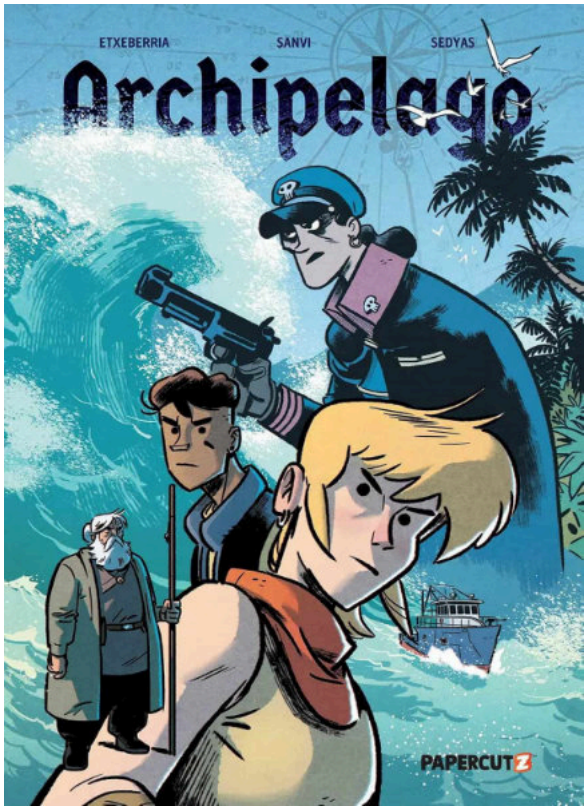
Dystopiasarjakuvaa 2100-luvun muuttuneesta maailmasta

Etxeberria, Sanvi ja Sedyas: *Archipelago 1*. Papercutz, 2026. Engl. Diana Draper. 96 s.

Archipelago edustaa hieman harvinaisempaa alkuperämaata, kyseessä on nimittäin alun perin baskinkielinen sarjakuva. Tämä on jo itsessään sen verran harvinaista, että sarjakuva oli pakko ottaa lukulistalle pelkästään tästä syystä. Onneksi sarjakuvan vahvuudet eivät nojaa puhtaasti eksotiikkaan, vaan *Archipelago* on oikeasti varsin hyvä seikkailukertomus.

Tarinassa eletään vuotta 2103, ja ilmastonmuutos on edennyt paljon nopeammin kuin kukaan olisi uskaltanut odottaa. Katastrofaalinen meren nousu on hukuttanut suuria maa-alueita ja siinä samassa suurimman osan ihmiskunnasta. Eloonjääneet elävät saaristossa ja yrittävät pärjäillä niillä resurseilla, mitä on jäljellä. Baskeilla sentään menee verrattain hyvin, sillä nykyisestä Espanjasta näyttää säilyneen elinkelpoisena lähinnä maan pohjoisosa, eli tässä tapauksessa Baski-saaristo (Skandinavia-parasta sen sijaan ei taida olla jäljellä oikein yhtään mitään).

Uusi maailma ei kuitenkaan ole edellistä rauhallisempi. Uusia yhteisöjä on noussut ja niiden myötä uusia vallantavoittelijoita. Tällaisessa maailmassa

joutuvat pärjäämään teini-ikäiset Jare ja Nizar, eikä tietenkään ihan perusteineistä ole kyse. Jarella on harvinainen taito sukeltaa menneen maailman aarteita, mistä on hyötyä metallittomassa maailmassa, ja kummankin menneisyyteen liittyy jotain salaperäistä. Kiinnostava hahmo on myös Jaren isoisä Aitor, joka on harvoja ihmisiä, jotka vielä muistavat tulvaa edeltävän maailman. Miksi juuri he päätyvät poliittisen juonittelun keskipisteeseen selvinnee tulevissa osissa, mutta *Archipelago* onnistuu alustamaan asetelmansa ja sen hahmot erinomaisen toimivasti.

Sukunimen **Etxeberria** takana piilottelevat käsikirjoittajaveljekset **Martin** ja **Xabier**. Sarjakuvan kirjailijasivu paljastaa, että parivaljakolla on käsikirjoittamisesta runsaasti kokemusta, ja sen kyllä huomaa. Sarjakuva ei ole hirveän paksu, mutta tarinassa kerkeää tapahtua paljon. Maailmaa ja sen lainalaisuuksia avataan tapahtumien kautta ilman raskasta selittelyä. Pidin esimerkiksi siitä, miten juonessa käsitellään rasismia ja uskonnollista fanaattisuutta. Ne tekevät *Archipelagon* sosiaalisesta todellisuudesta realistisen, vaikka hukkunut maailma on muuten enemmän velkaa fantasialle kuin kovalle tieteiskirjallisuudelle.

Myös **Sanvin** energinen kynänjälki ja kuvakerronta vakuuttaa. Lennokas ja hieman karkea tussaus sopii tällaiseen menevään seikkailusarjakuvaan hyvin, ja hahmotkin ovat tarpeeksi ilmekkäitä. Kokonaisuuden kruunaa vielä **Sedayasin** ammattimainen väritys.

Kansikuvan perusteella odotin varman päälle pelaavaa eurosarjakuvaa, mutta sarjakuvan kiinnostava maailma pistääkin oikeasti odottamaan, mitä tarinassa tapahtuu seuraavaksi. Omasta mielestäni hyvää seikkailusarjakuvaa ei ole koskaan liikaa, joten tämä oli ehdottomasti positiivinen yllätys. Suosittelen!

Titta Lindström

WHERE DID THAT SHIP COME FROM? IT'S HEADING STRAIGHT FOR US!
FASTER, TURK! THEY'VE SPOTTED US!
ARE THEY FROM THE LEAGUE? THEY CAN'T BE, NOT YET...
WHAT ARE YOU DOING, NIZAR? HOIST THE SAILS, QUICKLY!
WE WON'T HAVE TIME TO TURN! THERE'S HARDLY ANY WIND!
STOP TALKING AND TRIM THE SAILS!
HARD A-STARBOARD, JARE! THEY'RE RIGHT ON TOP OF US!
DARN IT!
KRAK!

Israelin–Iranin sota nähtynä teheranilaisten silmin

Liz Frances (toim.): *I won't Pretend These Missiles are Stars : Life in Iran During the 12-day War*. Street Noise Books, 2026. 212 s.

12 päivän sota, eli Israelin–Iranin sota, alkoi 13. kesäkuuta 2025 useilla Israelin tekemillä ilmaiskuilla Iraniin. Antologiassa *I won't Pretend These Missiles are Stars* viisitoista teheranilaista sarjakuvakollektiivin jäsentä kertoo omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan noina päivinä.

Kaikki viisitoista tarinaa ovat henkilökohtaisia ja aika ahdistavia. Arkielämä ja opinnot keskeytyvät pommituksiin, ja tilalle tulee epätietoisuutta ja pahempaa. Iranilaiset ovat jo kauan saaneet tottua ajatukseen, että tavallisen kansan kärsimykset eivät hallintoa kiinnosta. Kiinnostaako se ulkomaitakaan? Yhdysvaltain ja Israelin päämäärät eivät nekään kestä päivänvaloa, ja on sietämätön ajatus, että tavallinen ihminen ei voi vaikuttaa mihinkään. Ehkä ei voi edes luottaa siihen, että kukaan tiedostaa sinun ihmisyyttäsi, kuten yhdessäkin muistelmassa pohditaan. Paljon raskaita tunteita on luvassa.

Antologiassa tulee yllätyksenä se, miten korkealaatuinen se on. En tietysti tiedä iranilaisesta sarjakuvaskenestä mitään, mutta maassa, jossa ei ole mielipiteenvapautta, on oletettavasti myös varsin rajalliset julkaisumahdollisuudet. Sarjakuvakollektiivin jäsenet eivät kuitenkaan selvästi ole ensimmäistä kertaa asialla, vaikka ovatkin muistelmiensa perusteella nuoria. Tämä tekee antologiasta myös aika homogeenisen. Tekijät ovat paljolti samaa ikäluokkaa, samaa sukupuolta (eli naisia) ja nähtävästi keskiluokkaisesta taustasta tulevia, joten mikään iranilaisen kansan läpileikkaus antologia ei siinä mielessä ole.

Olisi kiinnostavaa kaivaa tekijöistä enemmänkin tietoa, mutta sarjakuvan tekijät (sekä teoksen kaksi iranilaista päätoimittajaa) on jätetty ymmärrettävistä syistä täysin anonyymeiksi. On kuitenkin harmi, ettei sarjakuvassa ole esipuhetta, jossa hieman esiteltäisiin taidekenttää ja sarjakuvan nykytilannetta Iranissa.

Harmillista on myös se, että *I won't Pretend These Missiles are Stars* oli teoksena vanhentunut sillä hetkellä, kun se putkahti painosta ulos. Tekijät eivät voineet tietää, että 12 päivän sota on vain esimakua paljon pahemmasta, vaikka erityisesti muistelma "I'll Tell you a Story if we Don't Die" epäilee, että jääköhän tämä nyt oikeasti tähän. Toisaalta, eipä tämä kyllä lukukokemuksen mielekkyyttä vähennä. Tavallisten iranilaisten kokemuksista tihkuu tietoa sen verran vähän, että sarjakuvaa luki kyllä ihan tarpeeksi suurella innolla.

I won't Pretend These Missiles are Stars on oikein kiinnostava kokonaisuus, johon kannattaa tutustua jos Iranin tilanne tai muistelmasarjakuvat ylipäätään kiinnostavat.

Titta Lindström

IT HAD BEEN A WEEK SINCE THE WAR STARTED.
THE GOVERNMENT HAD BLOCKED THE INTERNET. IT WAS FRUSTRATING NOT TO KNOW WHAT WAS HAPPENING IN OTHER CITIES.
IF IT WASN'T FOR THE MISSILES AND AIR DEFENSES WE SAW IN THE SKY AT NIGHT, WE COULD ALMOST FORGET WE WERE IN THE MIDDLE OF A WAR.
LOOK, GUYS, THAT'S A MISSILE.
EVERYONE OUTSIDE, LOOK WHAT'S IN THE SKY.
HOW CAN IT LOOK SO BEAUTIFUL, LIKE A SHOOTING STAR, WHEN IT'S MEANT TO KILL PEOPLE ACROSS BORDERS?

Tutkielma venäläisestä mielenmaisemasta 1990-luvulla

Pierre-Henry Gomont: *Soviet Land*. Abrams ComicArts, 2026. Engl. Edward Gauwin. 314 s.

Neuvostoliiton romahduksen jälkeen Venäjällä ei ole juuri mitään, mikä ei olisi kaupan. 1990-luvun kaaoksessa tavalliset ihmiset kärsivät, mutta toiset näkevät valtion omaisuuden myynnissä tilaisuuden, joka ei tule toistumaan. Omia hämäriä kuvioitaan pyörittävät Slava Segalov, entinen taiteilija ja idealistinen kyynikko, sekä liukas ja sopeutuvainen Dimitri Lavrine. Peli on kuitenkin kovaa, ja vastassa on vaarallisia kilpailijoita.

Käänne tulee, kun parivaljakko kohtaa Ninan ja tämän isän Volodyan, jotka yrittävät estää paikallisen kaivoksen joutumisen rahamiesten käsiin. Äkkiä kaksikon on kysyttävä itseltään voiko elämässä olla kyse jostain muustakin kuin rahasta.

Tässä vaiheessa tarkka lukija älähtää, enkö ole jo aikaisemmin arvostellut tämän sarjakuvan? Kyllä vain, kyseessä on Europe Comicsin julkaisema *Slava : After the Fall*, joka on **Pierre-Henry Gomontin** kynäilemän sarjan ensimmäinen osa. Europe Comics ei kuitenkaan ole kustantaja perinteisessä mielessä. Se on EU:n osittain rahoittama eurooppalaisten sarjakuvien digitaalinen hanke, jota pyörittää 13 sarjakuvakustantajaa kahdeksasta maasta. Tarkoituksena on nostaa eurooppalaisten tekijöiden kansainvälistä näkyvyyttä, ja helpottaa teosten lisensointia ulkomaisille markkinoille.

Hankkeen toiminta ajettiin suurelta osin alas 2023, ja nykyään entisestä toiminnasta on jäljellä enää kalpea varjo. Tämän huomaa erityisesti sarjoista, joista ei nykyään julkaista muuta kuin ensimmäisen osan käännös (tästä huomaa, ettei toimintaa ole oikeastaan suunnattu tavalliselle kuluttajalle). Jos siis haluaa lukea jatkoa, on parempi toivoa että joku perinteinen kustantamo tarttuu syöttiin ja julkaisee sarjakuvan niin sanotusti oikeasti.

Näin onneksi tapahtui *Slavan* tapauksessa. Abrams ComicArts on samalla miettinyt sarjakuvan nimen uusiksi ja julkaissut kolmiosaisen sarjan yksissä kansissa. Lopputulos on komea, eikä kustantamo ole mennyt edes pienentämään alkuperäistä julkaisukokoa.

Takaisin itse sarjakuvaan! *Soviet Land* on siis oikeastaan tutkielma venäläisestä mielenmaisemasta Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Kyynisyydestä, arvojen puutteesta, siitä kun mihinkään ei voi luottaa. Yhteiskunta on mitä on, mutta merkitystä voi silti mahdollista löytää arkisista asioista: rakkaudesta, perheestä ja taiteesta. Sarjakuvan näkemys viimeisestä oli erityisen kiinnostava. Rahapiireissä taiteella on merkitystä sijoitus- ja statusinstrumenttina, mutta vaikka oligarkit ohjaavat lompakollaan taiteen suuntaa, sen syvin olemus jää heidän ulottumattomiin. Tämä ei jää irralliseksi huomioksi, vaan Slavan paluu taiteen pariin symbolisoi suurempaa muutosta hahmossa, joka konkretisoituu hienosti tarinan lopussa.

Myös muille hahmoille on onnistuttu kirjoittamaan hyvä ja ennen kaikkea koskettava tarinankaari. Slava, Dimitri, Nina ja Volodya ovat kaikki monitahoisia tapauksia, joiden haasteet jaksavat kiinnostaa lukijaa. Erityisesti opportunistisesta Dimitristä paljastuu tarinan mittaan odottamattomia puolia.

Gomontin luonnosmainen ja melkein karikatyyrimäinen tyyli puolestaan on miellyttävän omaperäinen, mutta se hieman huijasi minua teoksen alussa. Puolihumoristinen tyyli antoi olettaa, että sarjakuva on juoneltaan kevyempi kuin mitä se oikeasti onkaan. Sarjakuvan alkuhan melkein muistuttaa jonkinlaista veijaritarinaa: kelmejä tyyppejä sählääämässä kaoottisella 1990-luvun Venäjällä. Toki sitä ainesta tarinassa onkin. Mutta mitä pidemmälle se etenee, sitä selvemmäksi käy, ettei maailman väkivaltaisuus ja moraalinen rappio olekaan vain humoristisen seikkailun kulissi. *Soviet Land* on siten monellakin tapaa yllättävä tapaus, ja melkeinpä sanoisin, että pienimuotoinen mestariteos. Suosittelen!

Titta Lindström

SOVIET LAND
PIERRE-HENRY GOMONT

Ydinkatastrofin hylätyt koirat

Johanna Aulén: *Tšernobylin koirat*. WSOY, 2022. 110 s.

Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus 26.4.1986 on nykyhistorian suurimpia katastrofeja. Tšernobyl sijaitsee Ukrainassa, lähellä Valko-Venäjän rajaa. Ydinvoimalaa lähinnä on Prypjatin kaupunki, jonne tehdään tarkoin rajattuja turistimatkoja heille, jotka ovat jo nähneet kaiken.

Johanna Aulén on kertonut, kuinka hän törmäsi netissä juttuun alueella elävistä koirista, ja kuinka ollakaan, aihe vei mennessään. Aulén perehtyi onnettomuuteen ja kävi matkalla Prypjatissa vuonna 2019. Tämän jälkeen meni pari vuotta albumin tekemiseen. *Tšernobylin koirat* on sarjakuvan muotoon puettu tietoteos. Albumin lopussa on 15-sivuinen tietopaketti ja lähdeluettelo. Kehyskertomuksena on pienen turistiryhmän reissu alueella sekä oppaana toimivan Volodymyrin kertomukset. Myös paikallisten mummojen tarinoita kerrotaan albumissa.

Keskiössä ovat kuitenkin alueella elävät koirat, joita on selvinnyt laumoittain. Kulkukoirat saavat ruokaa alueella eläviltä ja työskenteleviltä ihmisiltä sekä hyväntekeväisyysjärjestöiltä. Koiria on myös adoptoitu ulkomaille. Vain vahvimmat ja isoimmat koirat ovat selviytyneet, evoluution pelisäännöt ovat selkeät. Yksi keskushahmoista on iso villakoira Bobik. Tippa tulee linssiin, kun lukee – ja katsoo ja kuvittelee – kuinka Bobik ja muut kaupunkiin omilleen jätetyt koirat turhaan juoksivat evakuointibussien perässä.

Kaiken kauheuden keskellä albumi kertoo toivosta, hyvistä ihmisistä ja selviytymisestä. Nykyhetki kuvataan voimakkaissa ruskan väreissä, kertomukset onnettomuudesta ovat harmaampia. *”Muistakaa Tšernobyl, kun palaatte kotiin”*, sanoo alueella asuva babuška ryhmän lähtiessä kotimatkalle. *”Älkää unohtako ihmisiä, koiria ja luontoa”*, lisää opas Volodymyr. *Tšernobylin koirat* on helppo, mutta luotettavan tuntuinen tapa tutustua yhteen ihmisen järkyttävimmistä ”aikaansaannoksista”. Minut se sai ajattelemaan, että vaikeimmissakin tilanteissa on toivoa.

Mikä lopulta voimalaonnettomuudessa oli kriittisempää, tiede vai neuvostojärjestelmän kankeus? Vai tieteen saavutukset osaamattomissa käsissä? Voi olla, että tämän teoksen luettuaan haluaa tietää enemmän. Aulénin sarjakuvakirjaa voi suositella myös yläkouluikäisille lukijoille. Perusteellisemman ja synkemmän näkökulman aiheeseen tarjoaa **Svetlana Aleksijevitsin** romaani *Tšernobylistä nousee rukous*.

Leena Horsma-aho

Keskiaikaisten munkkien murhamysteeri sarjakuvana

Umberto Eco ja Milo Manara: *Ruusun nimi : Osa 2*. Story House Egmont, 2026. (*Il nome della rosa. Volume 2 di 2*, Oblomov 2025). Suom. Jukka Nyman. 71 s.

Ruusun nimi : Osa 2 jatkaa **Milo Manaran** sarjakuvasovitusta **Umberto Econ** samannimisestä klassikkoromaanista siitä, mihin ensimmäinen osa jäi.

Fransiskaanimunkki William Baskerville tutkii luostarissa tapahtunutta murhaa. Kuolleita on pian lisää, kaikilla kaksi kummaa tahraa sormissaan ja värillinen kieli. Kulisseissa eri uskonsuunnat käyvät valtapeliä ja kuolleiden munkkien työssä on oma mysteerinsä. Miten luostarissa liikkunut kaunis nainen liittyy tapahtumaketjuun ja mikä on motivaatio murhille?

Kirjan kääntäminen sarjakuvaksi on varmasti monimutkainen tehtävä, koska rajaamista täytyy väistämättä tehdä paljon. Kun kokonaiset pitkät keskustelut käydään muutamalla puhekuplalla, paljon asioita jää kuvituksen ja tarinan rytmityksen vastuulle. Samalla sarjakuvasta on pakko jättää kokonaan pois monia asioita. Vaikka tarina on ehyt, se olisi ehkä kaivannut hieman lisää sivutilaa.

Ilmaisu on läpi sarjakuvan hyvin tehokasta. Parhaimmillaan Manara on jaotellut sivut pieniin ruutuihin, joissa vaihtuvat vain kulloinkin puhuvan munkin kasvot. Yleensä tällainen tehokeino puuduttaisi lukijan, mutta tässä se tuo hyvin esiin kiivaan keskustelun.

Luostari salaisuuksineen on kiehtova ympäristö ja Manara ottaa lähdemateriaalin hyvin tosissaan. Suuri osa kiehtovuudesta pohjautuu siihen, että Manaran taide on tyrmistyttävän tyylikästä. Vaikka useimpien hahmojen ulkonäkö muistuttaa toisiaan, koska he ovat kaikki munkkeja, heidät silti erottaa hyvin toisistaan.

Ruusun nimi osoittaa, että sarjakuvat voivat olla muutakin kuin supersankaritarinoita ja huumoria. Se on todella kaunis teos, josta ei monia heikkouksia löydy. Sitä voi suositella syvällisempien sarjakuvien ystäville.

Juha Salmi

Sarjakuvasovitus puhuu tyttöjen ihmisoikeuksien puolesta

Ujuni Ahmed, Tuisku Hiltunen ja Elina Hirvonen: *Tytöille, jotka ajattelevat olevansa yksin*. Tammi, 2026. 193 s.

Ujuni Ahmedin ja **Elina Hirvosen** yhdessä kirjoittama *Tytöille, jotka ajattelevat olevansa yksin* sai 2022 innostuneen vastaanoton, ja seuraavana vuonna kirjasta tehtiin myös suosittu teatterisovitus Kansallisteatteriin. **Tuisku Hiltusen** kuvittama sarjakuvasovitus avaa nyt teoksen uudelle lukijaryhmälle ja antaa Ahmedin painavalle tarinalle visuaalisesti pysäyttävän, helposti lähestyttävän muodon.

Kasvukertomuksena *Tytöille, jotka ajattelevat olevansa yksin* on poikkeuksellisen kiinnostava. Nykyään Ujuni Ahmed tunnetaan erityisesti äänekkäänä tyttöjen ympärileikkauksen vastustajana. Ihmisoikeusvaikuttajana hänen työnsä ylipäätään kohdistuu erityisesti maahanmuuttajataustaisiin tyttöihin ja naisiin, mutta tie tähän pisteeseen on ollut poikkeuksellisen vaikea. Kolmevuotiaana Somaliasta Suomeen muuttanut Ahmed sai tottua siihen, että hän eli aivan erilaisessa todellisuudessa kuin valkoiset tytöt. Heille monet asiat olivat sallittuja ja mahdollisia, Ahmedin kaltaisille tytöille kieltoja taas löytyy loputtomasti. Pinnan alla on olettamus: jos tytölle tapahtuu jotain pahaa, olipa kyse väkivallasta, raiskauksesta tai jostain muusta, häpeä ja syyllisyys kuuluu vain hänelle.

Nuorella Ahmedilla riitti kysymyksiä: miksi ongelma on aina tytöt, miksi vain tytöt voivat olla vääränlaisia? Ahmed kyseenalaistaa ja ottaa hatkat, useaan otteeseen. Irtiotto perheestä ja perinteistä vaatii paljon, mutta teos on paljon muutakin kuin kertomus henkilökohtaisesta irtiotosta. Ahmed haastaa ajattelemaan isoja kysymyksiä. Luku, joka esittää kysymyksiä valkoisille feministeille on erinomainen. Kysymys on lyhyesti suvaitsevuudesta ja sensitiivisyydestä.

> *Kukaan ei sanoisi valkoisesta ihmisestä, että häntä pitää suvaita. Tummalle niin voi sanoa. Hänessä on siis jo lähtökohtaisesti jotain ongelmallista. Sensitiivisyyden vaatimus taas on yksi tapa vaientaa väkivallan uhreja. Minua on vaadittu puhumaan sensitiivisesti silpomisesta, vaikka se on väkivaltaa, jonka olen itse kokenut.*

On tärkeä kysymys keiden ääni kuuluu yhteiskunnassa ja kenen kokemuksista vaietaan, ja mistä syistä. Myös luku uskonkysymyksistä herätti paljon ajatuksia. Kenellä on oikeus tuomita ja määritellä, miltä naisen tulisi näyttää? Huivikysymys on kiinnostava siitäkin syystä, että taustalla on aika tuore historiallinen muutos.

Ennen 90-lukua uskonto oli ollut Somaliassa pikemminkin hengellinen ja yhteisöllinen, ei poliittinen voima. Pukeutumiseen ei suhtauduttu tiukkapipoisesti, huivia ei usein käytetty ollenkaan tai se oli laskostettu rennosti pään yli. Sisällissodan myötä islamistiset ryhmät valtasivat alaa ja heidän myö-

tään poliittisesta islamista tuli päivän sana. Perinteinen somalikulttuuri alkoi siis murtua ja tilalle on tullut fundamentalistinen saudiarabialainen uskontulkinta pukeutumisohjeineen, jota ironista kyllä on perusteltu Somaliassa ”omien juurien vaalimisena”.

Sarjakuvassa on kiinnostava kohta, kun Ahmedin äidinäiti tuli vierailulle Ahmedin ollessa yläasteella. Itsetietoinen ja tyylikäs nainen oli kasvanut Somaliassa aikana, jolloin naiset ottivat rannalla aurinkoa bikineissä. Kaikkien järkytykseksi hän muitta mutkitta kieltäytyy pukemasta päälleen nykyään yleisiä isoja huiveja, joihin somalirouvat pukeutuvat. Ahmed kertoo, miten mummin kautta mieleen piirtyi Somaliasta aivan toisenlainen kuva, ja sellainen piirtyy myös lukijalle. Se, mikä mielletään tänään muuttumattomaksi traditioksi tai ”omiksi juuriksi”, saattaa olla vain parin vuosikymmenen takaisen poliittisen murroksen tuotos.

Tällainen muutos on aika ahdistava ajatus, kehitys ei välttämättä menekään aina eteenpäin. Toisaalta ehkä se korostaa, miten merkityksellistä Ahmedin aktivistin työ on. Asioita on aina mahdollista muuttaa, ja joskus muutos voi tapahtua nopeastikin.

Tuisku Hiltusen käsissä Ahmedin tarina on saanut arvoisensa kohtelun. Hiltusen tyyli on selkeää ja hillittyä, luonnosmainen ja vähäeleinen piirustustyyli onnistuu ilmaisemaan paljon. Sarjakuvan värimaailma on niin ikään onnistunut. Pidin siitä, että värimaailma ei näy vain ruutujen sisällä, vaan monet sivut itsessään on myös väritetty. Kokonaisuus näyttää raikkaalta ja tuo rytmiä visuaaliseen ilmeeseen ja tukee tarinan tunnelman vaihteluita.

Ainoana pienenä kauneusvirheenä pidän sitä, että dialogeissa ja muussa kerronnassa käytetään samaa fonttia. Tämä ratkaisu ei aina häiritse, mutta tässä tapauksessa pieni tekstityyppien erittely olisi selkeyttänyt dokumentaarista kerrontaa ja tuonut tekstiin selkeämmän hierarkian. Kokonaisuus kuitenkin ratkaisee, ja lopputuloksena on tyylikäs dokumentaarinen sarjakuva, jota voi suositella kaikille sarjakuvien ystäville.

Titta Lindström

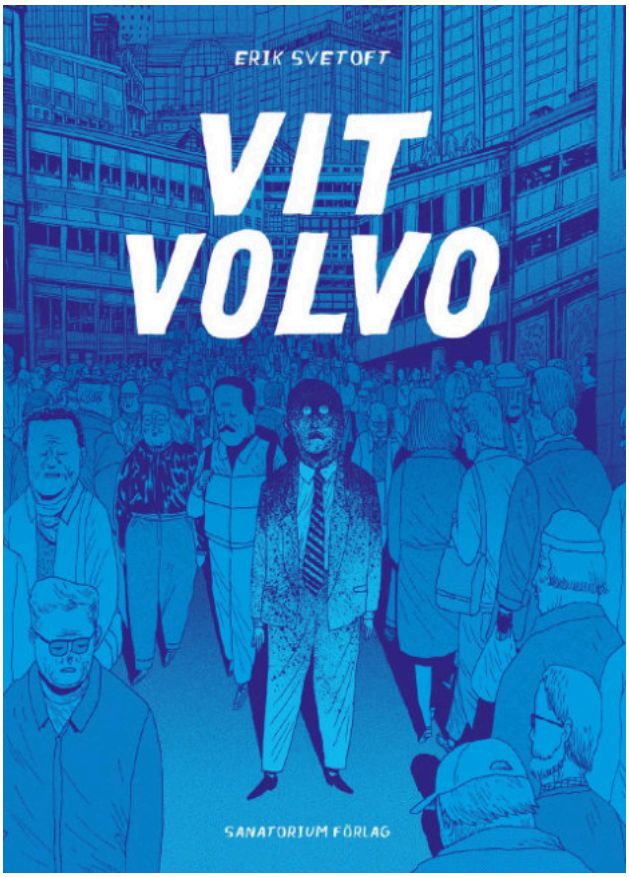
Unenomainen painajainen tehtaassa

Erik Svetoft: *Vit Volvo*. Sanatorium förlag, 2025. 336 s.

Erik Svetoftin painajaismainen, unimaailman logiikasta ammentava *Spa* oli sen verran onnistunut teos, että miehen uusin sarjakuva oli pakko ottaa lukulistalle. *Vit Volvo* on yhtälailla kummallinen tapaus, mutta tällä kertaa tarina on aavistuksen juonivetoisempi ja monisäikeisempi.

Kaikki alkaa teollisuusonnettomuudesta tehtaassa. Jo tässä vaiheessa on aivan selvää, että kaikki ei ole kunnossa, sillä tehtaassa valmistetaan jotain aivan omituista ja painajaismaista. Mutta onko räjähdyksessä kyse onnettomuudesta vai sittenkin sabotaasista? Tehtaan yritysjohto yrittää ottaa selvää, mistä on oikein kyse, samalla kun joku harventaa heidän rivejään. Miten rikospaikalla liikkuva valkoinen Volvo liittyy asiaan? Mitä tehtaassa valmistetaan? Entä keitä tehtaan johto oikeastaan edes on?

Kuten *Spassa*, tässäkään tarinassa ei ole varsinaisia päähenkilöä, mutta muutama hahmo erottuu edukseen. Mieleenjäävin on ehdottomasti nimettömäksi jäävä yritysjohtaja, jonka hymy ei koskaan hyydy, ei edes siinä vaiheessa kun hänet ammutaan. Mitä löytyykään markkinamiehen sisimmästä, kun lääkäri tutkii potilastaan? Ei mitään muuta kuin loputonta pimeyttä. Pitäisikö tarinaa peräti tulkita jonkinlaisena satiirisena kannanottona kapitalismin luonteesta? Tarinassa on houkutus yrittää nähdä jonkinlaista sanomaa, mutta voi olla, että kyse on vain omasta mielikuvituksen puutteestani. Tarina nimittäin nostaa paljon kysymyksiä, joista suurin osa jää vastaamatta, sillä *Vit Volvo* ei noudata minkäänlaista reaalimaailman logiikkaa. Kaikenlaista kummallista tapahtuu, omituiset vääristyneet oliot hiippailevat tarinan reunamilla, ja lukijana voi jälleen kerran vain antautua virran vietäväksi.

Tarina, joka tarkoituksellisesti jättää lukijat ulapalle, tuskin miellyttää kaikkia, mutta mielestäni Svetoftin kauhuvisioissa on hieman samaa viehätystä kuin **Junji Iton** sarjakuvissa. Kauhu on ahdistavaa, kun se on selittämätöntä, puhumattakaan tietysti eri tavoin vääristyneistä ihmisruumiista, joita kumpikin käyttää mestarin ottein. Svetoftin sarjakuvissa pidän kuitenkin erityisesti hänen lakonisesta huumoristaan, joka toimii hyvänä vastapainona tarinan synkemmille elementeille.

Vit Volvossa huvittaa erityisesti tollo aamiaiskysymys. Sarjakuvan maailman suuria debatteja on nimittäin se kuinka monta munaa aamiaisella pitäisi syödä; onko oikea määrä kaksi kananmunaa vai sittenkin kolme, jakaa ihmisiä. Ehkä tässäkin voi nähdä satiirisen kannanoton ihmisluonnon puutteista, kiistelemme mielummin pikkuasioista kuin kohtaamme suurempia ongelmia.

Sarjakuvan visuaalinen anti ei myöskään petä, ja Svetoftin tyyli on jopa parantunut *Span* jälkeen. Piirustusjälki on yksityiskohtaisempaa ja ilmeikkäämpää, ja sinisellä sävytetty sarjakuva näyttää upealta. *Vit Volvo* miellytti siis ainakin tätä lukijaa. Englanniksi sarjakuva ilmestyy alkuvuodesta 2027, suomenkielisestä käännöksestä ei ole toistaiseksi tietoa.

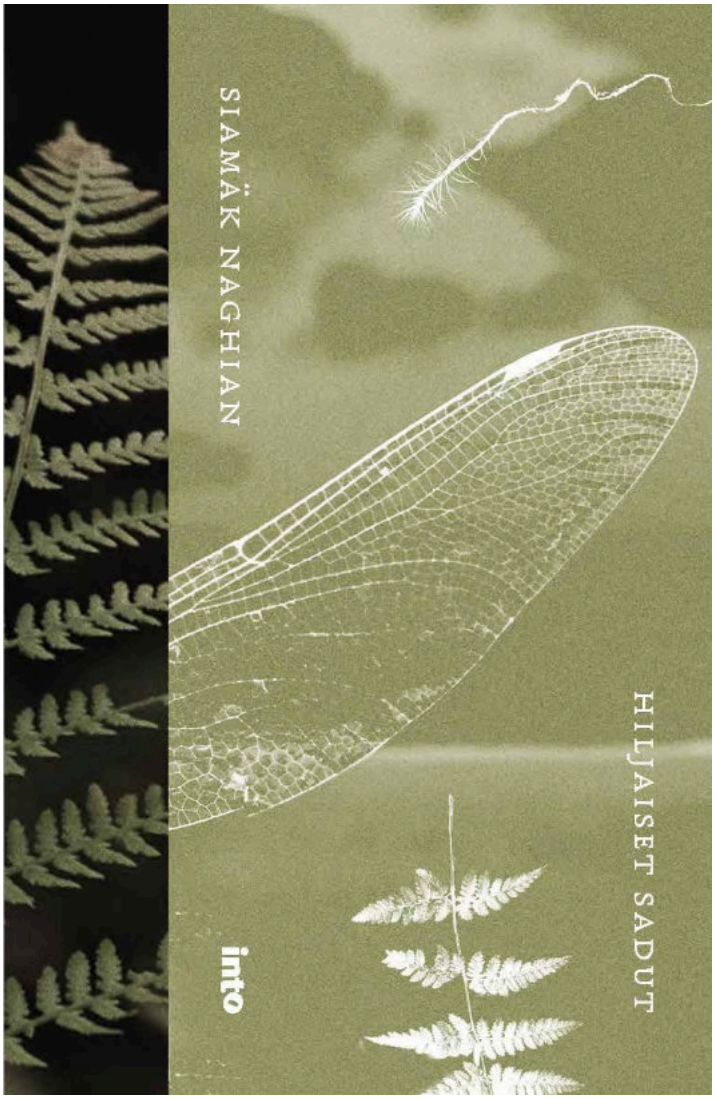
Titta Lindström

Kaksikielisiä runoja hiljaisuudesta ja luonnosta

Siamäk Naghian: *Hiljaiset sadut*. Farsiksi قصه های بی صدا. Into, 2026. 80 s.

”Suomessa olen oppinut, miten valtava elämys hiljaisuus on.” Näin sanoi Genelecin toimitusjohtaja **Siamäk Naghian** toimittaja **Sara Harjulle** Helsingin Sanomien haastattelussaan 8.7.2026.

Luin sen silloin, ja halusin heti tarttua hänen runokokoelmaansa. Kuten minä, mutta eri polulla, Naghian on syntynyt muualla ja löytänyt Suomesta toisen kodin. Naghian tuli Iranista tänne 1980-luvulla Iranin ja Irakin välisen sodan jälkeen opiskelemaan ja jäi.

Runokokoelma on kaksikielinen. Toisella puolella aukeamaa on runo farsiksi eli persiaksi. Toisella puolella on sama runo suomeksi. Molemmat ovat Naghianin kirjoittamia. Itse rakastan tällaisia kaksikielisiä teoksia, koska pääsen vertailemaan ja miettimään, mikä sana tai lause voisi vastata toiseta sanaa tai lausetta toisella kielellä. Naghiankin rohkaisee lukijoita tekemään samoin ja vertailemaan versioita. Valitettavasti epäilen, ettei suurin osa lukijoista pysty sen enempää kuin katsomaan kirjaimien, sanojen ja kokonaisien runojen muotoja farsiksi. Hiljaisuus kielten välissä – tai jos on yhteistä kieltä vailla – tulee esiin ei vain sisällössä, mutta myös kirjan muodossa.

Liikkuminen kulttuurien ja kielten välillä on Naghianille luonnollista, kuten yhä useammille Suomessa asuville. Siksi koen tärkeäksi, että ”kantasuomalaisetkin” tarttuisivat tähän teokseen. Sodan kokeneelle Naghianille on runoissaan tärkeää puhua rauhan puolesta ja antaa toivoa.

Hiljaiset sadut on ohuen ohut, varsinkin jos osaa lukea vain puolet sivuista, mutta täynnä kauniita mielikuvia. Tyyli on aika perinteistä siinä mielessä, että kukat ja tanssi toistuvat runosta runoon, samoin perhoset ja syreenit, jotka kasvavat sekä Suomessa että Iranissa. Runoissa näkyy molempien kotimaiden maisemien kauneutta, sekä lapsuudesta että aikuisen elämästä. Mutta tärkeintä on rauha.

Kate Sotejeff-Wilson

Tilaa Kirjavinkit

Kirjavinkkeja voi seurata ja tilata monella eri tavalla ja tahdilla. Voit valita sen, joka sinulle parhaiten sopii.

1) Kuukausittain

Tämä digilehti ilmestyy kerran kuussa ja kokoaa samoihin kansiin edellisen kuukauden kirja-arviot. Lehdet ilmestyvät aina kuukauden alkupäivinä, ja voit tilata lehden liittymällä postituslistalle, jossa uusista numeroista tiedotetaan heti niiden ilmestyttyä.

https://www.kirjavinkit.fi/lehti/

2) Viikottain

Kirjavinkkien viikottainen uutiskirje toimittaa sähköpostiisi joka maanantai klo 7 uutiskirjeen, jossa on listattu kaikki edellisen viikon kirja-arviot ja lisäksi linkkejä muilla netin kirjasivustoilla julkaistuihin juttuihin.

https://www.kirjavinkit.fi/uutiskirje/

3) Välittömästi

Voit käydä vilkuilemassa uusia vinkkejä Kirjavinkkien nettisivuilta. Juttuja julkaistaan päivittäin 1–4 julkaisujonon pituudesta riippuen ja ne ilmestyvät sivuille kello 7.05, 9.05, 11.05 ja 13.05. Kirjavinkit löytyy myös Mastodonista, jossa saat nopeasti tiedon uusista jutuista laittamalla tilimme seurantaan.

@kirjavinkit@www.kirjavinkit.fi ja Kirjavinkit.fi

KIRJAVINKIT 10/2026 Julkaisija Painava sana oy **Päätoimittaja** Mikko Saari (mikko@kirjavinkit.fi) **Avustajat** Leena Horsma-aho · Emmi Kauppila · Kini Laine · Maarit Leijon · Titta Lindström · Mervi Murtonen Tuija Nummi · Harald Olausen · Juha Salmi · Hannu Sinisalo · Kate Sotejeff-Wilson · Soili Vuorenmaa **Kansi** *Woman with a Book*. Jonas Welch Holman (1805–1873), lähde Art Institute Chicago (CC0).